

Forfatter: Goldschmidt, M. A.

Titel: Breve fra Choleratiden

Citation: Goldschmidt, M. A.: "Breve fra Choleratiden", i Goldschmidt, M. A.: *Noveller og andre fortællinger*, udg. af Thomas Bredsdorff, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1994, s. 14. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-goldschmidt02t-shoot-workid54998.pdf> (tilgået 28. april 2024)

Anvendt udgave: Noveller og andre fortællinger

Breve fra Choleratiden, indeholdende en lille Begivenhed

I

Fra Frants Holm til Fuldmægtig Mathiesen

Min elskede Mathiesen!

Naar jeg kalder Dem min elskede, saa maa De dele den Ømhed, der ligger i Ordet, med Deres Medborgere. Jeg holder saa meget af Jer Allesammen derinde i denne Tid og kunde sige som Schiller: »Diesen Kuß der ganzen Welt«. Dog vilde jeg nødig just nu gaae omkring og give det selv.

Jeg behøver ikke skriftlig at fortælle Dem, hvorledes det gik til, at jeg foer saa hastig hjem fra München og standsede netop her. Dette Brev skal kun lade Dem vide, at vi spise til Middag imorgen Kl. 5½, og at der ligger Couvert til Dem. Klokkeslettet passer godt til Banetogets Ankomst, og De vil have Gavn af at trække frisk Luft. Bring gode Efterretninger med om saa mange af vore fælles Venner og Bekjendte, som De kan. Hold Hovedet oppe, Maven varm og Hjertet ømt

P.S.

Gjør mig den Tjeneste, kjære Mathiesen, at gaae op til Justitsraad Lützmann, Nørregade 71, 2den Sal, og hilse ham fra Maler Didriksen i München, at Maleriet »Parti af Esrom Sø« nu er færdigt.

for
Deres Ven
p.t. Sorø d. 26de Juli 1853
Frants Holm. 15

2

Fra Frants Holm til Mathiesen

Min kjære Mathiesen!

Jeg burde skrive dette med rødt Blæk; thi det skal mane Dem til idetmindste at lade høre fra Dem. Hvorfor kom De ikke til Middag? Fik De ikke igaar mit Brev? Kom De for silde til Jernbanen? Anseer De ikke Sorø Egnen for sund nok? Eller af hvad Grund? De kan nok vide, at jeg ikke paa nogen Maade vil anerkjende nogen Sygdoms- eller Døds-Undskyldning. De maa ikke feile det ringeste, og De *kan* ikke; thi i det sidste Brev, jeg fik fra Dem i München, skrev De selv, at Deres Mave er bedre end Deres Hoved, og hvilket Hoved! De hører desuden til de privilegerede Klasser, der betale deres Tribut til Cholera ligesom deres Værnepligt, nemlig ved Stillingsmænd. Min Ven Mathiesen, De har nu i saa mange Aar været fornuftig og besindig; gjør mig nu ikke den Sorg paa Deres gamle Dage at begaae et *coup-de-tête*, end sige et *coupd'estomac*. Feil ikke Noget, hører De! Skriv snarest mulig, hører De! Eller kom helst selv. Hvad der end binder Dem til Kjøbenhavn, saa vil det dog forhaabenlig tillade Dem at udvandre for en Dags Tid. De maa komme, ellers nøder De mig til at komme til Dem, og det er dog ubilligt; thi kommer jeg Dem imøde fra München til Sorø, kan De da sagtens reise Resten af Veien for at falde i mine Arme.

Kan det friste Dem, at ogsaa Fætter Ernst er kommen hertil? Han reiser omkring paa det Offenliges Vegne for at undersøge Kirker eller Bibliotheker eller maaskee begge, og han har som Følge af dette vigtige Hverv en vis Ro og Anstand og udhviler sig gjerne efter de anstrengende Forretninger i Samtale med Damer. Jeg kan i Grunden godt lide ham. Der er dog noget Ungt ved ham, noget sært Rart i hans Øine, og hvergang han kommer, synes mig, at vi egenlig skulde være Venner. Men det gaaer dermed ligesom med en Restaurationjeg saae i München: udenfor, paa Skiltet, var malet en fristende Skinke; men Restaurationen var flyttet.

En lille Gaas, en af Kammerraad Nielsens Døttre, betroede forleden Christine, at han var et farligt Menneske. Hun har formodenlig hørt, at han engang var Digter, og saa skal han strax være farlig. Jeg, 16 som egenlig er Digter, men har faaet Etikette som Maler, gjælder omkring blandt Fjerkræet for et ufarligt Dyr, og som Følge deraf kan jeg ikke komme til at gjøre Fortræd. Skriv saa, eller kom helst til

Deres skikkelige Ven Sorø, d. 27de Juli 1853.*Frants*

3

Fra Ernst Rosen til Overlærer Sommer

Man kan i denne Tid overraske sig selv i at være tilmode, som om Døden just nu var kommen i Verden, og skjøndt Forskjellen mellem nu og ellers mathematisk taget kun er en Talforskjel, beholder Sindet dog en Forestilling om, at det er en anden Død. Ellers har man dog saa nogenlunde den Tro, at hvo der rammes, er færdig, har fuldført sin Mission; men nu bliver denne Tro vanskeligere at holde paa; thi der synes at være noget Vredt i Luften, Noget, der vil overskjære Baandet mellem Mennesket og dets Mission. Har den, som skal falde, en Forudfølelse deraf, sender den store Fjende et eller andet Tegn, ikke til den almindelige Sands, men til en hemmelig Sands i Blodet eller i Sjælens Inderste?

Der er i denne Tid Folk, som ved det ringeste Kneb i Maven spørge, om det er et Tegn, som Choleraen sender dem. Jeg spørger mig selv, om den særegne Uro, der er over mine Tanker og Følelser, bebuder, at jeg skal kaldes til Død eller til sandt Liv.

Ja, de, som ikke kjende mig, troe formodenlig, at jeg er et sat og roligt Menneske; men Du, som kjender mig, veed, at jeg er det ikke. Det nytter ikke, at man bliver 31 Aar og Fuldmægtig i Cultusministeriet og bereiser Landet for at anstille en vigtig Undersøgelse - hvad enten jeg er Musens ægte Søn eller ei, saa har jeg det urolige Hjerter, hun giver sine Børn, og det fører ikke til Noget, at man vil fornægte hende som Moder. Man kan ophøre med at skrive Digte; man kan ikke ophøre med at søge den Livsessens og det Livsgrundlag, hvorfra disse udspringe. Selv hvor Dødsvinden gaaer, kan Sindet, skjæbnsvangert drevet, ikke lade være at søge efter Livsblomsten, og dette fører Feber til Uroen. Jo mere den stiger, 17 desto mere antage Tingene et andet Udseende, jeg seer igjennem Overfladen, eller jeg aner, hvad der er under Overfladen. Det synes mig endog, at jeg kan skimte Bevægelserne af den Haand, der styrer vor Skjæbne. Det kan ikke være Tilfældigt, at et Pennestrøg i Ministeriet efter nogle Maaneders Forløb sender mig tilbage hertil og anviser mig Ophold i denne friske, smilende Egn, netop som Kjøbenhavn hærges af Choleraen. Jeg vilde heri see en bestemt Gunstbevisning mod min Helbred, hvis jeg ikke havde Grunde til at antage det for noget Dybere. Dog, Hensigten med dette Brev er nærmest at lade Dig vide, at jeg er kommen hertil. Du kan nok vide, med hvilken Utaalmodighed jeg venter Brev, uagtet Du boer paa en Egn, som ifølge Bladene skal være anti-cholerask.

Min Fætter er kommen hertil fra München. Da han hørte om Choleraen, reiste han hjem; men imidlertid var hans Familie flygtet hertil, og nu boe de i et kjønt lille Sted udenfor Byen. Hvis han vilde eller kunde samle den Aandslivlighed, han daglig sprutter bort, til et eneste Maleri, vilde han blive en udmærket Maler. Men han er, rent ud sagt, en høist middelmaadig Kunstner. Hans Ulykke er, at han er formuende; var han ikke det, saa samlede og concentrerede han nok sine Kræfter - skjøndt, hvad jeg kalder hans Ulykke, mærker han jo slet ikke selv; han synes netop at være personlig lykkelig, tilfreds, glad. Og det er det, jeg ikke kan tilgive et Menneske, især en Slægtning, at han saaledes er lykkelig uden at kæmpe, at han ikke er bekymret for at bruge sit Pund og vinde sin egen Sjæl. Men, »solche Käuze muß es auch geben«.

Saa har jeg til Omgang, hvis jeg vil, Kammerraad Nielsens. Huset er fyldt med Præstekoner; jeg troer, han har ti. Ligesom Familien Coburg forsyner det protestantiske Europa med Prindsesser, saaledes forsyne Kammerraad og Fru Nielsen Landets Præster i vid Omkreds med Koner. De af dem, som endnu ere ugifte, have alle et Sving, som om de kun sad og ventede paa den dem af Himlen bestemte Præst for strax at tage fat i Uldent og Linned, i Fadebur og Hønsesti. Jeg tvivler ikke om, at jo en eller anden af dem vilde tage tiltakke med en verdslig Carriere, f. Ex. med en Fuldmægtig, der rigtignok kun har 1200 Rdl. Gage, men Udsigt til Avancement; men saa meget jeg end paaskjønner det Huslige, kan jeg dog ikke nægte, at saadan en Samling Præstekonefrø virker underlig sløvende 18 paa mig. Var der ikke i Atmosfæren om mig noget Elektrisk, vilde jeg sandsynligvis faae Cholera (der jo skal være en Følge af Mangel paa Elektricitet i Luften). Kjød Dig ikke og forkjøl Dig ikke, og skriv snart til

Din Ven p. t. Sorø, 28de Juli 1853.*Ernst*

4

Fra Mathiesen til Frants Holm

Kjære Holm!

Idet jeg, hvor bedrøvelig end Tiden er, med Glæde byder Dem Velkommen tilbage, og idet jeg takker venskabeligst for Deres venlige Breve og Indbydelsen, som jeg beklager endnu ikke at have kunnet modtage, undlader jeg ikke at melde, at jeg efter bedste Evne har udrettet Deres Ærinde til Hr. Justitsraad Lützmänn, men med mindre Held, end jeg havde ønsket. Jeg er fristet til at spørge, om De ikke har taget fejl, og om det ikke var til en anden Justitsraad eller til en anden Hr. Lützmänn, jeg skulde have gaaet; thi jeg kunde ikke faae Tingene til at hænge rigtig sammen. Da jeg kom derop, saae det ud, som om der enten var Lig eller Flytning i Huset, og det varede noget, inden jeg erfarede, at Hr. Justitsraad Lützmänn var ilive og hjemme, men ifærd med at reise bort. Idet jeg blev viist ind til ham, bemærkede jeg, at han saae paa mig som kommende fra mistænkt Sted og ønskede at holde mig i Afstand, hvorfor jeg i Distance og lydelig sagde til ham, at jeg skulde hilse ham fra Maler Didriksen og sige, at »Parti af Esrom Sø« var færdigt.

Dertil svarede Justitsraaden ligesaa høit og maaskee endnu høiere: Hvad kommer det mig ved?

Jeg vedblev, idet jeg stadig løftede min Stemme til at naae over hele Stuen: Jeg beder Hr. Justitsraaden om Forladelse, hvis det ikke kommer Dem ved; men jeg udretter blot et Ærinde og antager forresten, at Hr. Justitsraaden har bestilt Stykket.

Dertil svarede han: Selv om jeg havde bestilt et Stykke, saa er det ikke Tid nu, da man hverken veed, om man skal leve eller døe, at 19 minde og mane mig. Men jeg har ikke bestilt Stykket. Det skulde da være min Kone; men det kan jeg aldrig troe. Victoria! raabte han.

En trind, aldrende Dame kom, fulgt af en ganske ung Pige, paa atten, nitten Aar, og den unge Pige var saa nydelig, at jeg fristes til at sige, at jeg for at have seet hende er Dem taknemlig for Ærindet.

Men hverken Justitsraadens Fru Victoria eller den nydelige unge Pige vidste Noget om Maleriet, hvorpaa Justitsraaden noget utaalmodig sagde, at jeg var gaaet fejl. Jeg trak da Deres Brev frem og sagde, at jeg var kommen ifølge en udtrykkelig Anmodning i dette Brev fra Maler Frants Holm, der for Tiden opholdt sig i Sorø og lige var kommen hjem fra München, hvor han formodenlig havde seet Hr. Didriksen.

Til min Forundring spurgte Justitsraaden mig nu med en Stemme, som næsten syntes mig vred: Hedder De Didriksen?

Jeg svarede: Nei, jeg hedder Mathiesen og er Fuldmægtig i Magistraten.

Saa svarede han noget høfligere: Ja, det gjør mig ondt, Hr. Fuldmægtig Mathiesen, at De er gaaet galt. Undskyld mig. God Morgen.

Saa gik jeg, og efter at have meldt Dem dette Udfald forbliver jeg venskabeligst

Deres Kbhvn. d. 28de Juli 1853. *J. C. Mathiesen*

Jeg skal med det Allerførste, hvis Intet kommer i Veien, benytte mig af Deres venskabelige Indbydelse og beder Dem imidlertid formelde Deres ærede Familie min Compliment og gratulere dem Alle til at være paa et sundt Sted. - Er der ellers Noget, som jeg ifølge Deres kjærlige Tilnavne til mig maa formode, at De ønsker, jeg skal udrette, saa er jeg til Tjeneste. Har De bragt mange Malerier hjem med? Jeg maa formode det efter det gode Humeur, De synes at have, trods Tidens Omstændigheder.

20

5

Fra Frants Holm til Mathiesen

Velbaarne og brave Mathiesen!

De har udrettet Ærindet som en Engel, aldeles tilfredsstillende. De skal ikke bryde Dem om, hvad Justitsraad Lützmann sagde; han taler ofte uforstaaelig; men de, der, som jeg, kjende ham nøiere, forstaae alligevel, hvad han mener. Skulde Deres Vei falde forbi, vilde jeg blot bede Dem kigge ind i Huset og høre, hvor han er reist hen, saa skal han nok faae Maleriet.

Men Deres Efterskrift, hvor indholdsrig, hvor anlagt paa at blive »centnertung for min Samvittighed«! Til hver Linie kunde behøves en hel Bog til Svar. Det er næsten saarende for mit Hjerte, at De formoder en Hensigt under de kjærlige Tilnavne jeg giver Dem. Er det ikke i farefulde Tider som disse, at Hjertet hos Nogle synker for dybt, men hos Andre hæver sig høit til at anerkjende Vennen, Borgeren, Embedsmanden, der, hvor farligt det end er, gjør sin Gjerning og sidder paa Contoiret til det Yderste.

Deres andet venskabelige Hib angaaer mit »gode Humeur«. Jeg skal ikke nægte, at da jeg udenlands erfarede, at Choleraen var udbrudt hjemme, syntes mig en uhyre, sort Sky at ligge over Danmark, og Skyggen, som den kastede, gjorde mig melancholsk og urolig, saa jeg maatte hjemad. Men jo længere jeg kom ind i Landet, desto mere skrumpede Skyen ind overfor Meloner, Kirsebær, Rødgrød, surt Øl og Tykmelk, som den glade Landbefolkning nød, og her ved Sorø, ovre hos Assessorens, dandsede vi forleden Aften, og de Dandsende spiste Rødgrød med Fløde imellem en Polka og en Galop. Assessoren er just ikke som Landbefolkningen ligegyldig; men han udgaaer fra et Princip, den høiere Fornuft, og fra dette Standpunkt anerkjender han ikke Choleraen som rationel; han siger ligesom hin Greve om Hunden, der havde bidt hans Ven: Den bider i Regelen ikke. Jeg anerkjender den heller ikke. Jeg er nu, hvor jeg bør være, nær dem, jeg holder af, og det gjør mig freidig, og Adskillelsen fra Dem, elskede Mathiesen, gjør mig skrivelysten.

Deres tredie Hib gaaer i Retning af min Malerkunst. Før De kommer herud, vil De nok i Deres Egenskab af Kunstven og Kunstneren vide, om De faaer noget Smukt at see. De vil, før De 21 begiver Dem paa Vei, have Spisesedlen og er ikke fornøiet med den materielle Anretning alene - Gourmand! Men saa kommer De kanske slet ikke; thi jeg har kun hjembragt meget faa Malerier, og de ere hverken betydelige i Indhold eller store i Omfang. Derimod har jeg Ideen til et stort, og det kan De paa en Maade faae at see, nemlig ved en Samtale med mig, hvis De vil komme herud. Det skulde forestille Carl den Store, grundende efter at have seet sin Datter Emma om Natten bære Eginhard over den snedækte Gaard. Det halvt vemodige Smil paa Keiserheltens Ansigt staaer klart for mig; men skal Helten være i Slobrok eller i fuld Keiserdragt som Ruderkongen? Vælger jeg Slobrok, saa finder jeg Bifald hos den naturtroe, realistiske Skole; men hvo kan saa see, at det er Carolus Magnus? Saa er det jo et ganske almindeligt Genrebillede. Vælger jeg derimod Keiserkaaben, saa vil Ingen rigtig troe, at det er Nat, at Helten ikke kunde sove og derved tilfældigvis kom til at gjøre Opdagelsen, og saa kan jeg ikke faae Smilet til at passe. Jeg har betroet min Kvide til Assessoren, der er en stor Kunstkjender, og han raader mig til, for det Første at male Keiseren og Keiserkaaben rigtig godt, og naar det saa ikke vil gaae med Smilet, saa at give Billedet til Underskrift: Keiser Carl den Store, der tænker paa Rolands Død eller paa et Tog mod Sachserne, eller ogsaa: Knud den Store efter Englands Erobring eller desl.; thi, siger han, Hovedsagen er noget godt Malet.

Det Morsomme er, at dette ikke er falsk. En stor Del Malerier af den italienske og hollandske Skole passe til denne Anskuelsesmaade, de høre mere til den plastiske Kunststart, hvorved man spørger om Udførelsen, end til den romantiske, hvor man især spørger om Meningen. Man skal ogsaa være mere Kunstkjender for at bedømme den førstnævnte Art. Men nu bliver jeg grundig, og det er for tung Føde for en Kjøbenhavnner i denne Tid.

Ja, ganske vist er Assessoren Kunstkjender. Han har hørt og læst om, at i gamle Dage mangt et Mesterværk er blevet overmalet af dumme Munke eller paa deres Befaling, og i en Række Aar har han kjøbt Malerier, der bære Præg af Dumhed, og beskjæftiger sig med at skrabe dem af og bringe et nedenfor liggende Mesterværk for Dagens Lys. At ogsaa mange slette Malerier ere blevne overmalede, lægger han ikke Vægt paa; hvad han finder, sætter ham i Enthusiasme og kaldes mesterligt. Han har gjort mig den store Compliment at tilbyde mig to saadanne, endnu uudgravede Mesterværker for et af mine egne Malerier, fordi, siger han, det er Pligt at opmuntre de Levende. Da jeg foreslog ham, at han hellere skulde sælge de to Værker f. Ex. for 20,000 Rdl. og give mig Pengene, vægrede han sig, fordi, sagde han, nogen Risiko bør der være paa begge Sider, noget Piquant, som altid ligger i en Bytning langt mere end i en Handel mod contante Penge; og desuden, tilføiede han, bør der imellem os To ikke være Handel; jeg giver Dem disse to Værker som Paaskjønnelse af Deres Aand, jeg lukker mine Øine for Værdien, ligesom jeg ikke agter nogensinde at gjøre Deres Maleri i Penge. Han syntes saa overbevist om, at han ved dette Forslag handlede som en fuldkommen Gentleman, at han blev lidt stødt over mit Afslag og temmelig tydelig gav mig at forstaae, at jeg for at kunne hæve mig op i Begeistringens Regioner og i Aand og Sandhed blive Kunstner maatte beflitte mig paa at aflægge noget Kjøbmandsagtigt i min Natur. Naar han taler saadan, er det med en Iver og en Alvor, en saadan Sands for det høiere Menneskelige, at jeg ikke ret veed, hvad jeg skal troe, og ikke kan blive vred over det for min egen Person Stødende i hans Ord. Jeg troer virkelig, at hvis jeg havde noget Lavt i min Natur, vilde jeg blive bedre ved hans Omgang, og jeg forlader ham sjelden uden at spørge, om jeg stræber saa godt og ærlig, som jeg burde, og sjelden svarer jeg da Ja. Er det ikke underligt?

Mens vi talte sammen, kom der en Mand, der troer at have opfundet en ny Maskine, og hvem Assessoren forstrækker med 5,000 Rdl. uden anden Sikkerhed end Andel i Udbyttet, naar Opfindelsen svarer Regning. Det gjorde et saadant Indtryk paa mig, at jeg var ifærd med at bede om Tilgivelse for min Vægning med Hensyn til Malerierne, da en tredie Person kom, en simpel Mand, der havde kjørt Sand for Assessoren. Nu, sagde Manden, har jeg kjørt de 50 Læs Sand for Hr. Assessoren. - Godt, min gode Mand, svarede Assessoren, det er 1 Rdl. 4 β . - Nei, Hr. Assessor, 4 β ? per Læs gjør 2 Rdl. 8 β . - Fire Skilling! Jeg har aldrig lovet Dem Mere og aldrig givet Mere end 2 β ! - Nei, nei, da, Hr. Assessor, 2 β for at kjøre et Læs Sand fra Bakken og hertil, det er da ikke Hr. Assessorens Alvor! - Jo, det er! Og naar De ikke er tilfreds med 1 Rdl. 4 β , saa staaer 23 det Dem frit for at kjøre Sandet tilbage og lægge det, hvor De tog det; saa skal jeg nok faae det kjørt for 2 β pr. Læs. - Manden studsede over dette Forslag. Det slog ham aabenbart som noget Rigtigt, hvis Falskhed han idetmindste ikke i en Hast kunde udfinde, at naar man havde kjøbt en Ting og ikke var fornøiet med den og kunde give den tilbage, saa kunde man ikke forlange mere Billighed. Med ganske forvildet Blik sagde han: Ja, maa jeg saa bede om den Daler og 4 β . - Vær saa artig, min gode Mand, sagde Assessoren og udbetalte ham Pengene med en Applomb, som om de vare en Gave. Da jeg noget efter gik, stod Manden endnu udenfor paa Trappen, talte og talte sine 6 Mark og 4 Enesteskillinger og mumlede, idet jeg gik forbi: Den Blodsuer!

Hvis De nu ikke vil komme herud for min Skyld, eller for frisk Lufts Skyld, eller for Caroli Magni Skyld, saa kom for Psychologiens Skyld og gjør nærmere Bekjendtskab med Assessoren.

Sorø, d. 29de Juli 1853.

6

Fra Ernst Rosen til Overlærer Sommer

En trist Forestilling, et mørkt Billede forfølger mig bestandig: Kjøbenhavn er beleiret og bliver beskudt, ikke udefra men ovenfra. En svævende Fæstning hænger over Staden, og fra Fæstningen skydes der af usete, hemmelighedsfulde Væsner med forgiftede Pile. Rækker af de Trufne vride og vaande sig og døe som Niobes Børn. Jeg bebreider mig da som en Feighed, at jeg ikke er med i den beleirede By, skjøndt det ikke er mit eget Valg. Jeg beundrer dem, der komme herud i Besøg og vende tilbage, ligesom jeg beundrede Bataillonerne, der under Frederikstads Beleiring vare sendte ud for at hvile og droge ind igjen i Kugleregnet. Det gjør mig godt at see disse Mennesker og at holde Øie med dem, der inde i Byen have overtaget Poster og Beskjæftigelser enten af ubehagelig eller af farlig Natur. Der maa dog være noget fuldgyldigt Solidt i et Samfund, hvor de Formuende ikke benytte Evnen til at søge et Fristed for Fjenden, men blive i Reden, holde de Fattige og Svage oppe og gaae dem personlig tilhaande. Det berigtiger min Tro paa Menneskene. Nogle af dem derinde ere aabenbart gudsfrygtige, og 24 der er altsaa i vor Tid virkelig, praktisk Gudsfrygt og ikke blot Talemaader om Gud Fader, Christus, den hellig Aand, i Prosa og paa Vers. Andre blive vel paa deres Post, fordi de engang ere stillede der, fordi Hensyn til Venner og Bekjendte og deres daglige Dont i Forening med en ureflecteret Pligtfølelse holder dem paa Pletten. Jeg kunde ikke gjøre nogen af Parterne efter, fordi jeg ikke er gudsfrygtig, og fordi jeg ikke kan handle opoffrende af blot og bar ureflecteret Sands, men maatte vide ved mig selv, at jeg var opoffrende, og maatte have en Magt i mit Sind, der hjalp mig til at være det med Glæde eller med Trods.

Men jeg vilde ønske, at der var en saadan Magt ogsaa i hverdagslige Tider. Det synes jo kun at være under Krig eller Pestilens, at det Menneskelige vil slaae Funke, og derfor blev Livet saa mat og tomt i de rolige Tider, der gik forud. Dette er den store Bebreidelse, der altid ligger mig paa Tungen: den store Mangel paa Dannelse blandt de saakaldt Dannede. Ved Dannelse forstaaer jeg den udviklede Evne til at være opmærksom, opfatte og tilegne sig en Tanke, være selvstændig i sin Dom, ville Noget, om og noget ganske Lidt paa Aandens Gebet. Men man kan aldrig være sikker paa dem, har ingen sjælelig Bistand at vente af dem, de gjøre Jordan næsten ganske øde, fordi man, omgiven, trængt af dem, kan troe, at hele Jordens Befolkning er som de. For nogle Maaneder siden, da jeg her befandt mig mellem en Flok Gjæs, som jeg kaldte dem - skjøndt Erfaring jo nu viser, at der kan komme en moralsk Magt frem næsten hos dem Alle - gjorde jeg Bekjendtskab med en Svane. Jeg saae strax, at hun var en Svane. Hvad hun saae i mig, veed jeg ikke; men vi droges i denne Ørken øieblikkelig til hinanden. For mig var hun milevidt det eneste Væsen, der havde Aand, Frihed og en lignende stønnende Længsel efter det skønne Ubekjendte som jeg. Gjæssene opdagede øieblikkelig den gjensidige Tiltrækning uden at forstaae det sugende, kvælende Savn, hvorfra den hidrørte, og med ligesaa stor Kyndighed forudsatte de, at den ikke var af rigtig giftefærdig, Bo-sættende, moralsk Art. Sandt at sige, var den af poetisk Art, og det kan jo ikke nægtes, at denne bevæger sig over en smal Rækværksløs Bro mellem Skyld og Uskyld.

Skjøndt vi ikke ere, hvad man kalder forlovede, betragte vi os dog som bundne til hinanden; min Tro er lovet hende, antager jeg; 25 jeg troer, at det er noget aldeles Afgjort. Jeg kunde blot ønske at vide, om Andre, der trolove sig, ogsaa have en dybtliggende, dulgt Fornemmelse, som er vanskelig at forklare. Hvorledes skal jeg udtrykke mig? Omendskjøndt jeg veed med Vished, at jeg ikke nogensinde har givet nogen anden Kvinde mit Løfte, er det, som om en Ukjendt undertiden mindede mig om Noget, der lignede et Løfte. Kan Du forstaae det?

Er det et Brev, jeg skriver, eller er det Memoirer, eller er det mit Testament? Du vil maaskee undre Dig over dette Spørgsmaal; men Sagen er, at jeg iaftes, da jeg havde ophørt at skrive, stod ved Vinduet og lod Tankerne gaae, som de vilde. De fløi hid og did mellem forgangne Ting, udsøgende blandt det Svundne, hvad der netop passede til Stemningen - hvilken de og ikke jeg lagde Mærke til - og pludselig, da de fæstede sig paa Fremtiden, greb min Bevidsthed dem i, at de fore tilbage som fra Noget, de ikke troede paa. Det er aldrig hændt mig før. Hvad enten jeg har betragtet Fremtiden med Haab eller med Frygt, har jeg uvilkaarlig anseet den for noget virkelig Vordende, for en Pontonbro, der var ifærd med at blive kastet over et Spand af Aar. Nu kan jeg ikke faae Øie paa den. Er det, fordi saa Mange nu maae bukke under i Tid og opgive deres Fremtid? Det veed jeg ikke. Bange er jeg ikke, heller ikke syg. Men den samme Magt, der afskjærer min Udsigt fremad, driver mig til at dvæle ved det Forbigangne og Nærværende og sætte det fast paa Papiret. Jeg skriver visselig ikke for at underholde Dig, men for at tilfredsstille en Trang, og det er muligt, at jeg slet ikke trods vort faste Venskab vilde lægge denne Fortrolighedsbyrde paa Dig, hvis ikke Tanken om Dig var mig nødvendig omtrent som Svinghjulet er nødvendigt for Dampmaskinen, nemlig til at regulere Bevægelsen. Jeg ordner mine Tanker under Dine Øine og under Forudsætning af Din Dom; jeg kunde ikke skrive uden den Hensigt at lade Dig læse det og have min Samvittighed suppleret ved Dig.

Jeg talte om Svanen. Hendes Kjærlighed kom virkelig seilende til mig paa brede Vinger gennem Luften. Jeg havde, som Du jo veed, sidste Efteraar ansøgt om Permission for at reise med Grosserer Ibsens Familie til Comosøen, og jeg havde angivet som Grund, 26 hvad der hverken var sandt eller usandt: min Helbredstilstand. Jeg kunde jo ikke sige til Ministeren, at jeg trængte til poetisk Livskraft, altsaa maatte jeg sige, at jeg trængte til prosaisk dito, og det hjalp; henad Foraaret fik jeg Permissionen, men da havde jeg allerede anerkjendt, at en høiere Magt havde hørt min Ansøgning og givet mig Comosøen ved Sorøsø. Da vilde jeg hellere ikke have reist, hvis ikke hun havde skullet til sin Onkel i Kolding. Men et Par Maaneder havde vi dog at være sammen. Der var noget saa Sødt og Betagende ved hendes Kjærlighed, saa megen Aand, saa meget Talent, især i Sang, og saa megen Længsel efter Skjønhed, at jeg troede, nu havde jeg fundet, hvad jeg var bestemt til. Kun Et var i Veien: Hun havde tidligere været forlovet. Da hun fortalte mig det, gjorde det ikke strax noget dybere Indtryk paa mig; men efterhaanden, og især siden vi bleve skilte ad, voxede Tanken derom op som et Bjerg, der overskyggede mit Sind. Uden nogen ydre Foranledning har den pludselig kunnet reise sig og holde mig overvældet i den bittreste Skinsyge. Jeg har ikke været og er ikke skinsyg paa hende med Hensyn til det Nuværende eller Fremtidige; Tanken om, at hun senere kunde elske en Anden, har ikke i Pine havt den fjerneste Lighed med den Tanke, at hun tidligere, før hun kjendte mig, har smilt til en Anden med dette særegne, aandfulde, blide, gjækkende, lovende Smil, at hendes varme Læber have søgt hans, at han har fornummet Ord, som mit Øre gjør Prioritetsfordring paa eller hader.

Det forekommer mig, at vort næste Møde, naar hun nu kommer tilbage hertil - *hvis* hun kommer over til denne af Epidemien omspændte Egn - *hvis* hun træffer mig levende - *hvis* ikke den, der finder mine Papirer, skal være den Eneste, der hilser hende fra mig - jeg kan ikke blive af med den Tanke, at vi Alle maae ligesom have en Secundant, der gaaer tilbage fra Mødestedet og bringer Budskab - - men hvis hun kommer og Livet banker i mig som nu, saa synes det mig, at vort Møde maa blive som den Anklagedes for hendes Dommer, skjøndt Folk kunne være tilstede uden at mærke Noget. Jeg er vis paa, at der i mit Sind er kommet en ny, næsten magisk Kraft, Frugten af, at Tanken med Lidenskab kun beskjæftiger sig med Et. Jeg er vis paa, at jeg med faa Ord vil kunne røre saadan op i hendes Sind, at Alt, hvad det gjemmer betræffende Kjærlighed, vil stige frem, selv om hun ikke taler. Bestaaer hun den Prøve, og vi leve, 27 saa kommer Du til Bryllup. Saa veed jeg ogsaa, at jeg har Villie og Magt til at være hende tro i fuldeste Maade, til ikke at begjære anden Lykke end Samliv med hende, til ikke engang at lade mig anfægte af Uro og Længsler og sære Drømme om en Fortid, jeg ikke kjender.

Men troer Du paa Eventyr, eller rigtigere: kan Du gaae ind paa en tilsyneladende eventyrlig, phantastisk Fremstilling og søge det Fornuftige, som skjuler sig under den? Kan Du forstaae, at *Margrethe* i hint gunstige Tilfælde, naar hun bestaaer i Sjælsprøven og beviser mig, at hun aldrig forhen var virkelig forlovet, da ogsaa vil bevise mig, at jeg aldrig forhen var forlovet, eller at hun selv er den Fjerne eller den Døde, som jeg mysteriøst er knyttet til?

Dette Spørgsmaal forekommer Dig vist meget sælsomt. Jeg kunde nok gjøre det mere tydeligt; men nu er Papiret fuldt, og lad os nu see, om Du kan gjætte Gaader.

d. 2den August 1853.

7

Fra Frants Holm til Mathiesen

Hvis Choleraen skulde bortrive en Officier og der som Følge af dette Tilfælde skulde findes et Par forældreløse Pistoler, saa er jeg beredt til at tage mig af dem imod en passende Erstatning. Skulde derimod et levende Menneske af Civil- eller Militairstaten have et Par at laane, leie eller sælge mig, vilde det være mig end kjærere, da derved sparedes Menneskeliv. Men der maa være Kugleform til. Jeg skriver dette aldeles haabløs; jeg er næsten forvisset om, at De ingen Pistoler møder, og møder De dem, saa husker De enten ikke paa mig, eller De sender dem med Pakkeposten, og imidlertid kan det Gruligste være skeet; thi her er virkelig ikke hyggeligt. Dels ligger vort Hus saa ensomt, og Vinden rusker om Natten ganske besynderlig i og omkring det. Nu veed jeg jo nok, at jeg ikke kan skyde Vinden; men dens Støi forstyrrer mig mindre og vækker ikke Forestillinger om onde Mennesker, naar jeg har Pistoler hængende paa Væggen. Tyve maae gjerne bryde ind, blot jeg i Tillid til mine Pistoler sover trygt. Men dernæst er der en anden Ting; jeg kan virkelig faae Brug for dem. Imorges var Fætter Ernst her og 28 saae ud som sædvanlig. Jeg bød ham som sædvanlig en Cigar og han tog den. Jeg vilde lave en Fidibus og tog dertil Convoluten af et Brev. Pludselig greb Fætter mig i Armen, stirrede paa Convoluten og slap mig igjen; men førend han gjorde dette, havde jeg bemærket et Blik hos denne sindige Fyr, der aldeles ikke er at spøge med. Jeg kan forsikre Dem, det var et ganske usædvanligt Blik, slet ikke dansk, slet ikke svarende til vore ordinaire »gemytlige Forhold«. Han gjorde mig Undskyldninger og sagde, at det var ham meget om at gjøre at opdage en vis Haandskrift; men hvis han opdager den? Jeg kan virkelig ikke glemme dette Cholera-Blik - jeg mener, dette stikkende, med det daglige Liv incommensurable Blik. Skulde Fætter have en Hjertesorg, og skulde jeg være saa ulykkelig at være den Lykkelige?

- - Nei, det gaaer ikke an, selv i et Vennebrev, at lade en saadan Yttring staae. Naar det gjælder Damer, maa man ligesom ved at forsende en Kasse med Malerier skrive udenpaa: Forsigtig. Hvad der er i Veien med Fætter, veed jeg rigtignok ikke; men jeg veed, at det ikke kan staae i Forbindelse med noget Brev eller nogen Haandskrift i mit Værge. Convoluten var, Gud veed hvordan, kommen løs og bleven kastet omkring under vor Flytning; den hørte, som jeg nu ved omhyggelig Inquisition har opdaget, til et Brev, Christine for lang Tid siden fik fra en Veninde i Norge; men hverken denne Veninde eller hendes Søster har været i Danmark siden deres Barndom.

d. 3die August 1853.

8

Fra Ernst Rosen til Overlærer Sommer

Ja, det er vistnok meget rigtigt, hvad Du bemærker, at der imellem det 30te og 40de Aar kommer en Krise i Mandens Liv. Det er den Tid, da vi skulle blive *forstandige*, da vi skulle opgive »Drømmeverdenen«, og vor Natur kan ikke uden nogle smertelige Trækninger skille sig fra, hvad der maaskee var det Smukkeste i os. Men hvad nytter det mig, at jeg faaer at vide, at min Smerte hedder Krisis? Og selv om det kunde trøste mig, at Andre faae samme Sygdom, 29 naar deres Tid kommer, saa har jeg jo det Uheld, at min kommer sammen med en stor og smertelig Krisis i Samfundet, der forøger mit Sinds Uro og Lidelse. Storm og Høivande falde sammen og bevirke Springflod. Men endelig nytter Navnet mig aldeles ikke, af den Grund, at jeg saa resolut og determinert, som det er et Menneske muligt, netop vil modsætte mig Overgangen til det Forstandige og Nøgterne. Jeg *var* forstandig, da jeg kastede mig over Jus og Cultusministerium; jeg *har været* nøgtern og jaget Poesi og Drømme paa Døren.

Jeg har modtaget en Kvinde i mine Arme og sagt, at hun var Kvinden og Kjærligheden, uden at spørge mig for tilfulde, uden af hendes Sjæl at udlokke Tegn paa den Enthusiasme, den maaskee gjemmer, og uden selv at føle Enthusiasme, men enten poetisk glemsom eller forstandig stolende paa, at Alt nok efterhaanden vilde blive godt og behageligt. Men dette er Krisen, at jeg gjennem Folkets Dødsuk hører en ubarmhjertig, men retfærdig Kalden, Manen og Spørgen til den Enkelte, til mig: om jeg har handlet vel med Livet i mig og i en Anden, om Livet kan leves uden Enthusiasme? Dette er Krisen, at de forjagne »Drømmebilleder« ville tilbage igjen og anerkjendes som den rette Virkelighed, at Stemmer, Alfestemmer, lyde til mig fjerntfra og sige: Her ere vi Forjagne! kan Du finde os i vort Skjul? Søg! Det gjælder Dit Liv, om Du ikke finder os!

Halv Fortrolighed nytter ikke i en saadan Sag, og siden jeg har sagt saa meget, vil jeg sige Alt. Der er udefra kommet noget Virkeligt til mig og har vakt eller forøget mit Sinds Stemning. Det er kommet paa sælsom Maade, men er vel i sig selv ikke noget Overordenligt. Læs indlagte Afskrift af et Brev. Du maa ikke tvivle om, at jeg jo, naar jeg vil, kan bedømme det ganske koldsindig. Det er Udtryk af Velvillie, af literair Anerkjendelse fra Kvindehaand, og allerede for mange Aar siden har Bulwer forraadt for Verden, at Sligt ikke hører til Sjeldenhederne i en Digters Liv. Men enhver Ting i Verden er ikke blot det, som en af de fem Sandser anerkjender den for. Vi have, ja vi ere undergivne en sjettede Sands, som giver Tingene deres Betydning ifølge souveraint Behag eller ifølge Forhold og Omstændigheder. Dog, læs nu først Brevet eller Digtet.

30

Dit Navn klang for mit Øre mangan Gang,
Naar jeg som Barn om hine Aander hørte,
Hvis Smile Verden frem af Fugen tvang,
Og nærmere til Livets Maal os førte.
Jeg voxte til, men spurgte ei om Dig;
Thi ak! den klare Stjerne var fordunklet,
Og Du var sjunken, bleven Andre lig -
Ei ægte Stenen var, om end den funkled.
Saa lød Din Dom af dem, jeg stolte paa;
Jeg var saa ung og troede, hvad de sagde;
I Glæde Aarene saa let hengaae,
Først Sorg mig til min Barndoms Heros bragte.
Ifjor, da Egen folded ud sit Blad,
Jeg følte Vaaren dobbelt i mit Hjerte,
Jeg følte, man kan være mer end glad,
For kort derpaa at føle mer end Smerte.
Før Høst en Gravhøi hvælvede sig om
Det, som mig kjærest var i Verden blevet;
Men gennem Døden Jesus til mig kom,
Og ved hans Naade Troen blev mig givet.
Da atter om mig bruste Verdens Hav,
Da atter om mig bølged Livets Strømme,
En gammel Ven mig Dine Digte gav,
Mit Øie fulgte Ordet som i Drømme.
En eller anden Sandhed vækked mig,
En eller anden Skjønhed Hjertet rørte,
Nu jeg forstod og villig fulgte Dig,
Og ind i høie Sale Du mig førte.
31 Da blev Du syg, jeg sygned ogsaa hen,
Du drog til Syd, Din Sundhed at gjenvinde,
Men før Du Danmarks Himmel seer igjen,
Vil intet jordisk Baad mig mere binde.
Dog end i Tankens Baand jeg følger med,
Jeg i Gondolen hviler ved Din Side;
Ak! bliv ei paa det blege Ansigt vred,
Det er ei stygt - det fik jeg tidt at vide.
Og førend Døden griber mig, jeg maa
Min Tak Dig bringe, ret af Hjertets Fylde.
Du glæded mig; men jeg kan vel forstaae,
Hvad Tak Dit Fødeland Dig end maa skyldte.
I Tanken nu jeg knæler for Dig ned,
Jeg paa Din Haand min Læbe varmt vil trykke.
Men ikke ønsker jeg Dig Jordens Fred,
Jeg beder ei for Dig om jordisk Lykke.
Til Kamp og Seier fødtes kun Din Aand,
Den boer paa Fjeldet, ei i snevre Dale,
Og jordisk Lykke binder faste Baand,
Og luller Sjælen i blødagtig Dvale.
Nei! Jordens Baand maae ikke binde Dig!
Fri skal Din Aand sig imod Himlen svinge
Og Troens Rigdom bringe ned med sig,
Og mangan ængstet Sjæl Du Bud skal bringe.
Jeg er saa træt, men har dog mere Ro;
Det smerter utaknemmelig at være.
Farvel! hernede mødes ei vi To,

Snart gaaer jeg bort, at gjensee mine Kjære.
Ingeborg

32

Jeg er sikker paa, at jeg ikke overdriver Betydningen af dette Brev. Jeg kan lade saa at sige hver Linie tage bort, Alt det, som enten skjult fortæller en Historie eller aabent smigrer mig; men der vil blive tilbage, hvad der ligger mellem Linierne: hin Manen, hin Kalden af en Sjæl, hin Opfordring til min Sjæl om at finde sig selv.

Der er noget besynderlig Unøiagtigt ved Brevet. Hun siger, at hun vil være gaaet bort, inden jeg seer Danmark igjen. Følgelig skulde Brevet være skrevet, medens jeg var ved Comosøen. Men det er adresseret til det Logi, jeg havde i Kjøbenhavn efter min Hjemkomst, og derfra er det af Husfolkene, som jeg kan see paa Udskriften, adresseret hertil. Har hun ladet det ligge og vente indtil nu, eller er det virkelig blevet fundet efter hendes Død? Eller er det, hun fortæller om sig selv, halv Sandhed, halv Digtning, et Slør lagt om hendes Hoved, for at hun ikke skal blive kjendt? Lige meget! Det er ikke en Person, jeg har med at gjøre, men en Fordring. Enten Brevskriverinden er levende eller død, byder hun mig Noget. Jeg skal, saadan som jeg nu engang er stillet, søge Ingeborg i Margrethe, og hvis jeg ikke finder, skal jeg søge Margrethe i Ingeborg, d.v.s. opgive, hvad I kalde Virkeligheden, for at gaae efter de bortglidende Solnedgangsskyer.

d. 6te August 1853.

9

Fra Frants Holm til Mathiesen

Naar jeg nu ret betænker, var det dog et diabolisk Indfald af Dem iaftes, at vi skulde spille Ecarté om Breve. Hvordan kunde De vide, at De igjen vilde vinde? Hvad vilde De have gjort, ulykkelige Menneske, om De havde tabt? Og hvad var Deres Hensigt med at vinde? Tvinge mig til at skrive tre »morsomme« Breve? Ved den blotte Tanke om, at jeg *skal* skrive morsomt, gaaer al min Morsomhed bort. Var *det* Deres ondsksfulde Hensigt? Lykkeligvis, naar man slutter Pagt med en vis Mand, er der sædvanlig et lille Hul, hvorigjennem man kan smutte bort. De har vundet tre Spil, det er sandt. De skal have tre Breve, det er sandt. Men *naar* skal De have dem? *Naar?* Der er Hullet, hvorigjennem jeg snyder Dem. Der er ikke Andet for, Mathiesen, De maa lade mit Liv assurere.

33

De skal faae Attest fra alle Byens Læger om, at de ikke kjende mig. Med den gaaer De til Dr. Hornemann og Livsforsikringselskabet, og De assurerer mig, og som Følge deraf skal Selskabet, naar jeg dør, skrive Dem tre aandrige Breve. Selskabet bliver anseet for meget solidt og agtværdigt, saa at De eller Deres Arvinger kunne betragte Brevene som allerede modtagne, læste - og glemte.

Forresten vilde jeg virkelig gjerne idag sende Dem et fornøiet og opmuntrende Brev aldeles gratis; men dels pincer det mig, at jeg, som skal skrive, lever her indesluttet og paa Grund af visse Omstændigheder ikke kan foretage en Udflugt, som jeg har for, medens De, som skal læse det Skrevne, kommer ud i den vide Verden, til Lyst og Glæde, til Klampenborg, æsthetiske Soirées, spirituelle og spirituøse Middags- og Aftensgilder - o, I Kjøbenhavnere, ikke engang Choleraen kan bringe Eder til at faste! - dels er jeg idag trist og nedslaaet over min Affaire med Assessoren.

De maa saagu ikke tale til Nogen om den Sag. Himlen veed, at jeg dog ikke kunde gjøre ved, at han i Fredags kom ind paa mit Værelse, netop som jeg var ifærd med at prøve de nye sorte Benklæder, jeg i Hast havde kjøbt i München, og at han, da jeg fandt dem for korte, antog, at de vilde passe ham, og tog dem med. Igaar gik han med dem, det saae De selv. Vel kunde De ikke vide, at det var *mine* Benklæder; men De kunde see, og De bemærkede udtrykkelig, at de ikke saae ud til at være Assessorens egne, saa nette og fine, som de vare. I Formiddags var jeg derovre i Besøg, og da han fulgte mig ud, sagde han til mig paa Trappen: »Apropos, Holm, de Tingester passe mig meget godt; De maa selv kunne bruge dem.« - Tænk Dem, hvilken Insolens! Jeg henter et Par Benklæder i München, og han vil i Sorø med sine Ben justere dem til mine Ben! Havde jeg nu været klog, saa havde jeg svaret: Ja, vel passe de mig, og det er derfor Benklæder, som De maa betale dyrt, siden De har taget dem paa. Men jeg var dum, ærlig og svarede: »Nei, de passe mig ikke.« - »Godt,« sagde han, »jeg beholder dem, jeg kan gjerne beholde dem, hvis vi ellers kan komme tilrette om Prisen.« - Jeg svarede: »Ja, Hr. Assessorjeg handler ikke med Klæder, følgelig giver De ganske simpelt, hvad jeg har givet.« - »Og hvad har De givet?« - »Ti Thaler.« - »Ti Daler, aa ja, det giver jeg.« -

»Tillad mig, Hr. Assessorjeg sagde ikke ti Daler, men ti Thaier, det er 13 Rdl. 34 2 Mark.« - »Tretten Daler og to Mark! Det er for dyrt! Jeg giver aldrig mere end ti Daler.« - »Ja, men hvad er saa det for Buxer?« - »Bedste, fineste Slags, det fineste Buckskin!« - Rødmændene begyndte at stige op i mine Kinder; thi jeg følte, at jeg allerede havde sagt Ord, der ikke hørte til Egnen om Akademiet, men til Hjørnet af Læderstræde. Jeg brød derfor kort af med den Bemærkning: »Ja, jeg handler ikke med Benklæder, Hr. Assessor« - og gik.

Troer De nu, han har taget dem af? Nei! Hvert Øieblik kan jeg fra mine Vinduer see Noget vimse og skinne i hans Have - Assessoren i mine Benklæder! Jeg kan ikke lade være at gaae til Vinduet; det drager mig imod min Villie. Jeg kan heller ikke lade være at speculere over, hvad han nu har til Hensigt. Det er hans Natur imod at give 13 Rdl. 2 Mark, naar han har smigret sig med det Haab, at faae et Par superfine udenlandske Benklæder for 10 Rdl. Men hvordan vil han slippe fra dem? Dog, jeg maa jo finde mig i, hvadsomhelst han finder paa! Vilde jeg tale til Folk og klage, saa kunde jeg jo nok prostituere ham; men det vilde gaae ham og mig som de to Fjender paa Genfersøen - i Coopers »Bøddelen i Bern« - vi vilde blive saa forviklede i hinanden, at den samme dødelige Latter vilde opluge os Begge.

Hvis jeg havde de Pistoler, som De venskabeligst ikke har skaffet mig, saa kunde jeg med den omhyggeligste Fortielse af Stridens egenlige Gjenstand yppe Klammeri og slaaes med ham. Men troer De ikke, at han vilde møde i mine Benklæder som i et Pantser fra Hjertekulen nedad? - Nei, lad mig tie og taale Krænkelsen, baade den, han har tilføiet, og den, han maaskee endnu vil tilføie mig, og kom De som min Ven snart herud igjen for at trøste

Deres forurettede, men resignerte d. 8de August 1853. *Frants Holm*

10

Fra Ernst Rosen til Overlærer Sommer

Jeg maatte vente, at Du ikke kunde opfatte Ingeborg-Brevet paa samme Maade som jeg. Hvorfor holdt jeg for nogle Aar siden op med at digte og kastede mig i Stedet derfor med al Magt over Jus 35 og Levebrød? Fordi min Sjæl ikke havde Evne til at frembringe Poesi uden selv at faae Tilgang deraf. Ret gunstige Anmeldelser, ret behagelige, almindelige Complimenter ere hverken Næring eller Belønning. De lade Luften lige tom og eccholøs omkring En. Jeg tvivlede om, at jeg stod i Tjeneste, at jeg kunde bringe nogen menneskelig Sjæl sand Føde og løfte noget Sind. Det Factum, at nu En viser sig sympathetisk greben, forandrer Alt; nu synes mig hele Tilværelsen stemt som en Æolusharpe, der vil klinge, blot jeg kan faae Veir til at puste. Men jeg tilstaaer beredvillig, at der er Mere. Jeg vil ligesaa gjerne lade mit Liv som opgive den Tro, at det, vi virkelig længes efter, er til og kan naaes. Jeg længes ikke efter at erobre Riger, men efter at erobre en sand Menneskesjæl, naturligvis en Kvindes. Det er muligt, at i 99 af 100 Tilfælde mister den attraaede Gjenstand ved Besiddelsen sit fagre Skjær og sin begeistrende Magt. Men dersom der holdtes et Lotteri med 100 Numere og denne ene Gevinst, saa vilde jeg tage Seddel, selv om den Tabende skulde døe. Liv og Død blandes i denne Tid altfor underlig sammen, til at jeg skulde see stor Forskjel imellem dem, hvis ved Liv ikke forstaaes den hele Fylde, Glands, Intensitet, hvortil vor Sjæl oprindelig er bestemt. Har min Sjæl ved Feil mistet sin Evne og sit Krav paa at bringe dette ud af Livet, godt, saa lad den gaae bort for at komme luttret igjen i ny Form. Det stakkels Secund, da vort Hjerte brister, skal da ikke saaledes opfylde og skræmme vor Bevidsthed, at vi derover glemme den høie Sandhed, at Sjælen kun flyver bort for at leve igjen. Jeg erklærer lydelig, at jeg modtager Chancen: at finde Ingeborg-Skikkelsen eller døe. Jeg er træt af at skuffe og blive skuffet som Følge af hine dybe Længsler, der i deres Utaalmodighed troe at kunne modtage et Afdrag, hvor det bydes, og dog beholde Kravet paa den hele Capital ubeskaaret. Jeg er træt af Cultusministerium, Fuldmægtig-Post, offentligt Hverv o.s.v., naar Alt dette skal være Andet end en Skal om et Indhold, hvori der er Sjæl. Jeg troer, at Poesien er noget Alvorligt. En Præst - just ikke af den bedste Sort - kan gaae ud for at prædike eller give Sacramentet, medens hans Sind og hans Hus ligger i Verdslighed; for ham gjælder det, at han skal leve: »Æd, Fugl, eller dø!« Men en Poet synger, som han er, og naar han ikke i sig selv er stor nok til at løfte Samfundet, løfter han det ikke ved nogetsomhelst 36 Fixfaxeri, og saa skal han lade være at synge. Og jeg kan ikke engang lade være, jeg har nu faaet Kaldelse - »syng, Fugl, eller dø!«

Og saa er man kun Noget i Kraft af Besiddelse, jeg mener Besiddelse af en Andens Sjæl. Manden skal ikke blot blive Et med sin Kvinde; men kun med hende bliver han selv en Enhed og Helhed. En Poet uden en Kvinde er en Uting.

Du skal ikke være hastig og bebreide mig, at jeg ustadig eller letfærdig opgiver Margrethe; thi det er jo netop til hendes Sjæl, som jeg hidtil har forsømt ret at opdage, at jeg vil henvende mig for at finde Ingeborg-Idealet. Jeg maa begynde mit Frieri forfra; thi det forrige kom ikke i den rette Aand. Vi bleve Meget for

hinanden, fordi Andre vare os saa Lidet; men To skulle være hinanden Alt. Jeg var dengang glad ved at komme i Stemning; men en virkelig Kvinde skal kunne Mere. Nu har Adskillelsen gjort os nye for hinanden; vi kunne begynde forfra.

At jeg ikke siger dette for at skuffe mig selv, men at jeg virkelig mener det, derfor er jeg kommen til at give mig selv et Bevis. Jeg kom i Torsdags Aftes ind til Kammerraad Niensens, og saa var kun den yngste Datter hjemme. Enten hun havde en Grund til at ønske mig bort - hun ventede maaske en Præst eller en theologisk Candidat - eller hun blot vilde spille mig et lille Puds, sagde hun: »Har De hørt, at Margrethe er kommen hjem?« Jeg ansaae det for umuligt; thi hvo skulde have faaet tidligere Bebudelse derom end jeg? Jeg kunde ogsaa meget godt have skuffet den lille Gaas og ladt ligegyldig; men jeg var aldeles ligegyldig ved, om hun fik sin spidsborgerlige Glæde eller ei, naar jeg, endog blot for en halv Time, kom ud af den lumre Tordenveir-Stilhed, der omgiver mig, og levede i Muligheden af at skulle gjense Margrethe og faae en Afgjærelse. Følgelig gjorde jeg hende den Fornøjelse at lade hende sige til sig selv: Se, nu løber Hr. Rosen som en Nar! og saa gik jeg ud til Gaarden, en god Fjerdingvei herfra. I Orienten, siger man, er Luften paa visse Tider af Aaret opfyldt af Ildfluer. Der fløi ogsaa Ildfluer om mig paa hele Veien! Men da jeg var forberedt paa at gaae forgjæves, blev jeg heller ikke skuffet, da det viste sig, at Margrethe ikke var kommen hjem.

Men Du skal dog ikke have lutter Elegi og »en skøn Sjæls Bekjendelser«.

37

Paa Tilbageveien kom jeg i nogen Afstand forbi Assessorens Gaard og kunde fra en Høi see ned i hans Storstue, hvis Vinduer vare stærkt oplyste. Jeg saa kun derned ganske uvilkaarlig, fordi mine Øine bleve tiltrukne af Lyset, og vilde ingenlunde speide; men hvad jeg saa, fængslede mig til Pletten. Assessoren stod midt paa Gulvet, gjorde et dybt Buk og derefter med høieste Anstand nogle zirlige Pas. Den lille, vindtørre, alvorlige Mand i denne Beskjæftigelse og i fuld Belysning og under en Cholera-Epidemi, syntes mig noget af det mest Bizarre, jeg kunde tænke mig. Jeg huskede, hvad Folk her ofte sige om ham: at der er noget Djævelsk ved ham, og opfattede Ceremonien som en Andagt til Belzebub, følte mig næsten lystelig greben deraf, og et vildt Digt strømmede mig til Hjernen - da saa jeg min Fætter avancere og gjøre lignende Bevægelser og opdagede strax efter to Damer, der udførte corresponderende Knix. Der var Dands, det var en Menuet! Jeg kunde blot ikke høre Musiken. Jeg lo høit, Digtet forsvandt af min Hjerne, og jeg besluttede at gaae ind og aflægge et Besøg hos dette Selskab, der ligesom Fortællerne af Boccacios Noveller syntes at have trukket sig tilbage til Slottet Palmeria under Pesten. Jeg havde truffet Assessoren tidligere, han havde indbudt mig til Besøg, og skjøndt Tiden nu ikke var aldeles velvalgt, viste det sig strax, at han stod ved sin Indbydelse. Han sagde: God Aften! Velkommen! Tag Dem en Svingom med, nu skal jeg præsentere Dem for Damerne.

Han er den behageligste Vært, man kan tænke sig. Hvad Folk sige om hans Gjerrighed, er fuldstændig Fabel; idetmindste staaer den ikke en fortræffelig Gjæstfrihed i ringeste Maade i Veien. Da han efter en Stunds Forløb fandt mig mere oplagt til Samtale end til Dands, satte han sig hen hos mig, og det var ganske vederkvægende at finde saa megen Dannelses og Interesse. Det er rigtignok sandt, at efter nogen Tids Forløb er det samlede Indtryk, han gjør, ledsaget af Forestillingen om noget Haardt, en skarp Tanke- og Villiesudvikling uden tilsvarende Følelse. Jeg vil ikke sige, at han ikke føler, endogsaa religiøst; men det er paa en egen Maade. Vi kom tilsidst ogsaa til at tale om Choleraen, og saa erklærede han sig for Kogsalt-Theorien. Det undrede mig ikke; thi da Lægernes ordnede Hær ikke ret veed Besked, møder man som en Landstorm, den ene med Høtyv, den anden med en rusten Bøsse, imod den fælles Fjende.

38

Men han gav en Grund for sin Theori, der overraskede mig; med en Lue af mystisk Energi i de skarptforstandige, graablaae Øine sagde han: »Saltet er det eneste Universal middel; der staaer skrevet: I ere Verdens Salt.« Og da vi kom nærmere ind paa dette Thema, mærkede jeg, at han nok egenlig har den Tro, at den, der kommer til en vis mystisk Anskuen, derved faaer et frelsende Salt i sig, saa at han vel kan synde ligesom Andre, men det bider ikke paa ham.

Han interesserer mig, dels i og for sig, dels fordi jeg hører alle Spidsborgere tale ilde om ham. I Spidsen for hans Fjender staaer Kammerraadinde Nielsen. At denne trinde, godmodige Dame hader ham med et Had, der slet ikke passer til hendes Skikkelse, hidrører ikke blot fra, at han allerede er gift, og det endog anden Gang, og at den Slags Feil, som han begaaer, ere aldeles forskjellige fra dem, hun vilde begaae, men ogsaa blandt Andet fra, at hun har forstaaet og husket et af hans Axiomer. Han skal have sagt, at hvo der har den høiere Barmhjertighed, behøver ikke den lavere. Dette fortolker hun i sine Forelæsninger derover dels som en skrækkelig Hovmodighed, idet han bilder sig ind at have den høiere Barmhjertighed, dels som umenneskelig Haardhed, idet han ikke vil udøve den lavere, som hun sætter saa høit, nemlig give en Skilling til en Tigger. Hun er næsten veltalende, naar hun behandler dette Thema, og det skeer ofte. Jeg troer, at selv hvis Spidsborgerne have Ret i de Facta, de anføre, have de ikke det Ringeste at bebreide ham med Føie. Hvad der skiller ham fra dem, er jo ikke deres Dyd, men kun, at han er mere intelligent og mere dæmonisk, det vil sige, den Stemning eller Drift, der til en given Tid hersker i ham, er tilstede med større Energi og finder derfor kraftigere Midler til at virke, end Tilfældet er hos de matte Sjæle, der gjerne vilde, hvis de turde,

og hvis største Energi ligger i deres Misundelse. Denne Last, har jeg bemærket, findes slet ikke hos ham, og dette er i vore Tider næsten en herlig Dyd.

d. 13de August 1853. 39

11

Fra Frants Holm til Mathiesen

Se saa, min gode Mathiesen, nu har De Intet at lade os høre; nu træder Døden ogsaa os paa Hælene, stryger os forbi og seer os ind i Ansigtet. Nu er Tiden kommen til at fyre Minutskud og ligesom Hvitfeldt blive ved at fyre paa dette Sted for ikke at bringe andre Steder i Fare.

Igaar Morges kom jeg ned i Haven, og saa stod der en Mand med en Lee - intet Symbol, ingen Abstraction, men en solid Bondemand, der var bleven husvild, fordi man den foregaaende Aften havde taget hans Hus til Lazareth, og med en vis Kjærlighed fortalte han mig, at vi egenlig vare Naboer eller indtil det Allersidste havde været det; thi hans Hus stødte op til vor Have. Jeg vilde hen og bese det; men han turde ikke gaae med, fordi Folk laae og vare ved at døe derinde. Tænk Dem denne Mands Stilling! Hvilken Hiemløshed! At gaae ud med en Lee, som den hjemløse Døds Symbol, medens Døden har faaet anvist Hus og Hjem ved hans Arne!

Saa gav jeg mig til at overveie de forskjellige Systemer, hvorom I skjændes og slaaes i Kjøbenhavn. Som alle Spidsborgere, naar det kniber, erklærede jeg mig for Quarantaine. Jeg lukkede det Led, der fører ud af vor Have, og vedtog i mit stille Sind, at de, som ankom fra smittede Steder, skulde ryges her i to Dage og Nætter. Som smittet erklærede jeg hele den Række af Huse, der ligger Vest for vor Have. Men i samme Øieblik, som jeg havde truffet denne vise Foranstaltning, hændtes det lidt længer mod Nord, tyve Skridt fra Leddet, at et Svin, to Kyllinger og en Pige gik gjennem en Aabning i Hegnet ind over vore Grændser, og i næste Øieblik saae jeg, at paa Marken, der begrændser vort Hus mod Nord - i Retning mod Søen - blev udkjørt Gjødning, saa at det nærmest vilde paaligge mig at træffe Forholdsregler imod en indtrædende Nordenvind. Næsten i samme Øieblik kom fra et af de syge eller døende Huse en Kone med to Børn, alle belæssede med Bylter. Da Konen fik Øie paa Manden med Leen inde i vor Have, udtalte hun i korte bevingede Ord sin Fortrydelse over, at han havde ladet sit Hus blive taget til Lazareth, og da han gjensvarede med faa, velvalgte, forsvarende 40 Ord, gjentog hun energisk sin Bebreidelse, for hvilken Bebreidelse saavel som for hendes hele Personlighed han da udtalte sin souveraine Ringeagt i en Yttring, der til ingen Tid er skjøn, men i en Cholera-tid høist ubesindig.

Som en klog General i en beleiret Fæstning opgav jeg nu Udenværkerne for at forsvare selve Castellet med desto større Eftertryk. Jeg gik ind i Huset for at paalægge vor halvtydske Værtinde, Madam Esche, den fornødne Forsigtighed. Hun mødte mig, bærende paa en Mængde Knaposte, som hun satte ud at tørre på et Brædt ovenover Vinduet, der vender ud til den lille Familiemødding. Madam Esche, sagde jeg, nu maae vi være forsigtige; nu er Sygdommen lige ved os. - Jo, sagde hun, fra min Side bliver Intet forsømt. - Nei, svarede jeg, det veed jeg; men troer De f. Ex., at Knaposte ere sunde? - Der er megen Kommen i mine, sagde hun, og jeg mærkede, at hendes Tænder løb i Vand. Maaskee var det Mangel paa Karakterfasthed og Udholdenhed, der bragte mig til at opgive min sanitaire Propaganda ved dette Svar. Jeg nøiedes med at beordre Melkalk visse Steder hen. Det skete efter nogen Modstræben. Medens jeg var ifærd med at lade dette ordne, opdagede jeg, at Madam Esche, der formodentlig i sin Omhu for den offentlige Sundhed havde studeret Berlingskes Artikler om Rygning, nu kogte en Kaal, der blev røget og med sin Duft opfyldte Huset. Jeg paakaldte da Himlen som sidste og eneste Hjælper, lod alle Husets Vinduer aabne og gik med min Familie ud at spadsere ad den eneste Vei, som ikke fører til Cholera, nemlig forbi Assessorens.

Medens vi underveis holdt Familieraad, blev det efter nogen Discussion vedtaget, at et af Midlerne til at sikkre os selv en komfortabel Plads om ikke paa Jorden, saa i Himlen, vilde være, om vi nu gik ned og saae til Folk, der maaskee trængte til Portvin og uldne Tæpper eller idetmindste til Kjødssuppe, og denne Beslutning gjorde Spadseregangen meget behagelig. Livet syntes at antage andre Dimensioner, vi vandrede mellem Medmennesker, hvilket man ellers ikke gjør. I Skoven mødte vi Assessoren og hans Familie. Saa stor er Civilisationens Magt, at jeg talte med Assessoren, som om der ikke var Buxer til i Verden. Ei heller lod han falde det mindste Vink til mig, og dog gik han paa samme Tid med Opløsningen i sit Hoved! Da jeg kommer hjem paa mit Værelse, hvad skal jeg saa see 41 paa en Stol lige indenfor Døren? Mine sorte Münchener Benklæder omhyggelig sammenrullede! Ingen kunde give anden Besked end, at Assessoren havde været og spurgt efter mig.

Er det ikke i *The Vicar of Wakefield*, at der er en Forfører ved Navn Thornton, som lokker uskyldige unge Piger fra deres Forældre, og efter nogen Tids Forløb komme de tilbage, man finder dem paa deres Værelse, blege, med rødgrædte Øine, som de ikke vove at slaae op. Saaledes og ikke anderledes syntes mig mine sorte Münchener Benklæder hidsendte fra Assessor Thornton-Forføreren. I hin Roman kan man dog spørge Offrene om Misdæderen og faae de nødvendige Oplysninger; men her ophører Sammenligningen med *The Vicar of Wakefield*, og jeg maa henlede Deres Opmærksomhed paa »den Stumme i Portici«. Hun er bleven forført af Vicekongen, og han har for at sikkre sig ladet Tungen udskjære af hendes hulde Hals. Ganske saaledes, frembydende et rørende Syn af taus Lidelse, af stum Fortvivelse over Misgjerningen, syntes mig mine arme sorte Benklæder at ligge, og Vicekonge, Assessor Thornton-Arcos har senere ikke med et Muk omtalt sin Forbrydelse, ikke berørt den Nydelse, han har tilladt sig af mine Benklæder, ligesaa lidt som Grunden, hvorfor han efter fuldbragt Daad ikke vilde beholde dem i Huset.

Ellers leve vi i det venskabeligste Forhold, og mine Breve til Dem ere den eneste Hævn jeg tager over ham. Min retfærdige Vrede gaaer til Kjøbenhavn, og saa kan jeg med roligt Sind nyde godt af den Elskværdighed, som dog unægtelig er hos Manden som Vært. Men kunde jeg underhaanden spille ham et lille Puds, saa gjorde jeg det. Havde jeg Kammerraadinde Nielsens Talent, saa bragte jeg ham og Fætter Ernst i Totterne paa hinanden. Ernst har givet sig til at holde af ham, og kunde jeg nu faae Assessoren til at holde af Ernst og laane en Frakke eller en Nattrøje, saa kunde jeg have Fornøielse baade af min alvorlige Fætter og af Assessoren. Hjælp mig i at finde paa Noget.

Har De seet Kometen? Eftersom den om Aftenen Kl. 10 siges at staae over Akademiet, mene Soranerne, at den bebuder Cholera. Ja, vi er ogsaa fornemme, vi have Komet til vor Cholera, Himlen tordner til vore Pandekager.

d. 18de August 1853. 42

12

Fra Ernst Rosen til Overlærer Sommer

Jeg kan ikke huske Ord for Ord, hvad jeg skrev i Fredags; men jeg veed, at det var min oprigtige Mening, og jeg veed ogsaa, at jeg ikke kan have givet Dig alvorlig Grund til den Tro, at jeg, hvis jeg ikke finder Ingeborg-Skikkelsen, vil tage Livet af mig selv. Det siger Du vel ogsaa blot, fordi Du ønsker at bestige et Punkt, hvorfra Du ganske og aldeles behersker mig eller »for mit eget Vels Skyld« kan gjøre mig lidt komisk. Jeg har ikke gjort Andet end givet Dig en løselig Forestilling om, hvorledes jeg med hele mit Sinds og min Sjæls Magt kalder paa de to store Magter: Liv og Død, som i denne Tid gaae igjennem Samfundet med Herreskridt, og siger til begge: Her er jeg, handler med mig, som I ville, kun for Alvor; sørger blot for, at jeg ikke bliver levende begravet.

Men medens vi discutere Ord, handler Skjæbnen. Du husker vistnok, at jeg har fortalt Dig om en Svane, jeg engang mødte her paa Egnen. Det forekommer mig, som om Du engang skal afgive Vidnesbyrd om mig henede, og derfor skal Du ogsaa have Sagens Acter. Læs de to hoslagte Breve fra hende; men læg vel Mærke til Datoerne. Det ene fik jeg i October forrige Aar.

Hvor jeg dog nu er lykkelig! Hvor min Sjæl jubler i sin Tilværelse, sammensat af Kjærlighed og Længsel! Ja; thi det at længes, og efter Dig, med sikkert Haab om Gjensyn, er en Lykke. Jeg er udfriet af den tunge Død, der i saa lang Tid har trykket mit Sind og suget mit Livs bedste Kræfter. Jeg har i Sandhed tilbragt en sørgelig Tid, siden jeg mistede min Moder, hvem jeg elskede saa inderlig, som et Barn vel kan elske sine Forældre. Dog, hvorfor vil jeg nu dvæle ved sørgelige Ting! Du har tilbagegivet mig Fred og Haab. Du veed jo for vist, at Du er det straalende Lys, som min Sjæl bevæger sig om, og hvis Du ikke veed det, skal Du vide det. Jeg var som et Instrument, man længe har ladet staae forglemt etsteds, og som er kommet ud af Stemning, fordi Ingen kjendte dets Bygning. Da kom Du og forstod, hvad for Toner der vare i mig, og lokkede dem ud. Det gjorde mig saa usigelig lykkelig, at jeg atter klang, for mig selv og for Dig.

43

Erindrer Du den Aften, da Du viste og forklarede mig Stjernekortet og vi senere saae paa Himlen efter de samme Stjerner? Det var et af de lykkeligste, maaskee det lykkeligste Øieblik, i mit Liv. Det syntes mig, at Himlen var til alene for os To. Og endnu, medens jeg er fjernet fra Dig, er Du den, der bærer min Himmel. Tager jeg fejl heri, eller burde jeg være mindre aabenhjertig og sige mindre? Gid jeg kunde see Dit Ansigt, medens Du svarer. Gid jeg ret kunde see ind i Dig og ganske forstaae Dig og begribe, hvorfor og hvordan Du elsker mig. Skriv snart, lad mig idetmindste have Dine skrevne Ord.

Hvor det gjorde mig ondt, at vi ikke kunde sees i Korsør, før jeg indskibede mig! Alt forekom mig saa mørkt derved; det var, som om jeg fremtidig skulde gaae ud i Livet uden Dig. Men om Aftenen, da de Andre vare tilkøis, gik jeg op ad Kahytstrappen og stod i Døren og saae paa Himlen og paa Søen. Himlen var saa fuld af Stjerner; det var Dine, dem, Du havde vist mig, og de fulgte mig, og saa blev jeg igjen beroliget og glad. Søen var sort, men med utallige Blink som Sølv; det var hvidt Skum, og undertiden blæste Fnug deraf henad Dækket og kom helt op til mig. Men saaledes skal det, jeg haaber og troer paa som ædelt Metal, ikke forvandles til koldt Skum - vel, min Ernst? Du vil værne om mig og om min Tro!

Lev nu vel, min Ernst, og skriv snart til

Din D. 28de Octbr. 1852. *Margrethe*

Det andet fik jeg igaar. Selvfølgelig have disse to Breve ikke fulgt hinanden uden noget Mellemliggende. Der har været en besynderlig Brevvexling, forskende fra min Side, undvigende og næsten bebreidende fra hendes, og saa nogen Tids Taushed, som jeg ikke kunde forklare. Men jeg troede, at hun laa for Reise herover.

Endskjøndt det maaskee vil undre Dem at see disse Linier, skal dette dog ikke afholde mig fra at skrive, da jeg anseer Sagen for at være vigtigere, end at noget Hensyn skulde binde mig. Jeg agter her at udtale mig angaaende Ting, som vedkomme mig selv, og saaledes forklare Adskilligt, som maa forekomme Dem 44 ubegribeligt. Da den Tid, jeg maa omtale, imidlertid kun har pinlige Minder, vil jeg gjøre det saa kort som muligt. De maa da vide, at De mødte mig i en Tid, saa mærkelig for mig, at hvis jeg skulde beskrive den, vilde det tage lang Tid og volde mig stor Lidelse; jeg siger derfor kun, at det var en ulykkelig Periode af mit Liv, der nu forekommer mig som en hæsleg, ja frygtelig Drøm. Nok herom, De mødte mig, troede at have lært mig at kjende; dog, De misforstod mig, som jeg selv misforstod mig. Men endskjøndt jeg var ulykkelig, havde jeg dog ikke i den Grad tabt det Rette af Sigte, at jeg jo kunde skjelne den sande Følelse fra den usande, og jeg opdagede, at det var Phantasien og ikke Hjertet, vi Begge fulgte. Hvad mig angaaer, da *beundrede* jeg Dem, *elske*, det kunde jeg ikke; jeg *havde elsket*, som det kun hænder Kvinden eengang i Livet, og den Mand, jeg havde elsket, tilhørte jeg stedse, og det er ham, ved hvis Side jeg nu sid der. Det var ham, der stedse havde beskæftiget mine Tanker, og beskæftiget dem paa en Maade, der gjorde Aanden syg; thi han var bleven mig en Gaade, en forfærdelig, uopløselig Gaade. Nu er Alt blevet mig klart, vi have fundet hverandre igjen; men til lige har jeg fundet at have handlet uret i at søge Forglemmelse i Lidelsens Dage der, hvor den ikke var at finde. Nu, da jeg er lykkelig, saa lykkelig, at jeg neppe kan erindre hin Tid, nu da Hjertet har fundet sit Hjem igjen for aldrig at forlade det, nu beder jeg Dem betragte mig som en Vandrer, der et Øieblik har taget fejl af sin Vei, fordi Maalet var for fjernt til at sees og Veien ensom og vanskelig at vandre. Jeg vil endnu kun tilføie eet Ord, og det er, at den Mand, for hvem jeg ingensinde havde en Tanke skjult, og som kjendte mig som Gud kun kjendte mig, at han ogsaa nu kjender mig, som ingen Anden, end ikke mine Nær meste her i Livet, og at han veed hver Tanke jeg har havt og hvert Skridt jeg har gjort, de daarlige med de gode.

D. 14de August 1853. *Margrethe*

Velan, det er naturligvis et besynderligt, voldsomt Choc, man faaer ved saa pludselig at erfare, at Noget, man troede at eie, er blevet ganske borte, og det er vel muligt, at det Tabtes Værd i et saadant Øieblik stiger meget høit. Men herom skal ikke være Tale. Hun 45 har søgt Havn og giver Logbogen det bedste Udseende, hun kan. Det finder jeg i sin Orden. Selv frygtede jeg jo for, at det sjælelige Krav, vi havde at gjøre til hinanden, hverken kunde afvises eller tilfredsstilles. Værst er det næsten, at jeg har overrasket mig selv i, at dette uventede Budskab ikke tilintetgjorde nogen Illusion. Naar jeg tænker mig, at f. Ex. Frants Holm havde faaet et saadant Budskab under samme Omstændigheder, saa vilde han have mistet sit gode Humeur og for Alvor bandet Verden og bebreidet den, at Tro og Tillid ikke have Fodfæste i den. Jeg tager det, som om jeg altid havde vidst, at man ikke skal troe, og nu kommer blot det pinlige Spørgsmaal: Har jeg da virkelig ikke havt Tro? Det har jeg dog ganske sikkert, saavidt jeg ved Undersøgelse kan opdage det. Da hun sagde, at hun elskede mig, var jeg aldeles sikker derpaa; mit Hjerte var fuldt af Tillid. Jeg opdager nu blot, at ubemærket, sammenrullet i en Krog, laa Tvivlen, der nu reiser sig, gjør et dybt Buk og siger: Man skal være Philosoph. - Det kommer der ud af, naar man troer uden Enthusiasme!

Men seer Du nu ikke ogsaa, hvorledes Ingeborg, hun være død eller levende, skyder Alt fra mig, hvad der kunde være til Hinder mellem hende og mig? Nu, da det er aabenbart, at Ingeborg ikke var i Margrethe, gjælder det om at finde hende andensteds, og i den Henseende har jeg den instinctmæssige Tro, at jeg ligesaa godt kan blive her og lade Jorden dreie sig om mig, som løbe Jorden rundt. Jeg er beruset som Vessel: jeg staaer med min Gadedørsnøgle i Haanden og venter, til mit Hus kommer.

d. 18de August 1853.

Fra Frants Holm til Mathiesen

Minutskud; d. 19de.

Jeg tænker i disse Dage paa Deres Fætter Marcussen, den Spillefugl. Jeg kjender ham rigtignok kun af Deres Fortællinger, og af disse Fortællinger fremgaaer kun en eneste Kjendsgjerning. Han sagde nemlig, naar han havde et daarligt Spil paa Haanden: Der er *een* Chance for, at jeg kan vinde dette Spil; jeg spiller det.

Jeg har ogsaa een Chance, og jeg spiller nu det Spil, man kalder 46 Livet. Sagen er rigtignok den, at jeg ikke kan kaste det. Men det er sgu i Grunden et ganske godt Spil. Det *kan* blive Codille; men det kan ogsaa vindes paa alle 5.

Og imidlertid vil jeg ikke gjøre som De, af hvem man sjelden eller aldrig kan faae lokket et Brev. Jeg vil vedblive at skrive! Der er dog Intet lumpnere end at døe i Taushed og maaskee blive forvexlet i Lighuset og blive begravet i en Grav, man maaskee selv har gravet til en Anden. Selve Sygdommen kan jeg efter Omstændighederne ikke opfatte som saa ond. Ja, inde i dunkle, lumre Gader! Men herude, under aaben Himmel, i Solskin! Rammes man, saa er det næsten som under et Sølslag, paa Skandsen, mens Vinden blæser frisk. Altsaa, ikke forknyt, men Minutskud for at lade mærke, at man lever.

- Au, nu kom Deres Brev!

Det gjør mig virkelig ondt at høre, at man er død paa 1ste Sal i Deres Hus. Men De bør dog ikke være melancholsk derover og især ikke troe, at Døden nu vil stige op paa 2den Sal. Jeg har allerede forhen henregnet Dem til de Privilegerede, der betale med Stillingsmand; men formedelst Deres Kjærlighed til alt Feminint synes Skjæbnen nu at have valgt, at De skulde betale med en Stillingskvinde. Tænk Dem om: under Krigen blev betalt indtil 1100 Daler for en Stedfortræder - hvorledes kan De betale for denne? Jeg er nærved at blive elegisk og sige, at for Enhver, der døer, faae vi Andre en Pligt mere; men dette er en Tanke, som tilkommer Præsten og ikke mig.

14

Fra Ernst Rosen til Overlærer Sommer

Vi Poeter vilde have Ret og Føie til at klage over, at vi altid blive misforstaaede, hvis vi ikke delte Skjæbne med alle andre Mennesker, der jo ogsaa sige, at man aldrig rigtig forstaaer dem. Derfor vil jeg heller ikke klage over, at Du nu tager aldeles fejl af mig ved at troe, at »Ingeborg-Ideen« drager mig bort fra Livet og gjør mig sentimental. Dette er saa langt fra at være Tilfældet, at jeg i dette Billede eller dette Glimt har fundet Evnen til at tage nogenlunde fat paa Livet og være Noget for Andre. Enhver har sin Maade, 47 hvorpaa han styrker sig; de trojanske Helte maatte skjælde dygtig ud, før de sloges; andre Krigere tage sig en Snaps, før de blive tappe. Siden denne Kvindehaand har vinket eller hilst mig, er der igjen Noget udenfor mig, der seer paa mig, venter Meget af mig og bebuder mig en Fremtid. Hvis dette ikke var kommet, vilde jeg, det er jeg vis paa, været bange for Choleraen. Nu gik jeg igaar lige ind til den, saae Døden og var efter Evne Levende til Trøst. Jeg veed, jeg kunde ikke have gjort det uden i Kraft af Ingeborg, det vil sige, af det Ubekjendte, Velsindede, Agtpaagivende, enten det nu er her paa Jorden eller i Himlen. Men jeg maa ogsaa erkjende, at saadanne Mennesker som jeg behøve en hel Læretid, før at det Gode, de ville, kan blive til ringeste virkelige Nytte. Vi staae for Speilet med vor heroiske Beslutning, undre os over, at vi have fattet den, føle os stolte over at have bragt det til at ville, og imidlertid udretter den simpleste Vaagekone meget Mere, end vor Heroisme drømte om. Det er en umaadelig Mangel, Følgen af det theoretiske Liv. Det skal og maa blive bedre med mig! Men imidlertid er denne Egenhed saa dybt rodfæstet, at jeg endnu er beskjæftiget med og greben af den høitidelige Stemning, hvori jeg blev bragt ved Dødsleiet. Det Pinlige og Frastødende er gaaet bort; det særegent Høitidelige er blevet fast i min Phantasi.

Manden sendte mig ind til Konen. Han var syg og vilde vide bestemt, hvordan hun havde det, om hun virkelig havde Cholera. Jeg kjendte ikke meget til hende; hun syntes mig en rar, samvittighedsfuld Kone, men var noget zart, ømskindet, antog jeg. Lægen sad ved hendes Seng, og netop da jeg fra Døren havde spurgt, om jeg maatte komme ind, og faaet et Nik af ham til Svar, hørte jeg hende sige til ham: »Doctor, hvordan er det at døe?« - »Ja, det veed jeg ikke, kjære, lille Frue«, sagde han og klappede hendes Haand.

»Saa kan jeg prøve det selv«, svarede hun, vendte sig mod Væggen og døde. Min Sjæl stirrer efter hende; jeg er helt betagen af disse Ord og denne Handling; min Tanke borer sig ind mellem hende og Væggen for at opdage, hvad hun saae, hvad der foregik, hvordan hun »prøvede« det.

Paa en Maade, men rigtignok paa en meget fjern Maade, har jeg selv engang prøvet det eller været saa nær som mulig ved det store Mysterium, Skilsmissen mellem vore to Naturer.

48

Engang ifjor blev jeg chloroformeret.

Jeg maa ærlig bekjende, at jeg forlangte det af Angst for en Smerte, der ikke ansees for overmaade stor. Jeg skulde have to Kindtænder trukket ud, og skjøndt Tandlægen mente, at Munden vilde lukke sig under Forsøget, var han dog beredt til at gjøre det, naar en anden Læge vilde være tilstede. Vi begik nok nogle Smaafeil, navnlig den, at jeg sad istedenfor at ligge ned. Et Lommetørklæde blev lagt over min Mund og Chloroform gydt derpaa, og jeg mærkede da en yderst behagelig Fornemmelse, ligesom Søvn efter lang Træthed, i mit høire Ben. Jeg maa vist have mere Chloroform, sagde jeg, og saa blev der gydt mere paa Lommetørklædet. Nu faldt ret hurtig min høire Arm, venstre Ben og Underlivet hen i samme deilige Søvn, og jeg kunde mærke, hvorledes Søvnens ligesom legede ved Halsen, men ikke kunde naae videre. Jeg maa have Mere, sagde jeg. Hvor De er begjærlig! Saa skal De ogsaa faae nok! sagde Lægen og gjød en ny Dosis Chloroform ud. Næppe var dette skeet, før al Fornemmelse af Søvn hørte op, og jeg befandt mig i den livligste Fornemmelse af en ganske anden Verden. Denne Verden var et Universum, en Uendelighed af det dybeste, behageligste, blødeste, mest fløilssorte Mørke, og i dette uendelige Mørkhedsrum bevægede sig et eneste intensivt, men ikke skarpt lysende Punkt, langsomt, i lige Linie, ud imod Noget, som jeg nu, idet jeg vel anlægger en anden Bevidsthed derpaa, kalder mit Hjem. Men lad mig ikke sammenblande, hvad jeg nu tænker, og hvad jeg dengang bestemt følte. Jeg havde ikke anden Fornemmelse end den yderst lyksalige Opfattelse af det bløde Mørke og af Lyspunktet, der bevægede sig, og hvori jeg selv syntes at være indesluttet og glide afsted med ubeskrivelig, inderlig, tilfreds Hensynken. Hvad jeg bagefter erfarede, var, at medens jeg saaledes langsomt og lykkelig bevægede mig afsted som et Lyspunkt, var der stor Forstyrrelse i Værelset, hvor jeg legemlig befandt mig. Min Puls havde nemlig ophørt at slaae, mit Hjerte ligeledes. Man rev voldsomt mine Klæder op, kastede en Mængde Vand over Hoved og Bryst; men jeg vidste ikke det Ringeste deraf. Til sidst, medens man handlede saadan med mig, havde derimod baade Mørket og Lyspunktet givet Plads for en ganske ny Forestilling: at jeg var hjemme hos mine Forældre som Barn, og at min lille Broder sagde, at Nogen ringede paa Døren. Jeg 49 troede, at jeg sagde: Det ringer, luk op! men jeg sagde ikke et Ord, hvorimod jeg vaagnede til Livet. Med Klokkringning drog altsaa Sjælen tilbage i Legemet, kaldet af det kolde Vand og Lægernes Rusken. I næste Secund huskede jeg Mørket og det lysende Punkt. Lægerne vare vrede af Angst over at have en Stund holdt et Lig under deres Hænder, og uden Skaansel brød man mine to Kindtænder ud, medens jeg betagen af Tanker om Lyspunktet og af Chloroformens Eftervirkninger ikke mærkede det.

Jeg har altsaa været der, og forsaavidt veed jeg altsaa, hvad Døden er - og veed det dog ikke. Thi hvis jeg virkelig var død, hvad var der saa blevet af Lyspunktet? Det veed hun, som gjorde Prøven for Alvor. Og en anden Ting: Hvorledes vilde jeg have været tilmode, hvis dette Forsøg paa at døe, istedenfor at komme uventet, var traadt mig imøde, medens jeg var ganske vaagen, og medens jeg kunde vide, at jeg skulde forlade Alt og indgaae til Dommen? Det veed jeg ikke; det er det, jeg bliver ved at stirre efter; men hvergang min Sjæl har stirret sig træt paa Døden, kommer den tilbage med nye Fordringer til Livet og mig selv.

Du, som troer, at jeg er bleven slappet for Livet, kan kun have ringe Forestilling om den faste Overbevisning, hvormed jeg veed, at jeg vil kaste mig selv ind, hvorsomhelst Ingeborg eller det, hun er Symbol for, vil synes at vinke mig. Det er rigtignok sandt, Du kan sige, at den blotte Tanke, at det skal vinke mig, er overspændt og urimelig; men tag denne Urimelighed, dette »hulde Vanvid« bort af min Sjæl, gjør mig i den Henseende forstandig, saa er al høiere Forstand borte af mig.

d. 20de August 1853.

15

Fra Frants Holm til Mathiesen

Minutskud, d. 20de.

Jeg lever, og jeg trækker i Snoren for at mærke, om De lever. Ryk igjen, svar.

Nu lyde jo forresten Beretningerne gunstig, Epidemien begynder at tage af, og naar I Kjøbenhavnere give Exemplet, følge vi Provindsfolk som sædvanlig efter.

50

Men netop nu har jeg faaet en Idee, hvorved jeg kunde være til Nytte imod Epidemien. Hvad der raabes paa, er jo: god Lugt; men det koster saa meget at gjøre en hel By vellugtende, Communalbestyrelsen krymper sig ved at give de mange Penge ud. Velan, Mathiesen, jeg har fundet et Middel til at skaffe god Lugt i en By til en fabelagtig billig Pris. Jeg foreslaaer Oprettelsen af en Anstalt, hvis Opgave skal være at lade fattige Folk gratis lugte til *Eau de Cologne*. Endnu er det, skjøndt Epidemien aftager, ikke for silde at virke for samme. Jeg vil drage Landet rundt for at faae oprettet slige Anstalter, og begynder imorgen med Nykjøbing i Odsherred.

Spil mig nu ikke det Puds at skrive eller komme herud, netop mens jeg er borte; men indbild mig hellere, at hvis jeg ikke var reist, var De kommen.

16

Fra Ernst Rosen til Overlærer Sommer

Det er curiøst: jeg har af Ministeriet faaet den høist vigtige Ordre, at undersøge nogle Kirker i Odsherred, og jeg lyder Ordren som muligt Vink fra Ingeborg om, at hun eller min Skjæbne vil møde mig underveis. Det træffer sig saadan, at Frants Holm ogsaa skal den Vei. Han har længe talt om et Maleri, som han har under Arbeide, forestillende en Scene af Carl d. Stores Liv, og har nu faaet den løierlige Idee, at han vil gjøre Studier dertil i Odsherred. Hvad Reiseselskab angaaer, anseer jeg det dog for behageligere, at ogsaa Assessoren paa mit Forslag har besluttet sig til at være med. Den Mand har Noget ved sig, der paa en egen Maade gjør mig godt; det synes mig, at det Alvorlige, Opvakte, Stridige, dæmonisk Livlige ved ham trækker Skjæbnen til sig.

Jeg ordner mine Anliggender som til en stor Reise; jeg kan ikke gjøre ved det; ethvert Skridt synes mig at kunne føre til Liv og Død, og det er dog idetmindste sandt i den Forstand, at det kan føre til Cholera. Hvad der end hænder mig, saa har Du nu mine vigtigste Efterladenskaber ihænde.

Farvel! *Paa Gjensyn!* d. 21de August 1853. 51

17

Fra Ernst Rosen til Overlærer Sommer

Hvad man venter, kommer ikke. Jeg har gjort en ganske simpel, men alligevel interessant Udflugt. Allerede i Roeskilde mærkede jeg, at jeg maatte opgive Haabet om noget Usædvanligt; thi der tog Skjæbnen Assessoren fra mig. Som vi gik ned ad Gaden til Fjorden, mødte vi en Maleri-Handler eller -Liebhaver fra Kjøbenhavn, der talte noget til ham om gamle Malerier og om en Mand, der var kommen tilreisende fra Udlandet med sin Familie for at besøge sin Søster og igjen sætte Bo her, men havde mødt Søsterens Lig, da det blev baaret ned. Omtrent saadant Noget blev der sagt; men vi havde saa travlt, og Assessoren besluttede sig øieblikkelig til at reise med den anden Mand til Kjøbenhavn. Den Historie er noget af det Tristeste, jeg har hørt i denne triste Tid, og jeg var saa beskjæftiget med den, at jeg slet ikke erindrer, hvorledes vi kom til Nykjøbing. Jeg kan ikke sige, at jeg kunde ønske at have seet Begivenheden eller nu at opsøge Familien; men alligevel synes mig, at Assessoren har Held: det Skjæbnesvangre drager ham til sig og finder ham uhindret - endskjøndt, hvad han nu egentlig vil der, forstaaer jeg ikke. Frants Holm gjør Løier dermed og siger, at han kun er reist ind for at see sit Snit og kjøbe billige Malerier.

Fra Nykjøbing seilede vi i en aaben Baad tversover Fjorden til Rendebæk, kjørte derfra til Jægerspris og toge saa med Færge til Frederiksværk. Man maa gjøre Reisen saadan for at faae en rigtig Forestilling om, hvorfor Kæmpelivet tog Opholdssted i Leire. Derinde i Fjorden er Alt idyllisk; men derude, uforstyrret af Dampskib og moderne Opfindelser, seer man, at Issefjorden er et alvorligt Hav; helt krigersk staae Bølgerne

ind fra Kattegat. Egnen om Frederiksværk tjener ligeledes til at borttage det Blødagtige, der fra det øvrige Sjælland let vilde indsnige sig i Hrolf Krakes Saga. Her er Spor nok af Kamp med en Natur, der baade er barsk og underfundig. Her viser man en grøn Høi, hvis Indre er Sand, der har begravet en Kirkeby, og man tør ikke røre ved Høien, for at Jordens Tyrffing-Natur ikke skal blive udgravet med det Samme og dræbe Culturen. Her saae jeg ogsaa Myretuer af ganske anderledes Størrelse, end man ellers træffer paa, og Myrerne selv vare saa voxne og saa 52 krigerske, som om de mere end den menneskelige Befolkning vare i Slægt med Tiderne, da Hottur liden Fiskerdreng, men af sin Alder stor, forskandsede sig mod Knoklerne, som Kæmperne kastede paa ham for at more sig, og da Hjalte bed Næsen af sin Elskede.

Der var i Naturen Noget, som ikke egnede sig for en Fornøielse, hvortil vi bleve indbudne: en Skovtour. Menneskene og deres Maade at tale og fornøie sig paa, stode i en saadan Modsætning til den alvorlige Taushed omkring dem, at det var, som om man bydende kaldtes til at vælge *enten* det Ene *eller* det Andet, enten disse Menneskers lette og dog matte Aand, eller det Tunge udenomkring, der tier, fordi det har for megen Aand eller ingen. Jeg erklærer mig ingenlunde for den ydre Natur som det Dybeste og Friskeste; Intet overgaaer Menneskenaturen; men hvor er den? Bebreidelsen kan heller ikke falde paa den Enkelte, men paa Helheden, paa Atmosfæren, som hviler over os. Der findes i Landet Foreninger nok, som gaae ud paa at skaffe Medlemmerne enten Fordel eller Behagelighed eller Indflydelse, hvorimod der ikke er et eneste Exempel paa, at Folk have indgaaet en Forening for at styrke sig til at bringe daglige Offre, leve paa en tarvelig Maade og i det Hele udvikle den Aand, der kan hæve et Menneske til Selvfornægtelse og gjøre selv en Spidsborger vederkvægende i Omgang. Saa spurgte jeg mig selv, om jeg da var bedre end de Andre, og, hvis jeg var, hvorfor jeg taug og ikke virkede for min Tanke. Fordi et lille fast Punkt mangler mig. Nu, den Undskyldning har vel enhver af de Andre ogsaa.

Man havde taget en Tjenestepige med til at varte op ved Aftensmaaltidet ude i Skoven. Det var en net, ung Bondepige, med et intelligent Blik, men bleg, med noget ligesom Visnet i Ansigtet og den spinkle Skikkelse. Det forekom mig, at hun lignede en Blomme, der hænger tilsyneladende for tidlig moden paa Grenen og blot antyder, hvad de andre, endnu grønne Blommer skulle blive i deres Modenhed. Naar hun leilighedsvis kom til at gaae over en Plet, hvor Solnedgangsskjæret faldt, blev hun besynderlig forherliget. Da mærkedes ikke det Spinkle og Visnede; det Intelligente blev tilbage tilligemed Bondedragten. Saadan syntes hun mig at antyde, hvad den danske Almuenatur skal vorde, naar den bliver løftet op i den Fuldendthed, hvortil den er skicket. Men bidrager jeg for Tiden enten som Menneske eller som Fuldmægtig i Cultusministeriet 53 den ringeste Skjærv til denne Fremtids Virkeliggørelse eller til nogen anden? Jeg maatte svare Nei.

Da saaledes Livets Virkelighed og jeg syntes ganske skilte ad, reiste jeg mig næsten fortvivlet for at følge Solnedgangsskjæret. Du skal ikke lee deraf; Du vilde lee for tidlig.

Hvor ofte have vi ikke som Børn ønsket at gaae ud efter Solnedgangsskjæret - thi dengang troede vi, det var et Rige, som kunde naaes. Nu troer jeg det ikke længer; men blot det at gaae ud efter dette Rige i den Indbildning, at man troer derpaa, at gaae efter et Maal, der ikke er af denne Verden, at forlade det Givne, Træge, Hverdaglige og give sig det Ubekjendte i Vold - siden det Bekjendte og Virkelige er uden Hank! - at være Troende eller bære sig ad som en Troende og kaste al anden Tanke tilside! Hvo veed, hvad af Levende eller Dødt kunde aabenbare sig! I gamle Dage aabenbarede det Store sig, fordi Menneskene troede stort; nu, da man i det Høieste troer tvivlende, maa man nøies med noget Mindre. Dog, jeg veed ikke nøie, hvad jeg tænkte eller haabede; men jeg følte mig lokket ved blot et Øieblik at ville en Smule og ville det en Smule hensynsløst og blev ved at gaae frem; men det vil ikke forbause Dig, at jeg efter nogen Tids Forløb mødte, ikke Solnedgangsskjæret, men Mørket. Og der concentrerede sig hele min Reise og hele Udbyttet af min Reise; thi i dette Mørke fandt jeg Noget, jeg visselig ikke havde tabt eller glemt der - mig selv. Det bliver sagt, at Mørket er ikke Menneskets Ven; men det gaaer dermed som med saa mange andre vise Ord, at deres Sandhed afhænger af Omstændighederne. Næsten Ingen kjender Mørket, undtagen som man kjender det Meste: paa Overfladen, i Afstand. Man seer det komme, tænder Lys, og naar man om Natten skal leve i det, lukker man Øinene. Men at være i Mørkets Midte, føle det ikke som Mangel paa Lys, men som Existens - naar det ligger som en virkelig Verden tæt om os, hvilende i sin egen tause Hemmelighedsfuldhed, stille spottende den Sands, der ellers leder os og saa ofte leder os vild - naar i Kampen imod det vort Øie er blevet træt af at stirre og Øret forgjæves kæmper for med sin svagere Sands at hjælpe Bevidstheden og erstatte Synet - saa kommer der et Moment, da man kastes helt ind i sig selv og søger Lyspunktet inden i sig som eneste Modsætning til det store umaadelige, svævende 54 Ubekjendte, Mørket. Jeg troer, jeg havde gaaet og længe gjentaget de underlige, halv coquette og dog sørgmodige Ord i Ingeborgbrevet:

»Ak, bliv ei paa det blege Ansigt vred,
Det er ei stygt, det fik jeg tidt at vide« -

men nu standsede jeg pludselig ved andre Ord i Ingeborgs Brev, som jeg forhen ikke havde lagt saa meget Vægt paa:

»Men ikke ønsker jeg Dig Jordens Fred,
Jeg beder ei for Dig om jordisk Lykke«

»Thi jordisk Lykke binder faste Baand
Og luller Sjælen i blødagtig Dvale« -

og herom samlede sig pludselig med sær Magt min hele Bevidsthed og Tankemagt som omkring det eneste Lyspunkt i Mørket. Det gik med Et op for mig, at heri var hele Budskabet fra hende, hele Fordringen, som Ingeborgideen stiller til mig. Jeg begyndte for Alvor at undersøge mig selv, og jeg fandt, at jeg i Grunden har lavet en ægte jordisk Lykke tilrette som min Hovedpude, og at, medens jeg magelig ikke vil forlade den, forlanger jeg dog, at hele Livets Friskhed skal komme ind til mig og opfylde mit Sovekammer. Det er de 1200 Rdl. aarlig Gage, Udsigt til Mere, til Contoirchef-, Departementschefposten, til Etatsraads- og Conferensraadstitlen og til Pensionen for »den gamle Mand«, hvorpaa jeg haaber. Det er den mekaniske Levevis, hvortil jeg har bundet mig, der forhindrer mig fra at bruge min Aand og mine Kundskaber frit, i Overensstemmelse med sand, indre Trang. Det er Contoirmennesket i mig, der slaer mig ihjel som Menneske. Jeg behøver ikke at spille en Rolle som romantisk-asketisk Nar; jeg har min lille Arv af henved 300 Rdl. aarlig, og selv om jeg ikke havde den, maatte jeg dog ved sundt og dygtigt Arbejde for og imellem Folket kunne skaffe mig det tarvelige Livsophold, som man har Fordring paa, og som netop ved Tarveligheden tillige bliver af aandig Natur, hævet over det blot Materielle.

Kort sagt, da jeg kom ud af Skoven og tilbage mellem Mennesker, 55 stod det fast, at jeg ikke længer er Fuldmægtig, og nu kan Du gjøre Nar ad mig, om Du vil; men jeg er sandelig lykkeligere nu end den Dag, jeg blev udnævnt, og jeg føler, at jeg nu er Ingeborg et langt Skridt nærmere - - ja, det er Sagen, jeg har slet ikke bragt noget Offer, jeg har Intet at rose mig af, jeg har kun villet give Skjæbnen paa Haanden, for at den skal lade mig faae det Største, det Eneste!

Forresten maa jeg sige, at Tilværelsen strax noget ublidt tog mig paa Ordet; thi efter at have truffet mig i Skoven bortgav Frants Holm, da vi kom tilbage til Frederiksværk, vore Værelser til en Familie, han stødte paa, og jeg maatte sove paa et Billard. Det var noget haardt og koldt efter en halv Nat i Skoven. Men jeg kunde da ikke begynde mit nye Liv med at være hidsig paa en varm Seng.

p. t. Nykjøbing d. 26de August 1853.

18

Fra Frants Holm til Mathiesen

O, Mathiesen!

Der er skeet Noget, der er skeet Meget, og er det ikke mærkeligt, at medens jeg forhen kunde skrive saa rask om Ingenting, veed jeg nu, da der virkelig er Noget at skrive om, hverken ud eller ind, hverken hvor jeg skal begynde, eller hvor jeg skal ende. Hvad skal jeg dog sige Dem først? Jo, lad mig begynde med det Vigtigste: med Dem selv.

Min Mathiesen, vil det overraske Dem meget at erfare, at De har været Amarin? Naar De nu ved Saisonens Begyndelse gaaer i det kgl. Theater og seer paa Englene, der synes at trække Tæppet tilside, saa seer De Amorerne, og saadan en Amarin har De været, med den Forskjel, at Amorerne have Vinger og ere nøgne, hvorimod De viser Dem for Publicum anstændig paaklædt, men uden Vinger. Ja, Mathiesen, den Dag, da De gik op til Justitsraad Lützmann og bragte ham et Budskab, som hverken han eller De selv kunde forstaae, da var De Amarin, Kjærlighedsbud, og Ordet, De overbragte, blev forstaaet af den unge Dame, som De med Rette fandt smuk. Budskabet til hende lød saaledes: Frants Holm er kommen hjem fra 56 München og opholder sig i Sorø; han ønsker at vide, hvor Fanny er, og hvordan hun har det, og naar han erfarer, hvor hun er, skal han nok finde Midler til at see hende.

Første Gang De fløi ud som Amarin, bragte De mig det glade Budskab tilbage, at Fanny var ifærd med at forlade Kjøbenhavn, og anden Gang De fløi, havde De erhvervet den Kundskab, at hun var etsteds i Odsherred, hvilket Sted jeg senere ved Efterforskning fik nærmere præciseret.

At jeg ikke kunde gaae selv og spørge, havde den Grund, at jeg for et Par Aar siden malede Justitsraaden »som Caricatur«, paastod man - og det er meget muligt; thi, naar man ikke er overmaade forsigtig med hans Ansigt, vil det, som De selv har kunnet see, lettelig ved Afbildning tage sig ud, som om det ikke kunde sidde paa en kongelig Embedsmand og virkelig Justitsraad - og ulykkeligvis kom en lignende Caricatur nogen Tid efter i et af de illustrerede Blade. Jeg var uskyldig deri; men da Justitsraaden mærkede, at jeg forelskedes i hans Pleiedatter, som omtrent paa den Tid kom i Huset, greb han en Leilighed til at forbyde mig Huset og ethvertsomhelst Samkvem med Nogen af Familien.

At han vilde flygte fra Kjøbenhavn, saasnart han blot kunde see sit Snit og faae Lov, var jeg nogenlunde vis paa; men De bragte mig Visheden og gjorde mig let om Hjertet. Da jeg saa havde skaffet mig Underretning om, at han var tyet til Egnen af Nykjøbing, drog jeg dertil og fik Fætter Ernst med mig, dels fordi det altid er behageligt at have Reiseselskab, dels fordi man ved en saadan speciel Leilighed bør være forsynet med et Skjærnbrædt. Derimod slap jeg for Assessoren, der ogsaa skulde været med, men som paa Roeskilde Gade fik Underretning om, at der i Kjøbenhavn var død en Dame, der havde efterladt sig gamle Malerier, formodenlig til at skrabe af. Da den afdøde Dame var bleven baaren ned til Ligvognen, havde hun mødt sin Broder, der var kommen udenlands fra for at besøge hende, og jeg er overbevist om, at Assessoren i denne mystiske Begivenhed seer et Tegn paa, at der ere gamle Mesterværker skjulte under Maleriernes Overflade. Han foer strax fra os til Kjøbenhavn. I Nykjøbing erfarede jeg, at Justitsraaden over Hals og Hoved var flygtet fra det Sted, hvor han havde leiet sig ind, fordi der havde viist sig mistænkelige Symptomer, og at han var tyet til 57 Jægerspris eller Frederiksværk. Vi efter baade til Jægerspris og Frederiksværk. Overalt traf vi Venner og Bekjendte; snart var det mig, der præsenterede Ernst, snart Ernst, der præsenterede mig; vi vare som en Hexebog, der er aaben fra begge Sider. Vi fik Kyllingesteg næsten tre Gange om Dagen og Chateau-Vin hver evige Middag.

I Frederiksværk fik jeg et Glimt af Fanny; men der var næppe blevet opnaaet noget større Udbytte, hvis ikke Ernst en Aften, da vi vare indbudne til en Skovtour, havde faaet det forrykte Indfald at forlade os for at gaae alene i den mørke Skov. Jeg kunde ikke lade ham gaae der og komme til Ulykke, og det tog et Par Timer, inden vi fandt ham. Klokken var mellem Et og To om Natten, da han og jeg gik til Gjæstgiverstedet. Pludselig høre vi stor Støi i et Hus, Gadedøren aabnes, en Mand og en Kone komme ud, hver med en Vadsæk i Haanden, og give sig paa Gaden til at skrike: Fanny! Fanny! kom dog! skynd Dig!

Derpaa svarer Fanny - min Fanny, den rigtige Fanny! - idet hun kommer ud: Men, Fader, hvor vil De da hen? - Ja, hvor veed jeg arme Mand det! raaber Justitsraaden, for det var min Justitsraad. Kort at fortælle, der var udbrudt Cholera hos hans Vært, og han flygtede. De vilde ind paa Gjæstgiverstedet; men der var ikke et Værelse, ikke et Hul at faae; thi foruden Ernst og mig var der den ved Forordn. 8de April 1851 nedsatte Commission til Indførelse af Selveiendom paa Statens Godser, bestaaende af Balthasar Christensen, Justitsraad Balslev og Kammerraad Krarup. Da nu Justitsraadens Fortvivelse var paa det Høieste, traadte jeg frem og tilbød ham vore Værelser, nemlig Ernsts og mit; men saasom der var Cholera ved Siden af Gjæstgiverstedet, raadede jeg ham til, at han næste Morgen tidlig skulde reise til Sorø, i hvis nærmeste Omegn der var uovertræffeligt sundt, og hvor jeg kunde skaffe ham et Hus til moderat Leie. Da, i sin Livsfare, glemte han Caricaturen, trykkede min Haand, tog vore Værelser, sov med et halvt Øie, stod op i Angst, fulgte med hertil - og nu er Fanny min Forlovede! Syng en Pæan, Mathiesen,

E. Sk.

Det glæder mig at kunne tilføje, at mit store Maleri, Carl den Store grundende efter at have seet sin Datter Emma om Natten bære Eginhard over den snedækte Gaard, nu vil blive færdigt. Men dels fordi Publicum i vor Tid ikke holder af Historiemalerier, dels af andre Grunde, har jeg besluttet at forandre det til et Genremaleri. Det skal ikke være Vinter med Sne, men Sommer, og heller ikke Nat, men Dag; Emma skal ikke have baaret Eginhard, hvilket er næsten upassende, men have spadseret med ham op til Brudeskamlen; Carl d. Store skal ikke være Carolus Magnus med Keiserkaaben, men Justitsraad Lützmann, og han skal ikke grunde, men give sin Velsignelse. Kort sagt, det skal være et Portrait af Justitsraad Lützmann, min Fannys Pleiefader, i hans bedste Øieblik, og i Baggrunden skal en opmærksom lagttager opdage en lille vinget Amarin.

for Deres Ven d. 27de August 1853. *Frants Holm* 58

19

Fra Mathiesen til Frants Holm

Jeg iler med at sende Dem min venskabelige og oprigtige Lykønskning til den glædelige Begivenhed, der er indtraadt i Deres Liv. Ogsaa glæder det mig at have ved denne Leilighed faaet at see et nyt Bevis paa Deres Liberalitet og Menneskekjærlighed; thi ligesom De beredvillig vil lade fattige Folk lugte til Deres *Eau de Cologne*, saaledes har De tilladt mig at glæde mine Øine ved at see paa Deres Forlovede paa en Tid, da De selv var forhindret, og jeg haaber, at denne Fornøjelse ofte vil blive forundt mig.

Som god Kjøbenhavner vil det, som jeg antager, næst efter Deres Forlovelse være Dem kjærest at høre om en lille Skandale eller maaskee en stor. Den angaaer Deres Ven, Assessoren, som under sit Ophold her i

Byen skal have gjort sig skyldig i en Bortførelse. Men, som Deres egen Erfaring med de bayerske Benklæder vil have lært Dem, bortfører Hr. Assessoren helst livløse Ting, og dennegang er det et Par Malerier. Eftersom jeg dog ikke vil staae til Ansvar for Noget i denne Sag, beretter jeg blot saa nøiagtig som mulig, hvad jeg iaftes i Vidners Overværelse hørte hos Mini. Der kom nemlig 59 Capitain Møller ind og satte sig hos os. Bl. A. spurgte han om Dem, og hvor De var, og da han hørte, at De var i Sorø, skreg han: »Oh, saa er han jo i Nærheden af den fordømte Assessor!«

Dels af eget Kjendskab, dels af Deres Breve holder jeg saa meget af Assessoren, at jeg gjerne vilde vide, hvorfor og hvordan han var fordømt, og paa mit Spørgsmaal svarede Capitainen omtrent Følgende: »Nu skal De høre! Forleden gjorde jeg en lille Udflugt til Roeskilde for at trække frisk Luft, og der træffer jeg Assessoren, ligesom han var ifærd med at seile til Nykjøbing. Jeg kjender ham jo godt. Vi har tidt baade tusket og kjøbt Malerier af hinanden, og jeg har ikke altid tabt derved, for han har den løierlige Idee, at der under et gammelt, daarligt Maleri kan ved omhyggelig Afskrabning findes et godt. Men der var just under meget ubehagelige Forhold kommet en norsk Familie hertil, med hvem jeg havde gjort Bekjendtskab, og de Folk havde virkelig et Par Malerier fra det 17de Aarhundrede, som jeg selv af visse Grunde troede om, at de ved Afskrabning vilde findes at skjule gode, gamle Malerier af den italienske Skole. Det var jeg saa aabenmundet at fortælle Assessoren, og han blev saa ilter, at han øieblikkelig vendte om og reiste med mig til Kjøbenhavn. Den Ilterhed skulde gjort mig forsigtig; men jeg er nu engang en godlidende Tosse og tog Assessoren med mig til Familien og lod ham see Malerierne. Hvad mener De? Næste Dag vare de borte!«

Jeg spurgte: »Hvad sagde da Familien til det, at Malerierne vare borte? Eller havde man solgt dem til Assessoren?«

»Solgt!« raabte Capitainen; »der er slet ikke Tale om Salg! De var borte Allesammen, Malerierne og Familien og hele Menuetten. Da jeg næste Morgen kom til Hotellet, vidste Ingen, hvor de vare flyttede hen.«

Jeg sagde, som jeg mente, at den Assessor er en grundig Mand, og jeg trøstede Capitainen ved - uden at nævne Dem - at fortælle ham Buxehistorien og tilføie, at Assessoren vistnok paa lignende Maade vilde bringe Malerierne tilbage, naar han havde afskrabet dem.

»Han vil F- heller!« raabte Capitainen, »at sige, hvis han finder noget Godt under dem. Det beholder han som sin Opdagelse og tilbyder Familien Afskrabet.«

60

Dette har jeg ikke villet undlade at melde Dem, for at De kan passe paa Assessoren. Idet jeg beder mig anbefalet til Deres Forlovedes velvillige Erindring, forbliver jeg

Deres venskabeligste Kbhvn. d. 28de August 1853. *J. C. Mathiesen.*

20

Fra Frants Holm til Mathiesen

O, o, Mathiesen! Der er skeet endnu Mere! Noget Storartet, Usædvanligt, Romantisk, Tragisk er foregaaet lige under mine Øine, og nu er det virkelig i den Grad Alvor, at jeg i otte Dage ikke har havt Sands og Samling til at skrive.

Noget af det er aldeles gaadefuldt og ubegribeligt; men det, som er begribeligt, kan De med Deres Forstand begribe ligesaa godt som jeg.

Det er nu Altsammen Bagtalelses Skyld. Havde Kammerraadinde Nielsen ikke forleden Aften siddet saa lunt og bagtalt Assessoren, saa var Intet skeet. Men det er rigtignok sandt, at havde Assessoren ikke et saa stort Talent til at foranledige Bagtalelse, og havde De ikke været med i Sagen, og havde jeg ikke været med - kort sagt, det er et helt Sammensurium, der i høi Grad vil og bør interessere Dem. Altsaa, hun sad og fortalte os Gammelt og Nyt om Assessoren og blev alt ivrigere, fordi Ernst stadig tog Assessoren i Forsvar. Derover blev hun tilsidst saa heftig, at havde hun kunnet finde et Ord, der kunde have dræbt Assessoren, saa havde hun sagt det, troer jeg. Hun raabte, at det var for meget, at en Mand som Assessoren skulde vaskes hvid i hendes Hus, og derfor vilde nu hun sige Noget, som hun ellers helst havde villet tie med. Hun vidste, at Assessoren havde en Myndling, og for at komme i Besiddelse af hendes Formue havde han udgivet hende for død af Cholera og holdt hende nu indespærret i det lille, ensomme, ubeboede Hus ved Enden af hans Have. Jeg var ved at lee af den Historie. Nu har man i vore Tider Myndlinge, som man udgiver for døde for at arve dem! Fruen har hørt noget Ubestemt om en Bortførelse af Malerier og har misforstaaet det eller

omdigtet det. Hun veed, at Byen hedder Snærpe, 61 men ikke, hvor den snærper hen. Saadan tænkte jeg, men kom i samme Øieblik til at see paa Ernst, og han saae ud, som om han var paa Nippet til at troe det. Da faldt det mig ind, at nu kunde jeg muligvis faae Hævn for mine sorte Benklæder, og saa sagde jeg, at jeg rigtignok ogsaa havde hørt Noget om en Bortførelse, hvori Assessoren under vor Fraværelse i Nykjøbing havde gjort sig skyldig. Ernst pressede paa mig med en underlig Determinerthed, og saa sagde jeg, at det, saavidt jeg vidste, var en Familie fra Norge, som var med i Sagen. Han vilde vide Mere; han forlangte, at jeg skulde tale helt ud, baade for min egen Skyld og for Assessorens Skyld; jeg skulde sige, hvilken norsk Familie det var. Det kunde jeg nu ikke; men saa huskede jeg paa den norske Convolut, han engang havde seet hos mig, og saa sagde jeg, bare for at komme ud af Klemmen, at det muligvis, maaskee, jeg vidste det ikke bestemt, var en Familie, vi havde kjendt som Børn. »Kan Du huske«, sagde jeg for at faae Talen paa andre Ting, »der var to smaa Pigebørn, Ingeborg og Margrethe?«

Jeg har aldrig seet et Menneske saadan skifte Farve som Ernst ved de Ord. Han blev først ligbleg og strax derpaa saa rød som en Kalkun. Han reiste sig og gik til Døren, næsten som en fuld Mand. Jeg spurgte: »Hvor vil Du hen, Ernst?« Han svarede, som om han var næved at kvæles: »Bryde Huset op!« Kammerraadinden fraraadede for Guds Skyld, men paa en saadan Maade, at det tilskyndede. Et Par af Husets Forlovede sagde, at de vilde gaae med. Saa satte jeg det paa Buxernes Regning og tilbød ogsaa at gaae med.

Vi gjorde ingen Hemmelighed af vort Forehavende, men talte højt derom paa Gaden, og Andre sluttede sig til os; det blev ligesom den soranske Moralitets Oprør imod Assessoren. Den Eneste, som taug, var Ernst; han gik foran lige imod Huset, og da vi Andre begyndte at betænke os og vakle, tog han en Havestige, steg op, stødte Vinduet ind, saa at det raslede og klirrede i hele Huset, og sprang ind i Stuen. Nu kommer det Forbausende, Mathiesen! Der var noget Sandt i Alt, hvad vi havde løiet! Der gaaer dog aldrig Røg af en Brand, uden der er Ild i den. Derinde saaes virkelig en kvindelig Skikkelse. Hun stod, i det Øieblik, da jeg naaede op med mit Hoved, i Døren mellem det mørke Værelse og et andet, oplyst, men forsvandt hastig og slog Døren i efter sig.

62

Nu skete det endnu mere Forbausende. Ernst løb til Døren og gav sig til at kalde paa hende. Jeg har aldrig i mine Dage hørt saa sublimt Vanvid. Han kaldte hende Ingeborg og sagde, at enten hun var død eller levende, maatte hun komme frem. Man bliver i høieste Grad forbauset, naar man saadan pludselig og uforberedt hører et velklædt Menneske, en Fuldmægtig i Cultusministeriet, bryde offentlig frem med en Lidenskab som en Vulcan og sprude glødende Ord fra sig, som man halvt forstaaer, halvt anseer for Galskab.

Hun aabnede endelig Døren lidt og sagde: »Jeg er ikke Ingeborg. Min Søster Ingeborg er død. For Guds Skyld, gaa bort og gjør ingen Støi.«

Ernst faldt paa Knæ, og jeg troede først, at han vilde knæle for hende og tilbede hende; men, stakkels Fyr, han kunde ikke staae paa sine Ben. Det blev klart, at den Underlighed, der har viist sig hos ham i den sidste Tid, var kommen til en Krise. Han havde gaaet i Vildelse og var nu dødelig syg. Jeg var skrækkelig angst for, at han skulde have faaet Cholera; men han er en Æsthetiker, og det var en Nervefeber.

Nu kom Assessoren over, og endskjøndt jeg troede, at han vilde have gjort frygtelig Støi over Indbrudet i hans Hus, var han dog menneskelig nok til først at tage sig af den Syge. Han vilde paa ingen Maade lade ham flytte til Gjæstgivergaarden, men lod bringe Seng og Sengklæder til Stuen, hvor han nu engang laa, og der blev sendt Bud efter Doctoren. Derved afvæbnede Assessoren os Allesammen saadan, at vi noget slukørede gik vor Vei.

Men Alt, hvad han senere har fremført til Forklaring, nytter ikke Noget. De og jeg og Capitainen, vi vide, at hans Motiv var den lavere Barmhertighed for to gamle Malerier, og troe ingenlunde hans Forsikkring, at han lededes af den høiere Barmhertighed for Familien, at han bød den et Tilflugtssted, blot fordi den gamle Mand ved at møde Søsterens Lig i Porten havde faaet et saadant Choc, at han maatte have Ro og ganske fjernes fra Synet af Sygdom og Død.

Det nytter heller ikke, at han ærlig har bragt Malerierne tilstede. Han siger, at de ere blevne gnavede ved Transporten; men jeg kan see, at han har skrabet paa dem, og hans Ærlighed ved at tilbagelevere dem hidrører nok mest fra, at *Intet fandtes undermalet*. Dette 63 kan De sige til Capitainen for at trøste ham i hans billige Sorg over, at han ikke fik Malerierne i sin Magt.

Der var *Intet under*, intet Andet end et norsk Pigebarn, der nu pleier min stakkels Fætter Ernst.

d. 4de Septbr. 1853.

Fra Ernst Rosen til Overlærer Sommer

Jeg ryster endnu lidt paa Haanden, saa at jeg ikke rigtig kan føre Pennen. Efter almindelig Talebrug har jeg været meget syg, fordi Folk ikke have andet Ord end »Sygdom« til at betegne en usædvanlig Sjæls- og Legemstilstand. Men Sandheden er, at det var kommet saa vidt med mig, at jeg for min Sjæls Saligheds Skyld maatte sætte Livet ind paa Løsningen af det Spørgsmaal, om der endnu skeer Vidundere. Etsteds, hvor jeg var, blev midt imellem Vrøvl sagt Noget, hvoraf jeg uddrog det Resultat, at hvis jeg nu vilde med al min Sjæl, kunde Ingeborg findes. Jeg overveiede ikke Grundene for eller imod; thi der var Intet at overveie paa sædvanlig Vis, og jeg havde ingen Tanker uden Troen i Kraft af det Absurde. Det stod blot for mig, at jeg skulde ville døe for at kunne leve. Og jeg *vilde* med en saadan Magt, at Baandet imellem Sjæl og Legeme igjen brast ligesom den Gang, hvorom jeg har tilskrevet Dig, og jeg mærkede igjen, at Sjælen som et Lyspunkt bevægede sig bort, ud i det uendelige, intensive, skønne Mørke, hen imod det Ubekjendte. Da kom en hvid Fugl flyvende efter mig og sang dæmpet: Jeg er Ingeborg og Margrethe - og medens den fløi med mig og gjentog sin usigelig deilige, dæmpede Sang, giede vi tilbage igjen, og da min Sjæl og mit Legeme atter kom til Bevidsthed om, at de vare sammen, sad Fuglen hos mig og var en skøn Kvinde, et Barn fra Fortiden, der var blevet en voxen Jomfru.

Jeg siger det kun til min hvide Fugl og til Dig, at der er skeet et Vidunder; thi, endskjøndt alle Mennesker, naar de skulle en Tomme ud over den daglige Spise-, Drikke- og Forretningsverden, ville mærke, at de ere paa gyngende Jord med syngende Vand, saa nytter det dog ikke at tale til dem om Vidundere, saalænge de ikke have hævet sig den ene Tomme. Jeg lader dem altsaa sige, at jeg havde 64 Nervefeber, og at alt det Andet var en »Combination af Omstændigheder«.

Ethvert Menneske, hvis Sjæl skal trives, har Krav paa, en eneste Gang i sit Liv at være tilbunds lykkeligt. Dette har jeg nu opnaaet. Men af saadan Lykke bliver Sjælen klog og mærker, at den kun kom ind i Templets Forgaard, og at den nu og for stedse har den Opgave, at faae Adgang til det Hellige og Allerehelligste. O, min Ven, hvor Livet bliver stort og skjønt og rigt ved Følelsen af, at dette er Opgaven!

Lad mig endnu blot tilføie, at naar Legeme og Sjæl, efter at have været saagodtsom adskilte, igjen forenes, saa er der en nyskabt Friskhed over dem, saa at de synes nys udgangne fra Tidernes Morgen. Naar en Bøgegren bringes ind i mit Værelse, kan jeg mærke, at den dufter; det har jeg aldrig vidst før. Og naar min hvide Fugl taler, fornemmer jeg, at der mellem Himmel og Jord er udspændt Streng, som Vinden sætter i Bevægelse, og som fylde hele Verden med Klang.

Al saadan og lignende Sands kalder min superkloge Doctor Nervesvaghed og siger, det vil gaae over. Men i gamle Dage, da jeg var Digter, drømte jeg, at der var en saadan Tilstand; nu oplever jeg den - Halleluja!

Det er sandt, lad mig ikke glemme, hvad der er noget af det Væsenligste: gjør mig den Tjeneste at sende mig snarest mulig alle de Breve, jeg har tilskrevet Dig herfra. Min hvide Fugl skal læse dem; hun skal vide Alt, »det Onde med det Gode«, og see, hvordan jeg har ventet hendes Komme.

Din *Ernst* d. 7de Septbr. 1853. 65

22

Fra Frants Holm til Mathiesen

Min Ven, Mathiesen!

De er en Lykkens Pamphilius! De har staaet i Fare for at maatte anskaffe Dem to nye sorte Kjoler i Anledning af, at baade Ernst og jeg skulle giftes. Men nu ere vi blevne enige om at holde Bryllup paa samme Dag, saa at De slipper med een, hvilket jeg ikke skulde undlade at underrette Dem om, med Tilføiende, at jeg i denne Tid ofte grunder over, hvorledes Himlen fører os Mennesker; thi hvis De ikke var gaaet op til Justitsraad Lützmann, og især, hvis De ikke var gaaet ind til Mini, hvor Capitainen traf Dem, saa vilde visselig Meget ikke være skeet, som nu er skeet. Det er Dem, Mathiesen, der har ledet vore Skjæbner, og Deres Navn skal blive æret af mine Børnebørn. Paa Ernst's Vegne kan jeg Intet love; men jeg haaber, han vil være ligesaa raisonnabel.

Iøvrigt maa De ikke troe, at vi her beskæftige os med Maaneskin og Kjærlighed og Nattergalesang; tvertimod, aldrig har jeg hørt saa megen solid og praktisk Tale som netop nu. Ernst, den løierlige Skrue, gjør det Modsatte af, hvad andre Mennesker gjøre. Andre gifte sig paa et Levebrød, han opgiver i Anledning af sin Forlovelse sit Embede som Fuldmægtig i Cultusministeriet! Har De nogensinde hørt Mage? Assessoren, der er Selvopoffrelsen og Høimodigheden selv udi Speculationen og den høiere Logik, er ude af sig selv af Beundring over Ernsts Sjælsstorhed, og da den Maskine, han har sat Penge i, er kommen igang, og der skal anlægges en stor Fabrik ovre i Jylland, og han behøver en ærlig Mand til at være paa Stedet, er han selv gaaet saa vidt i Høimodighed, at han har tilbudt Ernst denne Plads som ærlig Mand, og det har Ernst grebet med Kyshaand. Nu tales der ikke om Andet end om Hjul, Cyindre, Fabrikbefolkning, Kulforbrug, Børneopdragelse, Vandkraft, Folkelykke o.s.v., o.s.v.; men over hele Larmen sees dog vore to Piger, min Fanny og Ernsts Margrethe, og de synes ikke blot at være elskelige, velsignede Realiteter, men ogsaa ligesom Sindbilleder paa den nye Sundhed, der er kommen til Land og Rige.

66

Lev vel; lad tage Maal til Kjolen; De skal nærmere faae at vide Dagen, da den skal bruges for at være i Kirke med

Deres lykkelige Ven d. 12te Septbr. 1853. *Frants Holm* 67

Efterskrift af Udgiveren

Udpaa Sommeren 1861 gjorde jeg en Udflugt til en smuk, men ikke meget bebygget Egn af vort Fædreland. Da jeg havde god Tid, tilbagelagde jeg en Strækning tilfods og kom en Eftermiddag til at forregne mig med Hensyn til Afstanden. Jeg fandt, at jeg var »tre Mil godt og vel« fra nærmeste Kjøbstad, og besluttede at blive i Kroen, hvor denne Underretning blev meddelt mig. Tildels blev jeg forledet hertil af noget Kraftigt, Storskaaret, Gammeldags i Gjestestuen og Kjøkkenet; men da jeg havde erklæret, at jeg vilde blive, og bad om at see mit Værelse, blev jeg modfalden. Værelset var ovenpaa, ved Siden af Loftet, og egenlig var det kun en ved Trævægge fra Loftet indvunden Kasse. Idet Døren aabnedes, slog den bekjendte Lugt af Luft, der under Solhede har været indelukket mellem Trævægge og med Sengedyner, mig imøde, og ligesom om det ikke var nok, at een Sands blev overbevist, forkyndte Ruderne i Værelsets eneste Vindue med deres matte Regnbuefarver: Her lukkes aldrig op. I Værelset stod en umaadelig høi Seng, ikke høi med Himmel eller Sligt, men med Sengklæder. Den ene svære, stive Dyne i gult, rødtribet Bolster ovenpaa den anden, vidnede om Husmoderens solide Flid, men malte for Phantasien et Hav af Fjer til at drukne i, medens den mægtige Overdyne lovede, at den en Vinternat ikke vilde være til at sparke af, hvilket dog ikke var trøstende i en Sommernat. Lagenerne vare meget grove, graae af Grovhed; jeg kunde føle paa dem, men ikke see, at de vare rene. Værelset havde i Sengen udtømt hele sin Rigdom; der var ikke nogetsomhelst andet Møbel end en gammel, slidt Træstol, hvis halve Ryg var afbrudt.

Jeg sagde, at det var meget godt, men trøstede mig med, at jeg vel kunde liste mig til at sove paa en Bænk i Gjestestuen, og for paa ingen Maade at forraade nogen Skuffelse eller Misfornøielse, der kun vilde gjøre Ondt værre, yttrede jeg til Pigen, der havde fulgt mig op, den statistiske Bemærkning: Din Husbond og Madmoer lade 68 til at være holdne Folk i Uldent og Linned; der maa dog gaae en svær Mængde Hønsefjer til en saadan Seng!

Hun svarede ikke og gjorde ikke ringeste Mine, men gik ned foran mig og var vel i Kjøkkenet et Par Secunder før mig.

Ved min Indtrædelse fandt jeg, at den fyldige Værtindes Ansigt, som forhen havde lyst af Venlighed, var blevet mørkt; men jeg gjorde mig ingen Tanker derom og bad hende lave mig en Æggekage til Aftensmad.

Ja, Høns har vi da, svarede hun.

Det har jeg ikke tvivlet om i et saadant Hus, svarede jeg, hemmelig stolt af, at jeg som en Pelham forstod at tale til Almuen og sige den Behageligheder.

Da jeg kom ind i Gjestestuen, hørte jeg Værtinden i Kjøkkenet sige med en eiendommelig Betoning det Ord: Hønsefjer!

Ordet, men især Tonen slog mig som noget Ildebebudende; den vakte en ubestemt, men pinlig Tanke hos mig om, at der var Noget i Veien, at jeg havde sagt noget Galt om Hønsefjer; men jeg vidste ikke, hvori min Skyld egenlig bestod. At vende om og spørge om Forklaring, vidste jeg, vilde ikke føre til det Ringeste,

og idet min Pelham-Stolthed lagde sig ligesaa hurtig, som den havde reist sig, gik jeg ud for at see mig om, medens Æggekagen blev lavet. Der var saa smukt! I ringe Afstand fra Kroen løb en Aa, og ovre paa den anden Bred stode Egetræer, hvis Skygge gjorde det friske, klare Vand grønt og frembragte hin besynderlige, sammensatte Fornemmelse af dyb Fred og skjult Naturliv, af Indelukkethed med Uendelighed i Baggrunden, bagved Skoven. Engang imellem, mens jeg sad der paa en Stub og nød Stilheden og Friskheden, kom jeg til at tænke paa Sengen og ærgredes over, at der enten ikke altid er lidt Comfort i Nærheden af Naturpoesien, eller at man ved Kjøbstadlivet er bleven saa civiliseret, at man ikke godt kan undvære Comfort.

En Mand kom fra Marken og traf mig der paa Stubben. Han hilste Gudsfred og Godaften og spurgte, hvor jeg var fra. Jeg svarede, at jeg boede i Kroen. - Ja, saa, sagde han, der boer jeg ogsaa. - Gjør De det? Saa er De maaskee Kromanden? - Det var ganske rigtigt. Men han havde forresten været Soldat 1848 og giftet sig Kroen til, og fra Soldatertiden havde han endnu noget Livligt og Ugenert, saa 69 at han paa en meget vakker Maade kunde spørge mig: Hvordan kommer det sig, at De vil logere her?

Er her da en større Kro i Nærheden? spurgte jeg.

Nei; men siden De vel skal tale med dem paa Gaarden, hvorfor ta'er De saa ikke ind paa Gaarden? Vi er ikke belavede paa at tage imod Nattegjæster, især nu, da vi bygger den ene Længe om.

Jeg svarede, at jeg ikke kjendte »dem paa Gaarden«, og da Samtalen derved standsede, greb jeg Leiligheden til at spørge Manden: Hvad er Deres Mening om Hønsefjer?

De er da ikke Hønsekræmmer? svarede han og gjorde store Øine.

Nei; men har jeg gjort noget Galt ved at tale om Hønsefjer inde i Kroen?

Det kunde Manden ikke forstaae; jeg troer, at han et Øieblik tvivlede om min Forstand; men han svarede: Hvad Galt skulde der være deri?

Det veed jeg ikke; jeg sagde til Pigen, at der vist var gaaget svært mange Hønsefjer til den Seng jeg skal sove i inat.

Saa De troer, at vi komme Hønsefjer i vore Dyner! sagde Manden mørkt.

Nei, det veed den gode Gud, at jeg ikke troer! Men hvad er der da i Deres Dyner?

Hvad skulde der være Andet end hvad andre skikkelige Folk kommer i deres Dyner?

Og hvad er det?

Gaasefjer.

O, Gaasefjer! O, jeg skulde sagt Gaasefjer! Men jeg er bleven ganske afvænt med at tænke paa Gaasefjer, siden vi have faaet Staalpenne.

Hønsefjer, sagde Manden, Ingen kan døe rolig paa Hønsefjer.

Ja, men min brave Mand, jeg kan forsikkre Dem, at det slet ikke var eller er min Hensigt at døe rolig i Deres Seng!

Nei, svarede han og lo.

Naa, sagde jeg, De er en Mand, der har seet Dem om i Verden, og De kan fortælle Deres Kone, at Kjøbstadfolk kan være dumme og i al Uskyldighed tage fejl af Hønsefjer og Gaasefjer, og saa kan De gjøre hende og Pigen gode igjen.

70

Der er ikke Noget i Veien for det! svarede han, og jeg forsonede mig med Sengen ved Tanken om, at jeg kunde sove deri med Husfred.

Denne Samtale havde beskjæftiget os Begge saa fuldstændig, at vi vare blevne opholdte ved Stubben et Par Minutter længer, end ellers vilde være skeet, og jeg tilskriver derfor den, at jeg havde et Møde, jeg ellers næppe vilde havt; thi da vi nu gik fra Aaen og kom til Landeveien tætved Kroen, saaes en Rytter i ringe Afstand. Han var simpelt klædt, i ubleget Russiaducks Frakke, dito Benklæder og Straahat; men skjøndt han forsaavidt saae ud som en Forpagter eller Forvalter, var der dog i Formen, som den simple Dragt ikke kunde skjule, noget Paafaldende, et Præg af noget Bedre eller Finere, kort, hvad Engelskmanden kalder *gentlemanly*. Han havde sat Hesten i Skridt, og idet han kom nær og bød os Godaften, saae han skarpt paa mig og nævnte mig ved Navn, idet han tilføiede: Velkommen her paa Egnen!

Jeg gav mig nu, noget overrasket, til at see skarpt paa ham, men kunde ikke kjende ham og sagde ham det.

Det er intet Under, svarede han og nævnede sit Navn; De har ikke seet mig meget, og det er i alt Fald længe siden. Men De har kritiseret mine Digte i »Nord og Syd« - ja, det skal De ikke bryde Dem om, tilføiede han med munter Latter, det har jeg opgivet for længe siden. Men Kritiken var forresten meget velvillig, saa vi vilde ikke mødes som Fjender, selv om jeg endnu henhørte til hint *irritabile genus*. - Saa Du kjender den Herre, Henning Jepsen?

Ja, han siger, han boer hos mig.

Siger han det? Veed Du det da ikke?

Nei, vor Moer har taget imod ham, mens jeg var borte, og jeg sagde nok, strax da jeg saae ham, at han skulde op paa Gaarden.

Naturligvis skal han op paa Gaarden! Du er en brav Mand, Henning Jepsen, Du ta'er ikke mine Gjæster fra mig. Hent nu Herrens Tøi, saa kan vi vel lægge det paa Sadlen.

Med disse Ord sprang Rytteren af, og da jeg nu fik seet nøiere paa ham, dukkede en tidligere Erindring op. I Almindelighed, naar vi efter længere Tids Forløb gjensee en Bekjendt, maae vi tage Aarenes Slid med i Regning, for at gjøre os den indtraadte Forandring klar. Enten er Sundhed og Kraft gaaet bort, eller noget Barnligt har 71 maattet vige for Modenheden, eller deslige. Men her var det Modsatte foregaaet: et Udtryk af drømmende Tænksomhed havde givet Plads for noget Barnligt, den blege Civilisations Spor vare vegne for en freidig Sundhed, Ansigtet var voxet fra en fin Oval til en kraftig Oval, og paa Stemmen skulde jeg aldrig have kjendt en Digter, ikke engang en forhenværende. Thi Alle, der høre til det Fag, have noget eiendommelig Brudt, af stridende Tanker og Stemninger Gjennembævet i Stemmen, Noget, der maaskee kan tiltale adskillige Folk paa en gaadefuld Maade, men som aldeles ikke ligner den fuldtonende, sorgløse Klang af Hjertefred, der var i denne Mands Stemme.

Jo, vist kjender jeg Dem, sagde jeg endelig.

Det var jo rart, svarede han og tog min Randsel, som Henning Jepsen bragte ud.

Ja, men - sagde jeg og vilde gjøre passende Complimenter, før jeg modtog den gjæstfrie Indbydelse, der friede mig fra Valget mellem den skrækkelig store Seng og en Bænk i Gjæstestuen.

Det er en fornuftig Maade at reise paa! Det havde jeg ikke ventet af en Kjøbenhavnner! raabte han, idet han istedenfor at lægge min Randsel paa Sadlen selv tog den paa Ryggen. Se saa! Nu gaaer Lise foran og viser os Vei - bi, lad mig bare lægge Stigbøilerne op.

Jeg vilde betale Æggekagen; men Henning Jepsen sagde: Nei, den snyder jeg vor Moer for; jeg vil selv æde den.

Vi havde en lille Fjerdingvei at gaae, tildels gennem Skov og op ad Bakke, og Samtalen, vi imidlertid førte, fik sin Vending af, at jeg sagde, at jeg ikke var Kjøbenhavnner. Egnen, vi gik igjennem, mindede om Vordingborg; en Vandmølle, der viste sig mellem Træerne, bragte Tanken paa Hulemose; en skraanende Eng ved Aaen lignede Blegen ved Vintersbølle; men Alt var kraftigere, alvorligere, mørkere end den sydsjællandske Egn, som vi Begge kjendte.

Jeg havde troet, at vi skulde til en Gaard, en Herregaard. Jeg havde allerede udmålet mig, at den forhenværende Digter ved Arv eller Giftermaal var bleven Herremand, at jeg skulde have en rigtig Herregaardsaften, og jeg blev derfor noget overrasket, da Lise med alle Tegn paa, at hun følte sig hjemme, og uden Indsigelse fra min Ledsagers Side, gik op til et Hus. Det var rigtignok teglhængt, og der var et Par Sidebygninger og en Have; men et Hus var det øiensynligt, 72 og dets Navn »Gaarden« kunde det kun have faaet af, at der i nogen Afstand laa endel endnu mindre, meget smaa, straatækte Huse. De laae meget uregelmæssig, op og ned ad Bakke, men dannede dog en Slags Gade, ved hvis Ende man saae en Bygning, der snarere kunde være kaldt Gaard, dersom ikke dens høie, sorte, kulrygende Skorstene havde viist, at den dog heller ikke var, hvad man mener med Ordet »Gaard«.

En Dør i det nærmeste Sidehus blev holdt paa Klem, og ud deraf kiggede et Hoved i rød Hue med et Udtryk af smidskende Ømhed. Lise udstødte et kort Prust og paaskyndede sin Gang henimod dette Hoved; underveis kom hun paatvers for et Par Andemadammer, der med deres gule Afkom vraltede hjem fra Kjøret og efter at have rablet stærkt over Lises Hensynsløshed mod de uskyldige Smaa vraltede videre ind i Gaarden. En chokoladebrun Høsehund kom ud, spadserede gravitetisk op til min Ledsager, lod sig klappe, og vendte om uden saa meget som at snuse til mig. Den gik foran os ind igjennem den lille Forhave, der var afhegnet fra Veien med ung Pil, og idet vi fulgte efter, skete Noget, som jeg først senere lagde Mærke til i Erindringen: Solnedgangsskjæret blussede paa Himlen, Bladene paa de smaa Træer og Planter, vi gik

imellem, bleve mørkerøde, ligesom dyppede i Blod, og Huset, der hidtil havde været hvidt, blev rosenrødt og lilla.

Da vi kom ind i Forstuen, havde jeg lavet min Fortælling om. Min Ledsager havde ikke arvet eller tilgiftet sig en Herregaard, men var Noget imellem Forvalter, Forpagter, Skolelærer eller desl., og jeg vilde derinde træffe en rar lille Madame, der vilde sidde og sye eller strikke og ikke sige et Ord, men om et Aar kunne huske hvert Ord, der var blevet sagt.

Paa Grund deraf havde jeg en ny, virkelig Overraskelse, da jeg kom ind i Stuen og fandt mig mellem, hvad der kunde kaldes kjøbenhavnsk Selskab. Der var fire Personer, to Damer og to Herrer. Men uagtet jeg strax saae, at den ene Dame og de to Herrer vare virkelige Københavnerne, droges dog al min Opmærksomhed, jeg kan sige: mit hele Sind, til den anden Dame, Husfruen. Hun var strax, inden Forestillingen skete, kjendelig som Husmoderen, dels paa hendes tarvelige Dragt, dels paa hendes Hilsen; men den Stilling og Plads, hun indtog i Verden, blev aldeles ligegyldig overfor 73 hendes Personlighed. Der var Noget i den sjælelige Atmosfære derinde, i det Indtryk, hun gjorde, som svarede til, at Træer og Buske udenfor havde faaet Skjær. Jeg begreb, at Skjæbnen i Henhold til, hvad der i Almindelighed er sunget for Digterens Vugge:

Nyde skal Du ei paa Jorden,
Du skal see fra Livets Bro -

atter engang undte mig: at have ført mig for en kort Stund ind i den Eventyrverden, som vi i vor Ungdom søge i Phantasien eller i vore Lidenskaber, og senere ofte tvivle om, men som virkelig findes paa Jorden som Udstraaling fra en harmonisk, ren, menneskelig Individualitet. Der er virkelig Gemytter, hvem Himlen har fredet saadan om, at de lig Blomster fylde Luften omkring dem med Duft. Man opfatter dem saa at sige med tilhyllede Sandser; man seer ikke ret paa dem; idetmindste gik det mig saaledes, at jeg efter nogen Tids Forløb, medens jeg saae ned og lyttede, spurgte mig selv: Mon hun er smuk? Og da jeg saa tvang mig til at see forskende op, fandt jeg, at hun egentlig ikke var smuk. Man kunde gaae hende forbi i Vrimlen. Det gjør mig bitterlig ondt, at Menneskene have opslidt det eneste Billede, der passer paa hende: hun var som en Viol. En særlig Ynde fik hun maaskee derved, at der i hendes Sprog var en lille norsk Accent. Enhver veed, hvor behagelig denne Accent indblandet i en Kvindestemme virker paa et dansk Øre.

Den anden Dame var smukkere, med brune Øine, rigt brunt Haar, fin Teint og en freidig lille Næse. Men der var samme Forskiel mellem de to Kvindeligheder, hendes og Husfruens, som imellem et Talent og et Geni. Hendes Mand var Maler, og jeg havde en Anelse om, at jeg ogsaa havde kritiseret ham; men rimeligvis havde jeg rost ham; thi vi bleve strax gode Venner. Den fjerde Person var en lille, aldrende Ungkarl, med graasprængt Haar og Knebelsbart, med Tilløb til at være Cavalier, meget styg, men godmodig at see til. Ham havde jeg tidt seet paa Conditorier i København. Han lod til at staae paa en fortrolig Fod med begge Damer; men om han havde dette Privilegium, fordi han var saa styg, eller fordi der var en særegen Venskabsanledning, kunde jeg naturligvis ikke see, hvorimod jeg husker, at det Eneste i Huset, der stødte mig - visselig en Ubetydelighed - var, at han ikke havde en Nuance til at gjøre Forskiel 74 mellem de to Damer, men var ogsaa imod Værtinden, som om den Slags Kvinder fandtes skjæppevis.

Man var lige ved at gaae tilbords og havde kun ventet paa Værten. En sjette Couvert kom tilstede som af sig selv.

Vi fik Rugbrød, Smør, Ost, blødsødne Æg og The; men aldrig har et Maaltid smagt mig bedre og næppe noget saa godt. Ja, vil en Dame sige med et betydningsfuldt Smil, det var nu hendes, Violens Skyld. Ganske vist! Det være sagt til Ære for utallige Husmødre, der give en Gjæst et kvægende Maaltid, at hun, Husmoderen, er en Del af Bordets Spise og Drik, en væsenlig Del. Vorherre frie os Mennesker fra, at vor Tunge og Gane nogensinde skulle være uden Forbindelse med Øie og Øre, ja med Sjælen! Det Menneske, der ikke kan spise med Sjælen, har aldrig været til et godt Maaltid.

De maa nu tage tiltakke, sagde Værten; De er hjertelig velkommen; lad det erstatte rigt Tractement.

Husfruen sagde med et Udtryk af Angst for, at Anretningen ikke var god nok: De er vist vant til Vin, og det gjør mig ondt, det har vi ikke; men vi har Mjød!

Jeg kunde have ønsket, at hun vilde have sagt Ordene: »men vi har Mjød«, *da capo*, saa deilig barnligt var Tonefaldet.

Men da hun fra et Sidebord tog en Karaffe og skjænkede for mig og jeg virkelig skulde drikke Mjød, blev jeg betænkelig, og maaskee kunde hun see det paa mig; thi hun sagde: Holder De af Mjød? Kjender De Mjød?

Ja, svarede jeg, min Fader var Købmand i Vordingborg, og i vor Boutik blev solgt Mjød. Senere har jeg aldrig drukket Mjød.

Det troer jeg nok! raabte hun leende. Med al Agtelse for Deres Faders Boutik, saa kunde det ikke være rigtig Mjød. Smag nu min!

Jeg tvang mig til at drikke; men jeg skammede mig næsten over at sige, hvorledes den smagte mig; thi jeg var bange for, at man skulde troe, at jeg for at smigre arbeidede mig ind i en falsk Ekstase. Den smagte omtrent som Montepulciano eller som den Slags ung Montefiascone, der sælges under Navnet Granita. Det faldt mig pludselig ind, at man muligvis for Skjemts Skyld havde givet mig virkelig Vin og kaldt den Mjød, og jeg ansaae desaaarsag Ærlighed for den bedste Politik og spurgte: Er det virkelig Mjød, eller er det Vin?

75

Der har vi det! raabte Værten henrykt. Der kan Du see, Margrethe, den Mand har været Verden rundt og troer dog, at Din Mjød er Vin! - Drik kun freidig, tilføiede han til mig; den er ligesaa sund, som den er liflig. Vore nordiske Forfædre vare ikke saadanne Tøsser, som man troer, fordi de drak Mjød, der var ordenlig og ærlig lavet. De skal imorgen see vore Bistader, ægte Djerzonske!

Nu maa De ogsaa vide, vedblev han, at vi iaften have den allerbedste Flaske, og jeg vil ikke narre Dem med at sige, at det er i Anledning af Deres Ankomst - for det vidste vi jo ikke, da den blev taget frem - men i Anledning af, at vi Fire idag feire vor Bryllupsdag - eller vi Fem, skulde jeg da sige.

Jeg forstod ikke rigtig, hvad det skulde sige »vi Fem«; thi hvis *trois sont trop pour l'amour*, saa gjælder det da ogsaa om *cinque* og om ethvert ulige Tal; men det Nærmeste, der forelaa, var at lykønske, og det gjorde jeg i saa god en lille Tale, som jeg formaaede.

Som jeg snart efter erfarede, var dette dog ikke den rette Maade, hvorpaa Aftenens Toast skulde udbringes, og medens En eller Anden vel tænkte paa, hvorledes det med Høflighed kunde blive gjort om igjen, kom Samtalen paany igang. Det slaaer sjelden fejl, at hvor der er en Skuespiller tilstede, vil der tilsidst blive talt om Theatret, og hvor der er en Forfatter tilstede, kommer Literaturen paa Bane. Selv om jeg kunde huske, hvad der blev sagt, vilde det dog ikke her være Stedet at gjentage det; men een Yttring fremkom, som fik Betydning. En af Damerne omtalte nemlig en dansk Roman i Brevform, og jeg gjorde den Bemærkning, at Brevformen vistnok var den uheldigste for en Roman. Et lille Smil fremkom paa alle Ansigter og ledsagedes af en Pause, og da jeg vel kom til at see noget forundret ud ved at opdage denne Virkning af mine Ord, sagde Værten: Jeg skal sige Dem, De er kommen til at røre ved os her. Vi have som andre Mennesker havt vor lille Roman, og den er paa en ganske egen Maade bleven ikke blot udtalt i, men paaskyndet af Breve. Vi pleie endog aarlig, naar vi festligholde denne Dag, at oplæse to af Brevene og saa drikke Dagens Skaal.

Jeg udtalte min Beklagelse over at være bleven en Hindring for Traditionens Fortsættelse; men Værten svarede: Det er De aldeles ikke. De to Breve kunne godt oplæses i Deres Nærværelse, hvis De 76 vil høre paa dem, og jeg glæder mig over, at det nu er sagt; jeg sad før og spekulerede paa, hvorledes vi skulde forberede Dem.

Hør, sagde Maleren, der er idetmindste eet Brev, hvori Du ligefrem kalder mig et daarligt Subject, vilde Du ikke læse det op først - eller, siden der dog virkelig i alle Brevene ikke er Noget, som en velsindet Gjæst ikke kan høre, saa lad os faae dem allesammen. Jeg troer virkelig, der var nogle lystige Breve fra mig, dem gad jeg dog nok høre.

Efter nogle gjensidige skjemtende Beskyldninger enedes man om at udføre Forslaget.

Da Oplæsningen var endt, sagde Værten efter en lille Pause: Hvor det igjen staaer livligt for mig! - Det er dog en stor Lykke at kunne see de vigtigste og mest kritiske Øieblikke af sit Liv paa Prent uden at fortryde! Gud skee Lov for den Tid, og Gud skee Lov for de forløbne otte Aar!

Ja, Gud skee Lov og Tak! sagde hans Hustru og reiste sig tilligemed ham.

Gud skee Lov! - det er Talen og Skaalen! sagde han, og Maleren og hans Kone gjentog det, og vi Alle reiste os.

Jeg blev der i Huset, ikke blot den Nat, men to Dage og Nætter og fik seet Egnen, Virksomheden, Befolkningen, ligesom jeg ogsaa hørte endel om en Person, der i Brevene havde interesseret mig, Assessoren. Men det vilde føre til en hel ny Skildring, om jeg vilde dvæle derved.

Da jeg nu skulde skilles fra disse Mennesker, stod det pludselig klart for mig, at om jeg end ikke havde oplevet noget Stort, havde jeg dog befundet mig i ikke sædvanlige Forhold, og det hele Billede, den lille Kreds og Aanden, som var hos dem, var gaaet over i min Bevidsthed, blevet min aandige Eiendom, uden at jeg dog havde Ret til at disponere over den. Jeg vidste ved mig selv som Forfatter, at jeg vilde have en uovervindelig Lyst til at gjengive dette Billede i dets Sandhed, og dette kunde ikke skee, uden at de, som dog havde en ganske anden Eiendomsret dertil, vilde tillade det. Men saadan uden videre at sige til Folk, hos hvem man har været Gjæst, og i hvis Fortrolighed man under smukke, livlige Omstændigheder er bleven

indviet: »Tillader De, at jeg offentliggør Dem?« - gaaer dog heller ikke an. Der var kun et eneste Punkt, hvorfra 77 nogen Berettigelse kunde hentes, ikke just for mig, men for Sagen i Almindelighed, og jeg paapegede det, idet jeg sagde til min Vært: Det er gaaet mig med min Dom over en Roman i Breve som med min Dom over Mjød; efter at have smagt er jeg kommen til en anden Erkjendelse. De Breve, jeg har hørt, kunde trykkes, og jeg vil endog sige, at De ved Leilighed burde lade dem trykke, fordi de i en vis Retning indeholde et Vidnesbyrd, og den, der af personlig Erfaring kan afgive et Vidnesbyrd, bør ikke holde det tilbage.

Han gik lige til sin Kone og sagde, hvad jeg havde sagt.

O, nei, nei, da! raabte hun.

Du lille Nar, sagde han, troer Du, at Noget bliver taget fra Dig derved, at Andre see ind?

Jo, det ophører at være mit Aflukke.

Derimod lod det til, at Maleren under visse Betingelser gjerne saae, at Brevene kom ud; hans Hustru havde Intet imod det, og femte Mand heller ikke.

Jeg spurgte Værtinden, om hun vilde tillade, at der blev gjort et Forsøg. Hvis man vilde betroe mig en Afskrift af Brevene, saa vilde jeg behandle dem saadan, at alt det Sande og Væsenlige skulde blive beholdt, men Virkeligheden saa forandret, at Folk kunde kjøre hendes Hus forbi uden at ane, hvem det var, der sad inde. Og naar hun havde seet dette Forsøg gjort, kunde hun selv afgjøre, om Trykningen maatte finde Sted eller ei.

Ja, men saa er det jo ikke rigtig ærligt og sandt, sagde hun.

Det er den poetiske Ærlighed, min Pige! raabte hendes Mand. Det er den, jeg har slaaet mig fra! Og se, Margrethe, saa vidt har Du bragt mig, at det er mig, den afdankede Digter, der frembringer Poesi, men en Anden, der vil behandle og bearbejde den!

Tre Aar hengik, rigtignok ikke med det Arbeide; men alligevel, det var ikke ganske let. Endelig sendte jeg i sidste Efteraar Manu skriptet over tilligemed et Exemplar af »Arvingen«, og i Januar fik jeg Brevene tilbage paaetegenede med en Damehaand: Marts 1865. Maa trykkes.

78

Den Vægelsindede paa Graahede

1

De, som have den Forestilling om Heden, at den er nøgen og gold som en Ørken, ville antage, at her skal fortælles om en vægelsindet Mand eller Kvinde, der tilsidst i sin Vaande løb ud i Ørkenen og paa kaldte Vinden, Stjernerne eller deslige for at finde Besluttethed eller for at døe nogenlunde uanfægtet. Men Heden er beboet, skjøndt rigtignok svagt beboet, adspredte Gaarde og Huse ligge med Korn- og Græsmarker mellem Lyng, og Fortællingen angaaer en Person, der havde hjemme i en af Gaardene paa denne Hede, Grathehede eller, som Bønderne helst kalde den: Graahede.

Naar man fra det frugtbare Thorning - en stor, vidt spredt Landsby, paa hvis Hovedgade der lige overfor Kjøbmandens endog er et grundmuret Hus paa to Stokværk, hvor Bageren og Uhrmageren boe - kjører lidt mod Sydvest og derpaa mod Syd ad Landeveien, der fører fra Viborg til Veile, er man efter en lille halv Times Forløb næsten umærkelig kommen ud i Lyngheden; men stiger man saa af og gaaer nogle faa hundrede Alen tilvenstre eller østlig, saa træffer man Marker, der tilhøre Graagaardene. Den ene af disse Gaarde ligger paa

en bred Bakke, der skraaner jævnt nedad mod det Sted, hvor Svend Grathes Capel engang stod, og hvor endnu en stenet Firkant viser Capellets Udstrækning. Paa Gaarden boede den Bonde, der var krænkert af Svend og kom ud og fældede ham med sin Øxe, da han fangen førtes til Kong Valdemar. Paa Stedet, hvor Capellets svage Levninger findes, blev den dræbte Konge jordet, siger man.

Gaarden, der er bygget i Firkant, med Vaaningshuset af gule Mursten lidt skilt fra de røde Længer, er ikke videre anselig, men bærer Præg af Kraft. Bonden, der nu eier den, hedder Anders Almind; men han har kjøbt den for ikkun faa Aar siden, og Historien vedrører ikke ham eller hans Slægt.

79

Manden, som paa den Tid, vi tale om, eiede Gaarden, havde i sine yngre Aar hedt Træskopeer, fordi han, medens han som fattig Karl drog omkring og handlede med Uld, altid var iført lange Støvler, hvis Nederdel var Træskoe; men han samlede sig Penge ved sin Handel, og tilsidst fik han Datteren paa denne Gaard, hvor han pleiede at tage ind, og Gaarden med. Efterhaanden hørte han da op at hedde Træskopeer og blev kaldt Jakob Graa, efter Gaarden; hans virkelige Navn var Peer Jakobsen. Han havde adskillige Børn, af hvilke den næst yngste, Karen, var fjorten Aar, da Historien begynder.

Hun tegnede til at blive en meget kjøn Pige, og naar det om Sommeren hændtes, at der kom Besøg af lærde Folk, det vil sige Folk, der henvendte sig til Gaardmanden for at faae Anvisning paa, hvor »Capellet« laa, blev hun som oftest sendt med dem. En og Anden kunde da sige til hende: »Du er jo en kjøn Pige«, og give hende en Mark. Hun syntes godt om Foræringen, men var ligegyldig ved Bemærkningen og forholdt sig endnu mere ligegyldig eller sløv til deres Iver for Stedet. Hun kunde der ikke see Andet end nogle unyttige Sten; ligesaa lidt, som der nu pleiede at gaae noget Usædvanligt eller Noget, der vedkom hende, over Heden, kunde hun forestille sig, at der nogensinde havde gaaet noget Saadant. Men engang kom der en Mand med et Følge af flere Personer; de kaldte ham Alle Hr. Professor og syntes at have megen Ærbødighed for ham. Han holdt ved Stedet en Slags Prædiken, syntes Karen; thi hun hørte ikke rigtig efter, da det jo ikke var deres egen Præst, indtil pludselig hans klare, blaae Øine faldt paa hende, og han vedblev at see ind i hendes Øine, som om han talte til hende alene. Hun blev saa forskrækket, at hun kunde have skjult sig mellem Stenene, men kunde dog ikke lade være at see igjen og gjøre sig Umage for at forstaae, hvad han sagde; men det løb i Et. Da hans Prædiken var ovre, gik han hen til hende, strøg hende om Hovedet og sagde: »Kan Du nu ogsaa vise os over til Bækgaard, min rare, lille Pige?« - Mage til blød Haand havde hun aldrig følt; Fornemmelsen trængte helt ind igjennem hende, og han sagde »rare, lille Pige« paa en Maade, som om han kjendte hende og mente det. Hun kunde have gaaet i Ilden for ham, endsige viist ham over til Bækgaard, der ligger hin Side Landeveien, kun nogle hundrede Alen derfra. Det 80 Eneste, der undrede hende, var, at han ikke selv kunde hitte over til Bækgaard, da han dog kjendte den.

De gik da over Landeveien, over Lyngmark og over en Bakke, der førte ned til Aaløbet, som var næsten udtørret. Det gik de over, og de stode nu ved Bækgaard, der er meget uanselig. Lidt bagved Gaarden strækker sig et langt Dige fra Nordost til Sydvest, og hinsides Diget gaaer i Halvbue et Bakkestrøg. Bonden var kommen ud, og Professoren spurgte ham, hvad han kaldte det lange Dige. - »Ja, vi kalder det Knapdiget«, svarede Bonden. - »Kalder De det ikke ogsaa Koksnapdiget?« spurgte Professoren. - »Næ, itte det, a vee«, svarede Bonden. - Professoren forklarede da smilende sine Tilhørere, at nogle Lærde havde opdaget, at Diget her paa Stedet hed Koksnapdiget, og at de udlagde dette som forvansket Udtale af Kongeslagsdiget og derpaa støttede Formodningen om, at Slaget mellem Valdemar og Svend hovedsagelig var blevet kæmpet her. Han tilføiede nu Meget, som Karen ikke forstod; men saa Meget forstod hun efterhaanden til sin Forbauselse, at Egnen engang havde seet ganske anderledes ud, at der havde staaet Skov hist og her, at Riddere vare komne farende imod hinanden, at der etsteds havde staaet Bønder i graae Kofter, som man havde antaget for Mænd i Jern, at Svend var en underfundig Voldsmand, der var bleven slagen, og at der var en stor, herlig, guldskindende Konge ved Navn Valdemar, som havde seiret.

Da Alt var forbi og de Fremmede skulde bort, strøg Professoren hende endnu engang med den sælsomme Magt om Hovedet og sagde til hende: »Veed Du, lille Karen, at Du boer paa den Gaard, hvor den Bonde boede, som slog Kong Svend ihjel?« - Nei, det havde hun ikke vidst; men nu vidste hun det, og hun kom hjem fortumlet af Tanker, hun ikke kunde raade.

Dette var det Mærkværdigste og tillige det eneste Mærkelige i Karens Ungdomsliv. Samtidig med, at den lille Begivenhed indtraf, gik hun til Præsten, og det forekom rigtignok Præsten, at Karen med Et blev livligere og flinkere; men det fremtraadte dog ikke saa paafaldende, at han skulde lagt stor Vægt derpaa, og endmindre, at han skulde have anstillet nogen Efterforskning i den Anledning. For 81 hende selv svandt den lille Tildragelse efterhaanden hen som en Drøm. Hun blev en rask og dygtig Pige, syntes undertiden en Smule livligere eller mere opvakt end Mængden af de andre, men lignede dem forresten i Et og Alt, udførte sit Arbeide, malkede og gjorde Husgjerning, bandt op i Høstens Tid, langede ogsaa Neg fra Læset til Ladeloftet, naar det netop skortede paa Karlekraft, var med om at afgjøre, naar den blakkede eller røde Ko skulde til Tyren, drog Omsorg for Koen, der havde kælvet, hørte paa Karletale og Karleskjemt, kort, førte det hele djerne Liv, der hører til en Bondes Gaard, og som de, der ville læse denne Historie, maae have i Øie, for ved nogle Leiligheder ikke at undres for meget.

2

Saadan blev Karen da omtrent to og tyve Aar og havde endnu ikke havt sig en Kjæreste. Ei heller havde hun Veninder - man maa nemlig ikke troe, at det blot er Kjøbstaddamer, der have »Veninder«; overfladiske Venskaber med smaa Fortroligheder og gjensidig Paapassenhed og Skinsyge findes ogsaa paa Landet. Den Eneste, Karen efterhaanden sluttede sig til, var meget yngre end hun, Skolelærerens sytten- eller attenaarige Datter Marie, en opvakt, belæst og skjelmsk Pige, der i Mangel af selv at kunne forlove sig indtil videre havde stor Lyst til at stifte Forlovelser og see, hvordan de gik.

Marie ønskede at see ogsaa Karen forlovet og foreholdt hende en Dag, da hun var kommen op til Byen i Besøg, at det nu var paa Tide. Det mente Karen ogsaa, og Marie gjennemgik nu Rækken af de unge Karle, uden at Karen dog yttrede sig for den Ene mere end for den Anden. Endelig sagde Marie: »Saa er der Jeppe Revls Søn, Jens Uhrmager.« - Han hed kun saadan, fordi han en Tid havde tjent hos Uhrmageren i Thorning, men var forresten Bondekarl, Gaardmandssøn, og hjemme hos Faderen.

»Ham!« raabte Karen; »det va jo hans Faar, der seies om, at den Ti han beilede te Søren Bødkers Birth, saa kom Birth løvnd ind og 82 raut: Hva, ve Do beile mæ? A ka jo ta Dæ mæ jen Haand og wivte Dæ øur æ Hus!«¹

»De siger saa«, svarede Marie; »men han fik dog Birthe og en anden Kone bagefter.«

»Ja, men det var jo ham, der snakkede og lo i Et væk, da han kjørte sin ældste Søn til Kirkegaarden, og da de saa stod ved Graven, sagde han til Degnen, Jens Stisen: Viis mig, hvor a skal ligge, for a vilde nok ligge saadan, at a kunde spænde Ben for Dig.«

»Ja, de siger saa; han er en lystig Mand, Jeppe Revl; men det er godt at have en glad Svigerfader.«

»Ja, med Maade; det er jo en sær lattermild Familie.«

»Da er Jens alvorlig nok.«

»Naa, er han det? Ja, men saa er han kanskee for alvorlig. A vil nok holde Tøilerne.«

»Tag Dig iagt for det!« raabte Marie leende, »ellers kunde det gaae Dig ligesom Marie Daniel.«

»Hvordan gik det da hende?«

»Det har Du da nok hørt. Det var jo hende, den mandige Kvind, der først var Meierske og saa forpagtede Gaarde paa egen Haand og gjorde det saa godt som nogen Karl, og saa vilde den rige Enkemand Søren Prat have hende. Og det var saa vidt, at de skulde til Præsten, og de kjørte sammen til ham. Men da de saa kom ud af

* 83

Gaarden, syntes hende ikke, at han kjørte vel nok, og saa tog hun selv Tøilerne. Saa siger jeg Tak for mig, sagde Søren Prat og steg af, og gift er hun da aldrig siden bleven.«

»Ja, a vil dog nok kjøre selv saadan med Maade«, sagde Karen.

»Ja, nu kan Du jo see paa Jens Uhrmager.«

»Ja, vel kan a det«, svarede Karen, »det kan a jo gjøre for ingen Penge.«

Kort Tid efter talte Marie en Dag med Jens Uhrmager og foreholdt ham, at han burde gifte sig.

Da nu slige Ord sjelden siges saa ganske hen i Vind og Veir og Jens desuden havde Agtelse for Skolelærerens Datter, betænkte han sig lidt. Det var en stærk Karl, fem og tyve Aar, lidt over Middelhøide, bredskuldret, blond, med en stor, kraftig Hage, blaae Øine, mørkegult Haar og overmaade smukke, hvide Tænder, som dog sjelden saaes; thi han lo ikke gjerne, og Munden var saa velformet, at Tænderne ellers ikke let kom tilsyne.

Efter at have betænkt sig vel, sagde han: »Med hvem skulde det være?«

»Der er jo Karen Graa; det var da ret en Kone for Dig, Jens!«

»Kanskeesens; men hun er noget strunk af sig, mene Somme.«

»Ja, men desto strunkere Karl er han, der vinder hende«, sagde Marie.

»Vel er han det«, svarede Jens Uhrmager.

Marie vedblev: »Nu bliver der Kratspil paa Søndag i Ilkum Krat; Jens Dyr har sat det i Avisen. Der kommer Du vel. Jeg skal nok see at faae Karen med, og saa kan Du jo see paa hende.«

»Vel kan a det«, sagde Jens.

»Ja, og tale med hende.«

»Det kan a vel ogsaa overkomme.«

Jens Dyr var Thornings Snedker og Mechaniker og desuden Iværksætter, Leder og Istandsætter eller, som det hedder i Kjøbstadsproget, Entrepreneur, Directeur og Restaurateur ved Byens offentlige Forlystelser. Skjøndt han endnu var noget under de Tredive og saae baade livlig og skjelmsk ud, brød han sig i Virkeligheden ikke om Ungdommens Forlystelser, uden forsaavidt han kunde tjene ved dem. Han leiede Musikanter, solgte Brændevin, afbrændte ved høitidelige Leiligheder Raketter, Alt naturligvis imod Betaling.

84

»Kratspillet« blev ligesom andre Skovballer bekendtgjort i Viborg Avis.

Om Søndagen mødtes da Karen og Jens og dandsede sammen, og saa mildt havde Karen, som det lod, seet paa ham og talt med ham, at Jens i Løbet af Ugen henvendte sig til Digteren, Seminarist Anders Anst i Kragelund, og af ham fik følgende Vise, som han oversendte Karen:

Mel. Du er rig, Du er deilig, o Syd!
Som en Fremmed jeg kom til Dit Hjem
For en Time med Lee kun at spille,
Men alvorlige, dybe og milde
Traadte Kjærlighedstankerne frem.
De forvirred min Tanke og Sind,
Saa at, hvor jeg mig vendte i Trængsel,
Iblandt Mængden bestandig min Længsel
Til Dig atter hentet mig ind.
Men endnu Du mig ikke har svart,
O, mens ømt ved mit Hjerte Du hvilte,
Dine Øine saa mildt mig tilsmilte,
Hvad Du tænkte, det blev mig ei klart.
Men idet Du har røvet min Ro
Ved at liste Dig ind i mit Hjerte,
Var det kuns for at volde mig Smerte?
Nei, min Pige, det kan jeg ei troe.

Nedenunder dette af Anders Anst smukt renskrevne Digt havde Jens tilføiet med egen Haand: »Og det er min aabrigtie Meening.«

Nogle Dage efter sagde Jens Uhrmager til sin Fader Jeppe Revl, at han nok vilde leie et Hus af ham.

»Naa, vil Du det, min Dreng«, sagde Jeppe; »ja, her er Guds Velsignelse, a har Jord som en Konge. Nu kan vi da gaae ud paa Marken, og saa kan Du vælge selv.«

De gik ud paa Marken, mod Vest, og saa langt Øiet rakte, hen imod, ja over Bankerne ved Fjendegrøfterne, var det Jeppes Mark; 85 men Lyng var det rigtignok Altsammen. Jens valgte sig en Strækning, og han blev snart enig med Faderen om Betingelserne.

»Ja, saa kan vi gaae ind og drikke Lidkjøb«, sagde Jeppe Revl, »og mens Du nu tager det i Brug, kan vi ansøge om Bevilling til Parcellering. Det koster saadan en fjorten Daler, og dem betaler Du. Naar Du saa sætter det, Du har fra Din Moder, i Gjødning og Mergel, saa kan det blive ret et deiligt Hus. Stene er der nok af til at bygge med.«

En fjorten Dages Tid senere besøgte Karen Marie og viste hende Digtet. Marie var for erfaren i Læsning til at opholde sig over den første Linie: »Som en Fremmed jeg korn til Dit Hjem.« Hun begreb, at det var, hvad vi Kjøbstadfolk vilde kalde *Licentia poetica*, anbragt for at faae Rim paa »frem«. Derimod standsede hun ved: »O, mens ømt ved mit Hjerte Du hvilte«, og sagde: »Naa, Du har allerede hvilt ved hans Hjerte«.

»Nei, gu har a ei«, svarede Karen.

»Naa, saa mener han: i Dandsen.«

»Det kan være det, hvis han har Hjertet i høire Side af Vesten. Andet skal Ingen sige mig paa.«

Den fiffige lille Marie beroligede Karen: »Alle Folk veed jo, at hvad der staaer paa Vers, er Løun; det Eneste, der er redeligt, det er det, han selv har skrevet under, og som siger, at det er hans oprigtige Mening. Og det siger da ogsaa alle Folk, at Jens Uhrmager er den knøveste og strunkeste Karl i Sognet.«

»Det kunde jo ogsaa nok hændes, at det it var saa ganske feil endda«, sagde Karen.

De talte nu noget videre om Sagen; men det gik bestandig i Kreds, uden at Marie kunde faae Karens rigtige, tydelige Mening frem. Efter Middagsmaden begyndte de igjen, men med samme Virkning, og det forekom Marie, at Hovedsagen, der stod i Veien, var Familien og navnlig Jeppe Revl, som var »saa latterlig«. Endelig sagde hun:

»Hør, Karen, saadan kan det ikke gaae an i Længden. Du veed ikke, om Du vil eller ikke vil, for Familiens Skyld. Hvad tykkes Dig nu om mit Forslag, at vi strax gaae ned og see paa Jeppe Revl? Saa kan Du selv skjønne.«

86

»Det kan da aldrig gaae an!« svarede Karen, »a skal da it selv bringe Jens Svar paa hans Brev!«

»Nei, det skal Du jo itte; men for det Første er Jens nu itte hjemme hos Faderen, og for det Andet sover de nu Alle til Middag, saa vi kan gaae ind og see paa Jeppe og kanskee faae ham i Tale, uden at Kvindfolkene har deres Næse deri.«

»Ja, men hvad vil Jeppe tænke ved, at a kommer saadan?«

»Han tænker vel itte saa meget, den Mand, og desuden skal det slet itte være Dig, der kommer, for det er mig, og Du følger med mig. Her er lige tilrede et stort Brev, som Søren Post, det Snøvl, har givet feil ind til os, hvorvel det er til Jeppe Revl, og det kan jeg jo bringe ham. Tykkes Du saa it om ham, saa gaaer vi vor Vei og er lige gode for det, og der er aldrig mere Tale om den Ting, endskjøndt det dog er et sandt Ord, at Du gifter Dig it med Din Svigerfader.«

»Det var jo itte saa ilde det«, sagde Karen.

Jeppe Revls Gaard regnedes med til at ligge »i Byen« ligesom de andre Udflyttergaarde, og den dannede i en vis Forstand Byens Grændse; thi stod man nær ved den og vendte Ansigtet mod Øst, saae man de frugtbare Marker nordfor Præstegaarden, de smukke Stykker Skov eller Krat, der syntes at omgive den høitliggende Kirke, og de grønne Banker, der lige Syd for hævede sig endnu høiere; men vendte man sig mod Vest, saaes den brune Hede strax udenfor Marken, først flad, saa i en Bakke-Bølge, der lukkede for Synskredsen.

Gaarden var ret sælsom at see til; thi den var tydelig nok ikke gammel; men hist og her hang Taget, og Murene svaiede paa samme Maade, som gamle, forfaldne Bygninger pleie van; her og der vare Murstenene boldnede ud og havde afstødt store Flader af Hvidtningen. Midt igjennem den østlige Længe førte en temmelig lav Port; dens Loft var ikke af Bjælker, men af de lange Grene, der bruges til Fagotbrænde, krummede og knortede, nogle lidt tilhuggede, andre helt med Barken paa. Karen saae med Kjenderblik, men sagde Intet; hun skulde jo i alt Fald ikke have Gaarden.

I den rummelige, firkantede Gaardsplads var der dødsstille; hvis der var en Hund, sov ogsaa den i det varme Veir; nogle Høns gik stille paa Møddingen, der laa midt i Gaarden som en Skandse.

De to Piger gik tilvenstre og kom til en aabentstaaende Forstue.

87

Marie trykkede varsomt paa Klinken i Døren, der førte ind i Stuen, den gav lydløst efter; men derinde sad En vaagen, tæt op til Bilæggerovnen, og der var lagt i Ovnen. Det var en Knøs paa 18 eller 19 Aar, med en noget gullig Ansigtssfarve, svagt røde Kinder og brune Øine. Havde han ikke bevæget Øinene, kunde man troet, han var af Vox eller Træ, saa stille og stiv sad han med en Haand paa hvert Knæ; men de smukke Øine saae med et underligt, dybt Blik, der næsten forskrækkede Karen, paa de Indtrædende.

»God Dag, Christoffer«, sagde Marie sagte og vendte sig hviskende til Karen: »Det havde jeg glemt; det er Jeppe's yngste Søn, og han har Brystsye.«

»Kan han itte komme sig?« spurgte Karen.

»Hvordan har Du det, Christoffer?« sagde Marie til Knøsen.

»Aa!« svarede han med en besynderlig rolig, næsten kunde siges: dødsberedt Tone.

Det var uhyggeligt, men forenet med noget Høitideligt, at det kjønne unge Menneske sad der saa stille og ventede Døden.

»Her er et Brev til Din Fader«, sagde Marie og vilde lægge det fra sig og gaae.

»Han ligger derovre«, sagde Christoffer og pegede paa den modsatte Krog af Stuen, hvor der stod en gammel Strømpevæv; bag denne var en Udbygning, som de to Piger ikke kunde see. Ved Væggen tæt op til Udbygningen stod et gammelt Chatol, og derover hang en gul Fløite og en Violin med brystne Streng.

»Hvem er det?« lød det inde fra Krogen.

»Skolemesters Marie er her med Brev til Dig, Fa'er«, svarede Christoffer langsomt.

»Nu kommer a«, lød det, og et Øieblik efter kom den lille Jeppe Revl med det lille, spidse, næsten fine Ansigt og det tætte, buskede, graalige Haar, frem i Aabningen ved Strømpevæven.

Hans graae Øine vare strax livlige, da han saae de Fremmede. »God Dag, Marie«, sagde han, »hvem er den go'e, lille Ven, Du har med der?«

»Hun er fulgt med mig for at levere Jer dette Brev.«

»Hille den, det er jo ogsaa et stort Brev, det«, sagde Jeppe og tog imod det uden at aabne det; »hun er kanskee langveisfra? Det er Din Svigerinde, kan a troe.«

88

»Nei, det er en god Ven, a har, ude fra Graahede.«

»Naa, er det det? Saa er Du vel Datter af Jakob Graa?«

Ja, det kunde Karen da ikke nægte.

»Ja, a kjender godt Din Fa'er og ogsaa Jer Gaard. Der var a mangen god Gang, mens a endnu boede i Revl. Aa, det var en god Tid og en glad Tid, dengang! Nu er a et gammelt Øg og duer ikke til Andet end at skydes.«

»Det maa I ikke sige, Jeppe«, sagde Marie; »I er jo rask og rørig af Jer Alder.«

»Ja, det er mit gode Humør Skyld i. Havde a it havt det, skulde a it have døiet det, a har døiet. To Koner og en Søn har a kjørt ud; Christen er haard ved mig, for han vil det, han vil. Jens vil nu avansere, og det kan a it fortænke ham i, for Gaarden kan han it faae. Der sidder nu min eneste Ven.«

Ved disse Ord pegede Jeppe paa sin dødssyge Søn; hans Mund vred sig, og et Par store Taarer løb ned ad Kinderne.

Det var den lystige Mand, Folk havde fortalt Karen om: han græd.

Hun sagde: »Det kan jo blive godt endnu; Vorherre kan hjælpe endda.«

»Ja, han gjorde rigtignok en god Gjerning, om han hjalp en lille Kjende denegang«, sagde Jeppe. - »Men vil I it have en Drik Melk? Eller Kaffe?«

»Nei, ellers Tak, vi maae gaae«, sagde Karen og trak i Marie.

De toge Afsked med Christoffer, og Jeppe fulgte dem ud.

»Se«, sagde han, da de stode i Gaarden, »det har a bygget Altsammen med mine egne Hænder. A flyttede selv min Gaard ud, a har selv lagt hver Sten og hvert Stykke Tømmer, saa det kostede mig itte mere end fyrretyve Daler. Jo, a har rigtignok været en rask Mand i mine Dage - men nu skal I da see min Rug.«

Strax vest for Gaarden var Rugmarken, og skjøndt Sæden ikke stod videre godt, berømmede Jeppe den dog som en stor Guds Velsignelse, hvilket da ogsaa kunde være rigtigt i Betragtning af, at det var opdyrket Hede. »Men nu maae I ogsaa see min Havre.«

Veien førte igjennem en meget lang Kartoffelmark; Stien var smal; Jeppe gik foran, saa Marie, saa Karen.

Marie var for ung til at være en rigtig Maren Giftekniv; midt i 89 det alvorlige Ærinde kom Skalken frem, og hun vilde lokke Jeppe til at fortælle om sit første Frieri. Hun sagde: »Var Jer første Kone ikke en Datter af Søren Bødker?«

»Jo, vel var hun det«, svarede Jeppe.

»Folk sige, at I havde noget Besvær med at faae hende.«

»A kunde faaet hvilken Pige, a vilde havt, dengang, og Birthe var it besværligere end de andre«, svarede Jeppe. »Men det husker a grant. Ja, det var den grumme gode Tid, og Birthe var rigtignok en stor, kjøn Pige. Aa, ja, dengang! A spillede til Dands, og saa var det engang, at min Søster Stine var med, og Birthe var i Følgeskab med hende. Saa henad Morgenen sagde Stine, at de vilde gaae hjem, og de vilde med det Samme gaae forbi mit lille Hus, og saa kan vi malke Din Ko, sagde Birthe. Saa da a korn hjem Kl. 10 om Formiddagen, saa stod der en Flæskepandekage paa Ovnen. Det var den første Begyndelse mellem mig og Birthe.«

»Og senere, saa friede I«, sagde Marie.

»Ja, og saa sagde hendes Fader til mig: Hvad bilder Din lille David Dig ind? Du kan jo knap titte over Lyngtoppen. For Birthe havde 700 Daler, skal a sige. Men han maatte gi'e sig i Længden, og a fik hende, og a var en lykkelig Mand, dengang!«

Karen undrede sig over, hvor forskjelligt dette Frieri tog sig ud, naar det blev fortalt af Jeppe selv, og naar det blev fortalt af Rygtet.

»Jo, a kjender godt Jer Gaard«, sagde Jeppe, idet han vendte sig og saa paa Karen og igjen gik frem; »i de Tider kom a der tidt. Det er en berømt Gaard; men Revl, som a er fra, er ogsaa berømt. Der boede Fru Mette, som de friede til, baade han paa Palstrup og han paa Aunsbjerg. Saa henvendte Fru Mette sig til Præsten i Thorning og spurgte ham tilraads om, hvem af dem hun skulde vælge. A tykkes, svarede Præsten, at I skulde heller vælge mig, og det tyktes Fru Mette ogsaa. Men saa noget efter ragede Præsten i Klammeri med ham fra Palstrup, og Præsten sagde: Der ligger nu min Kjole, og saa fik de Sabler, og saa jog Præsten ham fra Palstrup Sværdet i Livet. Saa maatte Præsten flye Landet; men han blev tydsk Capitain, og Fru Mette fulgte efter ham derud sydpaa, og Somme sige, at de fik hinanden.«

Den velbelæste Marie bemærkede: »Jo, de fik hinanden; men det var Fru Mettes Datter, siger Blicher.«

90

»A er tilfreds, hvem der siger det, saa er det Løun«, sagde Jeppe; »men er det nu itte et deiligt Stykke Havre?«

De beundrede pligtskyldigst, og da Jeppe nu vilde følge dem tilbage, mente han, de kunde skyde Gjenvei lidt længer nordpaa. Der kom en Lyngbakke, og da de stode paa Toppen, saa de i nogen Afstand, oppe paa en anden Bakke, en Mand, der i den vide Egn, med intet Andet end Himlen som Baggrund, tog sig kæmpemæssig ud, og det syntes, at han gjorde Kæmpearbeide; thi det var vældige Slag, han slog med en Hakke.

»Hvem er det?« spurgte Karen.

»Det er min Søn, Jens«, svarede Jeppe og skraaede over imod ham.

Karen vendte sig for at undløbe; men i det Samme raabte Jeppe over til sin Søn: »God Dag, Jens; se, hvad Fremmede a har faaet!«

Det foer maaskee Karen gennem Hovedet, at hvis hun nu løb og Jens løb efter hende, saa vilde der blive leet af hende, og hun var dog kommen for at lade sig fange, vilde Folk sige. Hun vidste ikke, hvad hun skulde gjøre, og fulgte Bevægelsen, de to Andre gave hende.

Jens havde ladet Hakken synke og hvilede sig paa den, indtil de kom over til ham. Han hilste begge Piger lige alvorlig mildt. Jeppe, der stadig gik med Brevet uaabnet, sagde: »Dette Brev er nok om Udparcelleringen, det bragte Marie og hendes Ven der, Karen Graa. Saa nu er Du da sikker paa, at Du faaer Dit Hus, og Du kan flytte ind, naar det skal være. Der staaer det henne«, vedblev Jeppe til Karen og Marie, »ja, det vil da sige, Noget staaer der, Andet ligger her.«

Denne Bemærkning blev gjort forstaaelig ved Egnens Udseende. Der strækker sig en Stenrevl, sine Steder vel tusinde Alen bred, fra Finnerup mod Syd, forbi Skræ og videre ud i Heden. Bønderne sige, at den fortsættes mod Vest under Jorden og Havet lige over til Skotland; de Lærde sige, at den formodenlig gaaer sydpaa, og at den vel engang var Havstok, Landets vestlige Strandbred. Denne Stenrevl, hvori der er Stene af alle Maal, saa store som en Dragkiste og saa smaa som et Dueæg, skar over en Del af den Mark, Jens Uhrmager havde kjøbt af Faderen. Han udgravede de større Sten og brugte dem til Grund for sit Hus; andre slog han istykker og opførte 91 deraf Husets Mure; Huset stod nu i Omrids, omtrent en Alen høit; fast og lunt tegnede det til at blive.

Jens fulgte dem derhen og viste dem, hvordan Huset skulde deles og indrettes.

»Gjør Du Alt det selv, Jens?« sagde Marie.

»Ja, han slægter sin Fader paa!« raabte Jeppe.

»Der skal ingen Vind komme til at blæse paa Nogen derinde«, sagde Jens.

»Ta'er I fra Graagaard paa Onsdag til Sjørup Marked?« spurgte han Karen.

»Det er vel muligt«, svarede Karen.

»Vil Du saa dandse med mig, Karen?«

Hun svarede: »Ja, om der it kommer Andet i Veien.«

»Det gjør der vel it. Hvad skulde det være?« sagde Jens.

»Nei, det gjør der vel it«, svarede Karen.

»Saa skal a vist ogsaa til Sjørup Marked«, sagde Jeppe og plirede med de graae Øine.

3

Sjørup, hvor Markedet blev holdt, ligger ved den nordlige Spids af den store Plantage. Selve Plantagen, bestaaende af de tre Hovedstykker, Haurdals-, Stendals- og Ulvedals-Plantage, strækker sig fra Nord til Syd, temmelig nær den østlige Rand af Heden, hvor denne berører Leerjorden. Vest for Plantagen ligger Ahlhedens Colonier; dens sydlige Spids naaer ind paa Graahede.

Det var ikkun Krammarked og derfor ikke nær saa livligt som de blandede Markeder eller et blot Kvægmarked. Folk gik op og ned, meget alvorlige og kjedelige, næsten som Borgerfolk en Søndag paa Klampenborg, givende Agt paa hinandens Pynt, og større Hjertesorg er ikke paa de elysæiske Marker i Paris eller i Boulogneskoven eller ved den botaniske Haves Blomsterfester i London, end her var, naar f. Ex. en Kone fra Aarestrup saae en Gaardmandskone fra Thorning; thi de Thorning Koner sætte Meget paa Stadsen, deres Jorder ere merglede. Der var ogsaa Koner fra Vrouw, simpelt 92 klædte i sort, men fint Kramklæde dvs. ikke Vadmel; de kjendtes paa denne sorte Finhed og paa deres rige Halstørklæder; thi deri sætte disse deres Stolthed. Naar man var gaaet hinanden forbi, faldt sagte Bemærkninger om, hvor Hver havde det fra. Bemærkningerne lignede ikke dem, som tidt falde i Boulogneskoven; thi hver Kone havde Sit fra sin Ægtemand; men man spurgte, hvorlænge han kunde taale det. Stor Opsigt vakte en Snedker- og Husmandskone fra Ilkum; hun var paa nyeste Thorning-Mode og lidt derudover; men man vidste, at Manden var forgjældet; hun havde allerede ved sin Stads bragt ham fra hans Faders Gaard, og skjøndt han arbejdede som en Hest, vilde hun, mente man nu, bringe ham ogsaa fra Huset. Hun havde imidlertid en lykkelig Dag, Alle misundte hende, d. v.s. Alle, som havde Øine at see med. Jeg saae hende, og, til min Skam være det tilstaaet, bemærkede Intet.

Fire Veie, næsten efter Compassets fire Hovedstreger, mødes i Sjørup eller tæt vesten for Byen, og fra dette Overskjæringspunkt strakte Markedet sig sydlig, ned til Plantagen. Imellem dennes Fyrretræer var en lille aaben Plads, hvor Jagtjunkerens havde tilladt Jens Dyr i Anledning af Dagens Høitidelighed at indrette Dands, og de Markedsgjæster, der kom østerfra, f. Ex. fra Graahede og Thorning over Hvam, hørte derfor hinsides Markedets Summen en svag, men veiledende Lyd. Graagaardsfolkene fulgte den ligesaa vel som Jeppe Revl og hans Slægt, og de to Familier kunde derfor ikke længe undgaae at træffe sammen. Sammenstødet skete som mellem to fjendtlige Hære paa Marchen: Fortravene mødtes først og stillede sig overfor hinanden, saa indtraf efterhaanden de Øvrige, dannede først en Knude, saa en lige Linie paa hver Side. »God Dag, Jakob Graa!« - »God Dag, Jeppe Revl!« - »Naa, er Du ogsaa til Marked?« O.s.v. Paa den ene Side bestod Linien af Jeppe, hans Søn, Jens Uhrmager, hans to Døttre og et Sødskendebarn; paa den anden Side af Jakob Graa, hans tre Sønner, Karen og Marie. Begge Familiefædre vare Enkemænd. De stode saadan og samtalede med stor Anstand om Ting, der vare dem ligegyldige; Karen og Marie vare egenlig tilovers; de stode lidt bagved deres Linie. Jens gjorde ikke et Skridt og saae ikke op; han var saa sikker i sin Sag, fordi hun havde løbet til ham, syntes Karen maaskee. Det skete da, mulig ikke uden Karens Villie, at de To, Karen og Marie, bleve førte lidt sydlig af en 93 tæt Klynge, som drog forbi. De vare ikke tyve Skridt fra Hovedstyrken, da de kom forbi en Karl, som stod ene og saae sig om. Det var en smuk Karl, med en meget regelmæssig Profil og blaae Øine; hans Hoved sad en Smule skjævt tilvenstre; men det vanhældede ham ikke. Karen kastede et forskende Blik ind i hans Øine; han opfangede det og saae ind i hendes. »God Dag, Karen Graa!« sagde han.

»God Dag, Christen Reus - er det it saadan, Du hedder?«

»Jo, saadan hedder a rigtignok, og det skal Du ha'e Tak for, Karen, at Du husker det. Du var it mere end sexten Aar, dengang Du var ovre i Haurdal, og a har været vidt om siden.«

»Naa, Du er en Tydsker«, sagde Marie.

Ved Ordet Tydsker blev ikke i fjerneste Maade tænkt paa en fremmed eller fjendtlig Nationalitet; der mentes kun, at Christen Reus nedstammede fra Colonisterne, hvad baade hans eget og Byens Navn antydede; thi Haurdal er den største af Colonierne paa Ahlheden.

Christen svarede derfor venlig: »Ja, vel er a en Tydsker.«

Marie rykkede Karen i Skjørtet og hviskede til hende: »Lad os ikke staae her nu og tale med ham; han har saa mange Kjærester.«

»Har han det?« sagde Karen.

»Har Du ikke hørt om ham og Maren?«

»Er det sandt, Christen, hvad Folk siger, at Du har havt saa grumme mange Kjærester?« spurgte Karen.

»Løun er det itte«, svarede Christen; »a har havt saa mange, som der kan staae paa en Tønde Land.«

Han sagde dette imødekommende og livlig, men uden Spor af Praleri, som en simpel, historisk Kjendsgjerning.

»Hvad var det saa, Du havde for med en Pige, der hed Maren?«

»Karen!« sagde Marie og rykkede hende stærkt i Skjørtet, men uden Virkning.

»Ja, det er en lang Historie og itte saadan at fortælle«, svarede Christen.

»Andre fortæller den vist it nær saa godt, som Du selv«, sagde Karen.

»Nei, det er vist nok!« sagde Christen leende.

»Narrede Du hende eller hun Dig?« spurgte Karen.

94

»A veed sgu itte saa lige, hvem der blev mest narret«, svarede Christen polidsk; »men, siden Du nu vil, kan Du jo selv skjønne. Men skal vi itte sidde ned?«

De fulgtes ad et lille Stykke til Siden, hen til et fældet Fyrretræ, og satte sig.

»Hvor hørte Maren til?« spurgte Karen.

»Ja, hun kom østerfra og var Gaardmandsdatter; men hun tjente paa Ulvedalsgaard sammen med mig, det vil da sige, det var mig, som recommanderede hende, for a havde altid godt kunnet lide Maren. Men det var først den Aften, da Kammerjunkeren gjorde Bryllup for en af Gaardens Piger, da blev vi rigtig gode Venner, og a var Marens første Kjærlighed.

Ja, saa gik der en Stund, og a tænkte nok Et og Andet; men hun sagde, hun tænkte det itte, og hun var fæstet til en Gaardmand et Par Mil borte, og der tog hun hen ved Skiftetid. Men saa et Par Maaneder efter mærkede hun det selv og skrev mig til; men der var jo it Noget ved den Ting at gjøre. I Marts Maaned tog hun hjem til sin Faders Gaard, og den 16de April om Morgenen fik hun Barnet, lige paa samme Tid, som a havde været til Dandsegilde i Haurdal og fulgte min Baldame hjem. Det vidste a nu itte i det Øieblik; men saa fik a Brev, og da hun saa mærkede, at a itte vilde skrive -«

»Hvorfor vilde Du itte skrive?« spurgte Karen.

»Hvad skulde a skrive? Saa skrev hun mig igjen til og sagde, at naar a vilde sende hende fem Daler, saa skulde hun aldrig forlange Noget af mig mere nogensinde. Dem sendte a da; men saa, efter nogen Tid, skrev hun alligevel igjen om, at a skulde komme og besøge hende og see hendes Faders Gaard, for den kunde vi faae. Men da a saa itte vilde komme, saa skete det en Dag, da a stod ude i Gaarden ved Kjøkkenet og snakkede med Pigerne, og saa saae vi En komme henad Veien og dreie af ved Engen og gaae lige mod Gaarden. Det er Maren! sagde Pigerne. De kunde kjende hende paa Gangen. For en strunk og stolt Pige var hun altid.

A gik ind i Vognskuret, og saa kom Maren, og Pigerne bød hende Velkommen og bød hende indenfor, og

saa raabte de til mig: Christen, her er Maren!

Saa maatte a da ud. Men sidst a havde været i Viborg, havde Kjøbmanden givet mig en Halvflaske med Brændevin, og det skal a 95 itte nægte, den tog a et Drag af, for a tænkte nu nok, det vilde blive strengt.

A gik ind og sagde: Velkommen, Maren! - Ja, enten a er velkommen eller ei, saa er a kommen, sagde Maren.

Saa taltes vi ved, lidt; men da det itte tyktes mig værdt, at de andre Piger skulde høre Alting, saa gik vi ind i mit Kammer. Saa sagde Maren til mig: Du skulde dog komme og see Barnet; de siger Alle, at det ligner Dig grangivelig.

Det er da Løun, svarede a, hvor kan de sige det? de kjender mig jo itte. - Jo, sagde Maren, de har seet Dit Billede. - For a havde ladet mig fotografere og givet Maren det i en rigtig kjøn Ramme, og det Billede har Maren endnu.«

»Men,« sagde Karen, »hvorfor sagde Du, det var Løun? Kunde det it være Dig det Samme, enten Kvindfolkene deroppe havde seet Dig eller Dit Billede?«

»Nei, det var nu slet itte det, Karen Graa; men a skal sige Dig, a vidste itte, naar a vilde mærke Slyngen om Halsen, hvis a blot een Gang sagde Ja. Og a vilde nu itte sige Ja og love Nogenting.»

»Men hvorfor vilde Du itte det, Christen?«

»Det skal a sige Dig, Karen, og det er, fordi a itte lover, hvad a itte holder. Det stod fast, at a it kunde love Noget, saalænge a it havde været til Session. Men saa spurgte hun, om a vilde komme op og see Gaarden, hvis a itte blev taget i Efteraaret, og *det* lovede a.«

»Har Du da holdt det?« spurgte Karen.

»Ja, nu skal Du høre. Hun skrev et Brev, og a skrev et til Svar; men saa hørte det op. Hun gik og brølede og græd, hørte a sige, og saa sagde hun, at hun aldrig vilde gifte sig. De Andre raadte hende til at sagsøge mig og lade mig betale en svær Mængde Penge eller mindst fjorten Daler om Aaret; men det vilde hun itte. Hun havde nu altid været en flink Skræderske, og nu vilde hun lære at væve for at ernære sig og Barnet. For hun troede vel, at a blev taget ved Sessionen, eller at a itte kom alligevel.

Saa var der en Gaardmand østerpaa, han havde syv Børn, og hver af dem havde han givet 1,000 Rdl., og den ene af dem bestyrede Gaarden; men Faderen tyktes, at han var doven, og kunde itte lide hans Kone, og saa søgte Faderen en Pige til at styre Huset. Og saa kom han rent af en Feiltagelse ind til Jens Hjørup, Marens Fader, og 96 der saae han Maren og spurgte, om det var hende, der søgte Tjeneste. Nei, det var det da itte. Om hun da itte vilde tjene hos ham. Nei, det vilde hun heller itte, for hun vilde nu lære at væve. Saa, to Dage efter, kom Gaardmanden ridende og beilede til Maren; men hun sagde Nei. Tre Dage efter kom han kjørende i sin bedste Vogn og sine bedste Heste for, og saa fik han Faderen op at see paa Gaarden, og hende med, og han lovede hende, at Barnet skulde faae det som i Abrahams Skjød, og saa sagde hun Ja, og Løun er det itte blevet, for den Gamle gaaer og leger med Barnet den udslagne Dag og kan itte taale at afsee det.«

»Saa har Maren det jo godt nu«, sagde Karen.

»Ja, hun skrev herved til Pigerne og meldte, at de havde fire Heste, ti Køer, Ungnød, Faar og Svin. Og der var en Efterskrift, som a itte skulde læse; men den lød paa, at hun bad Vorherre bevare mig i Medgang og i Modgang og itte lade mig gaae igjennem Mage til, hvad hun havde gaaet igjennem for min Skyld, og hun bad Vorherre, at hun maatte være mod sin Mand, som hun burde.«

Karen sagde: »Ilde gik det og vel var det.«

»Ja«, sagde Christen, »der er jo itte Noget i Veien. Og nu har a ogsaa tænkt paa, at a vil til Efteraaret op at tjene der østerpaa.«

»Men saa vil Du da itte gaae ind til Maren?«

»Hvorfor skulde a itte det?«

»Nei, Christen, det maa Du dog paa ingen Maade! Bare a kunde holde Dig derfra! A veed itte, hvad a vilde gjøre for det.«

»Ja, naar Du vilde være min Kjæreste, Karen?«

»Det var da itte værre end det Andet.«

»Karen dog!« sagde Marie.

»Kan det it være Dig det Samme, hvem det bliver, bare det bliver?« sagde Karen til Marie.

»Skal vi saa dandse?« sagde Christen.

Marie blev siddende ene paa Fyrrestammen, noget forlegen og raadvild, og vidste ikke, som hun selv sagde senere, om hun skulde lee eller græde. I nogen Afstand tilhøre saae hun de to Familier endnu staae og vente paa det Øieblik, da de kunde sætte sig i Bevægelse med Jens Uhrmager og Karen imellem sig, og imidlertid dandsede Karen tilvenstre med en splinterny, uventet Kjæreste. Det var saa usædvanligt. Vel var det Marie noksom bekjendt, at man slog 97 op og skiftede Kjæreste; men paa den Maade, i den Skikkelse, det havde hun ikke troet muligt, mindst om Karen.

Hun blev imidlertid og ventede, til Karen kom ud af Dandsen. Saa var der nogle flere Par, som fulgte med, og nu var Karen bleven ligesom vild. Hun vilde have det Digt, som Jens havde sendt hende, sunget høit og lydelig. Hun gav det til Christen; men Marie rev det til sig og sagde: »Hvis I synger det, bliver her et fælt Slagsmaal«. De Andre saae sig nu om og lagde Mærke til de to opstillede Familier, og da Rygtet rimeligvis i Forveien havde mumlet Et og Andet om Jens Uhrmager og Karen, begreb man omtrent, hvad der var paafærde. Man spredte sig, Pigerne fniste, Christen og Karen dandsede igjen. Marie gik hen til Familiegruppen. Ingen spurgte hende om Noget; man havde seet Karen anden Gang begive sig til Dandsen med en og samme Karl; men hvad Betydning man end tillagde det, og hvad Sindsbevægelse det end foraarsagede, saa viste man det ikke. Eftersom man under hele den lange Samtale ikke havde med Ord eller Miner forraadt, at Mødet var andet end tilfældigt, kunde man ogsaa sige Farvel med Rolighed og være ligesaa gode Venner som før.

Jakob Graa og hans Sønner nærmede sig Dandsepladsen, og her kom efter en Stunds Forløb Karen til dem med Christen Reus.

Hun sagde til sin Fader: »Det er Christen Reus«, og hermed syntes Christen at være tilstrækkelig forestillet som Brudgom. Han blev vel modtaget af Faderen og Brødrene; kun sagde Jakob Graa: »A tyktes, Du saae anderledes ud for lidt siden.« Dette var den eneste Hentydning til, at man misbilligede eller undrede sig. Naar det blot ikke gjælder Eiendom, har Personligheden en stor Frihed. Karen havde ingen Fordring paa Gaarden, og Gaarden stillede ingen Fordring til hende. Hun var Pige for at tjene sit Brød ved at tage ud til Andre og havde desaarsag ligesaa megen Raadighed over sig selv som nogen anden Pige paa Gaarden. Vel var der faderlig Myndighed; men den viste sig ikke uden paa stærk Anledning, og det var vistnok meget mindre af Træghed end af Agtelse for den selvstændige Personlighed eller af den Frygt, som Bonden har for at gaae et Hanefjed ud over sin bestemte Ret.

Udpaa Aftenen kjørte Christen hjemad med dem og sad hos Karen. Ved Skræ steg Marie af for at gaae østpaa, hjem, og efter en lille 98 Betænkning steg ogsaa Christen af her for at gaae vesterpaa, til Ulvedal, hvor han tjente.

Hvordan Jens Uhrmager kom hjem den Dag eller Aften, vidste Ingen, ikke engang Jeppe Revl; men næste Morgen var han ved sit Arbeide som sædvanlig.

4

Marie mente rigtignok, at Karen ikke havde opført sig ganske vel imod hende, dels ved den Ytring, hun havde ladet falde, dels ved at tage en Anden end Jens Uhrmager til Kjæreste; men det er dog ikke den Slags Ting, der stifte egenligt Uvenskab mellem Fruentimmer, og Marie var desuden nysgerrig efter at see, hvordan det nu gik. Hun greb derfor en Leilighed til at komme ud paa Heden, og underveis udtænkte hun mange smaa, nysgjerrige Spørgsmaal, hun vilde gjøre, og søgte at gjætte sig til Svarene.

Vaaningshuset stod aabent, men tomt; alle Mandfolkene vare i Marken, lod det til. Alle indvendige Døre vare aabne, og Marie kunde see ud i Kjøkkenet, hvor der ogsaa var tomt; Brostenene, hvormed det var belagt, vare vaade, og der stod en let Damp over dem som af varmt Vand, der fik Lov at skjøtte sig selv. Hun gik derud. Den aabentstaaende Dør lukkede for Vinduet, saa at hun indenfor Tærskelen stod i Skygge, og da hun havde Sko paa, kunde hun heller ikke høres. Hun troede, at der var Nogen hos Karen, at Kjedlen var bleven glemt og falden omkuld, at hun skulde overraske, og hun blev derfor selv overrasket, da hun ved at vende sig til Siden saae Karen inde i Bagerset, i stærkt Lys ved Vinduet, beskjæftiget med at ælte Deig. Marie var ikke lagttager; saa lidt som nogen syttenaars Pige eller især Bondepige - og synderlig Mere var

Skolelæreratteren dog ikke - opfattede hun paa anden Maade end i Hast, pleiede ikke at betragte; men ved denne Leilighed var der dog Noget i det overordenlig stille Liv foran hende, som bragte hende til at dvæle og see. Karen havde ikke Andet paa end Særk, Skjørt og Træskoe. Hendes lysebrune Haar var bagtil bundet op i en skjødesløs Knude; det var sværere end Bønderpigens i Almindelighed. Hvad 99 der imidlertid i det korte Øieblik var Marie mere paafaldende, var Karens Nakke. Paa Landet seer man sjelden eller aldrig Formerne, og hvorvel Marie havde læst endel Bøger, havde hun dog ingen Forestilling om Formskjønhed. Men uvilkaarlig fandt hun den Nakke smuk eller kunde sige sig selv, at den vistnok var smuk, og følte et sælsomt Mishag ved at see den - formodentlig et Mishag nøie svarende til det Behag, hvormed en Mand vilde have seet. Hun kunde ønsket et Tørklæde at skjule den med. Men saa var det underligt for hende, da hun fra den saae paa Karens Ansigt; thi Ansigtet var ikke blot ifølge Naturens Orden vendt den modsatte Vei; men det saae ud, som om det slet ikke hørte til samme Person. Det var hverken sørgmodigt eller fornøiet, Læberne vare halvtaabne og lignede et Barns, Øinene hvilede saa fast, som om de aldrig havde seet enten Jens Uhrmager eller Christen Reus, paa Deigen, det Hele var saa grundskikkeligt at see til, og den i Arbeidet fordybede Skikkelse i det tomme Hus virkede saadan paa Marie, at hun i dette Øieblik for Alvor kom til at holde af Karen og selv blev ligesom et bedre Menneske ved oprigtig og uden Bitanke at holde af en Anden.

»God Dag, Karen!« raabte hun.

»Kors, er det Dig, Marie«, sagde Karen og gav sig til at stryge Deigen af Armene.

»Ja, man skulde dog see til Dig i Din nye Stand!«

»Ja, den er jo rigtignok ny«, sagde Karen.

»Naa, hvordan er Du saa fornøiet med Christen Reus?«

»Aa, nu er a ganske godt fornøiet med ham.«

»Nu? Har der da været Noget i Veien med ham?«

»Ja, men nu er det jo overstaaet.«

»Naa, er I saa rigtig enige?«

»Ja, ligesaa enige, som vi kan blive.«

»Det var Meget, det.«

»Ja, ligesom man tager det.«

»Kan det da tages paa mere end een Maade?«

»Nei, a tænker da itte, han tager feil - nu itte mere.«

»Tog han da feil?«

»Nei, efter sin Mening tog han vel rigtig nok.«

»Hvordan var det da?« 100 »Aa, han troede nok, a hed Maren; men det skal vi it have Noget af.«

»Naa, da! Hvordan er det da nu?«

»Ja, nu er det jo overstaaet.«

»Overstaaet? Er det øvre?«

»Ja, og a tænker itte, han tager feil af det, hvordan han saa ellers tager feil.«

»Saa er Du itte forlovet mere, Karen?«

»Nei, vel er a itte det.«

Efter nogen Betænkning sagde Marie: »Hvad mon Folk vil sige til det?«

»Ja, hvad mon?« sagde Karen.

Marie tænkte adskilligt Mere og kunde godt ladet Karen høre, hvor ufornuftig hun havde baaret sig ad paa Markedet; men det var jo ikke til nogen Nytte, og saa taug hun. Derimod vilde hun nok vide mere nøiagtig, hvordan Karen egenlig havde affærdiget Christen Reus; men Karen undveg med en eiendommelig tung Behændighed. »Hvad sagde Du da, Karen?« - »Ja, a sagde det, a har sagt.«

De Andre kom hjem til Nadver, og imens de sad og spiste, drog et stærkt Tordenveir op. Regnen blev saa stærk og vedholdende, at Marie efter Alles Mening ikke kunde komme hjem den Aften. Anstanden fordrede, at hun skulde vægre sig ved at blive, især fordi de ventede hende hjemme; men der blev seirrig svaret, at de hjemme jo hørte Tordenen og mærkede Regnen og altsaa forstode hendes Udeblivelse, og desuden skulde Thomas, Karens næstyingste Broder, ud ad den Kant, og han kunde sige Besked. Han tog et Par store Støvler paa og et Tørklæde om Halsen og travede afsted. Henved Kl. 10 saae man det blusse stærkt mod Nord; men det var østligere, end Skolelærerboligen laa, og da Veiret nu sagtnede, gik man tilsens.

Næste Morgen ved Davren fortalte Thomas, hvilket Hus der var brændt om Natten, og tilføiede, at han havde truffet Jens Uhrmager ved Brandstedet.

»Hvad sagde han for Godt?« spurgte Jakob Graa.

»Han sagde itte Andet end Godt, han! Han sagde, at han havde været paa Skive Marked og tjent fem og fyrretyve Daler med eet Par Stude.«

101

»Ja«, sagde Jakob, »iaar er der Foer nok, og saa kan der tjenes paa Studene. Men han er en flink Karl alligevel, Jens Uhrmager.«

»Vel er han det«, sagde Thomas; »og saa gav han mig et bitte Ærind med til Dig, Karen.«

»Hvad var det?« spurgte Jakob efter en Stunds Forløb, da Karen taug.

»Skal a sige det, Karen?«

»Det maa Du spørge ham om, som gav Dig Ærindet.«

»Ja, det var da hverken Mere eller Mindre end det, at han bød mig sige Dig, at nu er hans Hus snart færdigt, og saa kan I jo flytte ind, naar det skal være og Du har Hu dertil.«

»Man kunde faae værre Hilsen«, mente en af Brødrene.

»Ja«, vedblev Thomas, »det tykkes ogsaa mig et godt Tilbud, at han vil tage Dig til Naade efter al den Hurlumhei med Tydskeren. Det er Mere, end a vilde gjøre for nogen Pige.«

»Det siger a ogsaa, saa gammel a er«, sagde Jakob Graa.

»Hvad siger saa Du, Karen?« spurgte Thomas. »A svarede ham og sagde, at hvis Du vilde, saa kunde Du følges med mig til Krattet paa Søndag, og saa vilde a lade ham det vide. Vil Du følges med mig, Karen?«

»A faaer vel«, svarede Karen.

Marie udbrød fornøiet: »Der er Førsteprædiken i Thorning paa Søndag. Kom saa ned til mig, Karen, efter Gudstjenesten, saa kan Thomas hente Dig hos os.«

Det blev Aftalen, og Marie begav sig hjem, og snart spurgtes det i Sognet, at den lille Kurre paa Traaden mellem Jens Uhrmager og Karen Graa var forbi, og de skulde have hinanden.

Søndag Formiddag, efter Gudstjenesten, da Præsten kjørte til Lysgaard, Annexkirken, var der et Gab i Tiden. Der var endnu en god halv Time til Middag, og Marie mente, at siden de vare saa nær, kunde de gaae fra Kirkegaarden lige ned til Jens Brabjerg, Snedkeren, og spørge, hvordan det var, at Skolelærerens ikke havde faaet de to Manglestokke, som han saa sikkert havde lovet dem til Løverdag. De gik da det lille Stykke Vei nordpaa, nedenfor Ilkumgaard, til en Bondegaard med høie Træer omkring og en temmelig stor Have, paa hvis østlige Rand Jens Brabjergs Hus laa. Jens var i 102 Værkstedet, med den gamle Læderkaskjet paa og Skjødskindet for; men eftersom det var Søndag, arbeidede han ikke mere end nødvendig for ikke at være ledig, medens hans Ven og Jevnaldrende, den gamle Søren Smed, sad i en Krog og pratete med ham eller rettere: gav Anledning til, at Jens talte, mens han høvlede fint; thi Søren var faatalende og Jens meget snaksom. Saasnaart gamle Jens saae Pigerne, raabte han: »Død og Kritte, der har vi Fjenden!«, sprang saa vever som en Kat hen i Krogen, greb en Manglestok, præsenterede, skuldrede, gjorde Ladegrebene og lagde an. I saadan Krigsstilling sagde han: »A skyder Dig, Marie, hvis Du siger et Ord! Den anden bli'er færdig imorgen. Men føl nu, hvor fin hun er.« - Ja, den var da deilig rund og blød trods sin Haardhed, og Jens fortalte, hvorledes han havde forundret Præsten (den næstforrige), der mente, at kun en Dreier kunde lave Manglestokke. »Ja, hvordan vil Du bære Dig ad, Jens?« havde Præsten spurgt. »Jo, det viste a ham da, for først gjorde a den firkantet, saa ottekantet, saa sextenkantet, og saadan videre, og saadan var a da klogere end Præsten, hvilket ellers ikke er tilladeligt. Men nu skal I see noget endnu Skjønnere!«

Jens hentede en Kaffebakke af Træ, hvorpaa der var et Maleri. Det forestillede en norsk Klippeegn med Graner og en Fos, og paa Randen af Fossen var der en dødelig Kamp mellem en Bondekarl og en Bjørn. »Den

skal Mikkel Thomsens Kone have«, sagde Jens.

»Aa, hvor det dog er deilig!« sagde baade Marie og Karen i oprigtig Beundring af de stærke Farver og den stærke Begivenhed; »hvem har lavet det?«

»Ja, Bakken har a lavet«, svarede Jens, »det Andet har Skuespilleren sat til.«

»Hvem er Skuespilleren?« spurgte Karen.

»Det veed Du da nok«, svarede Marie, »det er ham, Frederik Støie, der malede vor Vogn.«

Nei, det vidste Karen ikke; men det gjorde da heller ikke Noget.

»Hvordan har han det ellers?« spurgte Marie.

»Aa, jo; om Sommeren gaaer det jo an, naar der er Arbeide; om Vinteren kan han vel have det tyndt nok, endskjøndt han itte vil være ved det.«

»Vil han itte?«

103

»Nei. A troer, han fryser og sulter mangan god Gang; men saa ta'er han stramme Buxer paa og puster i Næverne, tænker a, for knye gjør han it.«

»Det er ellers Skade for saadan en Karl, der kan male saadan«, sagde Søren Smed.

»De siger, at han er af stor Familie, bare han kunde finde den«, tilføjede Jens Brabjerg; men om han mente det alvorlig eller ei, maa staae hen.

»Men nu maae vi hjem«, sagde Marie.

»Tøv lidt og tag mig med«, sagde Smeden, »a skal ogsaa hjem og have min Middagsmad, og I har ligesaa nær der østenom.«

»Vil Du hamle op med Pigerne, gamle Smed?« raabte Jens.

»A kunde it altid i min Ungdom; men nu la'er de Naade gaae for Ret«, svarede Smeden, idet han satte sig i Gang.

Veien gik igennem det Egekrat, der strækker sig langs med Bakkehanget og ved en moset Eng er skilt fra Præstegaardens Krat. Efter nogle Minutters Forløb udmundede Stien paa en aaben Plet, hvor der laa et Hus. I det nordlige Hjørne af dette Hus var indrettet en ensom Stue, hvorfra der var en besynderlig, romantisk Udsigt mod Øst over Engen ind i det modstaaende Egekrat. Døren til denne Stue var lukket med Hængelaas, som en Mand i dette Øieblik var ifærd med at aabne, og denne lille Omstændighed, at hans Hjem lukkedes af med Hængelaas, gav Manden, skjøndt det øvrige Hus vidstes beboet, et sært Præg af Ensomhed, Forladthed eller Væren sig selv nok.

»Det er ham, Støie«, sagde Smeden, idet Manden gik ind.

Veien gik lige forbi, og de to Piger, især Karen, kunde ikke lade være at kaste et langt, nysgjerrigt Blik ind i Stuen. Manden hilste dem og kom frem i Døren. Han var klædt omtrent som en Bonde, i brunstribet Vest knappet helt op i Halsen og sorteblaae Vadmel's Trøie og Benklæder, og det Hele var meget lappet; men der var den Forskjel mellem ham og en Bonde, at Klæderne, hvor gamle de end vare, fik Figur indvendigfra. Han var høi og smækker og kunde være noget over de halvtreds; Haaret var graaligt, men kort klippet og sad ungdommeligt. Ansigtet var godmodigt og vilde blandt Kjøbstadfolk ikke blevet anseet som overmaade kløgtigt; men det havde dog ligesom faaet Farve og Form af Tanker.

104

»God Dag, Støie; vi talte for lidt siden om Dem. Har De noget Kjønt at vise Pigerne?«

»Værs'go at komme indenfor«, sagde Støie med et Buk.

»Ja, De kjender jo Skolelærerens Marie; det er Karen Graa fra Graagaard«, sagde Smeden.

Støie gav den Ene efter den Anden Haanden, og Karen blev sælsomt paavirket af dette Haandtryk, hvortil der for hendes Vedkommende ogsaa kunde være Grund. Haanden var lang, smal og blød, og den havde fra forgangne Dage bevaret Evne til at udtrykke en indsmigrende eller høiagtelsesfuld Forbindtlighed.

»Jeg har for Øieblikket slet Ingenting uden dette«, sagde han og nedtog fra Væggen sit eget Portrait, malet paa en Metalplade nogle og tyve Aar tilbage.

»Hvor det dog ligner!« sagde Karen.

»Synes De?« raabte Skuespilleren fornøjet og lagde knap Mærke til, at Smeden sagde Farvel og gik. »Ja, det blev malet i de lykkelige Dage! Dengang reiste jeg med et Selskab, og der var Ingen i Byen, der vilde gaae paa Komædie uden de Aftener, jeg spillede; men saa stod de helt ude paa Trappen. Jeg var som en Konge. Der var Bal i Klubben, og da jeg kom derop efter Theatret med min Forlovede, en Frue, som ogsaa var Kunstnerinde, blev Fløidørene slaaede op, Alle holdt op at dandse, Baldirecteuren kom hen midt i Salen og complimenterede mig og min Forlovede og førte min Forlovede til Sæde, og da Cotillon begyndte, fik jeg saa mange Bouquetter og Sløifer, at jeg tilsidst maatte stikke dem i Baglommen. Ja, det var den Tid! Nu er det forbi, Altsammen. - Synes De virkelig, at det ligner mig endnu?«

Karen gjentog sin Forsikkring.

Marie vilde gjerne gaae og stod allerede i Døren. »Har De seet Lars Therkildsens Stue, som jeg har malet?« spurgte Støie hende.

Jo, det havde hun, og den var rigtig kjøn, indrømmede hun, og gik et Skridt videre, udenfor.

»Ja«, vedblev han til Karen med et Skuldertræk, »saadant Noget maa jeg male her. Kunde jeg komme til en stor By og gjøre mig gjældende«

»Hvorfor kan De ikke det?« spurgte Karen. »De kunde jo tage til Holstebro eller Skive.«

105

»Aa, ja; men nu er jeg jo ikke ung længer, og bryde op fra mine Venner, ganske ene«

»Ja, men hvorfor skulde De være ene?« spurgte Karen og satte sig ned.

»Fordi jeg Ingen har at tage med«, svarede Skuespilleren aldeles naturlig. »Ja, var jeg gift!«

»Hvorfor gifter De Dem da ikke?«

»Jeg?« sagde Støie forundret; »der er vist Ingen, der vil have mig.«

»Ja, hvorfor ikke det?«

Skuespilleren blev opmærksom; han kastede et hurtigt Blik paa Karen og sagde formodenlig samtidig til sig selv, at naar Alt kom til Alt, var han dog endnu en smuk, beleven og begavet Mand, og han svarede med Betoning: »Jeg vilde naturligvis ikke tage den Første, den Bedste; det skulde da være en vakker Pige. Troer De, at en vakker Pige vilde gaae ud i Verden med mig?«

»Ja, hvorfor ikke det?« svarede Karen.

»En vakker Pige, ligesaa vakker som De selv?«

»Aa, a er da it saa vakker endda.«

»Jo, det er De rigtignok! Troer De, at en saadan Pige vilde?«

»Ja, hvorfor ikke det?«

»Men De selv da? Vilde De?«

»Det var da it saa umuligt.«

»Vil De virkelig, Karen? Vil De tage imod min Haand og Hjerte?«

»Aa, der kan jo tales ved derom.«

»Naar, Karen? Er det Alvor? Naar maa jeg komme til Dem paa Graagaard?«

»De kan jo hente mig om en Times Tid oppe nærvæd Skolelærerens og følges med derud.«

»Men, Karen, hvad er dog det?« sagde Marie, da hun endelig fik Karen bort, hvilket kostede Møie; thi Skuespilleren holdt saa fast i Karens Haand, at han syntes at skulle følges med. »Hvad er dog det!«

»Ja«, sagde Karen og havde igjen noget Vildt ved sig, ligesom da hun vilde have Visen sunget, »ja, det er nu det!«

Ved Middagsmaaltidet hos Skolelærerens blev Intet talt derom, og efter en Times Forløb gik Karen. Støie

stod selvfølgelig i Nærheden af Huset og ventede hende, i Frakke, med store, hvide Handsker 106 paa og med Pibe i Haanden; han bød hende sin Arm, og de gik som Kjøbstadsforlovede ad Heden til. Der var Folk, som saae dem, og medens Jens Uhrmager beredte sig til at gaae op i Krattet og møde Karen, udbredte sig allerede Rygtet om, at hun havde forlovet sig med Støie. Det syntes urimeligt; men Karen havde allerede forberedt Folk paa at vente det Usædvanlige af hende, og da Marie blev spurgt, kunde hun heller ikke modsige Rygtet.

Imidlertid vandrede Karen og Støie til Graagaard, hvor Jakob og to af Sønnerne vare hjemme. De bleve høilig forundrede, da Karen indførte sin Nyforlovede; men de holdt sig saa meget mere fra at sige Noget, som Karen sagde: »Vi ta'e bort«. Hun dækkede Bordet med det Bedste, Huset formaaede, og de Fire holdt et meget venskabeligt Maaltid. Derpaa bleve Piberne tændte, og efter Støies Ønske gik man ud og besaae Gaarden, Kvæget og de nærmeste Marker. - »Ja, det er en god Gaard«, sagde Jakob Graa.

Det var endnu høi lys Dag, da Karen fulgte sin Elsker lidt paa Vei hjemad.

»Hør nu, min rare, søde Pige«, sagde Støie, »Du sagde, at vi toge bort. Men det mener jeg dog, at vi ikke skulde bestemme os til for hastig. Det var dog bedre, om det kunde arrangeres saadan, at vi fik Gaarden.«

»Nei, det kan det ikke«, svarede Karen.

»Man har dog hørt det før, at en Gaardmandsdatter har faaet Faderens Gaard, om ogsaa der var Sønner.«

»Ja, det har man.«

»Ja, saa kunde vi jo ogsaa prøve det, min Pige.«

»Nei, det kan vi ikke. Baade a og Du har bedre af, at vi tage til Holstebro eller Skive.«

»Sandt at sige, min søde Karen, det vilde jeg meget nødig. Og hvad vilde Du i Holstebro eller Skive?«

»Ja, a kan jo ogsaa lade det være.«

»Det var da velsignet sagt af Dig, min Elskede! Du er saa mageløs rar og føielig, at Du skal see, at naar vi bær os fornuftig ad, saa faaer vi enten Gaarden eller«

»Ja, saa siger a Dem Farvel«, sagde Karen og tog Armen til sig.

»Dem? Mig? Karen«

Men Karen havde allerede vendt sig og gik hjemad.

107

Støie blev staaende ubevægelig, først af Forbauselse; men derpaa har vel Bevidstheden om hans Hensigter og om hans Alder forhindret ham fra at løbe efter Pigen. Med et sørgmodigt »Herregud!« gik han ad Thorning til.

Karen fortsatte sin Vei. Fra Høiden, hvor hun gik, kunde hun have seet Heden ligge i uoverskuelig Udstrækning, ikke som i Almindelighed brunrød, men overgydt med en rødlig-gylden Glands fra Solen, der som en glødende Kugle stod paa Synskredsens Rand. Men Karen saae ikke udad, og blev ikkun opmærksom paa en lang, smal Skygge, der pludselig faldt ligefor hendes Fødder paa den lysende Mark. Det var en Karl, der kom skraaende over vesterfra, og som et Øieblik efter hilste Karen Godaften. Karen hilste igjen: »Godaften, Mads.«

Mads Vistesens tjente paa den anden Graagaard og var Søn af en Mand, der for ikke meget længe siden var kommen fra et andet Sogn og havde kjøbt en Gaard vesterpaa. Mads havde kun et Øie, det andet havde han mistet ved Vaade; men naar han talte med En ad Gangen, kunde han altid vende det rigtige Øie til. Han saae i øvrigt stærk og godlidende ud.

»Det var da et prægtigt Veir«, sagde Mads, »og det tegner godt nu. Har I havt Regn her idag?«

»Nei, vi har ikke. Er Du it længer paa Egnen? A troede, Du tjente Jeppe Graa.«

»Det gjør a og; men a har været hjemme vesterpaa fra Morgenstunden og seet til min Fader.«

»Naa, saa Din Fader er syg.«

»Nei; men Du har vel nok hørt, at han er saadan noget underlig.«

Noget havde Karen hørt om Visti Madsen, og hun huskede det, for det var jo sælsomt nok. Han var en

skikkelig Mand, idetmindste kunde det Sogn, han nu boede i, ikke klage paa ham, og han gjorde Ingen Fortræd, uden paa visse Tider, et Par Gange om Aaret, saa blev han saa uregerlig, at fem, sex Mand knap kunde holde ham i Sengen. Dette berettede Mads nu nøiagtig og tilføiede: »A troer nu, det er, naar der er svær Torden oppe; for sidste Gang, han fik det, var i Tirsdags Aftes, da det tog saa haardt paa og slog ned i Elias Hansens Hus østerpaa, Du veed nok. Men saa hentede de Præsten, 108 og han troede nu, han kunde styre min Gamle ganske alene; men det blev sgu Løun, for hvad magter Præsten imod Tordenveir? Alligevel, træet blev Fader dog tilsidst, og saa gav Præsten ham en Andagtsbog med et deiligt Billede i af den Præst, som har forfattet den, og det sidder nu vor Fader og seer paa og læser i Bogen den udslagne Dag, og saa duer han jo it til at passe sin Gaard, og se, saa har vi nu tænkt, at a skulde have Gaarden og de Gamle gaae paa Aftægt, hvis han ellers vil være rimelig, og blev det saadan, saa kom a til at skifte til November. - Se, det var nu langt og kort om mig. Hvor kommer Du fra, Karen? Har Du været i Krattet med Kjæresten?«

»A har ingen Kjærest«, svarede Karen.

»Det kommer mig vel tilpas, hvis a nu ellers kunde belægge mine Ord vel og finde Naade for dem hos Dig, Karen«, sagde Mads.

»Hvordan det?« spurgte Karen.

»Jo, for i mine Øine har Du altid været det første Fruentimmer paa Graahede, nei paa det Lav! fra Thorning til Karup, fra Viborg til Holstebro, veed a Ingen saa faur og fin som Dig, Karen, og naar a nu faaer Gaarden og de Gamle gaae paa Aftægt hos mig, saa veed a Ingen, a hellere vilde byde Velkommen som min Kone for Gud og i Æren, end Dig, Karen, hvis Du vil tage tiltakke med mig og mit ene Øie, det a it har mistet i Slagsmaal, men efter Herrens uransagelige Villie, og nu nedlægger a mit Spørgsmaal for Dig og venter Dit Hjertes oprigtige Svar.«

Karen svarede med usikker Stemme: »Jo, Mads, naar Du vil tage tiltakke med mig, saa kan Du en af Dagene komme hjem til os henad Aften.«

»Saa er Du min Fæstensmø!« raabte Mads og kyssede hende.

Derpaa skiltes de; Karen gik hjem og ind i sit Kammer og græd.

5

Naturligvis vidste man i Thorning den næste Dag, at Karen havde været syv Timer forlovet med Frederik Støie, og morede sig inderlig godt derover; men man vidste endnu ikke det ulige Morsommere, 109 at Solen dog den Søndag ikke var gaaet ned over Karen, uden at hun havde faaet sig en ny Kjæreste.

Næste Onsdag eller Torsdag, noget udpaa Eftermiddagen, fik man uventet Besøg paa Gaarden: Jens Uhrmagers Sødskendebarn, Sidse. Eftersom paa Landet ingen vederhæftige Folk aflægge Besøg uden efter Indbydelse eller i et Ærinde - til vederhæftige Folk hører ikke Ungdommen, ei heller Præsten, som er meget mere end vederhæftig - begreb man godt, at Sidses Ankomst betød Noget, og skjøndt det var næsten utroligt, at Jens Uhrmager endnu kunde holde fast, var der dog ikke Andet at troe end, at hun havde Ærinde fra ham. Men ligesaa lidt, som hun faldt med Døren ind i Huset, viste man nogen Overraskelse eller gav nogetsomhelst Tegn paa, at hendes Komme ansaaes for Andet end et Besøg. Der blev bragt Kaffe, derpaa bagt Pandekager og derefter lagt Dug paa Bordet til Nadver; Karen var saa vims og vedblev saa utrættelig at anrette og dække op, at hun ikke havde et Øieblik tilovers til at sidde og tale med Sidse.

Et Øieblik før man skulde sætte sig til Nadveren, medens Karen endnu var ude i Kjøkkenet, kom Mads Vistesen og sagde Goddag til Alle Stuen rundt.

»Sid ned, Mads«, sagde Jakob Graa; »hvem vil Du ellers tale med?«

»A vil tale med Karen.«

»Naa, det vil Du.«

»Ja, a og hun er bleven enige om, at vi er Kjærestefolk, om I itte veed det.«

Ingen svarede; men i det Samme kom Karen ind.

»Goddag, Karen«, sagde Mads og rakte siddende sin Haand frem.

»Goddag, Mads«, svarede Karen og gav ham et dygtigt Haandtryk og dækkede saa ogsaa til ham.

Ingen gjorde Indvending; men der blev rigtignok heller ikke talt Meget ved Bordet, undtagen af Karen, som nu havde god Tid til at underholde Sidse og ligeledes efter Nadveren gav Gjæsten al Leilighed til at fremkomme med et Ærinde, om hun havde noget; men nu var det Sidse, der havde saa travlt, som Sømmeligheden tilstedte, og snart tog bort. Lidt efter gik Mads og Karen ud sammen, 110 og det skal ikke nægtes, at imidlertid gave Jakob Graa og hans Sønner med stærke Eder tilkjende for hinanden, hvor forundrede de vare over denne nye Forlovelse, hvorvel de ikke havde Noget imod Mads Vistesens; thi han var jo Søn af en Gaardmand og i alle Maader en flink og kjøn (dvs. skikkelig) Karl. Men det var Karens Beisen¹, der vilde gjøre dem til en latterlig Familie.

Da Karen kom tilbage, sagde Faderen efter en Stunds Taushed: »A tykkes nu, Karen, at der har været Kjærester nok her paa Gaarden, og skal Du ha'e flere, saa skjønner a it rettere end, at det it bliver paa Graagaard hos Peder Jakobsen Graa.«

Dertil svarede Karen Intet, men gik ind iseng.

I Thorning vakte Efterretningen om den allersidste Forlovelse en saadan Munterhed, at der blev sagt en Vittighed. Byens gode Hoved, en Karl, der tjente hos Lars Therkildsen, sagde nemlig til Pigerne: Nu faaer vi leie Post til Graahede, og det kan itte være som til Viborg Tirsdag og Løverdags, men hver Dag; for ellers, naar a ta'er en Karl i Haanden og siger: Til Lykke, min Bro'r, til Din Forlovelse med Karen Graa! saa er det feil, og det er ham fra igaar eller fra iforgaars.

Den Eneste, der blev Karen tro, skjøndt hun ikke kunde forsvare hende, var Marie. Hun havde en Følelse af, at Karen hverken handlede af Letsindighed eller af Letfærdighed; men hvordan det egentlig hang sammen, var hende ubegribeligt, medmindre hun skulde antage, at den Mads Vistesens, som der nu taltes om, havde været Karens oprindelige Kjærlighed; men saa var det endda en underlig Vei, Karen var gaaet. Imidlertid, Marie vilde ud og see til Karen, og da hun saa kom og de vare ene, spurgte hun, om det var sandt, at hun var forlovet med en Karl ved Navn Mads Vistesens. Jo, det var da sandt nok, og nu talte de noget om hans Slægt og om, hvordan han saae ud.

»Troer Du nu, at det vil vare?« spurgte Marie.

»Ja, det troer a, for de siger her paa Gaarden, at her it maa være mere Kjæresteri, og det har de jo for den Sags Skyld Ret nok i, og

* - 111

saa desuden har Mads beilet selv, og a svarte selv, saa det kan a it gaae fra.«

»Naa, Gud ske Lov!« sagde Marie.

»Ja, der er da Andet at sige Gud i Himlen Lov og Pris for end for det.«

»Det er der ogsaa; men jeg mente nu paa Dine Vegne, Karen; nu er Du da lykkelig?«

»Ja. - Hvordan har han det, Christoffer, Jeppe Revls Søn?«

»Nu har han det godt, Stakkel; han døde igaar.«

Karen brast i Graad, og Graaden blev saa stærk, at den høilig forundrede Marie; thi man pleier ikke at tage saa stærkt paa Vei for et Dødsfald, og mindst for En, man knap har kjendt. Hun spurgte: »Men hvad er der paafærde? Er det for Christoffer, Du græder?«

»A veed it. A er det ulykkeligste Kretur paa den hele, vide Jord.«

»Gud forbarme sig!« raabte Marie, »hvad er i Veien?«

Og da Karen taug, vedblev Marie med Rædsel for, hvad hun skulde faae at høre: »Hvad er der da skeet? Hvad har Du da gjort, Karen?«

»A har it gjort Noget,« svarede Karen.

»Men hvor kan Du da være saa ulykkelig? Der maa jo være skeet Noget, noget Forskrækkeligt.«

»Nei, Ingenting; der er it Andet end Jens.«

»Jens? Jens Uhrmager? Hvad har han da gjort?«

»Han har it gjort Noget, den stakkels Karl; han har it gjort mig Andet end Godt, og gid bare Vorherre vilde lønne ham og gjøre ham rigtig lykkelig, saa lykkelig, at der ingen Ende er paa det!«

»Men hvad er det dog, Karen? Holder Du af Jens?«

»Det maa Du aldrig sige til nogen dødelig Sjæl, Marie, for saa gaaer a i Jorden; men sandt er det; a har været Jens god mere end noget andet levende Menneske, og a veed aldrig den Tid, a it var ham god.«

»Men Gud forbarme sig, Karen; han friede jo til Dig og friede tidt nok.«

»Ja, han har ingen Skyld, han, det er a, der var taavelig.«

»Men hvorfor var Du da saadan? Nu har jeg da aldrig hørt Mage.«

»Ja, det veed a it.«

112

»Veed Du det itte?«

»Nei, a var besat. A har gaaet og grubiet og grubiet; men naar a fik fat i det, var det borte, og Dig var det jo Synd at bebreide Noget.«

»Mig? Jeg gik jo imellem Jer og vilde gjøre Alting rigtig godt.«

»Ja, vel gjorde Du det.«

Efter et Øiebliks Taushed udbrød Marie: »Men hvordan kunde Du da ogsaa saadan forlove Dig med Støie, lige et Øieblik før Du skulde ned i Krattet til Jens?«

»Ja, det veed a it. A vidste det it dengang.«

»Hvad vidste Du itte? Vidste Du itte, at Du dog holdt af Jens?«

»Nei, it dengang.«

»Jeg er færdig at blive tosset, Karen. Naar vidste Du det da?«

»Aa, a veed it den Tid, a it holdt af ham; men a mærkede det først, dengang Mads kyssede mig, og dengang vor Fa'er sagde, at nu skulde det have sit Forblivende.«

Marie betænkte sig lidt og sagde: »Naa, det gaaer vel itte saa slemt, som Præsten prædiker, Karen. Du kan jo endnu gjøre ved Mads, som Du har gjort ved de Andre, og jeg kan jo sige til Jens«

»Nei«, sagde Karen med et umiskjendeligt Udtryk af Skræk, »nei, Du maa da aldrig være en Judas imod mig.«

»Ja, men«

»Nei, a er ræd for Jens, a har gjort ham mere Spee, end han kan tilgive.«

»Aa, det giver sig kanskee endda.«

»Nei; og den Hævn skal Sidse og hans Søstre ikke have, at a gaaer Tiggergang. Og Mads er en ærlig Karl, og a vil være ærlig imod ham; og saa er det min Trøst, at a vel it er den første Pige, der satte hende selv høit og dumpede, og a bliver vel heller it den sidste; skjøndt det er en tynd Trøst.«

Marie sagde: »Saa veed jeg rigtignok Ingen, der kan hjælpe Dig, uden Vorherre.«

»Aa, han har vel Andet at bestille end hjælpe saadant et stakkels Kræ som mig.«

113

Nu gik der nogen Tid, og Mads talte om, at de snart skulde til at skrive Aftægtscontracten, og saa kunde han og Karen holde Bryllup i November.

Men en Dag bragte en Uldhandler et besynderligt Rygte til Graagaard: Visti Madsen skulde have bekjendt, at han havde sat Ild paa den Gaard i det andet Sogn, som han forhen havde eiet.

Karen lod Gaasedrengen løbe over til den anden Graagaard og spørge efter Mads; men Mads var tagen hjem, hed det.

Nogle Dage hengik, saa kom Mads lidt efter Nadvertid. Han hilste og blev hilst som sædvanlig, fik sin Pibe stoppet med Jakob Graas Tobak, tændte den og satte sig hen paa sin sædvanlige Plads.

Karen sad og kartede, men lagde efter en Stund Hænderne i Skjødets og sagde til Mads: »Du har vel hørt, Mads, hvad de siger om Din Fader?«

»Ja, vel har a det, Karen.«

»Hvad veed Du om det? Det er da it sandt.«

»Jo, a skal it lyve for Jer; sandt er det, Gud bedre.«

»Det var dog en stor Ulykke«, sagde Karen og gik over og satte sig ved Siden af Mads. »Hvordan er det gaaet til?«

»Det gik nu saadan til«, sagde Mads og lagde Piben fra sig, »at Præsten havde givet ham den Andagtsbog med Billede i, og den gik han da altid og grubliserede over. Og saa var det forleden Dag, vor Mo'er havde sendt min yngste Søster over til Nabogaarden for at laane Ild, og Fader var ude i Stalden, og saa kom min Søster med Ildpotten lige forbi Stalddøren, og Vinden tog i Gløderne, saa de blussede, og saa skreg Fader med Et: Aa, Herre Jøsses, a har sat Ild paa min Gaard derovre, der brændte! Og saa løb han ind i Stuen og raabte det høit og lydt, gjentagne Gange, saa Karle og Piger hørte det. Saa sendte de Bud til Præsten, og Præsten kom og sagde: Det er jo en stor Synd, Du har bedrevet, Visti Madsen, og nu er der it Andet for end, at Du maa bøde for Din verdslige Dommer. Men naar Du nu selv gaaer til Herredsfogden og bekjender sanddru, saa vil Dommen vist blive mild, og saa kan Du kanskee slippe med et Par Aar. Ja, det mente vor Gamle ogsaa var bedst, og han og Præsten enedes om, at de skulde kjøre sammen op til Herredsfogden næste Formiddag, og saa blev der sendt Bud efter mig. Saa næste Formiddag kom da Præsten; men saa vilde den Gamle it, og han sagde, det 114 var Løun Altsammen; men saa sagde Præsten, at der var saa mange Vidner, og vilde han nu it gaae selv, saa kom Sognefogden og hentede ham. Saa gik vor Fa'er ud; men da han saa kom udenfor, løb han ind igjen, og saa sagde Præsten Farvel. Paa den Tid kom a, og a mødte Præsten, og Præsten sagde til mig: Vor Herre Jesus gi'e Jer Taalmodighed Allesammen til at bære Jert Kors, og se nu at faae Din Fader godvillig til Herredsfogden. Saa gik a ind; men den Gamle vilde it, og vi satte os til Middagsmaden. Saa saae vi Sognefogden komme, og saa blev vor Fa'er balstyrig og løb ad Aaen til. Men vi begreb, hvad han vilde der, og saa løb vi en Gjenvei til det dybeste Sted, og der standsede vi vor Fa'er, og saa kom Sognefogden til og lagde Haand paa ham. Saa havde vor Gamle Noget i sin knyttede Næve, og Sognefogden sagde, at nu maatte han it gjøre Fortræd, og saa vristede vi Næven op paa ham. Men der var it Andet end det Billede af den Præst, som havde forfattet Bogen. Vor Fa'er sagde: Han har gjort al min Ulykke, og han skulde været druknet med mig, om a maatte raade. Og saa trak Sognefogden af med ham. Og det var nu en stor Ulykke, at han it havde ladet mig faae Gaarden og gaaet paa Aftægt; for nu vil de begribeligvis sælge Gaarden til Branderstatning og Procesomkostninger, og nu staaer vi nøgne, vi Andre. Og derfor er a kommen til Dig, Karen Pedersdatter, for at give Dig Dit Ord tilbage, for nu reiser a ad Syden eller ad Norden til, og Gud Fader i Himlen og hans Søn og hellig Aand være med Jer Allesammen.«

Med disse Ord reiste Mads sig og gav Alle Haanden til Afsked. Karen lagde Arme og Hoved paa Bordet og græd. Jakob Graa og hans Sønner fulgte Mads ud lige til Markskjellet.

6

Det vilde være urigtigt at nægte, at Befolkningen paa denne Egn jo anseer det for en stor Forbrydelse at stikke Ild paa et Hus eller en Gaard, især hvis det er en anden Mands, og selv det at stikke Ild paa sin Eiendom for at faae den nyopbygget paa Brandkassens Regning opfattes som meget urigtigt, skjøndt næppe som en saa skammelig og foragtelig Gjerning som Tyveri. En Tyvs Søn eller 115 Datter kommer vanskelig til Agtelse, hvorimod Bonden ikke betragter den Synd at have svedet sin Gaard af som gaaende i Arv eller smittende ved Berøring. Derfor led Karen heller ikke i den almindelige Mening noget Skaar, fordi hun havde været forlovet med Visti Madsens Søn, men vandt snarere: hun var bleven tugtet ved at miste en Gaard, og da hun saaledes ved en høiere Styrelse havde faaet Løn som forskyldt, var der ikke længer Noget at gjøre Nar ad. For hendes eget Vedkommende var det øiensynligt, at hun baade græmmede og skæmmede sig; men det stadige, sunde Arbeide har upaatvivlelig en opholdende og forfriskende Magt; thi hvorvel Karens Kinder bleve mindre runde og rødmussede, var hun dog endnu en smuk Pige, ja i Kjøbstadfolks Øine var hun maaskee end kjønnere end før.

Vil man forestille sig, hvordan hun saae ud f. Ex. paa en smuk Decemberdag, da hun havde været i

Thorning hos Skolelærerens, saa maa man først forjage Tanken om noget paafaldende Bondeagtigt som ved sjællandske Hedebofiger eller deslige. Hun var klædt i en fin, sort, tætsluttende Klædes Kjole, Sko og spættede, røde og lyseblaae Strømper, og kom hun eller Vinden til at løfte Kjolen lidt, saaes aristokratisk hvidt Undertøi. Paa Hovedet havde hun en hvid og rød, strikkes Kyse, der sluttede nydelig om Ansigtet. Hun var over Middelhøide, gik rank, med faste Skridt, men rigtignok ikke saa let som Piger, der ikke maae arbeide strængt. Thorningfolk, der saaes eller mødte hende, vidste, men kunde ikke see, at det var den Pige, der var løbet efter Kjæresten og havde havt fire.

Det var som sagt en smuk, næsten blid Decemberdag, en af de faa Undtagelsesdage, som i det sildige Efteraar kunne hvile over Landet. Egekrattet ved Thorning stod sort og nøgent paa nogle rødlige Blade nær, der hang hist og her saa sælsomt fremmede med deres Farve som Tjæuser af Stadskjoler, som Noget, Skoven havde lukket sine Øine for og ikke vilde kjendes ved; i Øieblikke kunde man see et enkelt af dem give slip og falde træet ned, og hvo der saaes Faldet, fik en Fornemmelse som af et Tegn paa, at hele Naturen var mødig og længtes efter at komme under det hvide Liglagen. Men saasart man kom op over Bakken mod Syd, saaes intet tydeligt Mærke paa, at Aaret var ved at døe. Vel var der stubbede Agre; men baade over dem og over den brune, tætte, fugtige Lyng laa en af fine 116 Dunster svagt dæmpet Klarhed, som om det var imod Foraar. Der var uendelig vidt og uendelig stille, en Ro, som om Alverden lyttede; selv Solen, der allerede var i Sydvest, havde ikke hint Glimtende ved sig, der ligner Fugleblik, men stod nær Jordranden saa alvorlig og fast med sin noget stikkende Klarhed, som om den ikke vilde gaae ned.

Eftersom Karen havde Solen næsten lige i Ansigtet, bemærkede hun ikke, at Nogen kom hende imøde, før atter en Skygge faldt paa hendes Vei; men dennegang var Skyggen tredobbelt, og da hun holdt Haanden for Øinene, saaes hun to Stude for en Vogn og en Mand siddende paa tvers paa Bunden af Vognen; thi der var ingen Fjæller.

Det var ikke til at tage fejl af: det var Jens Uhrmager; langsomt nærmede de sig hinanden i den store Ensomhed og Stilhed.

»God Dag, Karen«, sagde Jens og holdt.

»God Dag, Jens.«

»Kan Du huske, hvor vi saaes sidst, Karen?«

»Ja, a kan, Jens; men det er vel it værdt at tale derom.«

»Nei, det er it, Karen; men der var dog en Tid i Sommer, da det saaes ud, ligesom Du var mig god.«

»Ja, det saaes vel saadan ud, Jens; men Du tykkes vel, at der er løbet Adskilligt imellem.«

»Ja, vel er der det, Karen. Men eftersom det nu er saa, at vi mødes Aasyn til Aasyn, saa vil a sige Dig, at siden a var en Purk, itte høiere end en Tørveskrue, har a været Dig god.«

»Har Du det, Jens?«

»Ja, og a er saa endnu - og lidt til.«

Der blev et Ophold.

»Og saa vil a da nu sige Dig, Karen, at mit Hus staaer rede; men der er Ingen deri, og heller itte skal a boe deri, for a har soeret en dyr Ed paa, at enten bliver Du min Ven og boer der med, eller a ta'er til at reise om og handle. Det har a soeret, Karen, og« - tilføiede Jens med tungt Aandedræt og saa sagte, at Karen ikke kunde høre det - »og lidt til.«

Han vedblev:

»Og siden a nu har faaet Leilighed til at sige Dig dette, saa vil a bede Dig betænke Dig paa det til imorgen inden Solnedgang. Det 117 kunde jo hænde, at Du fik en Indskydelse fra Himlen, enten fra eller til, saa a har it mere med den Ting at gjøre. Det spørger a Dig nu om, saasandt Du er en ærlig Pige: vil Du lade mig faae Svar imorgen? Mere vil a itte sige nu, for naar a seer paa Dig, Karen, saa er a itte - saa veed a itte, om a skal ønske mig død eller levende.«

Det var et Frieri, der passede til det hvidlige Sollys paa den mørke Lyng; men Karen fornam ikkun Lyset, og i sit eget Indre havde hun den tilsvarende Varme, saa at det udenfor hende ogsaa syntes skjærsommervarmt. Maaskee laa Svaret allerede i hendes Blik; men i alt Fald bemærkede eller greb Jens det ikke; thi han sagde alvorlig eller sørgmodig: »Ja, saa imorgen inden Solnedgang«, og dermed skiltes de.

Næste Dag bad Karen sin Broder Thomas, om han vilde bringe Bud til Jens Uhrmager.

»Nei, D- fløite i min Hals, om a vil! A har været Nar een Gang«, svarede han.

Saa bad hun sin yngste Broder Laust derom, og han spurgte, hvad det var for et Bud.

»Du skal it sige ham Andet end Ja.«

»Naa, skal a? Ja, vil Du gi'e mig det skriftlig, for ellers vil a it.«

Karen søgte efter Blækhuis og Pen og gik ind i sit Kammer, og efter en halv Times Forløb kaldte hun Laust derind og leverede ham en Tilstaaelse, saalydende:

At dette er min Mening

til Vitterlighed

Karen Pedersdatter Graa

»Men,« sagde hun, idet hun gav Laust den: »Saa har a Noget at bede Dig om, Laust, og det maa Du it nægte mig, saa vist som vi er komne af samme Mo'ers Liv.«

»Ja, hvad er det, Karen?«

»Det er det, Laust, at naar Du nu kommer op til Jens, og Jens, det første Du seer ham, er i Skygge, saa skal Du it sige ham Noget, men er han i Solskin, saa skal Du sige Ja og flye ham min Tilstaaelse.«

Laust betænkte dette grundig, stak derpaa Papiret i sin Brevtaske og Brevtasken i Brystlommen og svarede: »Ja, det skal a.«

118

Og saa traf Laust da, rimeligvis, Jens i Solskin; thi samme Aften kom Jens til Graagaard og talte strax til Faderen om Brylluppet; det blev bestemt til Marts. Der var stor Tilfredshed paa Gaarden; thi Jens var den Brudgom, Alle havde foretrukket; men der var ingen støiende Glæde, vel især fordi Jens selv var alvorlig. Karen fulgte ham ud, og da han vedblev at tie, sagde hun kjærtegnende: »Jens, det var en stor Synd af mig paa Markedet, at a vilde synge Din Vise. Men Du havde da heller itte gjort den selv.«

Jens svarede: »A vilde gi'e min venstre Haand til, at det it var gjort, som er gjort; men nu er det gjort.«

Efter en Skik, som er temmelig almindelig, begav Jens sig næste Dag med to Forlovere til Præsten for at anmelde Forlovelsen og lade den indføre i Kirkebogen. Da han et Øieblik var alene med Præsten, spurgte han: »Maa man holde Alt, hvad man lover, Hr. Pastor?«

Præsten fandt dette Spørgsmaal noget underligt af En, der lige anmeldte sin Trolovelse; men da han antog, at der hos Karlen kunde være nogen Usikkerhed med Hensyn til Ægteskabsbetingelserne, mente han at burde styrke ham og svarede høitidelig: »Ja, visselig maa man det, Jens Jepsen!«

Jens lod Hovedet synke, men rettede sig strax igjen alvorlig og fast.

Folk sagde Intet om Forlovelsen til Jens; men Jeppe Revl sagde: »Prosit!«

Tiden led, Martsmaaned kom, og Brylluppet blev holdt, og nu var der hos Ingensomhelst Noget at spore af, at man nogensinde havde leet ad Karen og beklaget Jens eller leet ad ham med. Alt jevnedes og glattedes under den Anstand, Høitidelighed og Glæde, hvormed et Bryllup forberedes og holdes. Fra alle de mange Indbudne kom rigeligt »Send«, det vil sige: Bidrag af Smør, Æg, Mel, Fjerkræ o.s.v; thi saadanne Fester ere jo egenlig Gilder paa Sammenskud, og ved dem holder man sig skadesløs for den Tarvelighed i Levemaade, der til daglig Brug er Reglen. Jeppe Revl satte Streng paa sin Violin og gik mange Dage før Brylluppet og trak Benene op under sig »for at gjøre dem linde til Dands«. Han kjørte spillende til Brudehuset og raabte ved Indkjørselen Vivat for 2det jydsk; 119 thi det Regiment havde han staaet ved, og det havde Prinds Wiljelm sagt, at han foretrak for Sjællænderne.

Saa kjørte det lange Tog med Musik i Spidsen fra Graagaard over Heden til Kirken. Marts havde sendt en af sine elleve Sommerdage, og Solen skinnede paa Pigernes mangefarvede Baand, der flagrede lange som Vimpler fra Orlogsskibe. Da man kom ind paa Bymarkerne og hinsides Jeppe Revls Gaard kunde see Jens's lille, faste Hus paa den vestlige Hedes Rand, blev der paa Jepses Anstiftelse sendt det et vældigt Hurra, og saa kjørte man stille og ærbart op igjennem Hulveien til Kirken.

Præsten holdt en smuk Tale. Han havde i den senere Tid saa hyppig viet unge Karle til gamle Koner og gamle Mænd til unge Piger, og mere forekommet sig selv at forene Gaarde eller Huse end Menneskehjerter, saa at han var glad ved atter engang at have et smukt, ungt Par at sammenføje. Han talte om, at Ægteskaber sluttes i Himlen, og han kunde jo ikke sige, at hine andre, saakaldte Ægteskaber sluttes

andensteds, tvertimod: han sagde, at Himlens Villie var altid tilstede, og uden at vide det, ofte mod deres egne Hensigter og ad Veie, der syntes at føre bort derfra, maatte Menneskene tjene den, men kunde saa ogsaa komme til at mærke, at de tjente den paa anden Maade, end de ønskede.

Ved disse Ord saae Jens op, og Præsten, der nu med sin Tanke kom til ham og Karen, udtalte, hvor tilfredsstillende det var, naar et Ægteskab, der skulde indvies, fra et menneskeligt Standpunkt syntes ret at have Himlens Villie med sig o.s.v. Hvad han saaledes sagde af naiv Hjertensgodhed og i Kraft af sin Stilling, udlagde Folk som tilfredsstillende Forklaring af Alt, hvad der var gaaet forud mellem Jens og Karen, ansaae Brylluppet for meget lykkeligt og svirede tre Dage i Rad paa Graagaard, hvad de dog, ærlig talt, vilde gjort alligevel.

Det er en Selvfølge, at Marie var Brudepige, og det er heller ikke at undres over, at hun meget snart efter Brylluppet vilde have en fortrolig »Praat« med Karen og overbevise sig om, hvor lykkelig hun var i sit Hjem.

Fortrolighed skortede det heller ikke paa, men desto mere paa 120 Lykke, lod det strax til. Karen var ene; Jens var i Marken. Hun saae forknyt ud, og da Marie begyndte at fritte, tilstod hun snart, at hun var bange for Jens. Derpaa fulgte en meget dæmpet Samtale, som endte med, at Marie udbød: »Men Kors, saa er Du jo it hans Kone!« - »Hys«, sagde Karen; Jens kom.

Han hilste venlig paa Marie, saae ikke til Karen og satte sig taus hen paa Bænken. Ligesaa taus bar Karen Nadveren ind. Den bestod af Brød, Smør, et Stykke salt Kjød eller rettere et stort Ben med Kjød paa, og et Par store, tykke, kolde Pandekager.

Jens spiste i Taushed. Han skar Smørrebrødet i regelmæssige, firkantede Stykker, som han paa Spidsen af Tollekniven stak i Munden. Han pillede Benet saa rent, at en Fugl ikke kunde pikket et Næbfuld deraf. Med Pegefingeren samlede han Krummerne fra Bordet og sugede dem til sig, og i Fadet blev endelig ikke andet Spor af Pandekagerne end en svag, fedtet Glands.

Denne Nøiagtighed og Ro, hvormed den alvorlige, tause Mand spiste, gjorde, efter det hun havde hørt, en saadan Virkning paa Marie, som dog ellers ikke var nervøs, at hun fik Trykken for Hjertekulen. Hun kunde ikke lade være at stirre paa Jens, og i Tausheden gled han ud i Afstand og blev saa stor, tyngende og truende som den ludende Side af en Mergelgrav, naar man stod paa Bunden. Saasart hun blot kunde, sagde hun Farvel, og Karen fulgte hende ud.

I den friske Luft kom hun sig snart, og for dog at sige Karen noget Trøstende sagde hun: »Det gaaer vel over«.

»Nei«, svarede Karen; »a troer it, det gaaer over; her skeer nok en Ulykke en af Dagene.«

»Vorherre bevare's! Hvor kan Du nu sige saadant Noget, Karen! Tal venlig til ham, saa bliver han nok god.«

»Det har a prøvet; men jo venligere a er, desto grammere bli'er han. Nu faaer det da gaae, som Vorherre vil.«

»Aa, det gaaer nok over«, sagde Marie og løb hjemad.

Da Karen kom ind, var Jens gaaet. Hun sad længe og ventede; men da han ikke kom, gik hun iseng, nemlig i et af de to lukkede Skabe, som dannede Stuens nordlige Væg. 121 Karen havde havt Ret i at sige, at der vilde skee Noget, og det noget Voldsomt; men om hun end paa en Maade vidste eller anede det, kunde hun dog ikke ret fatte det. Der maa vel ved Siden af Angst eller Rædsel for det Truende gaae en saadan Tvivl om det, især hos nervestærke Folk, siden man f. Ex. veed, at en Kone forudsagde, at hendes Mand vilde slaae hende ihjel, og dog blev i Huset og ventede Slaget. Hvis og en enkelt Gang Tanken om at undflye var ubestemt faret Karen gennem Hovedet, hvor skulde hun da gaae hen - selv om hun ikke havde elsket Jens og derfor haabet paa en bedre Tid. Paa den anden Side var det naturligt, at det, som kogte i Jens, inden føie Tid maatte koge over, og maaskee var netop Maries Besøg det Lidet, der behøvedes til at samle alle Minder og Tilskyndelser i et Brændpunkt.

Det var endnu ikke ret Dag, da Karen vaagnede ved, at Jens havde hende i Haarene. Han trak hende ud af Sengen og gav hende knap Tid til, saa fortunlet som hun var, at tage de nødvendigeste Klædningsstykker paa; saa greb han igjen fat i hende, trak hende ud paa Marken og spændte hende for Ploven ved Siden af den ene Stud.

Hun var ør af Forfærdelse; men hun foldede Hænderne, saa godt hun kunde for Seletøiet, og sagde: »Aa, Herregud! Der skeer mig Ret.«

Ved denne Bekjendelse, der syntes at skjule Mere, end den udtalte, lod det til, at Jens blev tirret til det

Yderste. Han tog Pidsken paa Midten og vendte den svære, tykke Ende til.

Karen lukkede Øinene og sagde: »Ja, nu maa Du gjerne slaae mig ihjel, Jens, saa gaaer a lige ind til Vorherre.«

»Gjør Du det?« sagde Jens og lod Pidsken synke.

Karen stod og rystede; Jens blev staaende usikker. Endelig sagde han: »Du sagde jo, at Du skeer Din Ret.«

»Ja, for a syndede haardt imod Dig paa Sjørup Marked, da a vilde have Din Vise sungen.«

»Det er it det alene!« skreg Jens. »Du rendte med Christen Reus og saa med Støie, den Benrad, og saa med Mads Vistesen, og hver Gang soer a en dyr Ed; men den sidste var den dyreste, da Sidse kom hjem! A soer og bad den Lede tage mig paa, at Du skulde gaae for min Plov! Og nu maa Du!« 122 »Farvel, Jens«, sagde Karen, da han gik tilbage for at styre Ploven.

Han holdt Tøilerne, og idet Pløiningen nu skulde til at begynde, saae han vel, hvor gruligt Forspændet var.

Han sagde: »A har soeret det, Karen; men vil Du gaae frivillig?«

»Næ, det vil a it.«

»Naar a nu slaae Dig ihjel, gaaer Du saa lige til Vorherre? Trøster Du Dig til det, Karen?«

»Ja, nu maa Du gjerne slaae.«

Jens blev alt mere usikker; han lod Pidsken falde og tørrede Sveden af Panden. »Karen«, sagde han, »hvis Du vil gaae frivillig, bare tre Skridt, saa maa Du gjerne bagefter spænde mig for.«

»Næ, det vil a it«, svarede Karen.

»Ja, min sorne Ed skal holdes! Der er it Andet for!« raabte Jens, sprang til, spændte Oxen fra, kastede den af Veien og stillede sig selv ved Siden af Karen.

»Vil Du gaae nu, Karen?«

»Ja, vel vil a det«, sagde Karen, »i Jesu Navn!«

Avrohmche Nattergal

Dette er Beretning om en stakkels gammel eller aldrende Jøde, der hængte sig af Kjærlighed, men blev skaaren ned og dog blev hængende alligevel.

Det ansees for rigtigst at fortælle en saadan Sag omstændelig og begynde med Begyndelsen, nemlig med Leizer Suss.

Nu er der vel Faa, som huske Leizer Suss, dels fordi han er død for mange Aar siden, dels ogsaa fordi han borgerlig ikke var kjendt under Navnet Suss, men kaldtes Lazarus, hvilket er Oversættelse af Leizer. Tilnavnet Suss havde han enten arvet eller faaet tilfældig; thi det betyder paa Dansk Hest, og egenlig dum var han dog ikke. Han var i visse Maader agtet i Menigheden, nemlig formedelst sin Fromhed, d.v.s. orthodoxe lagttagelse af alle Ceremonier, og paa Grund deraf havde man, da han var en fattig Mand, betroet ham at være Schauchet dvs. Slagter og Forhandler af Kjød, der tillidsfuldt kunde spises af Menigheden. Forresten er der Lidet at sige om ham. Han gik saagodtsom ubemærket ud af Verden, men efterlod en aldrende Enke med sex Børn, en Datter og fem Sønner, hvilke sidste han alle havde sørget for, nemlig opdraget efter Loven til deres trettende Aar og saa sendt ud at ernære sig selv, en hos en Kjøbmand i Altona, de andre hos Handlende her i Byen.

Aar gik hen, og Familien levede lykkelig efter den latinske Regel: *bene vixit, qui bene latuit*, den lever vel, som lever ubemærket. Moderen blev gammel, omtrent tredsindstyve Aar, men rask og rørig og noget herskesyg; Datteren, Gitte, blev henvend fyrretyve, stadig ugift, enten fordi hun var uformuende og kun en Schauchets Datter - Mangler, som hendes smukke, brune Øine ikke kunde bøde paa - eller fordi hun »ikke var virksom nok for sin egen Lykke«. Der var vel endel Grunde, og tilsammen bleve de kaldte Guds Villie. Brødrene bødede derpaa med stille Venlighed, en sjelden Gang med Skjemt, hyppigere med Gaver. Ved deres Flid og Sparsommelighed kunde de af deres stigende Løn eller Indtægt give et 124 stigende Bidrag til Moderens og Datterens Underhold. Alle fire, som vare her i Byen, samledes hos Moderen Fredag Aften ligesaa sikkert og regelmæssig, som hun tændte og velsignede Sabbatlysene.

Med Undtagelse af den lempelig stigende, svagt stigende Velstand var siden Faderens Død ingen anden Forandring foregaaet end, at Familien havde ændret lidt paa sit Navn, og Anledningen dertil var kommen fra Altona, hvor, som alt bemærket, den ældste af Sønnerne, Michael, var anbragt. Han skulde nemlig optages som Associé af »Huset« - det var en Equiperingsboutik -, og saa sagde Husets Chef, der ogsaa hed Lazarus, en Dag til ham: »Du hedder Lazarus. Naa, det er et godt Navn - jeg skal ikke sige Andet. Men man kan ogsaa faae for Meget af det Gode! Lazarus & Lazarus - sig, hvad Du vil, det tager sig ikke ud paa et Skilt.«

»Men Lazarus & Co.,« sagde den vordende Associé beskedent.

»Lazarus & Co. Og naar man saa spørger: Hvem er Co.? - Lazarus! - Vend og drei det, som Du vil: Lazarus & Lazarus!«

»Ja, men -« sagde Michael og vovede ikke at fuldføre Meningen, som var: »Kan jeg saa ikke blive Associé?«

Efter en lille Pause vedblev Chefen: »Hør, sig mig, havde Din Fader ikke et andet Navn end Leizer?«

Michael blev rød og svarede ikke.

»Naa, det er jo imellem os, og det skal ikke forstyrre Din salig Fader i hans Grav. Men blev han ikke sommetider kaldt Leizer Suss?«

»Det er nok muligt«, svarede Michael.

»Naa, saa har vi det jo! Hvem siger, Du skal holde paa hvert Bogstav i Din Faders Navn, tilmed da han selv aldrig med sin gode Villie bar det! Vi sætter et a istedenfor et u. Sass er et godt Navn. Lazarus & Sass - det lader sig høre, det tager sig ud!«

Derved blev det, og da Michael, som nu var Familiens Hoved, kaldte sig Sass, antog den ene af Brødrene efter den anden og endelig Moderen, først med lidt Ængstelighed, men endelig, da Ingen gjorde Indsigelse, med Freidighed Navnet Sass. Det er muligt, ja rimeligt, at man i Menigheden spottede lidt over Navneforandringen; men Indsigelse gjorde man som sagt ikke.

Den Eneste, som ikke kunde lide Forandringen, var Avrohmche 125 Nattergal. Han var fra sin tidlige Ungdom af vant til at komme i Familien; han var om Fredag Aften ligesaa sikkert tilstede som nogen af Sønnerne; han havde seet dem alle voxe op - han var otte Aar ældre end den ældste Søn -, han havde leget med dem, delt Sorg og Glæde med dem alle. Der havde engang været Tale om, at han skulde have Gitte; men det var gaaet over uden at efterlade nogen Forstyrrelse. Nu, da det nye Navn kom tilligemed adskillige nye Meubler og en vis ny »air«, ligesom en større Fordring eller Pretension, forekom det ham usikkert, utydeligt, at han gled tilside, ikke længer hørte saa fuldstændig til som forhen, at hans ubetydelige Livsstilling blev mere seet end før. Men han kunde ikke gribe det; det var en usikker Fornemmelse, som kom det ene Øieblik og var borte det andet. Derfor kunde han ikke lide Navnet Sass; men han vogtede sig vel for at sige det.

»Hvilken var da hans Livsstilling?« vil man spørge. Tillad mig, ikke at falde med Døren ind i Huset, men at forberede Læseren ved at berette, hvorledes han kom i den.

Han var Søn af en Mand, der i Menigheden hed Reb Schaie, med Tilnavnet Pollok, en af de Sidste, der her gik i Kaftan og Pelshue og med langt Skjæg. Men skjøndt Reb Schaie saaledes i det Ydre lignede en forløben Polak, var han en forstandig og virksom Mand i Samfundet og drev en ikke ubetydelig Skind- og Pelshandel. Han førte Bøger - hvad den Tids Handel kun høist ufuldkomment kjendte til - og var i det Hele en yderst nøiagtig, alvorlig og streng Mand. Han vilde naturligvis have Sønnen i sin Forretning; men hos hans Abraham (Avróhom, Diminutiv: Avrohmche) udviklede sig en bestandig stigende Lidenskab for Musik og Sang. Ei blot vilde han saa ofte, han kunde finde Leilighed, høre Musik; men der undslap ham ogsaa nu og da Yttringer, der tydede paa, at han ønskede, ja begejstret haabede, selv at kunne lade sig høre - at kunne gaae til Theatret. En Tidlang behandlede Faderen dette som en Barnagtighed, som et Drømmeri, der vilde gaae af i »Geschäftet«; imod sin Sædvane kunde han endog spøge med Sagen og sagde ironisk: Avrohmche bliver endnu Hrasan (Forsanger i Synagogen). Men en Aften, da Tilfældet førte ham op til Sønnens

Kvistværelse, overraskede han Avrohmche i Tricots, med Baret paa Hovedet, udførende en Bravourarie, medens den gamle Musiklærer Leibche 126 Schwein, ogsaa kaldet Levin Snus, spillede paa Guitar. Reb Schaie jog Leibche Schwein ned ad Trapperne og sagde til Sønnen: »I strikkede Underbuxer og Hat med Fjer! Hvorfor ikke med Storkors af Dannebrogen? Na! Den Meschuggàs skal mine Øine see! Veed Du selv, hvor gal Du er? Jeg siger Dig blot et eneste Ord; hør mig: De, som ikke i Theatret vil pibe ad Din lange Næse og Din skjæve Mund, veed Du, hvad de vil pibe ad? Veed Du det?« - »Nei, Fader.« - »Ad Dine skjæve Ben.«

Disse grusomme, men ikke ganske uretfærdige Ord tilintetgjorde et Ideal, et Haab og Livsformaal i Avrohmches Indre. Han var kun nitten Aar, men var fra dette Øieblik af ikke længer ung. Han viste sig ikke fortvivlet, klagede til Ingen; idet en Drivfjeder var bleven knækket i ham, syntes tillige Erindringen om, at han havde haft denne Fjeder, at være bleven slukt; men med det Samme var ogsaa Noget af selve Livet slukt. Imidlertid, en dyb, stille Lidenskab blev tilbage hos ham: Længslen efter at høre Musik, og da Faderen, for at han ikke skulde lønne en Musiklærer, holdt ham endnu mere knapt end forhen, faldt Avrohmche paa at leie en Loge og sælge Billetterne for selv at kunne gaae frit. En Tidlang havde han ogsaa Held; men ligesom Planten for at sætte Blomst og Frugt nødvendigvis maa have en vis Sum af Varme, saaledes behøver enhver Forretning, hvor beskeden den end er, i Længden en vis Sum af Tid og Omhu. Alle Billetter til en Theaterloge gaae ikke altid af som varmt Brød; man maa være om sig; der er Concurrenter, Chancer og Conjunctioner ogsaa i det Geschäft, og Avrohmche var ofte paa det Grusomste delt mellem Pligterne mod sin Faders Handel og sin egen Loge, hvoraf Følgen blev, at begge passedes slet. Uden at kjende den sande Grund fik Faderen alt mere og mere Anledning til Misfornøielse; men endelig kom det Hele for Dagen: Avrohmche havde gjort Gjæld til et langt større Beløb, end en enkelt Plads i Theatret vilde have kostet, og man henvendte sig til Faderen om Betaling. Reb Schaie betalte Gjælden, gav Avrohmche en Sum Penge og sagde til ham med dæmpet Stemme, paa Tydsk-Hebraisk, der med dets hemmelighedsfulde, forbandelsessvangre Klang havde en Magt, som Ordene paa Dansk ikke formaae at udtrykke: »Gaa ud af mit Hus! For Theatrets Skyld vil Du endnu komme til at søge

127

et Søm at hænge Dig paa! Du er unyttig og ubrugelig paa denne Jord! Gaa!«

Paa den Tid var det, at Leizer Suss og hans Kone viste sig som Avrohmches bedste, maaskee eneste Venner. Det hændte ved den Leilighed endog Leizer Suss, at han gjorde noget Usædvanligt: Han gik lige op til Reb Schaie for at foreholde ham hans Haardhed imod Sønnen og faae det Hele gjort godt; men han vendte meget slukøret tilbage og talte aldrig om, hvad der var forefaldet. Men til Avrohmche sagde han: »Du skal alligevel ikke lide Nød, saalænge jeg har et Stykke Kjød.« Baade han og Konen hjalp nu ogsaa efter Evne Avrohmche med at lægge en Livsplan. Da der ikke var Haab om, at han kunde opgive sin Lidenskab, blev det fundet i sin Orden, at han ganske helligede sig Theatret, ikke selve Skuepladsen, men en eller flere Loger og Strækningen over til Lille Kongensgade. Der var med den vundne Erfaring og nogen Udholdenhed et Livsophold at vinde, og - kort og godt - han blev Billetsjouer. Nu er det sagt, og efter en Indledning tager det sig ikke saa slemt ud og vil ikke forringe Læserens Deltagelse for Avrohmche Nattergal. Det er sandt: Hvorfra kom dette Tilnavn Nattergal? - Det var for hans mislykkede Sangs Skyld. Jøderne have i mærkværdig Grad Evne til at give den Slags ironiske Tilnavne. Men Mdm. Sass omsatte og udstrakte undertiden Navnet med en vis Malice, der ikke betød noget egenlig Ondt, men kun viste, at Venskab ikke gjorde hende blind for Vennens smaa Ufuldkommenheder. Hun sagde: Natten gal, Dagen ikke klog.

Leizer Suss døde, og en Tid efter døde ogsaa Reb Schaie og efterlod Sønnen en lille Formue, mindre, end man havde ventet, men dog stor nok til, at han med sine smaa Fornødenheder kunde have trukket sig tilbage fra det offentlige Liv og levet af sine Renter. Men dels har Kunsten, selv i sin yderste Forgaard, en Tillokkelse, som de Færreste, der engang have fornummet den, kunne unddrage sig, dels er det overhoved vanskelig for en Mand at forlade sine Sædvaner og sin Virksomhed. Der er Sindsbevægelse ogsaa i Spillet med Loger; der er Triumfer, som, skjøndt smaa, dog gjøre Hjertet godt; der er Aftener, da man har en vis Betydning, lever med i det Liv, som banker saa stærkt paa Scenen, faaer Skjær paa sit Ansigt af 128 Blusset derinde. Og Adgang til alt Andet er lukket, eller man har hverken Begjær eller Kraft til at aabne sig en ny Vei. Derfor vedblev Avrohmche Nattergal at være Billetsjouer.

Der var maaskee et Øieblik, da han kunde have opgivet denne Stilling, nemlig kort efter Faderens Død, da han troede at burde, til Gjengjæld for alt bevist Godt, skaffe Gitte gift ved at tilbyde hende sin Haand og sin Arv. Men Gitte vilde ikke, og Moderen tvang hende ikke, maaskee fordi hun endnu med Haab saae andenstedshen for sin Datter: Tilbud og Afslag bleve udvexlede i al Fredelighed, og Avrohmches Forhold til Huset blev uforandret.

Han boede i Pilestræde paa tredie Sal i en Mellembygning hos en Snedker eller nøiagtigere: tæt op til et Snedkerværksted, og deraf havde hans Klæder altid en lille Høvlspaanlugt, hvorfor hans Rivaler ved Theatret kaldte hans Loge Ligkassen. Han hævnedes sig, ikke uden Malice og Bid, ved passende Leiligheder, men foretrak at mumle sine træffende Bemærkninger stille hen for sig med et lille Smil, istedenfor at sige dem højt. Han var tilfreds med Bevidstheden om, at han kunde gjøre Gjengjæld, og han følte desuden som from Jøde og som den, der ikke var blevet Billetsjouer af Valg, en indre Værdighed, der hævede ham over Drillerierne og selve hans Bestilling.

Hvo der paa den Tid, vi nu ere naaede til - henved hans halvtredsindstyvende Aar - mødte ham: i lang Frakke eller om Vinteren i ligesaa lang Kawai, noget ludende, bleg, med et blidt, svagt, stillestaaende Smil, med Hænderne over hinanden inde i Ærmerne, med en eiendommelig lille Bevægelse af Hovedet til Siden, som om han bestandig og halvdulgt slog Tact, og med et Blink fra Øiet eller Øienlaagene i samme Tact, vilde uvilkaarlig have modtaget Forestilling om et Menneske, hvis Skjæbne var fuldfærdig, som stille og fredelig trippede en kortere eller længere Vei til sin Grav.

Aldeles ikke! Stormen i Avrohmches Liv skulde endnu komme, og den foranledigedes ved et eneste uforsigtigt Ord eller ved uforsigtigt Brug af et eneste Ord: Suss.

En Aften, da han kom til Sass'es, havde de skiftet Pige, og idet Avrohmche saae det nye Ansigt i Døren, begreb han hurtig, hvad der var foregaaet, og ligesaa hurtig fik han formedelst sit gamle Nag til det for ham altid nye Navn Sass det maliciøse Indfald at spørge: 129 »Er Mdm. Suss hjemme?« Det slap ham saadan af Munden. Han vilde egenlig ikke fortælle Pigen, at hendes Herskab med Rette skulde hedde Suss; han mente maaskee halvt, at hun skulde overheøre det, og dog behøvede han i det dæmoniske Øieblik en Fortrolig, ligesom Kong Midas' Barber, der maatte forraade, om end blot til en lille Tue paa Marken, at hans Herre havde Æselsører. Det var ham en Fornøjelse at sige Ordet, han fik Luft; men allerede i næste Øieblik, da Pigen stilfærdig havde svaret: »Jo, Mdm. Suss er hjemme«, fortrød han det, dels fordi han følte Svaret som en fortjent Irettesættelse, dels fordi han blev bange for, at hun skulde berette det til sin Husmoder. Men nu var det for silde. Han kunde blot gjøre Ondt værre ved at bede Pigen ikke sige Noget, og der blev desuden ikke Tid dertil; thi i næste Øieblik var han inde i Stuen. Hele Aftenen og de følgende Dage var han ulykkelig. Han sagde til sig selv: »Naar jeg nu kommer næste Gang, saa veed jeg, hvordan jeg bliver modtaget. Hun lader, som hun ikke seer mig, og nyser jeg, saa spør hun: Hvem er det? Aa, det er Pollok - for saa siger hun ikke Avrohmche. Og naar hun ud paa Aftenen skjærer en Appelsin for, saa la'er hun Stykkerne gaae rundt til den Side, hvor jeg ikke er, og saa er der intet til mig. Hvad bryder jeg mig om Appelsinen? Men det er Minen! Det er hendes Ansigt! Underlivet kryber sammen paa mig af Angst. Og saadan holder hun mig i otte, fjorten Dage, maaskee længer, indtil der kommer et godt Stykke og jeg beder hende meget om at gaae. Og saa siger hun maaskee: Naa, lad Mdm. Suss engang igjen gaae paa Komedie! og saa faaer jeg et Øiekast - to Synaale i Hjertet! Det har jeg for min forbandede Mund!«

Han vovede ikke at gaae derop og turde dog ikke blive borte, og endelig maatte han til det. Han fandt den samme jævne, næsten ligegyldige Modtagelse som ellers, og han troede først, at det var Havblik før Stormen, at man omhyggelig havde forberedt sig, for at et Lyn skulde komme desto mere overraskende og knusende; men det blev ham dog snart umiskjendeligt, at Barometret tilforladelig stod paa godt Veir, og saa følte han en stor Lettelse og Taknemlighed, Taknemlighed imod Himlen og imod Pigen, der aabenbart havde tiet. En af de nærmest følgende Aftener gjorde han sig et Ærinde derop og bragte Pigen som Foræring en Firskillings Julekage. Dengang vare rimeligvis baade Tjenestepiger og Julekager bedre 130 end nu; thi Pigen tog med Tak imod Gaven, og da hun skulde lyse Avrohmche ned og lukke ham ud ad Gadedøren, takkede hun endnu engang.

»Ingen Aarsag«, sagde Avrohmche; »De er en god Pige. Jeg siger Dem ikke, hvorfor De er en god Pige. De er en god Pige. Hvad hedder De?«

»Emilie.«

»Emilie. Det er et godt Navn. Hvor gammel er De?«

»Nitten Aar.«

»Nitten Aar«, sagde Avrohmche, og saae for første Gang rigtig op i det rare, ungdommelige, friske Ansigt. Han tilføjede i naiv Tilfredsstillelse: »De seer ogsaa ud som en god Pige. I Sandhed! Hvor er De fra? Er De her fra Byen?«

»Nei, jeg er fra Nakskov.«

»Fra Nakskov? Hvad var Deres Fader?«

»Han er Felbereder.«

»Han lever endnu? Hvorfor blev De ikke hjemme?«

»Fader giftede sig igjen, og min Stedmoder vilde helst have mig ud.«

»Stakkels Pige! - De er en god Pige. - Bliv ved at være en god Pige.«

»Det skal jeg nok«, svarede hun; men om Begge mente det Samme derved, er usikkert. Avrohmche mente, at hun skulde vedblive at tie med Ordet Suss.

Uden at han kunde gjøre sig rigtig Rede derfor, var Avrohmche denne Aften og de følgende Dage tilmode, som om han havde oplevet Noget, noget Usædvanligt. Det er sandt, at han var bleven befriet fra en stor Angst og Fare; men det var dog ikke dette alene. Hvor høist ubetydelig Samtalen med Pigen end havde været, var den dog noget ganske Nyt i hans Liv. Naar talte han med Nogen undtagen om Billetter eller om de træge Ubetydeligheder, som vare Gjenstand for Underholdningen hos Mdm. Sass? Naar spurgte han med Interesse om Noget, naar bragte Svaret paa hans Spørgsmaal en saadan blid Livlighed til hans Sind som fra denne Pige, der var fornøiet og fornøielig i Kraft af Ungdommen? Der kommer en Tid i enhver Mands Liv, da Ungdommen virker paa ham med en Magt, som han intet Begreb havde om i sin egen Ungdom; men

131

paa Avrohmche virkede denne Magt saa meget stærkere, som han var aldeles uvant med, at Nogen saae paa ham og talte til ham med en saadan Velvillie og tillige var saa kjøn. Det lyste i det aldrende Menneskes Sind, som om han paa underlig Maade havde mødt en Søster, han ikke turde kjendes ved - og heller ikke vilde kjendes ved; thi det var uendelig langt fra hans Tanke, at der imellem ham og en christen Tjenestepige eller Kvinde kunde være nogetsomhelst nærmere, endsige hjerteligt Forhold.

Og dog var det ham paany en Vederkvægelse, hvergang han paany kunde blive lyst ene ned af Pigen og faae en Samtale, der næsten bestod af de selvsamme Ord som den første Aften. For ham, der blot vilde høre hendes Stemme og engang imellem skotte ind i hendes friske Ansigt, var det næsten aldeles ligegyldigt, hvad han spurgte om, og hvad hun svarede, og han bemærkede ikke, at han gjorde sig latterlig ved altid at gjentage det Samme. »De er fra Nakskov?« - »Ja.« - »Og Deres Fader er Felbereder?« - »Ja.« - »Og De har en Stedmoder, der ikke vil have Dem hjemme?« - »Ja.« - »De er en god Pige. God Nat!« Og naar hun saa med sin leende, klare Stemme sagde »God Nat!«, var han lykkelig over at tage denne Klang med sig.

Han havde faaet Noget udenfor sit sædvanlige, tørre Liv at tænke paa og længes efter og blev yngre derved. Han gik mindre ludende, saae paa Folk med større Freidighed og aflagde en Gnavenhed, som efterhaanden med Alderen var kommen over ham og allerede ofte havde skilt ham ved Kunder. Han kostede sig en ny Frakke, og skjøndt der var god, naturlig Grund dertil - den gamle var saa gammel! - vakte det dog Opmærksomhed baade paa Hjørnet af Lille Kongensgade og i Compagnistræde, hvor Mdm. Sass boede. »Hvad gaaer der af Nattergal?« sagde man. Om enhver anden, endog halvfemsindstyveaarig Mand, der saadan havde forandret sig, vilde man have sagt idetmindste for Spøg: Han er forelsket, han gaaer paa Frierfødder; men overfor Avrohmche faldt ikke engang en saadan Spøg Nogen ind, skjøndt det var Alvor, medens Avrohmche selv ikke havde fjerneste Anelse derom. Han mærkede blot for første Gang i sit Liv Glæde af at leve, eller for første Gang siden hans tidligste Ungdom var der i hans Sjæl en Længsel med Behag. Fjederen, hans Fader havde knækket, havde, skjøndt paa 132 egen, underlig Maade, faaet ny Spændkraft. Og det var kommet saa blidt og lempelig, var saa lidet ledsaget af Uro, var saa naivt, at han selv ikke lagde Mærke dertil uden for saa vidt, at han følte sig glad. Saadan er maaskee Skoven tilmode en Novemberdag, naar Solen skinner som om Foraaret.

Paa den Tid blev »Svend Dyrings Hus« opført første Gang og gjorde som bekjendt ikke blot stor Lykke, men vakte en overordenlig Sindsbevægelse, især hos den kvindelige Del af Publicum. Flere Damer, sagde man, havde faaet ondt af Rørelse. Den følgende Fredag Aften, da Sønnerne samledes hos Mdm. Sass, havde de alle seet Stykket og vare henrykte derover eller grebne af den offentlige Henrykkelse; men de vare enige om, at Moderen ikke burde gaae og see det: hun vilde ikke kunne taale Sindsbevægelsen. Avrohmche stod meget upartisk overfor Stykket; det fyldte, ja overfyldte Logerne og var for saa vidt godt; men fra en anden Side betragtet, for hans æsthetiske Vedkommende, var det slet, fordi det ikke var en Opera, og fordi den Musik, det indeholdt, var ham uforstaaelig; hans Hjerter var, kunstnersk taget, aldeles fyldt af »Den Stumme«, der opførtes paa samme Tid, men fremfor Alt af »Slummer-Arien«, og han betragtede Publicums Begeistring for »Svend Dyrings Hus« som en Raptus. Men han ønskede, at Mdm. Sass skulde gaae i hans Loge og see det og blive greben af de Andres Raptus, dels fordi det nu var ham mere kjært end nogensinde før at bringe en Glæde ind i dette Hus, dels ogsaa fordi han, ved at byde Mdm. Sass og Datteren Billetter og bringe dem til og fra Theatret, kom idetmindste et Øieblik i Huset som en Mand af Betydning. Han gjorde derfor med usædvanlig Ivrighed Indsigelse mod Sønnernes Mening: at Moderen ikke kunde taale det.

»Taale det?« sagde han; »hvad er der at taale? Hvad er der at besvime for? Jeg forstaaer det ikke! Der besvimed en Kone ved Siden af, det er ganske sandt! Men hvorfor besvimed hun? Fordi hun var en tyk Bryggerkone, og fordi Henriksen havde pakket for fuldt. Henriksen er en Retseiach¹. Men vil jeg pakke for fuldt, naar en god Ven gaaer der, og vil ikke Mdm. Sass i min Loge faae en god

* - 133

Plads paa første Bænk og intet Tryk, hverken forfra eller bagfra eller fra nogen af Siderne? - Taale det? - Snak!«

Men en af Sønnerne gjentog sin Paastand og styrkede den ved Henviisning til Stykkets Indhold. Han anførte temmelig nøiagtig:

Det kan hver Moder vel sige ved sig,

Hvad Mælk mine Bryster kan give Dig.

»Hvor kan Moder taale at høre det og see det?« tilføjede han.

»Hvorfor ikke?« raabte Avrohmche. »Behøver Nogen i Logen at være et Fruentimmer justement for at vide det? Er jeg et Fruentimmer, og veed jeg ikke, at En, der er død og borte og lagt i Graven og ikke er Andet end et Spørgelse, ikke har Mælk i Brystet? Veed jeg det, saa veed Din Moder det ogsaa og besvimer ikke.«

En anden af Sønnerne sagde med stille Alvor: »Moder vil tænke paa salig Fader, olaum ve scholaum¹. Der, hvor den Døde gaaer ud, og hvor Hr. Dyring rækker efter hende og be'er hende om at blive, der vil Moder tænke paa salig Fader, som han var i sine Ligklæder.«

»Vorherre bevare's!« raabte Avrohmche. »Det maa ikke skee! Ikke for min Neschommo!² Men er Din Moder ikke en forstandig Kone? Vil hun ikke være forstandig og sige sig selv: Den ene af Konerne maa bort, ellers faaer Manden to Koner, og hvem skal bort? Hvem anden end den, som er død og begravet?«

Al Avrohmches Veltalenhed havde maaskee dog ikke hjulpet, hvis ikke Sønnerne havde valgt en Bevisførelse, der netop førte til det Modsatte af, hvad de havde ventet; thi Kvinderne kunne jo netop godt lide Sindsbevægelse, skjøndt de ikke tilstaae det ligefrem. Mdm. Sass sagde med Værdighed: »Jeg vil ikke tænke paa Eders Fader, olaum ve scholaum. Hvorfor skulde jeg det? Det er en Mands Kone, der er død og kommer ind paa Theatret - hvad kommer det mig ved? Jeg vil gaae!«

Under denne Samtale havde Tjenestepigen gaaet ind og ud, og hun, som aldrig havde været i et Theater, fik en endnu mere broget Forestilling om Skuespil i Almindelighed og »Svend Dyrings Hus« i

* *
-- 134

Særdeleshed end nogen anden Dødelig fra Provindserne. Det hemmelighedsfuldt Afskrækkende og umaadelig Tillokkende forøgedes, om mulig, da Mdm. Sass kom hjem ledsaget af Gitte og Avrohmche, medens Sønnerne vare samlede for at modtage hende som efter en Reise. Hun raabte stolt, idet hun kom ind ad Døren: »Besvimeede jeg? Fik jeg ondt? Sig Du det, Gitte! Ikke engang jeg græd - hvad er der at græde for? Men for Skams Skyld tørrede jeg Øinene og snød min Næse, da de Andre græd. Ach, men deilig er det - skjøndt saadan forliebt, som hun er - naa, det var vel i den Tid! - men det med det stegte Æble, det forstaaer jeg ikke«

»Det stegte Æble!?« skreg Avrohmche.

»Naa, mahnschten¹ stegt, mahnschten ristet! Rister han ikke et Æble? Hvor bliver det af? Det kommer slet ikke frem«

Hun mærkede paa Sønnernes forlegne Miner og paa Trækningerne i Avrohmches Ansigt, at hun havde sagt en Dumhed; men hun anede ikke, hvori den bestod, og hendes Værdighed som Moder tilstedte ikke, at der blev dvælet derved, at hun i sine Børns Nærværelse fik sin Forstand beriget paa Selvfølelsens Bekostning, og der blev talt om andre Ting, om Spillet, Dragterne, Ridderne, de stakkels Børn, den onde Guldborg o.s.v.

Det forekom Pigen, at man maatte kunne give Aar af sit Liv for at faae noget saa Vidunderligt at see; men hvorledes skulde det gaae til, hvorledes kom man derhen? Fordi Avrohmche Nattergal havde givet hende en Julekage, skyldte han hende dog ikke en Komediebillet. Rigtignok var hun i Besiddelse af hans farlige Hemmelighed; men hun vidste det ikke selv, hun havde ikke hørt eller idetmindste ikke forstaaet den dybe Betydning i Forskjellen mellem Suss og Sass, og selv om hun havde kjendt Hemmeligheden, vilde hun næppe have tænkt paa at bruge den, endog for at faae en Billet. Men hos Avrohmche var Følelsen af hans Gjæld ikke blot usvækket, men stegen; i Taknemlighedens Sølv var indblandet Forelskelsens Guld, skjøndt han ikke vidste det, og en af de næste Aftener, da han igjen var saa lykkelig at blive lyst ene ned, sagde han:

»Veed De,

*
- 135

hvad riste er? Veed De, hvad det er at riste Runer? Riste? At riste dem?«

»Ja, det er at skjære dem.«

»Ikke stege dem, vel? Saa kan De ogsaa gaae og see Stykket. Vil De gaae? Vil De have en Billet?«

»Oh, Hr. Nattergal!« raabte hun og havde nær tabt Lyset, idet hun uvilkaarlig vilde folde Hænderne.

»Naa, jeg hedder i Grunden ikke Nattergal. Jeg hedder Pollok. Men det gjør Ingenting. Vil De sige Nattergal, saa sig Nattergal; men egenlig er det Pollok.«

Vistnok uden at mærke nogen Forskjønnelse ved Forandringen sagde Pigen: »Om Forladelse! O, Hr.

Pollok, hvor De er god!«

Og hun sagde det med en saadan Inderlighed i Stemmen og med et saadant Blik, at hvis Avrohmche havde været en ung Mand og ikke udviklet efter det Portrait, hans Fader engang gav af ham, kunde der nok været Anledning til at troe, at ogsaa hos hende Taknemlighedens Sølv var blandet med et vægtfyldigere Metal. Avrohmche saae ikke sig selv, men blot hende, og med de Ord: »Vi tales nærmere ved derom!« skyndte han sig lykkelig bort.

Sagen viste sig vanskeligere, men ved selve Vanskeligheden frydefuldere for Avrohmche end først tænkt. Der var Meget at overlægge, mange Samtaler at føre. Emilie kunde kun komme ud hveranden Søndag, og hun vidste knap, hvor Theatret, endsige hvor Logen var. Det kom derfor af sig selv, at Avrohmche tilbød at hente hende, at vente udenfor Gadedøren, bringe hende baade til og fra Theatret. Hendes egen Moder vilde, hvis hun havde levet, ikke ønsket hende uskyldigere Ledsagelse - og for Avrohmche var det et sildigt, men virkeligt Stævnemøde med al dets Længsel og Hemmelighedsfuldhed - ogsaa han var endelig ung og lykkelig!

Emilie havde klædt sig paa som til Bal, i nedringet Jaconets Kjole, men med et lille Silketørklæde blufærdigt om Halsen. Hun saae saa nydelig, næsten dameagtig ud, at Avrohmche var ganske stolt af at føre hende ind i Logen; men, for at hun ikke skulde falde Publicum altfor meget i Øinene, anbragte han hende paa anden Bænk og stod selv bagved tredie Bænk, bøiende sig ned til hende, forklarende, hvad der foregik, og forberedende paa, hvad der vilde komme. Høflig eller taknemlig for hans Opmærksomhed, hvor trættende 136 den end var, vendte hun sig saa tidt som mulig om imod ham, og ved denne Bevægelse gled det lille Silketørklæde hyppig tilside, uden at hun i Varmen gav Agt derpaa. Avrohmche, som følte, at derved blev aabnet for hans Øine Noget, der ikke ærlig tilkom dem, bragte stadig og samvittighedsfuldt og ganske lempelig Tørklædet tilbage paa dets Plads. Denne Maneuvre fik hurtig noget Paafaldende for en ung Person eller Herre, der sad i Sidelogen tæt op til Emilie, og hvis Øine ikke vare saa samvittighedsfulde som Avrohmches. Først troede han, at det var en gammel, skinsyg Ægtemand, der havde ført sin unge Kone i Theatret; men snart gjenkjendte han Nattergal, og Sagen blev ham uforstaaelig eller rettere piquant: det syntes at være en ung, rar, coquet lille Pige, hvem Billetsjoueren ukaldet dækkede til. Da Tæppet var faldet, begyndte han en Samtale med Emilie, og imellem alle de pæne Folk, der saae ud som et stort Selskab af Venner og Bekjendte, antog hun, ikke at skulle forraade, at hun ikke hørte til, men svarede venlig og taknemlig, næsten hjertelig, hvilket igjen blev i høi Grad misforstaaet af den unge Person. Avrohmche kunde ikke forbyde hende at svare, kunde heller ikke give hende nogetsomhelst Raad eller Vink, og han følte desuden alle Skinsygens Kvaler, hvad enten den unge Person talte med hende eller ikkun saae. Han ønskede sig blot ti Mænds Kraft og Mod til at kvæle ham eller idetmindste kaste ham ud.

Tæppet gik igjen op, og medens Stykket skred frem, berørte det Avrohmches Indre paa en Maade, han aldrig før havde haft Anelse om. En dybt skjult, smertelig, pludselig vaagnende, poetisk Sands forraadte ham, at der hist nede udviklede, rørte sig en sympathetisk, omsiggribende Aand eller Stemning - vi kalde den romantisk - som han forlængst var voxet fra, eller som man med Rette eller Urette nægtede hans Sjæl at være delagtig i, medens Emilie og selv den afskyelige unge Person efter Verdens Mening hørte til. Han følte det med usigelig Vaande, han var tilstede som ved en Dødsdom over sig selv eller som ved sin egen Begravelse. Aldrig havde Scenen gjort det ved ham som nu.

»Alle de smaa Billeder vendte sig omkring« -

137 Ridderne og Damerne og de unge Forelskede huskede pludselig hans Faders Ord og sagde til ham: Hvorfor vil Du blive pebet ud? For Din krumme Næses og Din skjæve Munds og Dine skjæve Bens Skyld! Og saadan som de beskrev ham, saadan saae han sig, afskrækkende og fremmed imellem dem, jammerlig forskudt. Men den Musik, som han havde ladet haant om, fordi den ikke var som »Den Stumme«, kom saa og betog hans Organisme, gav ham en kunstig Ungdom, tumlede med ham, som om han hørte til, skjøndt han ikke hørte til. Hvorfor skulde han ikke blive lykkelig? Han kunde gifte sig med Pigen, ja, han kunde tilbyde Felberederdatteren Ægteskab! Han vilde blive forskudt af Menigheden; men i sin Sjæl vilde han ikke ophøre at være Jøde - og om saa var! Hvad havde han havt Andet end klam Taage i sit Liv? Hvem skyldte han Noget? Lade hende, der nu engang til Velsignelse eller Forbandelse var det eneste Solglimt i hans Tilværelse, blive reven bort fra ham - det syntes ham sindsforvirrende. Han behøvede ikke at blive i Kjøbenhavn, han kunde tage ud paa Landet og leve med hende paa et stille, skjult, billigt Sted. Han var dog idetmindste en solid Mand; hvad var den Vindbeutel ved Siden af? Han kunde blive lykkelig, han vilde! Beslutningen manglede kun Ord for at være uigjenkaldelig - saa faldt Tæppet.

Hvor var Virkeligheden? I Logen med Pigen og den Ømhed og Skinsyge, hun vakte, og hvor han, skjøndt saa tæt ved hende, ikke kunde finde et rigtigt Ord at sige hende, men med Mishag hørte sin egen Stemme: »Er det godt? Morer De Dem? Synes De om det?«, medens han vilde sige: »Tal til Ingen! Se paa Ingen! Bliv min Hustru!« - eller paa Scenen, som igjen aabnedes, og hvor han igjen led af Alder og igjen blev ung og paany tog sin Beslutning? I Sandhed, Stormen var kommen over Avrohmche Pollok! O, alle medfølede Hjerter, I vilde have grædt ved at see ind i ham og leet ved at see paa ham.

Fortumlet af saa uvante Sindsbevægelser førte han efter Stykkets Slutning Emilie ned som fra en oprørt Sø i Havn. Men den unge Person gik tæt hos, og da der paa nederste Trappe ved Forsalen blev stærk

Trængsel formedelst Sammenstød med Strømmen fra Parterret, skar samme Person sig ind mellem Avrohmche og Emilie og bød hende Armen. Avrohmche udstødte et Skrig, et Raab, hvis 138 Indhold kun kan forklares af, hvad han i sit Indre nys havde oplevet, eller maaskee tillige af, at han derved haabede paa Sympathi, skaffede sig en Ret. Han raabte: »Stop! Hjælp! Han ta'er min Kone!« Den unge Person gled bort som en Aal; men fra Forsalen vare i samme Nu flere hundrede Øine med et Blik fæstede paa den velbekjendte Pollok eller Avrohmche Nattergal, i et rivende hastigt, taust Secund blev han en lille Historie at tage med hjem til Thebordet eller andensteds.

Faa Secunder efter vare de ude. Avrohmche gik taus over Torvet; Øieblikket var kommet; der maatte tales; men der var endnu saa mange Mennesker omkring ham; han vilde over i Vingaardstræde og der faae hendes Underskrift paa det Document, han selv havde sat sit Segl paa. I samme Øieblik, som han vilde til det og vendte sig helt om imod hende, saae han, at hun græd.

»Hvad er det?« raabte han bestyrtet; »hvad græder De for?«

»Fordi De gjorde mig den Skam at kalde mig Deres Kone.«

Han forstod ikke, at enhver ung Pige, der offentlig og mod sin Villie bliver fremstillet som gift, kan føle sig beskjemmet, og at Kjøbstadpigen skarpt følte, at hun havde været med i en lille Skandale. Han opfattede det som Erklæring om, at hun ansaae Giftermaal med ham, Jøden, som en Skam, og i samme Øieblik var han, om end ikke helbredt, saa dog fuldstændig nedfalden fra sin Himmel. Han sagde ikke et Ord mere, ikke engang Godnat, da de skiltes.

Han sagde ikke Godnat til hende og ikke Godaften til Snedkersvenden, der efter Sædvane kom ud paa Trappen og rakte ham den lille Lygte - thi efter gammel, streng Skik maatte Ingen have ubedækket Lys i eller ved Værkstedet, og en Svend havde Logi deroppe som Nattevagt.

Saasnart Avrohmche kom ind i sin Stue, gav han sine Følelser Luft: 139 »Ausgefallene Schtrof!¹ Jeg maa have syndet i Moders Liv, at jeg skulde blive ikke blot meschugge,² men meschugge metorf!³ Skrige det ud til dem Allesammen! Hvor var min Seichel?⁴ Har jeg nogensinde havt nogen? Er jeg født blind og døv og gal? Schema Jisroel! Det bliver min Død! Hvor kan man leve, naar man har været en saa verschwärtzter Nar? Hvor kan man? Oi! oi! oi! De har Alle hørt det, og de har hørt endnu Mere! Imorgen har jeg endnu Børn i Byen! Og hvordan kan jeg bevise, at det er Digt og Schkorum⁵, at jeg løi mig selv paa? Førre hende frem og lade hende sige endnu engang - - sau m'hrulle, und sau m'hrulle!⁶ Nei, det ene m'hrulle er endnu værre end det andet - - Havde hun blot villet! - Men jeg vilde, jeg Hramor⁷, jeg Posche Jisroel!⁸ Og det skal jeg op med? Det kan jeg ikke op med! - Avrohmche, Avrohmche, Du er paa en Minut blevet et ulykkeligt Menneske! Oi! oi! Oi und Weh!«

Der indtraf ved denne Leilighed noget Særeget: Han kunde føle sin Ulykke; men han kunde ikke rigtig forstaae den; Noget inde i Hovedet var nærvædet at knække, hvergang han fuldelig vilde see og fatte sin Skjæbnes Dobbeltthed: at han havde compromitteret sig overfor Publicum og Menighed for en Lykkes Skyld, og at Lykken havde forandret sig til Ulykke og Ydmygelse, medens Prostitutionen blev, ja ovenikjøbet forøgedes. Hans Tanke foer i Cirkel omkring Dobbelttheden, vilde ind i Centrum deraf, men skreg af Smerte, inden den naaede saa vidt, og foer ud i Periferien igjen.

Alt dette foregik ikke i Stilhed; gennem den tynde Væg kunde Snedkersvenden høre ham fare op og ned, tale høit, stønne og klage, og da han allerede paa Trappen havde bemærket Nattergals lidende Udseende, gik han ind til ham.

* * * * * 140

»Feiler De Noget, Hr. Polak?« spurgte han, idet han stak Hovedet ind ad Døren.

Avrohmche greb sig til Hovedet og svarede: »Tandpine - ja, Tandpine! Skrækkelig!«

»Er det en Kindtand?« spurgte Svenden, idet han kom nærmere.

»En Kindtand? Det er værre end en Kindtand! Det er en Schikse!¹« svarede Avrohmche, ligesom lettet ved at kunne udtale sig til et andet Menneske uden at forraade sig.

»Naa, saa er det en Hundetand?«

»Naa, det vil jeg ikke sige. Men jeg er selv som en Hund jeg pines som en Hund, oh, oh!«

»Men hvor gjør det da ondt?« spurgte Svenden, idet han løftede Lygten mod Avrohmches Ansigt.

»Det er Gigt. Man bliver gammel. Jeg er en gammel Hest, en stor Hest, og jeg skulde ligesom de andre gamle Heste trækkes ud paa Amager. Og de vil trække mig ud - pas paa!«

»Ja, De maa vel have den ud; men det kan De jo ikke faae gjort før imorgen.«

»Imorgen! Gid det aldrig vilde blive imorgen!« svarede Avrohmche med en Gysen.

»Naa, naa, Hr. Polak! - Vil De ikke bruge Noget?«

»Bruge Noget? Er der Noget at bruge? Hvad forstaaer De Dem paa det? En ung Mand og en smuk Mand som De er lykkelig - jeg mener«, tilføiede han, idet han nogenlunde fattede sig, »en ung Mand med saa gode, smukke Tænder.«

»Da har jeg dog ogsaa prøvet det.«

»Har De? Hvad gjorde De saa? Jeg siger Dem: De har ikke prøvet det!«

»Jo, jeg holdt Brændevin til Tanden.«

»Brændevin til Tanden«, sagde Avrohmche langsomt. Han følte instinctmæssig Trang til Varme og Oplivelse, og Raadet forekom ham godt. »Hvor faaer man lidt Brændevin? Har De lidt?«

Med den stille Tilfredshed, som Lægfolk føle ved at give Raad i

* - 141

Sygdomstilfælde og faae det antaget, gik Svenden ind og hentede en blaa Lærke og et tykt, bredfodet Halvpæleglas.

Avrohmche vilde, idet han tog Glasset, sige den jødiske Bøn; men han fik en rædselsfuld Fornemmelse af, at han ikke turde, at han i Tanke og Villie havde svigtet sin Gud og sit Folk, og fortvivlet tømte han Glasset uden Indledning. Da han var kommet sig efter den første Virkning af den uvante Drik og følte Varme i alle Aarer, sagde han: »Det gjorde godt alligevel.«

»Der kom ikke Meget til Tanden«, sagde Svenden.

Avrohmche svarede med underlig Latter: »Det kom ikke til Tanden og dog til Tanden!«

»Ja, godt gør det allenfals«, sagde Svenden, idet han skjænkede sig selv et Glas og tømte det.

»Hvordan skulde det komme til den rigtige Tand?« vedblev Avrohmche. »Naar det kunde komme til den rigtige Tand, saa var jeg ikke her og De ikke her, og saa behøvedes det ikke.«

Svenden forstod ikke denne dunkle, talmudiske Tale og nøiedes med at svare: »Prøv da en lille en endnu.«

»Ja, men en ganske lille en.«

Avrohmche tog igjen en Slurk og tilstod med Tak til Svenden, at det nu var meget bedre, hvorpaa Svenden ønskede ham Godnat og gik ind.

Men da Svenden var borte, var ogsaa den menneskelige Deltagelse og Øieblikkets Adspredelse borte, og den frygtelige Virkelighed brød ligesom ganske ny og med feberbringende Magt frem for Avrohmches af Drikken ophedede Bevidsthed. Det forekom ham umuligt, at det kunde være, som det var, og han kunde dog ikke nægte det. Det blev ligesom et Væsen, der var sammen med ham i Værelset og det ene Øieblik skjulte sig i en af Krogene, i det andet Øieblik foer imod ham, vilde gribe ham i Struben, kaste ham i Gulvet. Imens fore Tanker og Erindringer afsted som i den vildeste Runddands, og han saae de forskjelligste Ting paa engang: Emilie paa Torvet, glidende bort som en Skygge, den unge Person i Logen, leende ham ind i Ansigtet, Mængden i Forsalen uendelig dybt nede; det brummede og lo, og det skingrede med Musiken af »Svend Dyrings Hus« og Oprørsscenen i »den Stumme«, og midt i det stod eller gyngede hans Fader i Luften, dødbleg, og sagde til ham: Du vil

142

endnu for Theatrets Skyld søge efter et Søm at hænge Dig paa! Du er unyttig og ubrugelig paa denne Jord! Og naar dette gled bort et Øieblik, saa korn Rædselen for den Dag imorgen i Skikkelse af et andet Spøgelse, der sprang frem af Krogen.

Det var ikke til at udholde og ikke til at ryste af. Han kunde ikke engang faae Magt til et Skrig, men stod famlende midt i den halvmørke Stue, som under et Mareridt, med et eneste, halvttydeligt Ønske: at slippe bort fra Livet, der ikke ydede ham nogen Tilflugt.

Hvorledes kommer Selvmordstanken? Lægerne sige, at den er en Sygdom, en Art Vanvid. Men i hvilket Øieblik og hvorledes slaaer vor hemmelighedsfulde indre Organisme over fra Enhed med sig selv til den Tvedragt, som er Vanvidet, og som giver Tilskyndelsen? Og hvorledes kan selve Vanvidet føre et Menneske til at hænge sig, et Foretagende, der i fornuftige Folks Øine er vanskeligt og fordrer en besynderlig

Forstandighed? Ved alle andre Dødsmaader har man en Slags Øvelse. Enhver har prøvet at stikke eller skjære sig, at drikke Noget, hvoraf man faaer ondt o.s.v; de, der skyde sig, have tidligere afskudt en Bøsse eller Pistol. Men at hænge sig selv op paa et Søm eller paa en Knage er Noget, der ligger udenfor al Øvelse, og dog udføre Folk det i Afgjørelsens Øieblik med en Sikkerhed, der er ligesom en uhyggelig Genialitet i Vanvidets Stund.

Hvorledes kom Avrohmche Nattergal til at hænge sig? Han stod ved Vanvidets Rand; men han var endnu ikke tumlet ud over Randen. Hans døde Fader pegede paa et Søm at hænge sig paa; men Avrohmche havde næppe nogensinde taget det for stort Andet end et billedligt Udtryk. Han ønskede sig bort fra Livet, men havde endnu ikke mistet Selvopholdelsesdriften, den instinctmæssige Kjærlighed til sig selv som levende Person. En tilsyneladende Ubetydelighed gjorde Udslaget. Han saae, medens den skrækelige Runddands gik for sig, Noget paa Væggen, noget Fast, ligesom et Menneske. Det var hans egen gamle Frakke, som hang der; men ham syntes det med Et, at han havde Selskab, at noget Menneskeligt var ham nær, og han fik et eneste, stort Ønske: at kunne nærme sig det. Efter en Tid, der forekom ham uendelig lang, med Opbydelse af alle Kræfter, fik han gjort et Skridt hen imod Frelsen og greb i det - saa var det tomt, ikkun Hylstret til et Menneske, maaskee hans egen Fader. Igjennem de skuffede eller skræmmede Fingerspidser 143 steg en Fornemmelse op til Hjernen og fuldførte Vanvidet. Med uforklarlig Hast og Sikkerhed huskede han, at Pigen nylig havde spændt nye Snore til at tørre Tøi paa udenfor Vinduet, og med ligesaa stor Bestemthed huskede han, at der under Loftet var et stort Søm. I et Nu havde han Snoren og - var hængt.

Men ogsaa dennegang havde han gjort mere Larm, end han selv vidste af, og næppe hang han, før Svenden var inde hos ham og fik ham ned.

Avrohmche var altsaa ikke hængt tildøde, men dog mere død end levende. Svenden kaldte Folk til og fik ham bragt paa Hospitalet.

I Byen erfarede man det Sælsomme, at han var bleven gift, næsten samtidig med, at han var bleven bragt paa Hospitalet enten i Vanvid eller i Feber. Det Sidste slugte det Første; naar En rammes af en hverdagslig Ulykke, holder han op at være interessant. Ikke ganske saa gik det med Sass'es. Medlidenheden med ham, fordi han var syg, maatte rigtignok kæmpe haardt med Uvillien over, at han saa stille og snu havde giftet sig; men selve Giftermaalet havde dog noget storartet Urimeligt og Utroligt ved sig. Man skaffede sig fra Byen de allerpaalideligste Oplysninger, uden at de gave Lys. I hans Logi blev sagt, at han havde været vild og forsøgt at tage Livet af sig; men baade Snedkersvenden og hans Mester og hele Familien bleve i høieste Grad forbausede, da der blev spurgt om hans Kone. Ogsaa i Forsalen havde man vel seet Nattergal og hørt hans Erklæring; men Ingen havde i Trængselen opdaget hans Kone. Om end Nogen havde seet Emilie mellem andre Kvindeskikkelser nær ham, var hun den, man mindst havde tænkt sig som hans Ledsagerinde gjennem Livet. Nogle Folk sagde skjødesløst, at det var vel ingen Anden end Gitte Sass, Avrohmche var bleven gift med, og Familien Sass, der søgte efter hans Kone ude i Byen, blev til sin Forbauselse viist hjem i sit eget Hus. At hun ogsaa i visse Maader var hjemme hos dem, i Kjøkkenet, at et lille Spørgsmaal her kunde ledet dem paa Spor efter Sandheden, faldt dem ikke ind.

Imidlertid laa den, der bedst kunde have oplyst Alt, hvis han havde villet, paa Hospitalet, og da man i Førstningen virkelig ikke vidste, hvorledes det stod til med hans Hoved, tilstededes intet Besøg. Han laa hen, beskyttet mod Verden af selve sin Sygdom, af Hospitalet 144 som af en Helligdom, og i dem snart paafølgende Lyksalighedstilstand, den Følelse af Kraftløshed og nyt Liv, der i Reglen følger med en Reconvalescens, stod det Indtrufne for ham uden Braad, hyllet i et besynderligt Slør. Han vidste med Velbehag, at han ikke var gift og ikke havde forladt Menigheden; Enhver kunde komme og forske: om han saa selv havde sagt det, var det dog ikke sandt. Hvorfor havde han da sagt det? Det løb lidt rundt for ham. Han haabede, at Emilie vilde tie om hans Kjærlighed, ligesom hun havde tiet om Ordet Suss; men alligevel trykkede dette Punkt ham mest; han vidste ikke af, at han aldrig havde forraadt sin Kjærlighed til hende eller Nogen.

Paa den anden Side fik Mdm. Sass Tid til at sunde sig, til at overvinde den første Uvillie over hans Snuhed, til at tvivle om den og til at betænke mange Muligheder. Om han end ikke var gift, kunde han dog gifte sig; man havde seet saa Galt før; der var baade Enker og aldrende Piger, som en Schathren1 kunde foreslaae ham. Folk i Byen vidste jo meget godt, at han havde en Capital. Hvordan havde hun kunnet glemme det, gaae omkring med aabne Øine og oversee det? Den nye Frakke! Hvis den ikke var Tegn paa, at han havde holdt Bryllup - og det var dog, vel overveiet, ikke sandsynligt - saa var den Tegn paa, at han kunde »forandre sig«. Hun forstod ikke sig selv. Der skete hende kun Ret, hvis han nu var gift; hun havde selv fortjent den Ærgrelse at see baade ham og hans Penge blive trukne over i en anden Familie, der aldrig havde taget sig af ham, der ikke vilde have aabnet sin Dør for ham, dengang han blev afskudt af sin egen Fader. Men var han nu virkelig gift, eller var han ikke gift? Derpaa kom foreløbig Alt an.

Endelig kom Øieblikket til at spørge; hun sad hos ham, og hun spurgte, eller rettere, hun spurgte ikke, hun sagde: »Avrohmche, alle Mennesker sige, at Din Sygdom kommer af, at Du gaaer for Lad og koldt Vand og Ingen har til at tage sig af Dig.«

»Hvem skal tage sig af mig?« svarede Avrohmche med stor Mathed og beregnet, stor Uskyldighed. Men strax blev han yderlig bange; hun kunde svare: Skal ikke vor Tjenestepige Emilie? Angsten

*
- 145

gjorde ham saa dødelig bleg og blaa, at Mdm. Sass, af Frygt for, at det var Sygdommen, der kom over ham, holdt op med Samtalen. Men da hun kom hjem, sagde hun: »Han er ikke mere gift end bag paa min Haand!«

Ved næste Besøg sagde hun:

»Avrohmche, kan Du taale, at jeg taler med Dig om Din Fremtid?«

Fremtiden havde han Intet imod, naar man blot lod Fortiden i Fred. Han svarede: »Fremtiden er, at der skal holdes Levaie.«¹

»Snak, Sniksnak! Der er Ingenting i Veien med Dig! Du har aldrig seet bedre ud end nu.«

Avrohmche brød ikke sit Hoved med at udfinde den dobbeltydige Compliments sande Mening; han laa som en Snegl og lyttede.

Hun vedblev: »Vi har før talt om Din Fremtid - kan Du huske? Da min salig Mand levede?«

»Gebenscht soll er sein!² Hvis Nogen er i Gan Eiden,³ saa er han!«

»Med Guds Naades Hjælp, det er han. Veed Du, hvad han vilde sige, hvis han nu levede?«

Nu kom Angsten igjen af al Magt over Avrohmche; han ventede det Svar: Salig Leizer vilde sige, at Du ikke maa gjøre Dig til Nar med vor Tjenestepige. - Han formaaede kun at sige: »Han vilde tale blidt.«

Hun svarede med et langsomt, betydende Nik: »Han vilde tale blidt. Han vilde sige: Avrohmche, Du er for god til at gaae der om Aftenen i Regn og Kulde og blive syg og døe paa et Hospital. Du skal have Nogen til at være om Dig og tage sig af Dig og være god imod Dig i Dit eget Hus. Du skal gifte Dig, Avrohmche.«

Det rykkede nærmere, nu var det kun et Haarsbred borte, nu vilde det komme haanligt, sønderknusende: »Med vor Tjenestepige.« Han stønnede: »Med mig er det forbi«, og lukkede Øinene for Lynet.

* * *
- - - 146

»Snak, Avrohmche! Det er aldrig forbi. - Troer Du, at Isak, min Søn, er et ærligt og honnet og skikkeligt og stræbsomt Menneske?«

Hvad var det? Hun talte om sin Søn! Hendes Tanker vare ikke paa det frygtede Sted! Avrohmche aabnede Øinene.

»Troer Du det?« spurgte hun.

»Und wie!¹ troer jeg det!«

»Og troer Du, at han er et dygtigt Menneske i sit Geschäft?«

»Kol lisroel!² skal have en Søn som Isak! Kan jeg sige Mere?«

»Naa. Isak vil etablere sig. Du indskyder Din lille Capital og gaaer i Compagni med ham, og for Resten vil Vorherre sørge.«

Nu forstod Avrohmche fuldstændig. Han forstod, at han var frelst, han følte det som et Mirakel, og til Gjengjæld for, at hans Vidtløftighed saa forunderlig var bleven skjult, fandt han det billigt, at han giftede sig med Gitte.

Han henvendte i Hast en Velsignelse til Gud og spurgte, næsten uden at tænke derover: »Hvad vil Gitte sige?«

»Gitte«, svarede Mdm. Sass, »er en fornuftig Pige og har traadt sine Børnesko. Og hvor er jeg?«

Dagen efter kom Gitte, alene.

Hun sagde uden Indledning: »Pollok, Moder siger, at vi To skulle gifte os.«

Avrohmche svarede: »Hun har sagt det Samme til mig.«

Hun vedblev: »Vi er nu ikke Børn længer, Pollok. De faaer en stakkels, halvgammel Pige; naa, det veed

De. Men der er Noget, jeg maa spørge om.«

»Hvis jeg kan svare, saa spørg, Gitte.«

»De kan svare. De er den Eneste, der kan, og den Eneste, der skal. Er det Synd at holde af en Christen - jeg mener: holde rigtig af, være forelsket?«

Avrohmche havde troet sig fuldstændig sikker; nu kom Spørgsmaalet saa overvældende, at han nær var besvimet. Men det lykkedes

* *
-- 147

ham dog at samle sig og opkaste en lille Forskandsning: »Synd?« svarede han; »der er større Synder.«

»Men hvis jeg havde været forelsket i en Christen, hvad saa?«

»De?!« udrød Avrohmche, og noget Nyt opsteg for ham: Han var Mand, han var Kvindens Herre og Dommer. Men ligesaa hastig blev han betænkelig: Var det ikke en Snare? Eller hvad var det for en Historie? Han vovede ikke at sige et Ord.

Hun gav ikke Agt paa ham, men vedblev: »Det vilde jo være Synd imod Gud, om jeg skjulte Noget for den Ægtemand, han giver mig.«

Altsaa, det var Alvor, og Tanken betog Avrohmche.

»Hvem er den Mand?« raabte han; »hvad er det for en Mand? Hvordan er De kommen til den Mand?«

»Det var en Officier.«

»En Officier! - For vore Synders Skyld er Soldater til, for vore store Synders Skyld er Officierer til! - En Officier! - Hvordan kom De til den Officier?«

»Det veed jeg ikke, Pollok. Det var mig vel k'sof1. Jeg kom gaaende paa Gaden, og lige med Et saae hans Øine ind i mine Øine. Jeg havde aldrig seet ham før. Det var ganske nyt. Det var, som han var bleven skabt lige i det Øieblik og jeg ogsaa skabt i det Øieblik.«

»Man gaaer forbi en saadan Skabning - en Officier!«

»Gik jeg da ikke forbi? Jeg gjorde Plads saadan, at det var, som jeg gik ind i Husenes Mure; jeg blev til Ingenting, jeg blev til Luft, og jeg kom forbi.«

»Naa; forbi er forbi. Saa var det forbi - ikke?«

»Nei. En Dag, som jeg sad allerbedst, stod han paa Gaden og saae op. Jeg troede jeg skulde falde ud af Vinduet. Jeg kunde ikke gjøre ved det.«

»Ausgefallene Schtrof!« raabte Avrohmche med et bittert humoristisk Ordspil2. - »Og saa begriber jeg: saa mødte De ham igjen paa Gaden.«

»Jeg mødte ham igjen paa Gaden.«

* *
-- 148

»Og hvad sagde han?«

»Um Gottes willen, Pollok! Hvor kunde han have talt til mig? Jeg havde skreget! Jeg var død! Tale med en Officier paa Gaden! Jeg saae aldrig mere paa ham.«

»Naa«, sagde Avrohmche med et svagt Smil, »naar De ikke har talt med ham og ikke seet paa ham -«

»Pollok, jeg skal sige Sandheden, derfor er jeg kommen. Jeg talte ikke med ham; men jeg tænkte paa ham, og naar jeg saa mødte ham, kunde jeg mærke, at han vidste det.«

»Og De siger, De saae ikke paa ham!«

»Jeg saae ikke paa ham.«

»Schkorum!«1 mumlede Avrohmche og gjorde en halv Vending mod Væggen.

»Jeg saae ikke paa ham, og jeg blev hjemme og gik aldrig ud alene.«

»Meget godt. Saadan er det godt.«

»Men han skrev mig til.«

»Han talte ikke; men han skrev! - Hvad skal jeg faae at høre, Gitte? Hvorfor sætte Hei foran Vof?2 Sig dog hellere det Hele paa engang!«

»Jeg siger det jo, han skrev mig til.«

»Hvad skrev han?«

»Han skrev - hvad skriver man til en ung Pige? Han vilde see mig, han vilde tale med mig, han vilde møde mig.«

»Saadan skriver de til alle Piger. Det bryder man sig ikke om.«

»Man bryder sig ikke derom. Pollok, dengang De tog Moder og mig til Theatret for at see Svend Dyrings Hus og de dernede talte om Runer, saa forstod jeg, hvad Runer var; men De forstod det ikke, Pollok.«

»Sie wass viel«,3 mumlede Pollok ved sig selv og vedblev efter en kort Taushed: »Runer. I Stykket paa Theatret løber hun efter ham.«

* * *
--- 149

»Jeg løb ikke efter ham. Hvor kunde jeg? Hvordan skulde jeg blive borte fra Moder og mine Brødre?«

»Det er sandt. De er en god Pige, Gitte. De blev hjemme. Og saa var det endelig forbi, in Emmes1 forbi?«

»Saa fik jeg en Fredag Eftermiddag Brev fra ham, at nu skulde han reise bort Søndag Morgen, og nu havde han et Ønske som en Mand før sin Død, at see mig en eneste Gang, og jeg skulde selv bestemme, hvilken Tid jeg vilde komme Løverdag Aften. - Og det kunde jeg, for den Aften skulde Moder i Theatret, og mine Brødre kom ikke hjem. Og han bad som en Mand før sin Død.«

»Runer!« sagde Avrohmche; »den verschwärtzte Skrivning! De forbandede Runer! Herren forbande den, som først opfandt dem! Omein!«2 - »Naa, og saa gik De?«

»Nei, for da jeg skulde skrive og bestemme Tiden og Stedet, var det bleven Eref3, og Moder havde tændt Schabbaslysene, og saa tør man jo ikke skrive.«

»Og saa skrev De ikke, virkelig ikke?« spurgte Pollok, skjøndt han fandt det naturligt.

»Jeg havde Pennen i Haanden; men da jeg vilde sætte den paa Papiret og for første Gang i mit Liv være mekhalle Schabbas4 stod Fader op i sine Ligklæder.«

»Naa?«

»Naa. Og Løverdag Aften, da jeg turde skrive, var det for silde til at skrive, og det var ovre, og jeg takkede Gud.«

»Naar skete det? Hvor længe er det siden?«

»Det var, dengang De friede til mig første Gang, for tyve Aar siden.«

»Tyve Aar!« skreg Avrohmche og reiste sig op i Sengen. »Gitte! I den almægtige Guds Navn - jeg har været forelsket i en Christenpige, og det er ikke tyve Dage siden!«

»De, Pollok? - Stakkels Avrohmche!«

»Vil Du tilgive mig det, Gitte? - For hendes Skyld vilde jeg

* * *
--- 150

hænge mig - jeg var gal, splittergal; men det er sandt - - derfor ligger jeg her! Men nu er det ovre, Gitte; vil Du bære over med mig og tilgive mig?«

»Stakkels Avrohmche, min Husbond i Guds Navn! Lad os huske de Døde og holde sammen, til Bal Hamoves1 kommer.«

Nogen Tid efter indfandt Avrohmche sig i sit gamle Logi for at flytte Adskilligt til den nye Bolig, der var bleven beredt for ham. Han saae ud som i Tiden før de store Begivenheder, kun mere bleg, men behageligere bleg. Svenden kom ind for at hilse paa ham til Afsked og gjorde i sit stille Sind den Bemærkning, at han saae ud, som om han var bleven hvidtet indvendig, men blev forlegen, og Avrohmche var ogsaa forlegen. Men endelig brød Avrohmche overters og sagde: »Naa, jeg var gal, bindegale, og vilde gjøre en Ende paa mig selv, og De frelste mig og skar mig ned - - - og jeg er dog bleven hængende! - Men nu

hænger jeg rigtig!«

*
- 151

Tømmerpladsen

Min Onkels Huus var ikke noget romantisk Huus, og det vilde vist undre sig storlig, naar det erfarede, at det havde givet Stof til en trykt Fortælling. Der var ingen Børn, ingen Lystighed, ingen Selskaber. Skjøndt min Onkels Drift gjorde ham det nødvendigt at holde en Snees Karle - Avlskarle, Kudske, Gaardskarle og Røgttere - et talrigt Boutik- og Contoirpersonale og til disses Pleie idetmindste fem Piger, saa gik dog Husets Indre som en Maskine, rolig, ensformig og uden Afbrydelse.

Om Morgenen, naar jeg kom op, fandt jeg Dagligstuen næsten skinnende af Reenhed; frisk Sand var strøet paa Gulvet, om Sommeren stod en Blomsterkost paa Bordet og udbredte en mild Vellugt i Værelset; om Vinteren stod et lille Fyrfad med Røgelse paa Kakkellovnen. Paa et lille Bord i Hjørnet af Stuen stod et Par Kopper, Sølv-Fløde- og Sukkerskaalen, et Fyrfad med Thepotten og en lille Asiette med Smørrebrød. Før Kl. 12 kom Ingen ind i Værelset; Tante var beskjæftiget i Kjøkkenet, Onkel i Contoiret, Boutiken eller Magasinerne. Paa Slaget 12 stod Middagsbordet dækket. Onkel og Tante sad i Sophaen, Bogholderen og de to Svende traadte bukkende ind, naar første Ret var spist, reiste sig de to Svende og gik ud i Boutiken, enten deres Nærværelse var nødvendig der eller ei; de kom nøiagtig tilbage, naar Eftermaden var skaaren for, med et lille Nik til Onkel og Tante tømte de deres Glas Viin og gik fra Bordet, i Almindelighed uden at der var talt et Ord. Bogholderen, der havde været i min Onkels Tjeneste, siden han etablerede sig, blev et Par Minutter længere; der vexledes nogle Ord om Bøgerne eller om den og dens Soliditet eller om en Ildebrand paa Landet, hvorpaa Bogholderen med et Buk for Tante forlod Værelset og Onkel lagde sig til at sove Middagssøvn.

Som Barn havde jeg aldrig vovet at afbryde den høitidelige Taushed, som Vanen havde helliget ved Onkels Middagsbord; men, da jeg var bleven Student, da jeg havde røget Tobak i et Selskab, 152 hvor en af mine forrige Lærere var tilstede, da jeg havde begyndt at raisonnere over Guds Tilværelse og Sjælens Udødelighed, vovede jeg at gaae et Skridt videre, og jeg sagde engang ved Middagsbordet til Onkel: Det er rart Veir idag, skal vi ikke i Eftermiddag gjøre en Seiltour med Tante? - Den første Lyd af min Stemme skræmmede næsten mig selv, og hele Bordselskabet dreiede uvilkaarlig Hovedet hen imod mig, men derpaa endnu mere forbauset imod Onkel, da han svarede: Du kan spørge Tante, om hun vil tage med. - Nu havde jeg Fuldmagt til at tale: De gjør os nok den Fornøielse, Tante, ikke sandt? - Og Bordselskabets Forbauselse naaede den høieste Grad, da endogsaa Tante talte og svarede mig: Siden Du er bleven saadan en flink Student, faaer man vel. - Mit Mod kjendte nu ingen Grændser, jeg havde turdet binde an med Storsultanen selv, og da de Andre reiste sig, fik jeg Onkel til at rykke ud med et Glas gammel, ægte Dry-Madeira, idet jeg gjorde ham opmærksom paa, at en saadan Dessert var overordenlig gavnlig for Fordøielsen. Siden den Tid blev Madeira en staaende Artikel ved Onkels Middagsbord og jeg af alle Husets Folk, fra Contoiret til Stalden, betragtet som almægtig i Huset.

Efter Bordet indtraadte igjen Formiddagens Stilhed; Husets Maskineri fortsatte sin ensformige Bevægelse. Sjelden bevirkedes en Afbrydelse ved en Proprietairs eller Præstefamilies Ankomst fra Landet, eller ved at en Capitain, der var hjemkommen med et af Onkels Skibe, gjorde sin Opvarthning. Saa var der Stads! Jeg erindrer, at Onkel engang gik om i ængstelig Forventning. Han havde udsendt et Skib paa en usædvanlig stor og lang Expedition, og de sidste Efterretninger, man havde om Skibet, var, at det var blevet seet under en Storm i den biscayiske Havbugt. Onkel gik op og ned bagved Disken, med Hænderne paa Ryggen, og fløitende alle mulige Melodier imellem hinanden; saa vidste man, at han ikke var god at komme nær. »Clausen! er Posten endnu ikke kommen?« sagde han til den første Svend. »Nei, Husbond«, svarede Clausen. Onkel brummede: »Til Helvede med Skibet, naar galt endelig skal være; blot min brave Kroyer var frelst!« - Derpaa fortsatte han sin Gang og sin Fløiten. Pludselig formørkedes Boutiken af en høi, svær Mand, der kom ind ad Døren, Onkel saae op, - i næste Øieblik satte han med eet Sæt over Disken og om Halsen paa den Indtrædende. 153 »Kroyer!« raabte han næsten ude af sig selv, og kyssede Capitainen. - »Min kjære Herre og Principal!« sagde Capitainen og tørrede Øinene med Bagen af Haanden. - »Har De Skibet med?« spurgte Onkel efter at have fattet sig. - »Ja, bevar's! Det ligger ude i Bugten for Modvind; jeg er gaaet iland i min Baad. Alt vel ombord! Skuden lastet lige op til Skandseklædningen.« - En Mængde Spørgsmaal og Svar krydsede nu hinanden, medens Onkel trak Capitainen hen imod Dagligstuen; men Capitainen erklærede, at

han strax maatte ombord igjen. Da han vilde gaae, spurgte Onkel: »Troer De, at De kan faae Skibet bugseret ind til iaften? Jeg vil lade Bunden slaae ud paa et Oxehoved Viin og gjøre Klapjagt paa Ænderne og Kalkunerne i min Gaard til Matroserne, hvis de kunne komme iland iaften.« - Capitainen svarede: »Jeg vil for det Første kun love dem et Anker; gaaer det ikke dermed, saa kunne vi altid tale om Oxehovedet. Farvel saalænge!« - »Husk paa, at De selv er min Gjæst iaften!« raabte Onkel til ham ned ad Gaden. Lidt efter saae jeg Onkel med betænksomt Blik maale Høiden og Breden af Disken, som han saa uforvarende havde sat over; derpaa skyndte han sig ud i Kjøkkenet til sin Kone.

Henimod Aften vare alle Husets Folk, som kunde forlade deres Beskjæftigelser, samlede paa Onkels Tømmerplads, der strakte sig ned til Stranden, til den lille Havn for Baade, der her var anlagt. Onkel og Tante stode med Capitainen ved den smalle Træbro; Folkene holdt sig ærbødig i Baggrunden; i det Fjerne kom to Baade roende, besatte med Sømænd og beskinne af den nedgaaende Sommersol. Da Baadene nærmede sig Broen, strakte den utaalmodige Onkel Haanden ud og raabte: »Velkommen, mine Venner!« Men Mandskabet i den første Baad blev liggende paa Aarerne, indtil den anden Baad havde indhentet den; derpaa bleve Aarerne reiste i Veiret, Sømændene aftog de blanke, sorte Hatte, og et tre Gange gjentaget Hurra rungede ud over den stille Bugt. Nu kunde Onkels Folk, der stode i Baggrunden, ikke holde sig længer, det maatte saa stride mod Respecten eller ei. Boutikfolk, Gaardskarle, Kudske og Røgttere sendte Matroserne tre ligesaa rungende Hurraer til Gjengjæld, til Beviis paa, at de ogsaa havde Deel i Glæden. Min gamle Brumbasse af Onkel græd, som han var pidsket, og glemte reent at holde den Tale jeg havde ham mistænkt for at have 154 forberedt sig paa hele Eftermiddagen. Imidlertid vare Matroserne stegne i Land og havde opstillet sig i Række under Styrmandens Anførsel. »Nu et Hurra for vor Capitain, Manne!« sagde Styrmanden, »og saa Cours efter Viinankeret!« Et ægte dansk Hurra lød, endnu et, og endnu et, hvorpaa Toget satte sig i Bevægelse under Larm og Jubel. Onkel gik med blege Kinder og bævende Læber, som om han fulgte Lig; engang imellem gjorde han en ærgerlig Bevægelse, som om han skammede sig over sine Følelser; men det hjalp ikke, hvergang han saae paa Capitainen og Matroserne, zittrede Læberne igjen, og da han kom op i sin Stue, sank han ned paa en Stol, lagde Panden mod Bordet og græd som et Barn.

Jeg kunde ikke nægte for mig selv, at det stille Kræmmerliv dog ogsaa havde sin Poesi, og denne Aften ønskede jeg meer end een Gang, at jeg ikke var Student, men Kjøbmand.

Nu gik det løs i Borgestuen. Matroserne sang og drak og vare som hjemme og respecterede slet ikke det ældre Krav, Husets Karle troede at have paa Husets Piger, og Husets Piger lode til aldeles at have glemt Karlene. Jeg troede at kunne see paa disse, at de inderlig fortrød de Hurraer, hvormed de havde hilset Gjæsternes Ankomst. Tilsidst, da Matroserne gjorde dem det altfor broget, gik de fortrædelige tilsengs. Men Matroserne, der havde været i Spanien, syntes slet ikke at være misfornøiede med denne sjællandske Maade at vise Jalousi paa.

Men slige Scener vare saa sjeldne i Onkels Huus, at de kun tjente til, som Undtagelse at bekræfte Reglen om dets Ensformighed og Kjedsommelighed. Det eneste Sted i Huset, hvor der daglig var noget Liv, var Tømmerpladsen. Da Onkel var den eneste Kjøbmand i Byen, der handlede med Tømmer, havde han Leverancen ved alle Ildebrande, til alle nye Bygninger, til alle Snedkere og Tømrere i Byen og den stærkt befolkede Omegn. Paa hans Tømmerplads samledes Proprietairer, Præster, Bønder, Heste og Køer; her afsluttedes Handler som paa et Marked; her blev stjaalet og den opdagede Tyv banket; her forefaldt Slagsmaal, og her drak man Forsoning efter Slagsmaalet.

Pladsen strakte sig i en Længde af over hundrede Alen fra Bygningerne ned til Stranden. Foroven var den bred og omgivet med Magasiner og Staldremisser, derpaa udstrakte den sig smallere, langs

155

med Haven, og kun omgivet af et Stakit. Paa det Sted, hvor det Smalle begyndte, laa en stor dansk Bulbider i Lænke foran en uhyre Stabel af Lægter. Mangen Vinterdag har jeg som Barn leget Soldat paa denne Plads; da var Hundehuset mit Vinterkvarter, meer end een Bonde har korset sig ved at see den lille Dreng ligge i den uhyre Hunds Favn. Men til Gjengjæld for dens Venskab har jeg ogsaa trolig bragt den mangt et Been, hvoraf Kjødet ikke var fuldt saa afpillet, som Tantes Huusreglement fordrede; mangen hed Sommerdag har jeg bragt den reent Vand og vadsket den ligesaa godt, som Huusjomfruen vadskede mig.

Men henimod Aften, naar Mængden havde fjernet sig, naar Skyggerne af de opstablede Træmasser bleve lange og Hundens Øine funkede i Tasmørket, som om den var sig bevidst, at nu begyndte dens Tjenestetid, saa blev der uhyggeligt paa Onkels Tømmerplads. Lægtetablerne toge sig ud som gothiske Taarne, de fiirkantede Brædemasser saae ud som mørke Casteller, og de lange Rækker af Bjælker og Planker lignede Volde. Hist og her stak en enkelt Lægte sit smækkre Spiir frem, et enkelt Bræt ragede ud fra Brædestablen, en enkelt Planke var trillet ned, og det gav det Hele et Udseende som en Ruin, som en forfalden Borg, hvor Aander drev deres Væsen. Folkene i Borgestuen kunde ogsaa fortælle, at man mangen Nat hørte en sær Støi herudefra; da larmede Hunden og sled i sin Lænke; men, naar man kom ud, var der Intet. Dette kom mig i Tankerne, naar Mørket faldt paa, og naar jeg da saae paa Hunden, forekom den mig som en ganske anden Hund, det var, som om den ventede sit hemmelighedsfulde Selskab.

Det var i min Barndom, senere blev jeg naturligviis forstandigere. Imidlertid er det vist, at Hunden aldrig har kjendt mig eller nogen af Husets Folk om Natten.

En Nat, den anden Sommer efter at jeg var bleven Student, og kort efter min Ankomst, blev jeg vækket af Onkel, der stod for min 156 Seng med en Hirschfænger i den ene Haand og et stort Gevær i den anden. Han sagde: »Staa op, Ludvig1, og gaa med mig!«

Jeg var faret op i Angst og kunde ikke strax samle mig. »Hvad er der, Onkel?« spurgte jeg.

»Staa op og klæd Dig paa! Imens kan jeg fortælle, hvad der er. Saadan! Her er Dine Beenklæder! Jeg har i en Maanedes Tid lagt Mærke til, at Hunden ude paa Tømmerpladsen tager paa Vei netop hver fjerde Nat. Folkene troe, det er Spøgeri; men jeg veed bedre, hvad det er: Der bliver stjaalet af mit Tømmer. Inat er det der igjen, og det er klart Maaneskin; Dig kan jeg stole paa, kom Du med mig. Tag en Bøsse med for Sikkerheds Skyld.«

Jeg var hurtig klædt paa og greb den dobbeltløbede Riffel, der altid hang ladt i dette Kammer, og fulgte Onkel.

Alt som vi nærmede os Tømmerpladsen, kunde vi tydeligere høre Hundens frygtelige Larm. Da vi kom til Porten, der skilte Gaarden fra Pladsen, skjælvde min Onkel, saa at han ikke kunde faae Nøglen ind i Hullet; men Hunden, hvis skarpe Sands formodenlig underrettede den om, at der nærmede sig Hjælp, syntes at samle nye Kræfter, og pludselig lød det, som om den i fuldstændigt Raseri havde slidt sig løs og foer ind paa Nogen. Da faldt der et Skud, Hunden udstødte et dæmpet Hyl, og Alt blev stille. Jeg blev saa forbittret ved Tanken om, at man havde dræbt Hunden, at jeg paa Maa og Faa skjød igjennem den gamle Port i den Retning, hvorfra Lyden var kommen. Der hørtes et svagt Skrig; men, da Onkel endelig havde faaet Porten op og vi traadte ud paa den maanebeskinnede Plads, var der Intet at see. Det forekom mig et Øieblik, at jeg gjennem Aabningen mellem Brændestablerne saae en Skygge glide hen over det tilgrændsende Vænge; men i næste Øieblik var det forsvundet, og jeg var tilbøielig til at troe, at jeg havde seet feil.

Min Onkel yttrede ingen synderlig Lyst til at gaa videre og gjennemsoøge Brændestablerne, og jeg ikke heller; thi, om jeg end

*
- 157

havde endnu et Skud i Geværet, er det dog, selv i heldigste Tilfælde, ikke videre behageligt at komme i Haandgemæng og skyde et Menneske for et Stykke Tømmers Skyld. Saaledes vendte vi da om, og denne Nats Eventyr var tilende.

Den næste Morgen blev Hundens Saar undersøgt. Det viste sig da, at en Kugle havde berørt Hovedet og taget lidt af Hovedhuden bort; men forresten var Hunden kun bleven lammet ved Rystelsen, og Dyr lægen gav til min store Glæde Haab om dens Helbredelse. Den blev baaren op i Borgestuen og lagt paa en gammel Dyne, og den største Stilhed blev paalagt Folkene, naar de spiste, for ikke at forstyrre Patientens Slummer.

Som jeg længere op ad Dagen stod foran Hunden, der laa med halvaabne Øine, ligesom i Dvale, kom Nogen gaaende, og jeg bemærkede, at Hundens Øine pludselig aabnedes heelt og lyste af Raseri, og at den gjorde et forgjæves Forsøg paa at reise sig. Jeg vendte mig hurtig for at see, hvem det var. Det var da ingen anden end den ene af Onkels Svende; han gik forbi uden at see til Hunden; men netop denne tilsyneladende Ligegyldighed i Forening med Symptomerne hos Dyret vakte en Mistanke hos mig, og jeg besluttede at lægge Mærke til Svenden i al Stilhed.

Det var en høi, velvoxen Fyr, med et kjækt og smukt Ansigt. Han pleiede at styre en af Onkels Seilbaade i en Storm ligesaa rolig, som han afveiede et Pund Kaffe; jeg havde seet ham skyde en Maage i Flugten med samme Sikkerhed, som han i Magasinet afhuggede et Stykke Stangjern. Paa Borgerballerne var han, om just ikke en complet fiin og gentil Cavalier, dog en rask og belevn Dandser. Skjøndt Onkel i Almindelighed ikke kunde lide de »kjøbenhavnske Fyre«, hvorved han forstod de Svende, der havde Sands for Andet end Disken, Contoiret og Tømmerpladsen, hørte jeg ham dog ofte omtale denne Svend som den flinkeste og paalideligste, han nogensinde havde havt, og jeg selv havde, trods min vakte Mistanke, Møie med at troe, at han stod i Forbindelse med Folk, der stjal Tømmer fra min Onkel.

Ganske overensstemmende med det Vink, Onkel havde ladet falde, mærkede jeg i tre Dage intet Usædvanligt; men den fjerde Dag blev jeg opmærksom paa en besynderlig Uro, der syntes at have betaget Svenden. Han spiste Lidet eller Intet ved Middagsbordet, 158 svarede forvirret paa alle Spørgsmaal og kunde ikke engang besørge Kunderne i Boutiken. Henad Eftermiddagen gik han over i Svendekammeret, og, da jeg nu ansaae det for min Pligt at udspionere ham, lyttede jeg og hørte da, at han ladede en Pistol eller et Gevær og lagde Vaabnet under Sengen.

Nu antog jeg, at Touren var til mig at handle. Jeg skaffede mig hemmelig Nøglen til et af de Magasiner, der vendte ud til Tømmerpladsen. Derhen bragte jeg, under Foregivende af at ville skyde Strandmaager, den dobbeltløbede Bøsse, endvidere noget Brød og en Flaske Viin, der skulde tjene mig til Aftensmad; endelig

stak jeg ved min Bortgang to smaa Pistoler til mig, som Onkel havde hængende i sit Sovekammer ovenover sin Pengekasse. Da det begyndte at mørknes, blev jeg nede i Haven, indtil Porten, der førte fra Gaarden til Tømmerpladsen, var lukket, og gik saa op og skjulte mig i Magasinet.

Aftenen var stille. Igjennem den paa Klem staaende Dør kunde jeg høre Oldenborrerne summe og Søen huult rulle mod Stranden. Da det var Midnat, stod Maanen op, og Tømmerpladsen blev lys; over enkelte Partier af den kastede Lægte- og Brædestablerne deres underlige, uhyggelige Skygger.

Klokken blev Et, og jeg begyndte at blive søvsnig; da hørte jeg pludselig en sagte Larm, der gjorde mig aarvaagen. I den Bygning, der skilte Gaarden fra Tømmerpladsen, og som brugtes til Oplag af Salt og Tjære, aabnedes en Luge, og ud af denne svang sig - min Onkels Svend. Han var formodentlig stegen ind gjennem en af de Luger, der vendte til Gaarden, og var ved Hjælp af en Tjæretønde naaet høit nok til at kunne svinge sig ud igjen paa den anden Side. Forsigtig stablede han endeel Brænde sammen nedenfor Lugen for at sikkre sig et hurtigt Tilbagetog. Derpaa gik han, idet han ligesom instinctmæssig stadig søgte Skyggen, hen til den Side af Tømmerpladsen, der vendte ud til Naboens Vænge, og blev en Tidlang staaende der ganske stille. Imidlertid vendte jeg Piben af min Bøsse henimod ham, for, naar jeg anraabte ham, at see truende ud, og gjorde mine to Pistoler færdige; tog ogsaa, ærlig talt, en Slurk af Viinflasken for at styrke mit Mod.

Lidt efter hørte jeg en sagte Hvisken, hvorpaa jeg saae et Brædt i 159 Plankeværket blive skudt ud, og - en ung Pige steg gjennem Aabningen ind paa Pladsen.

I dette Øieblik paakom mig uvilkaarlig en Følelse af Skamfuldhed: Der sad jeg med en dobbeltløbet Riffel, det ene Løb ladet med Kugle, det andet med Hagl, to skarpladte Pistoler og en Flaske Viin, som jeg næsten havde tømt for at holde Modet opreist. Og den frygtelige Fjende, imod hvem jeg saaledes var væbnet lige indtil Tænderne, var ingen Anden end den blide Gud Amor.

Nu begreb jeg meget godt den stakkels Fyrs Uro - i en Alder af atten Aar har man Sympathi med Sligt. Ogsaa det, at der netop hver fjerde Nat var Larm, begreb jeg; det var formodentlig den een for alle Gange, i Mangel af Correspondance, aftalte Mødetid.

Det Eneste, jeg kunde have imod det Hele, var, at jeg ikke selv var i Svendens Sted; thi jeg kjendte meget godt den unge Pige, det var Hattemager Petersens Datter, vor smukke Naboerske. Sidste Vinter havde jeg dandset med hende paa Borgerballet, og der laa dengang i det dunkle, blaa Øie en ungdommelig Sorgløshed og derhos en næsten bacchantisk Glæde over Dandsens Hvirvel, som bragte mit Hjerte til at banke hurtigere.

Det elskende Par var imidlertid gaaet tæt forbi mig og forsvandt i et af Lysthusene i Haven. Jeg stirrede i nogen Tid op til Maanen og faldt saa i Søvn paa mit haarde og ensomme Leie.

Næste Dag piintes jeg svarlig af den Hemmelighed jeg bar paa. Jeg smilte flere Gange saa skjelmisk som mulig til Hansen, hostede og sagde: Hm! hm! men han syntes aldeles ikke at mærke det og bevarede en urokelig Alvor.

Det gjorde et underligt Indtryk paa mig, da min Fortrolighed saaledes blev tilbageviist. Hemmeligheden, der nylig havde forekommet mig saa smilende og munter, blev alvorlig og mørk; min Moralitet oprørtes pludselig over Forholdet imellem de to unge Mennesker, og jeg sagde til mig selv, at det var min Pligt, min ufravigelige Pligt at fortælle, hvad jeg vidste. Men hvergang jeg saaledes havde beviist for mig selv, at Taushed vilde være en Feil, baade imod Moralitet og Sædelighed og imod selve det unge Par, der ilede Fordævelsen imøde, paakom mig en Følelse af, at mit Beviis dog ikke duede, at jeg var en Forræder, naar jeg talte. 160 Hemmeligheden begyndte at pine mig, jeg led ved at bære paa den; saaledes maa Kong Midas's Barbeer have været tilmode, da han havde opdaget, at hans Herre havde Æselsører. Jeg troer, jeg var bleven syg, hvis ikke Skjæbnen havde forbarmet sig over mig.

Et Par Dage efter gik jeg en Morgen nede paa Tømmerpladsen frem og tilbage foran det løse Brædt. Det var min eneste Fortrolige, jeg havde fattet en Slags Kjærlighed til dette Brædt og tilbragte en stor Deel af Dagen i dets Nærhed. Pludselig saae jeg min Onkel komme nede fra Stranden. Han bar en Træsko i Haanden og gik usædvanlig hurtig; jeg kunde ved første Øiekast see, at der var Noget i Veien.

»Nu har jeg Tyven!« raabte han, da han fik Øie paa mig.

»Hvilken Tyv, Onkel?«

»En af dem, der stjæle mit Tømmer - her har jeg Beviset!«

Med disse Ord løftede han Træskoen i Veiret og rystede den med truende Triumph.

»Jeg skal gjøre kort Proces!« vedblev Onkel; »alle mine Folk skal i Forhør, og Ole Jensen skal strax arresteres.«

»Men, Onkel, hvad har De da opdaget?«

»Jeg har opdaget, hvem der var her paa Pladsen forleden Nat! Jeg har gaaet og lirket og passet paa og seet alle mine Folk stift i Ansigtet; men jeg kunde ikke opdage Noget. Ligesom jeg laa inat, faldt det mig ind, at Tyvene vist vare retirerede ud over den lille Plet, der ved Lavvande er aaben mellem Stakittet og Stranden, og at man mulig kunde finde Spor inde i Vænget. Jeg kunde ikke sove af Længsel efter Daggryet. Nu har jeg været der - rigtig, der var Spor, og en halv Snees Skridt hiinsides Stakittet fandt jeg denne Træsko, der passer i Sporet. Og over Vristen er udskaaet O.J.s. Det er Røgteren Ole Jensen; han har O.J.s. syet med rødt Garn paa sine lange Strømper. Han skal strax til Byfogden!«

Nu havde jeg en Grund til ikke at tie længer: En Uskyldig blev mistænkt, han burde ikke forhøres og arresteres, for at de Skyldige kunde gaae frie! Jeg sagde:

»Onkel, naar De vil give mig Deres Ord paa, at De ikke vil blive hidsig, saa skal jeg fortælle Dem Alt.«

»Du?« udbrød Onkel, med slet dulgt Fortrydelse over, at jeg mulig havde opdaget Meer end han. 161 »Ja, Onkel; men giv mig Deres Haand paa, at De ikke vil være for streng; De vil faae en underlig Historie at høre.«

Onkels Nysgjerrighed var vakt, og han gav mig sit Ord. Jeg fortalte ham hiin Nats Begivenhed.

»Det var som Satan!« sagde Onkel og kastede Træsken; »den Gavtyv! Fulgte Du efter dem ned i Haven?«

»Nei, Onkel«, svarede jeg og slog Øinene ned.

Han gav sig til at gaae frem og tilbage med Hænderne paa Ryggen, og jeg troede, at han tænkte paa, hvad han skulde foretage i Sagen; men pludselig standsede han foran mig og sagde: »Ludvig, det er vist Noget, Du selv har lavet. Saadant Noget kan ikke foregaae i mit Huus.«

»De kan jo faae det at see med Deres egne Øine, Onkel.«

»Død og Pine! Kan jeg det?« raabte han og gned Hænderne.

»Ja, næste Gang de mødes, behøver De jo blot at gaae med ned i Magasinet.«

»Ja, men naar mødes de, Du kloge Hoved? Hæ!«

»Det er jo hver fjerde Nat, og desuden skal jeg nok forud mærke det paa Hansen.«

»Hm, ja, saa gjør det; men vær nu bare forsigtig og lad ikke Munden løbe. - For jeg vil have Syn for Sagen«, tilføiede han med streng Tone, »og saa skal Hansen skee Allandsens Ulykker.«

Det var til ingen Nytte, at min værdige Onkel forstillede sig for mig; jeg mærkede godt, at han i Grunden havde en inderlig Fornøielse af Historien.

De to følgende Dage søgte han forgjæves at unddrage sig det Fortrolighedsforhold, der var opstaaet imellem os, og som efter hans Begreber var upassende for en Onkel. Naar han tiltalte mig, var Tonen i Begyndelsen haard og uvenlig; men lidt efter lidt blev den sagtere og blødere, da Samtalen uvilkaarlig bevægede sig hen imod vor Hemmelighed og endte med, at Onkel vilde have den natlige Scene endnu mere detailleret. Saa greb han sig pludselig i det og sagde strengt: »Jeg taler kun til Dig derom for at paalægge Dig, at Du ikke sladder. Husk paa, at det gjælder en ung Piges Rygte, slige Ting ere ikke at spøge med.«

Den fjerde Aften kom endelig, og Onkel og jeg begave os ned i Magasinet. Og da vi sad der i Mørke, Onkel paa en Bunke Hamp 162 og jeg paa en Kaffesæk, da forsvandt de sidste Glimt af Onkels Værdighed, og han sagde Ord som disse: »Stik Dit Hoved ud og see, om Tøsen kommer« »Er hun der?« »Luk Lugnen bedre op, lad mig faae mit Hoved ud!« »Nei, see, hvor han tager hende om Livet - Fanden gale i det, at jeg er saadan en gammel Knark, som jeg er!«

»Skal vi gaae efter dem, Onkel?« spurgte jeg, da det elskende Par var forsvundet i Haven.

»Nei, den Satan gaaer jo med ladte Pistoler - det er ogsaa en forbandet Skik her i Huset med den Skydning. Jeg vil lade alle Bøsser og Skyderedskaber tage fra Svendene, ellers gaae de tilsidst i Boutiken og veie Sukker af med ladte Pistoler i Beltet. Lad os nu gaae op.«

Da vi stode udenfor, i det klare Maaneskin, erindrede Onkel formodentlig igjen sin Værdighed og angrede, at han i Mørket havde glemt den; han sagde: »Nu har jeg nok af de Narrestreger! Imorgen skal jeg snakke alvorlig med Hansen; en saadan Umoralitet vil jeg ikke taale i mit Huus. Gaa nu ind iseng.«

Jeg gik tilsengs og sov rolig; thi jeg vidste meget godt, at trods Onkels Ord kunde de to Eiskendes Sag nu ikke være i bedre Hænder.

Efter nogle Timers Søvn blev jeg pludselig vækket af vor gamle Husjomfru, der stod og trak i min Arm og raabte mit Navn.

»Hvad er der i Veien?« skreg jeg.

»Han skal strax over til sin Onkel.«

»Til Onkel? Er han allerede oppe?«

»Allerede, siger Han? Saa veed Han nok ikke, hvad der er skeet med Hansen?«

»Med Hansen?«

»Ja, med Hansen!« sagde Husjomfruen og gottede sig en Stund over min forventningsfulde Mine; »Hans Onkel kom over i Svendekammeret Kl. 5 for at kalde paa Hansen, og saa svarede Hansen: Gaa ad Helvede til! og vendte sig om paa den anden Side og havde ikke engang Dyne paa sig. Men Hansen maa da have været fuld, eller ogsaa har han ikke faaet udsovet.«

»Ja, det er rimeligt nok. - Men hvad sagde Onkel?«

»Ja, hvad han sagde? Han taug som en Muur og gik ud af Kammeret; 163 men vi kan da nok begribe, at det ikke bliver derved. - Det gjør mig saa ondt for stakkels Hansen«, vedblev Husjomfruen og brast pludselig i Graad; »han har dog ellers været et honnet og skikkeligt Menneske, og nu skulde han komme i den Ulykke!«

»Aa, det bliver vel nok godt«, sagde jeg.

»Jo vist! Sige: Gaa ad Helvede til! til Husbond og vende ham - jeg havde nær sagt et slemt Ord. Men skynd Han sig nu op, og læg Han et godt Ord ind for Hansen hos Hans Onkel og Tante Aa, bed for Hansen hos Hans Tante, hører Han det, lille Ludvig!«

»Ja, Jomfru Grethe, det skal jeg nok! Men lad mig nu bare komme i Klæderne.«

Da jeg kom gennem Boutiken, gik Boutikfolkene med nedslagne Øine; det var, som om der var Torden i Luften og de frygtede for uforvarende at see Lynet.

Paa Contoiret sad Onkel i den gamle, læderbetrukne Lænestol, og han havde et Ansigt saa majestætisk, som om han var Pluto og skulde dømme i Underverdenen. Bogholderen sad ved Vinduet og skar Penne; hans Ansigt var ligesaa phlegmatisk som ellers; men, naar han skulde skjære Splitten af, saae jeg, at hans Haand rystede.

Efter en lang Pause sagde Onkel: »Du skal være Vidne her tilligemed Thanning. Gaa ud og hent Hansen.«

Og medens han talte, vendte han Ansigtet imod Vinduet for ikke at see paa mig og tabe Noget af sin Majestæt.

Jeg gik ud i Gaarden for at søge efter Hansen. Han var riede paa Tømmerpladsen, og idet jeg fik Øie paa ham, var han ifærd med at banke en af Boutikdrengene; derpaa gav han sig til at afhugge Stangjern for en Bonde, og han slog saa haardt, at Jernet brast ved det første Slag.

Jeg nærmede mig ham og sagde: »Hansen, jeg skulde bede Dem komme op til Onkel.«

Hansens blege Ansigt blev endnu blegere; men uden at sige et Ord tog han sit Forklæde af og fulgte mig.

Da vi vare gaaede lidt, spurgte han: »Er Husbond meget vred?«

»Nei, det kunde jeg ikke mærke.«

»Ja, jeg kjender nok Husbond - blot han ikke lægger Haand paa mig.«

»Det gjør han ikke, Hansen! Vær kun rolig for det!«

164

Vi kom op i Contoiret. Hansen sagde ærbødig: »God Morgen!« men Onkel svarede ikke og saae mod Vinduet. Uden at vende sig om sagde han til Bogholderen: »Thanning! Sig den Karl, hvad jeg har paalagt Dig.«

Bogholderen rømmede sig flere Gange, inden han fik følgende Ord frem: »Hansen! Det gjør mig ondt Men Du har fornærmet Husbond Jeg har Ordre at sige Dig, at Du øieblikkelig skal forlade Huset Her er Din Løn.«

Ved de sidste Ord skjød Bogholderen en lille Bunke Penge hen til Hansen, tog sit Lommetørklæde frem og holdt det for Øinene.

»Husbond!« sagde Hansen med bævende Læber, »jag mig ikke bort i Utide. Jeg kjendte ikke Husbond, ellers havde jeg før bidt Tungen af mig end sagt, hvad jeg sagde.«

»Det kan være det Samme,« svarede Onkel barsk; »nu kan jeg ikke bruge Ham i min Tjeneste.«

»Lad mig blot blive de tre Maaneder til Skiftetid«, sagde Hansen bønfoldende; »Husbond er jo ellers en god Mand.«

»Nei, det bliver, som Han har hørt!« sagde Onkel uden at vende Blikket fra Vinduet.

»Lad mig da blot blive fire Dage!« bad Hansen næsten grædende; »Husbond veed ikke, hvor ulykkelig De gjør mig.«

Onkel svarede: »Det vil jeg først spørge om. Det kommer an paa Hattemager Petersen.«

»Paa Hattemager Petersen?« raabte Hansen med et Ansigt, hvorpaa Overraskelse og den onde Samvittighed stod skrevet.

»Ja, paa Hattemager Petersen«, sagde Onkel; »Ludvig, sig Du til en af Drengene, at han skal gaae ind og hilse Hattemager Petersen fra mig og bede, om han ikke vil være saa god at see ind til mig strax tilligemed sin Datter. Sig saa til Din Tante, om hun vil lade min Frokost bringe herop.«

Det varede en god Stund, inden Hattemager Petersen kom med sin Datter; Onkel spiste i Magelighed sit Smørrebrød; Bogholderen havde taget Tørklædet fra Øinene og saae paa Onkel som for at læse Opløsningen af denne Gaade paa hans Ansigt; Hansen stod ubevægelig med blege Kinder og blaa Læber. Havde han fortjent nogen Straf, saa led han den rigelig.

Endelig kom Hattemager Petersen med sin Datter, der næsten 165 var i samme Tilstand som Hansen. Og da hun nu tilmed saae Hansen staae der, vaklede hun og sank ned paa en Stol.

»God Morgen, Nabo!« sagde Onkel; »vær saa god at sidde ned. - Undskyld, at jeg har uleiliget Dem; men det er i en Sag, som stærkt angaaer Dem. Den angaaer ogsaa Dem, lille Jomfru - De veed kanskee, hvad det er?«

Lotte var ikke istand til at svare. Jeg følte Blodet stige mig til Hovedet; thi jeg begyndte at blive angst for, at Onkel nu vilde sige Alt.

Onkel vedblev: »Kort og godt, Nabo! der staaer min Svend Hansen; han skal jages bort idag - vil De give ham Deres Datter til Kone?«

Hattemager Petersen var en Holstener og meget hidsig; han sprang op og raabte: »Gifte min Datter til den Landstreicher! Har jeg Penge til at etablere ham mit? Naar Kribben er tom, bid's Pferderne. Kom, Lottchen, lass uns gehen!«

»Bi lidt, Nabo; det er ogsaa min Mening. Men, naar jeg etablerer ham i Bisserup og giver ham Opsynet med mine Magasiner - kan det saa ikke lade sig gjøre?«

»Dass ist was anders!« sagde Hattemager Petersen, og hans Ansigt forandrede sig, som naar der pludselig bringes Lys ind i et mørkt Værelse.

Lotte var sprunget op og havde kastet sig paa Knæ foran Onkel og kysse hans Haand; Hansen stod et Øieblik som maalløs, derpaa brast han i en voldsom Graad og sank ned ved Siden af Lotte.

Onkel saae igjen mod Vinduet, som om han søgte efter sin majestætiske Værdighed, men ikke kunde finde den; Bogholderen holdt atter Tørklædet for Øinene.

»Reis Jer, Børn«, sagde endelig Onkel; »lad os gaae ind til min Kone og drikke et Glas paa Forlovelsen. Paa Søndag kan der blive lyst for Jer.«

»Hats denn so 'ne Eile?« spurgte Hattemager Petersen.

»Ja«, sagde Onkel og kneb Lotte i Kinden, »en god Gjerning skal man ikke opsætte.«

Da de Forlovedes Skaal var drukken, sagde Onkel: »Hansen, Du er nu ude af min Tjeneste. Jeg har kun een Forretning, som Du endnu maa besørge.«

»Gjerne, Husbond!« sagde Hansen og reiste sig hurtig. 166 »Kom med« sagde Onkel; »og tag Din Kjæreste med.«

Jeg meente at have en Ret til at gjøre dem Selskab og fulgte efter dem.

Onkel førte dem ned paa Tømmerpladsen; da han kom til det løse Brædt, standsede han og sagde: »Slaa mig det Brædt fast med et Par Fiirtommersøm.«

Lotte blev blussende rød; Hansen stammede: »Husbond, hvordan har De faaet det at vide?«

»Af ham der«, sagde Onkel og pegede paa mig; »det er Forræderen, der har beluret Jer.«

Den unge Pige betænkte sig lidt, derpaa ilede hun hen imod mig, tog mig om Halsen og kyssede mig.

Endnu engang glemte min Onkel sin Værdighed, og han sagde til mig: »Du Gavtyv! jeg er Eier, og Du faaer Leien af min Tømmerplads!«

167

Bjergtagen I Efter et Sagn

Dengang Borgen eller Herregaarden Debelsborg paa Furland endnu stod paa det Sted, hvor nu kun svage Jordforhøininger betegne, at der har været bygget og boet, var der ogsaa i Nærheden af Borgen en lille Sø. Hinsides Søen var Kornmarker, som strakte sig lige til den meget omtalte Smedehøi, der skyder ud som et Forbjerg fra Høilandet og danner Grænsen mellem det dyrkede og det udyrkede eller vilde Land.

Ved Søen gik en Vinterformiddag et ungt Ægtepar, Borgherren og hans Hustru. Det havde kun frosset lidt; selve den lille Sø var uden Is; men de smaa Bølger havde om Natten vædet Græsset paa Søens Rand, og de efterladte Draaber vare blevne til Is, som derpaa var bleven forøget med nye Draaber, saa at hvert Græsstraa paa en lang Strækning nu bar ligesom en Klokke af Is, og naar da den lette Vind foer hen over Søbredde, sloge disse smaa Klokker lempelig imod hinanden og frembragte en besynderlig Musik. Hvergang Vinden kom paany og Græsstraene med deres Klokker svaiede og klang, bøiede den unge Borgfrue lyttende Hovedet, og endelig sagde hun: »Det er dog forunderligt!«

»Hvad er forunderligt?« spurgte hendes Ægteherre.

»Den Melodi«, svarede hun.

»Melodi?« sagde han; »hvor er den?«

»Jeg veed ikke; det er, ligesom hele Søen sang, og Jorden og Luften med, og Melodien er saa deilig, saa deilig saadan -«

Hun gjorde Forsøg paa at nynne den efter, men holdt strax inde ligesom skamfuld eller misfornøiet med sin egen Stemme, der, skjøndt smuk, gjorde et saa magtesløst Forsøg paa at gjengive, hvad der klang enten udenfor eller indeni hende.

»Naa, det er Melodien!« sagde hendes Ægtefælle leende og raabte strax efter til sin Hund: »Hector! Hallo!« 168 For hende syntes hans Stemme at gaae ud i Luften mellem Tonerne ligesom en stærk Haand, der kvalte en uendelig Mængde smaa Væsner; men snart var Ægteparret saa langt fjernet fra Søen, at Intet kunde høres, og hun glemte eller bestræbte sig for at glemme den lille, saare lille Begivenhed.

Vinteren kom stærkere og gik igjen og gjorde Plads for det livsalige Foraar og den blide, varme Sommer.

Det var en Juni eller Juli Aften. Borgherren og hans Hustru sad udenfor deres Havestue. Der rørte sig i den milde, lyse Aften ikke en Luftning mærkelig for Nogen, undtagen engang imellem for Bladene i Bæveraspn, som stod tætved Huset. Medens Alt var saa stille, og medens de hvide Blomsterblade fra Æble- og Pæretræerne laae paa Jorden, var det, som om de sølvagtig skinnende, sagte bævende Aspeblade saae eller følte Noget, som Andre ikke kunde mærke, og dette ubekjendte meddelte Sindet en let, ikke ubehagelig Angst, en Anelse om et sagte, hemmelighedsfuldt Naturens Aandedræt. Og skjøndt Alt var stille, kunde man dog ved at hengive sig og lytte høre Lyd i Stilheden. Det summede i Luften og svirrede i Græsset, det var en Lyd ingensteds og allestedsfra, en Lyd uden Mening og dog en Lyd af Leg eller af Glæde, der snart snurrede rundt, snart gjorde et Hop, snart piblede frem som forunderlig fine Kildevæld, derpaa med Et syntes at standse og see paa sig selv for saa at begynde forfra. Nu slog Taarnuhret, og medens Slagene langsomt dønede hen i Rummet, vare de som en Stemme, paa engang forstandig og høitidelig, der bød alt det Skjulte og Hemmelighedsfulde at tie, og det taug ogsaa, indtil det havde mærket, at nu kunde eller vilde Klokkerne ikke mere. Saa lød et Fugleskrik fra et ensomt Træ, og saa begyndte det igjen overalt, dandsende, svirrende, hoppende, summende, piblende, og Vinden, der hævede sig lidt, bragte Aspens Blade til at bæve stærkere og slaae med let, metalagtig Raslen imod hinanden og de andre Træers Kroner til at bølge.

»Det er dog besynderligt!« sagde den unge Borgfrue.

»Hvad er besynderligt?« spurgte Borgherren.

»Ingenting Du vil lee af mig.«

»Nei, hvad er det? Lad mig høre. Hvad er saa besynderligt?«

»Ja, men Du maa ikke lee, og Du maa ikke skjænde. Det forekom 169 mig med Et, ligesom der var en overordenlig Mængde lyse, engleagtige Væsner, altfor smaa til at kaldes Børn, og de stillede sig op i Kredse, og Kredsen blev alt større og større, og saa skulde de til at dandse, og saa blev Æbletræet derhenne en Kone, der gav sig til at synge for dem - og det var den samme Melodi, den samme forunderlige, deilige Melodi, som Klokkerne spillede i Vinter ved Søen.«

Hendes Ægtefælle følte et ham selv uforklarligt Had til den Melodi, han aldrig havde hørt, og han sagde mismodig: »Det er jo ikke Noget at skjænde for; men Du skulde dog tage Dig iagt med de Indbildninger, at det ikke skal gaae Dig som Smedens tossede Ane.«

»Hvad var da det med Smedens tossede Ane?«

»Aa, jeg veed ikke engang rigtig. Det var Noget, der blev fortalt mig som Barn, og andet Sandt er der naturligvis ikke deri end, at hun ikke kunde taale sine egne Indbildninger og Drømme.«

»Ja, men hvad indbildte hun sig da? Hvad drømte hun om?«

»Det er da ikke godt for mig at vide! Men hun havde vel faaet Hovedet fuldt af Eventyr, som Folk gaae og snakke om, og her paa Egnen er det jo Smedehøien, de have travlt med, og de have vel ogsaa allerede fortalt Dig om Stenen, der gjør Musik?«

»Nei! Er der saadan en Sten? Vilde en vanvittig Pige høre den Sten synge?«

»Nei, hun var ikke tosset dengang; tvertimod, hun var en kjon Pige og havde mange Beilere, men mistede Alting og Forstanden ovenikjøbet, fordi hun vilde høre Musiken fra Stenen. Hun gik hen i Kornmarken nedenfor Høien og lyttede; men rimeligvis kunde hun ikke taale Sindsbevægelsen, og saa fandt de hende sandsesløs, og til sine Sandser kom hun aldrig mere.«

»Kunde hun da aldrig tale? Sagde hun ikke, at hun havde hørt Noget?«

»Hvor Du spørger! Hun havde jo ligget besvimet.«

»Ja, men hvad havde bragt hende til at besvime?«

»Hendes Indbildninger og Angst naturligvis. Det, hun sagde, at hun havde seet, var ellers ikke saa slemt endda; men det var jo ydmygende, det forstaaer sig, for en kjon Pige.«

»Saa? Hvad var det da?«

»Hun havde i Høien seet en gammel Mand, der sagde til hende: Det er ikke Dig.« 170 »Naar var det da? Hvor mange Aar er det siden?« spurgte Husfruen med Øine besynderlig store.

»Men, Herregud, Barn, Du spørger jo, som om det havde været nogensinde!« svarede hendes

Ægteherre; »det var jo kun Smedens tossede Ane, der drømte det!«

Den følgende Morgen havde Borgherren et Ærinde paa Gaarden eller Borgen Voiel, og medens han drog dertil, mod Sydost, gik hun ud imod Nordost, forbi Søen, gennem Kornmarken, og da hun kom paa Markens Rand, var hun overfor Smedehøien. Der var to Høie tæt ved hinanden; men hun kunde kjende den rette derpaa, at der midt i den var en stor, rød Sten, og med Blikket fæstet paa den satte hun sig paa en Tue for at lytte.

I samme Øieblik bevægede Stenen sig, Høien aabnedes, og i Aabningen stod en ung Mand. Saadan som Sangen havde lydt fra de smaa Isklokker om Vinteren og fra Æbletræet om Sommeren, saadan saae han ud, han var Sangen i menneskelig Skikkelse, og hun reiste sig og gik til ham som til En, hun forhen havde seet med lukkede Øine, baaret som Billed i sit Indre, ventet paa at see udenfor sig for at sige til ham: Du er mig, og jeg er Dig.

Der var ingen Hule eller Fordybning i Høien. Saasart hun kom gennem Aabningen, var der strax vidt Land med Himmel ovenover ligesom andet Land. Det forekom hende, at dette Land, idet hun uden at see paa det dog opfangede et Billede deraf paa Afstand, var stenet og lyngklædt Hede; men uden at hun undredes derved, viste denne Opfattelse sig strax urigtig; thi ved hvert Skridt, hun tog, kom hun imellem Græs og Blomster; hvad der nys havde forekommet hende blegt, stod i Farvepragt, hvad hun havde anseet for Stilke, blev til store, fyldige Træer, og da hun var kommen helt indenfor og stod ved hans Side, var det Hele et uendeligt, rigt Landskab.

Han sagde ikke Andet til hende end: »Du har tøvet længe«, og tog hende ved Haanden, og i samme Øieblik, som hendes Haand berørte hans, stod der et Slot, ganske tyst og stille, og der var intet Tjenerskab, men Alting syntes at see paa hende med saa blide, hengivelsesfulde Øine, som hun aldrig forhen havde mødt.

Selve Tystheden og Stilheden var, naar hun ret lyttede, Musik, en 171 sagte Gjenklang fra Isklokkerne og fra Æbletræet, og Landskabets Uendelighed var ligeledes Musik, en bestandig voxende, gyngende Kreds af de lysende Smaaskikkelser, og Tiden, der gled hen, bar hende som en bølgende Sø af Toner, og kun imellem lød den dybe Røst fra Taarnuhret, og saa standsede Alt et kort Øieblik, og hun kunde spørge.

Hun spurgte ham engang, af hvad Slægt han egenlig var, og han svarede: »Jeg nedstammer paa mødrene Side fra den Fugl Phønix, som, naar den faaer en saa stor Sorg, at den ikke kan overkommes, brænder sig selv op og da fødes igjen; men Ingen ved, hvor det er, at den gjenfødes.«

Saa sælsomt Ordet end var, syntes hende dog, at det var klar Tale, og hun forstod den.

Hvergang saa igjen Landet klang og Stilheden sang og den bølgende Sø af Toner bar hende, syntes det hende, at hun selv talte. I hendes forrige Tilværelse, forekom det hende, saavidt hun nu kunde erindre eller forstaae den, var hvert Ord kommet fra en Skal, der laa om hendes Sjæl; nu var det Sjælen, som blev til Ord, men dog ikke strømmede ganske med; thi paa samme Tid fornåm den med stor Tilfredsstillelse sig selv i Behold og ligesom indhyllet i et fint Slør. Paa lignende Maade var det, naar hun hørte, hvad han sagde. Forhen vare Ord komne til hende som usikre, vaklende Tegn paa Noget, der famlede efter sig selv; nu hørte hun Ordene, som de fødtes i Hjertets Dyb og bleve til Et med Stemme og Blik.

Naar hin dybe Røst fra Taarnuhret da igjen lød og gjorde Stilhed, var der Intet, de jo kunde tale med hinanden om, end ikke den mørke Baggrund for deres gyldne Lykke. Hun spurgte ham, om det ikke var sandt, at Alt havde hun for sig, undtagen Loven, og han svarede sørgmodig, at saaledes var det: Alt kunde de modstaae; men hvis man fra hin anden Side af Stenen kaldte paa hende i Lovens Navn, saa vare de Begge magtesløse, og ved at faae denne Bekræftelse paakom hende en Følelse af en truende, stor, hellig, Sonoffring, som hun stod i Gjæld for, og hvortil hun var indviet, og hun fornåm det med en Bæven, der lignede Taarnuhrets hendønende og hendøende Klang.

Naar det saa sang og klang igjen, i Luften, i Landet og i Havet, syntes det hende, at de vare Fyrste og Fyrstinde i et Rige, og at Meget 172 blev udført, at baade hans og hendes Liv var en Virksomhed, en Bedrift, hvoraf Andre havde Gavn, og hvoraf de selv voxede; men hun kunde ikke gribe fat i og komme til Vished om, hvad enten dette var eller blot syntes hende at være; thi endog naar hun troede det allervirkeligst, forekom det hende dog ikke at have Betydning i sig selv, men var blot en Følelse i hendes Hjerte, der gik ud og tog Skikkelse af Handling og vendte tilbage til Hjertet igjen. Dette forklarede han med de Ord: Al Bedrift er Kjærligheds Tanke -

Solen, som stolt over Himlen gaaer,
Saften i gyldne Ranke,
Mandens Daad, som til Stjernerne naaer,
Alt er Kjærligheds Tanke.

Men hvergang og hvor fjernt de end droge ud, kom altid hint Øiebliks Standsning fra Taarnuhret, og han

sagde med Sørgmod til hende: Vi ere dog tætved Stenen og kunne høre, hvis der kaldes -

Altid, end i den fjerneste Vraa,
Hvor vi saa monne vanke,
Ere vi nær, og høre vi maae
Loven paa Stenen banke.

- Imidlertid havde Borgherren naturligvis strax savnet hende, og da han paa alle Efterspørgsler fik det Svar, at hun var bleven seet gaee ind i Kornmarken under Høien, og Alle vare af den Overbevisning, at hun var tagen derind, saa maatte han tilsidst ogsaa troe det og forespurgte hos gamle, erfarne Folk om, hvad der nu var at gjøre. De raadede enstemmig til, at der skulde ringes foran Høien med Kirkeklokken, og naar hun saa kom ud, paalagde de ham, maatte hun aldrig mindes om, at hun havde været derinde.

Kirkeklokken blev da tagen ned og bragt hen til Høien, og man ringede med den i tre Dage og Nætter; men det hjalp ikke.

Da huskede Borgherren, at hans Hustru havde talt om en Klang, en Melodi, der havde lydt fra Isklokkerne og fra Æbletræet, og som hun havde fundet saa skjøn, og han tænkte, at naar man kunde opdage og gribe den Melodi og synge den ved Høien, saa vilde hun komme ud. Derfor udlovede han en stor Belønning til den, som kunde opfange og synge Melodien, og Flere kom ogsaa og sagde, 173 de havde den, og deres Sang blev prøvet udenfor Høien; men den hjalp ikke.

Meget prøvede endnu Borgherren; hver Dag gik han til Høien og forsøgte Et eller Andet, som maaskee kunde have Magt, men altid lige frugtesløst, indtil han en Dag, kummerfuld og mismodig, idet han vilde gaee bort, uden at tænke videre derover, løftede Haanden truende mod Høien og sagde: »Hun er dog min lovlige Hustru.«

Da hørte han en Lyd, som om Stenen blev løs i Høien og smækkede til igjen; men han saae Intet, før han vendte sig for at gaee hjem, da saae han sin Hustru ligge sovende i Kornmarken.

Han ilede til hende og løftede hende op i sine Arme for at bære hende hjem. Hendes Ansigt var vaadt som af Dug og hendes Læber kolde, da han kyssede dem. Hun vaagnede, saae sig om med et Blik, der var ham besynderlig fremmedt, og spurgte: »Har jeg været længe borte?«

»Nei«, svarede han og vidste ikke selv, om han svarede sandt eller ei.

Han bragte hende hjem, og han indbød sin Slægt og Egnens Fruer til at komme og holde hende med Selskab. Han fortalte dem nøiagtig, hvorledes Alt var tilgaaet, hvad han med sine egne Øine havde seet, hvorledes han havde fundet hende i Kornmarken, saa at hun egenlig ikke kunde siges at have været borte; men det Uforklarlige, som var i, at hun dog syntes at have været borte, paalagde han dem, i Henhold til de erfarne Folks Raad, ikke at berøre for hende, ei heller bringe Noget paa Bane, som kunde minde derom. Hvad Fruerne tænkte eller troede, berettes ikke; men de lovede at opfylde hans Anmodning.

Da de saa Alle vare samlede, fandt de Sagen vanskelig; den af dem, som tiltroede sig mest Sikkerhed, begyndte dog en Samtale, idet hun fortalte, at et Barn om Morgenen var blevet kastet omkuld paa Veien af en Ko, der bissede. En anden Frue spurgte, hvis Ko det var, der havde gjort denne Fortræd, og der blev svaret, at det var Degnens Blakkede - - men Degnens Blakkede var kommen til Verden, medens Hun var borte, og da de ikke turde berøre dette, skyndte de sig bort.

»Vi have ogsaa bedre af at være ene«, sagde hendes Ægteherre. 174 De sad igjen om Aftenen i Haven. Det var September, men en mild Aften. Alt var tyst, Træernes Løv hang fyldigt, men ubevægeligt; Intet svirrede i Græsset, og Intet summede i Luften; Naturen var saa stille sammenbøiet over sig selv, at den end ikke syntes at lytte eller at ane Noget at lytte efter.

Pludselig sagde hun: »Det banker!«

»Hvor?« spurgte han, næsten angst.

»I Æbletræet.«

»Det maa have været en Fugl, der pikkede paa en Gren; jeg hørte Intet.«

»Jo, det bankede det var heller ikke en Fugl det var heller ikke i Æbletræet«

»Hvor var det da?«

»Jeg veed det ikke i alle Træerne«

Næste Dag, da han var ude paa Egnen, befalede hun Gaardens samtlige Mænd ned i Haven, lod dem

omhugge alle Træerne og Buskene og nedpløje Blomsterbedene, for at der kunde blive Kaalhave.

Da han kom hjem, sagde hun til ham: »Nu vil der ikke blive banket mere.«

Han fandt dette underligt, men var glad over, at hun var kommen af med sin Forestilling - da udbrød hun: »Jo, det banker!«

»Hvor?« spurgte han.

»Inde i Huset! Inde i vort Kammer!«

»Hvordan kan Du høre det? Men lad os gaae derind!«

Da de kom derind, var der ingen Lyd, og han sagde: »Kan Du see! Her er ikke det Ringeste!«

Hun lagde begge Hænder paa Brystet og sagde: »Det banker paa begge Sider af Stenen - paa begge Sider!«

Det kunde han aldeles ikke forstaae; men han bar Nag til Stenen og besluttede nu at skaffe sig af med den, sendte sine Karle til Høien for at grave den ud.

Den sad dybere, end man havde formodet, og hele Dagen gik hen med Arbeidet.

Det var begyndt at mørkne; men pludselig lyste det i Stuen med et stærkt Skin udefra. Borgherren og hans Hustru gik Begge hastig til Vinduet. 175 »Aa«, sagde han, »det er Hedebrand. Det er vist kommet af Uforsigtighed, Karlene have tændt Ild derovre.«

»Hvorovre?« spurgte hun.

»Ved Høien. Jeg har befalet dem at tage Stenen ud af Høien.«

»Og det har tændt Ild i Høien!« sagde hun.

»Ikke i Høien, men i Lyngen, tænker jeg; det er Lyngbrand.«

»Ja, det er Lyngbrand!« sagde hun med underlig Tone og blev staaende og stirrede ufravendt paa den store Lue.

Stedse høiere hævede Ilden sig og blev til et Flammehav, funklende, flagrende, snart som mægtige Tunger, snart som store Vinger af en Fugl, der vilde bort, men ikke kunde, hævede sig og sank og hævede sig igjen, Altsammen ombølget af røde, lette Skyer og tindrende Gnister og undertiden umaadelig høit, som om det var store Bygninger, der brændte nedenfor.

Med Et fløi Flammen stærkt op og sank derpaa dybt, og hun udbrød: »Nu faldt Slottets Vinduer - nu fløi Fuglen!«

Han blev ikke synderlig forbauset over dette Udbrud; thi skjøndt det ikke var faldet ham selv ind, at det saae ud som et brændende Slot eller som en Fugls Vinger, paakom Forestillingen ham ved hendes Ord.

Hele Natten saaes endnu Ildslue; men den sank mere og mere sammen, og da Solen stod op, var istedenfor de lyse Flammer kun en trist Røg synlig.

Husherren kaldte paa sin Hund og gik ud for at bese Brandstedet og tillige jage, hvis der bød sig Vildt.

Da han var paa Hjemveien, opdagede han med Et, at det lysnede stærkt paa den Kant, hvor hans Gaard laa, og i stor Uro og Angst paaskyndte han sin Gang. Snart saae han, at hans Frygt ikke havde været ugrundet; det var hans Gaard, der brændte, og da han kom ind i Borggaarden, saae han til sin endnu større Gru, at hans Hustru stod oppe i det øverste Stokværk, nærved at naaes af Ilden, medens Husfolkene stode ubevægelig i Gaarden og stirrede op.

»En Stige! En Stige!« raabte Husherren.

»Det kan ikke overkommes!« raabte hun og forsvandt i Ilden.

Senere sagde Folk i Debel og paa hele Egnen, at »den gale Frue« havde stukket Ild paa Debelsborg.

Bjergtagen II

Enhver Skov seer ud, som om den skjulte en Hemmelighed, og hvo der ene kommer ind i Skovens Inderste, har en Fornemmelse af, at Hemmeligheden er tætved ham og omkring ham, uden at han dog veed, af hvad Art den er.

Der siges, at det skal være farligt at see det Hemmelige; men der fortælles ogsaa, at Ridderens Søn paa Borgen, som laa i Nærheden af, hvor nu *Aunsbjerg* ligger, fik det at see.

Dengang var Skoven meget større end nu. Nærved Borgen var den udhugget, med Gange, og lignede en Lund; mellem Ask, Elle og Røn hævede sig i Afstand fra hinanden de hvide Bøgestammer og syntes med deres alvorlige, stille Fred at tilkjendegive, at de havde vænnet sig til Menneskene, som færdedes imellem dem. Men saa kom en Aa, og ovre paa den anden Side stod Skoven med sine mørke, svulmende Kroner, med dybt nedhængende Grene og med Buskads, der naaede Vandet, i stor, sær Taushed, levende sit eget Liv, saa at den forekom Riddersønnen, der legede ene ved Aabredten, snart som en gammel, vred Kæmpe fra Fortiden, snart, naar den nedgaaende Sol kastede sit farvede Lys gennem enkelte Aabninger, som et forunderligt Land, hvor andre Børn legede.

Engang vilde han derover og tømrede sig en Flaade af gamle Bræder; men netop som han vilde vove sig ud paa sit skrøbelige Fartøi, kom hans Moder til og forbød ham strengelig alle saadanne Forsøg og lod Bræderne tage fra ham. - »Der er Trolde derovre!« sagde hun for at afskrække ham, og det skræmmede ham ogsaa. Men efter nogen Tids Forløb vare hendes Ord, naar han lyttede til Stilheden og saae Farverne, kun Bekræftelse paa, at der virkelig var Nogen derovre, og det kunde ikke være Troldefolk; thi hvorledes kunde det da see saa deiligt ud? Men alligevel, trods den store Magt, hvormed det drog ham, søgte han ikke igjen at komme derover, 177 og det var mindre Moderens Forbud, der virkede, end en Følelse, han ikke selv forstod: Kjærlighed til selve Længselen.

Han voxede til, og hans Fader tog ham med sig og overgav ham til en anden Borgherre, for at han imellem Jevnlige skulde lære ridderlig Idræt og Hofsæder, og i al den Tid var Skoven i hans Erindring som hyllet i et Slør eller i Taage; men saasnart han skulde hjemad, mindedes han den igjen tydelig, først med et Smil, som over en Barnedrøm, men saa med stigende Længsel, som om Barnedrømmen dog var sand.

Saa indtraf det en Foraarsmorgen, da han efter et Uveir kom ned til Aaen, at han saae et Træ omstyrtet paa den anden Bred. Det var revet op med Rode og laa ligesom et Menneske, der havde lidt stor Overlast og efter at være blevet dræbt var kastet paa Hovedet ud i Aaen. Han blev ganske beklemt ved at see den Vildhed, som de hemmelighedsfulde, tause Træer om Natten havde udøvet imod hinanden, indtil han opdagede, at det fældede Træ lidt efter lidt gled nedad, og at Grenene kom nærmere over til ham, saa at der dannedes en Bro. Saa blev det mere end en Bro: en besynderlig venlig Indbydelse; de derovre havde opoffret en af deres egen Slægt for at lade ham komme til dem.

Han gik over Broen og ind i Skoven, og i Følelsen af at være hemmelighedsfuldt ventet kunde han ikke forstaae, hvorfor de store, mørke Egetræer, altsom han nærmede sig dem, bleve tause. Det begyndte at forekomme ham, som om han dog ikke var velkommen, som om de kun for hans Skyld toge Skikkelse af Træer og faldt hen i en Stilhed, der voxede og voxede, saa at han kunde høre sit eget Aandedræt og fornå sig saa ene, at han syntes sig selv nærvæd at forsvinde tilligemed hele Verden.

Saa raslede det i nogen Afstand, og det var, som om der foer et venligt Smil gennem Stilheden, og noget Hvidt gled hen mellem Træerne, og da han fulgte Retningen, kom han til et Sted, der lignede mange andre aabne Pletter i en Skov, men dog var underfuldt forskjellig fra dem alle. Det var en rund, grøn Plads, omgivet af høie, ranke, hvide Bøge, hvis Kroner naaede sammen og dannede en Kuppel, og gennem Kuppelen faldt Sollyset ned paa Stammerne og paa Grønsværet i utallige tindrende Pletter. Det Forunderlige 178 var ikke blot Stammernes Hvidhed og Grønsværets Friskhed og Solpletternes Glands, men især, at hele Synet var saa hjemligt, det syntes ikke muligt, at her kunde være ensomt; det var, som om Alt med sagte Aandedræt ventede paa Nogen. Men der var stille igjen, det flagrende Hvide var forsvundet. Forventningen om dem, der skulde komme, steg i hans Sind med en saadan Magt, at han forekom sig selv at maatte døe, hvis han blev skuffet, og pludselig rakte et Træ sine Blade ned over ham og berørte hans Øine, saa at de bleve opladte, og han saae, at det Hvide, der var gledet hen foran ham, var en Pige, der stod i Afstand mellem Træerne, og Alt, hvad der lyste, levede, det var blide Øine, der saae paa ham.

Han var saa betaget af Forundring og Glæde, at han hverken kunde røre sig eller tale; men alle de smaa,

lysende Væsner nærmede sig ham i Kreds, og den unge Pige kom ogsaa nærmere og saae paa ham. Saasnart han rørte sig, veg det Hele tilbage. »Du maa ikke røre os«, sagde de Smaa, »uden Du vil blive hos os, og Du kan ikke blive hos os, medmindre Du i Aar og Dag ikke har noget stærkere Ønske.« Saa svandt de Alle for hans Blik, og sidst gled den unge Pige som noget svindende Hvidt tilbage i Skoven.

Atter en Dag kom han over og saae Synet, og atter talte de lyse Væsner til ham i et Sprog, der ikke var Ord, men hvoraf han dog fattede og beholdt Meningen. De sagde: »Alle de, der have følt stor Længsel og ere blevne den troe, komme og boe hos os i vort gjennemsigtige Slot, der kan svæve for den sagtteste Vind. Der er altid lunt i Skoven, hvor Slottet staaer, selv om Vinteren, og Græsset visner ikke, og vi flytte aldrig, uden naar En bliver os utro med sin Længsel. Saa falmer Græsset, og saa skjule vi os et andet Sted.«

Og atter en Dag sagde de til ham: »Et Menneskes Troskab er os endnu Mere end Solen; thi Troskaben lyser baade ved Dag og ved Nat. Hvis En blot et Øieblik har glemt os, men husker os igjen med Troskab, saa tænder han igjen Sol for os og bringer os tilbage til det Sted, hvor vi have leget.«

Hjemme paa Borgen sagde han Intet om, hvad der var hændt ham; men, som det altid gaaer dem, der ere betagne af en stor, men hemmelighedsfuld Lyksalighed, fik han Udseende af at være nedslaaet og bedrøvet, og medens han kun længtes efter et eneste Selskab, efter de lysende Smaaavæsners Ord eller Sang og den tause unge 179 Piges Øine, gik hans Slægtninge paa Raad med ham om, at han for at blive oplivet og glad i Samfund med Jevnlige skulde ride til Karup og den hellige Kilde sammesteds - thi dette Sted, som nu ligger saa fattigt i Lyngheden, var dengang et navnkundigt MødeogValfartsted.

Han gav efter for deres Raad og Opmuntringer, skjøndt ugjerne. Men da han red ud i det aabne Land, der lyste i Soldagens Glands, kom han for første Gang til hel, glad Bevidsthed om den store, underfulde Gunst, der var viist ham. Det var for ham, som om han førte hele Underet med sig, og at det udvidede sig. Himlen selv syntes ham Kuppelen, der hvælvede sig om den indviiede Plads; Jorden forekorn ham at aande og løfte sig med sagte Længsel, og alle Steder var der et skjult Liv, Øine, der saae paa ham og fulgte med, agtpaagivende og kjærlige, sikkre paa, at han kun drog ud for at vende tilbage.

Da han kom til Karup, var der et stort Tog, som, ført af Præster i Messehagel, af hvide og sorte Munke og af Chordrenge, der svang Røgelsekar, drog rundt om den indhegnede Kilde og derfra op i den store Kirke paa Høien, som var indviet til Guds Moder, og han fulgte Toget, skjøndt med nogen Frygt; thi de Ord, hans Moder nogle Aar tilbage havde sagt ham: »Der er Trolde derovre!« vare endnu ikke ganske af hans Sind, og hvorvel han ikke vilde opgive Skoven, følte han en sagte, sælsom Ængstelighed for, at hans Rigdom ikke var af den Art, der kunde bæres med ind i en Kirke, og at han skulde blive fristet til en anden og stærkere Længsel.

Og der var ogsaa et Øieblik, idet Sangen brød frem og fyldte Kirkens Hvælvinger, og idet en Sky af Virak bølgede hen over ham, da det var, som om Noget tog fat i ham og vilde rive ham med til et Sted, langt fjernere end Skoven, langt høiere end dens Kuppel, endnu frydefuldere, skjøndt smertefuldt til Døden; men strax efter, da Billedet af Vor Frue blev baaret tæt forbi ham og hendes skjønne Øines Blik syntes at falde paa ham, erindrede de ham om Hende i Skoven og vare dog ikke saa skjønne som Hendes, og igjen lidt efter, da de Troendes Menighed sank paa Knæ for det Allerhelligste, mindede de mange hvide kvindelige Hovedtøier ham om Solpletterne paa Grønsværet, og hvad disse skjulte, og med Aandedrættet saa tungt, som om han var i Landflygtighed og aldrig kunde komme 180 tilbage, gik han ud og red hjemad, og da han atter fuldt inddrak den frie Luft, syntes det ham i hans Sindsbevægelse, at han takkede Gud, fordi han ikke var bleven greben af en anden og stærkere Længsel.

Han red hjemad langs Aaresvad Aa, og da han kom til det Sted Vest for Aaen, hvor ligesom et lavt Bjergland skyder ud i Grene og danner smaa, grønne Dale, saae han i den synkende Sols Lys noget Hvidt, hvidtlysende Pletter, bevæge sig i den nærmeste Dal, og han troede et Øieblik med pludselig Lyksalighed, at det var dem fra Skoven, der vare komne ud for at møde ham. Men saasnart han red nærmere, skiftede Synet, og han saae, at det var Mennesker, Folk, der enten skulde til eller kom fra Valfartstedet og havde leiret sig her; det Hvide var legende Børn, og imellem dem stod en ung Pige, og hun som alle de Andre saae i dette Øieblik opmærksomt paa Riddersønnen, der kom ridende nær. Endnu mere end Øinene paa den hellige Jomfrues Billede syntes den unge Piges Øine ham at ligne Hendes i Skoven, ja, Maaden, hvorpaa hun saae, opmærksomt, ubevægelig og i Afstand, syntes ham saa ganske at være Hendes, at han var fristet til at springe ned og knæle for hende og holde hende fast. Men i dette Øieblik paakom ham den Tanke, at det Hele kun var et gjækkende Syn, hvormed man stillede ham paa Prøve for at see, om han var trofast med sin Længsel, og efter at have hilst God Aften og Guds Fred drog han sine Øine til sig og red videre, skjøndt ugjerne.

Da han igjen gik over til Skoven, var han sikker paa, at naar han naaede det deilige Sted, vilde noget nyt Underfuldt skee, han vilde blive belønnet for sin Troskab og finde Hende fra Dalen derovre. Og saasnart han gjensaa Grønsværet under Kuppelen, viste det deilige Syn sig ogsaa paany for ham, men svagere eller mattere, og da han utaalmodig sprang frem og greb efter det, svandt det hastigere end nogen foregaaende Gang, og det syntes ham da med uovervindelig Magt, at det Altsammen havde skyndt sig hid fra Dalen ved Aaresvad Aa og gjækkende drog tilbage dertil.

Saa steg han tilhest og red tilbage til Dalen. Men der var imidlertid kommet andre Veifarende, som havde leiret sig, og Ingen kunde bestemt sige ham, hvor Familien med den skønne unge Pige var 181 draget hen. Men efter de utydelige Vink, han fik, drog han afsted og søgte, og endelig traf han dem igjen.

Han hilste høvisk den unge Pige og sagde hende, at siden han havde seet hende, havde han ikke havt Ro for Længsel; hun syntes ham Nogen, han altid havde søgt, og han bad hende sige, om det var rigtigt, om hun vidste det Samme, saa vilde han blive lykkelig alle sine Dage.

Hun saae paa ham med et hurtigt Blik og svarede derpaa med nedslagne Øine: »Ak, hvorfor sagde I ikke det, første Gang vi saaes!«

Forundret og forskrækket, skjøndt over Noget, han ikke ret forstod, vendte han om. Han saae, at han havde taget feil, at den Rette dog var i den store, hemmelighedsfulde, friske Skov, og saasnart han kom hjem til Borgen, gik han igjen derover. Men hele Tiden løde Ordene paany for ham: »Hvorfor sagde I det ikke, første Gang vi saaes?« Hvad var der i de Ord? Havde hendes Nærmeste raadet over herides Tro? Eller havde i Mellemtiden hendes Blik dvælet med Forkjærlighed paa en Anden? Eller hvad var skeet?

Næsten uden at give Agt paa Skoven havde han naaet Pladsen mellem de hvide Bøge. Nu stod Stedet der igjen, lige skjønt, lige ventende, som et Hus paa sit Herskab, men paa et Herskab, der ikke kom. Det var den samme Stilhed; men han lyttede til den med en anden Angst, han kunde ikke faae sit eget Hjerter til at banke og kalde med samme Magt som første Gang. Saa stillede han sig hen under et af Træerne, i Haab om, at dets Grene skulde sænke sig og aabne hans Øine; men Træet stod taust og rørte sig ikke.

Mere og mere tung følte han Stilheden og Forladtheden, og den Tanke paakom ham, at han nu var ganske ude af Verden, at han ikke var istand til at vogte paa, hvad der skete andensteds, at al den Lyksalighed, han skulde vente paa et Aar, var hist, at den skjulte Begivenhed, som havde bragt hende til at sige: »Ak, hvorfor sagde I det ikke første Gang!« fik mere og mere Magt, og han skyndte sig afsted for at frelse hende som fra en virkelig Fare.

Atter mødtes han med hende, og han spurgte hende om Meningen af de Ord, hun sidst havde sagt. Da svarede hun med et Smil, der foraarsagede ham et underligt Behag og en utydelig Smerte: »Det skulde jeg vistnok ikke have sagt.« 182 Men da hun paa saadan Maade gjorde Ordene til Intet, syntes de ham netop at være Meget, og istedenfor at lade dem henveire vilde han have deres hele Mening og Betydning. Men han forstod ikke at spørge, og hvergang han vilde samle sig til et Spørgsmaal, kom der noget Dobbelt over ham: Angst for det besynderlig Deilige, men Dulgte, som havde været i hendes Smil, og Længsel efter at kaste sig hen for hende uden at spørge. Han vaklede saadan mellem dette Dobbelt, at det ligesom var en tredie, ham ubekjendt Magt inden i ham, der rev ham løs og førte ham hjemad, tilbage til Skoven, med den Beslutning, nu fuldt og uden Forbehold at søge den skjulte Lykke.

Men Noget gjorde ondt indeni ham, og da han igjen gik over den sælsomme Bro, var han saadan tilmode, at han ønskede at kunne bede til de store, alvorfulde Træer om Hjælp eller Husvalse, og da han saa ret saae paa dem med al sit Sinds Uro, syntes de ham at sige: »Os finder Du altid uforandrede; vi have intet dølgende Smil, vi skjule ingen Hemmelighed. Men var det sandt? Bar ikke Skoven paa noget Hemmelighedsfuldt ligesaa vel som den unge Piges Smil, og bar han ikke selv paa en Hemmelighed, naar han stod overfor Hende? Det faldt ham pludselig ind, at Ordet: »Hvorfor sagde I det ikke før?« ogsaa kunde indeholde en Bebreidelse mod ham, at Hun kunde have havt en Anelse eller endog Viden om, at han før hende havde seet Hine i Skoven, og i den pludselige Sorg og Angst for, mulig at skulle have mistet hende paa denne Maade, blandede sig et Ønske om, at han aldrig havde seet Synet i Skoven.

I næste Øieblik var han ved Stedet, men kjendte det knap igjen. Det var det samme Sted, samme Græs, samme Kreds af Bøgetræer; men alligevel var den Forskjel forsvunden, som havde skilt Stedet fra andre aabne, runde Pletter i en Skov, og endskjøndt det var ham umuligt at finde nogen enkelt Ting, der ikke var i den gamle Orden, fornam han dog, at der var ligesaa Meget borte som af et Menneske, der havde udaandet.

»Saa er Alt forbi her!« sagde han med en Blanding af Smerte og Glæde og vendte om for at ride til Hende. Men altsom han nærmede sig, steg Angsten for hint Dulgte, og paa samme Tid reiste sig i hans Sjæl en fortvivlende Sorg over at skulle for bestandig have

183

tabt det skønne og store Syn og at skulle have jaget de elskelige Væsner i Landflygtighed. Det syntes ham den høieste Pligt, med ny Længsel og Troskab at vende om og kalde dem tilbage, og saa vendte han om, i een stærk heftig Higen - indtil hans Erindring med Et foer tilbage til Hende, gjensaae hendes Billede og hendes Smil med en saadan stigende Vemod, at det forekom ham, som om den Lyksalighed, han nu vendte Ryggen til, maatte forbarme sig over ham og møde ham underveis til Skoven og sige ham, at Hun og Skoven vare Et.

Men hun mødte ham ikke, og paa Skovens Rand kunde han ikke længer udholde Skuffelsen og Længselen og red tilbage igjen - for paany, da han nærmede sig hende, at mindes Skoven og dens Under -

saa red han atter tilbage - og igjen - - og saadan rider han endnu.

184

En coopersk Roman

Vi vare vandrede ud. I Hamborg eller i Bremen vare vi blevne samlede, havde fragtet et stort Skib og vare derpaa, Mænd, Koner og Børn, med tørre Fødder dragne over Oceanet. Strax efter Ankomsten til Amerikas Østkyst havde vi leiet et Dampskib og vare ad Mississippi dragne dybt mod Vesten, vare stegne ud af Dampskibet og havde fortsat Veien tilfods, tilhest eller tilvogns og vare endelig komne til et Sted, hvor den nye Verden i Sandhed begyndte.

Det var en lille Plads midt i de uhyre Skove, i Læ for ethvert Vindpust fra den øvrige Verden. Yppigt Græs bedækkede Jorden, en lille Bæk flød midt igjennem den, og ved Bækkens Bred hævede sig en stor Høi, der syntes ligesom hensat der for at bære et Hus.

Et halvt Aar var gaaet. Et Hus, bygget af massive Træblokke og omgivet af Palisader og en Grav, hvorigjennem man havde ledet Bækken, stod paa Høien. Den aabne Plads var bleven udvidet og bugnede under allerede halvmodne Kornax. Hist ved Bækken vaskede nogle af Damerne Tøi, og et Par Smaa morede sig med at fiske med en Knappenaal. Et Par af Mændene komme hjem fra Jagten, den ene med en deilig fed Raabuk over Skulderne, den anden med Jagttasken fuld af Agerhøns. I Bygningen gjøres allerede Ild paa for at tillave dem - Raabukkene og Agerhønsene - til Aftensmaaltid. Røgen stiger op fra Skorstenen og danner underlige Skikkelser paa den stille Aftenhimmel. En Hund gjører af Glæde; den aner Lugten af Stegen. En Kat skyder Ryg og hvæser, idet den gaaer forbi.

Af hvilke Personer bestod da vort Selskab? Det er Skabninger af vor Phantasi, og Phantasien har Lov til at gaae saa vidt, den vil, den tør fortælle det Umuligste. Vi vare »Corsarens« Redaction, Politichef Kjærulff, Algren-Ussing, Hs. Exc. Udenrigsministeren og nogle andre skikkelige Folk med deres Familie, i Alt over 40 Personer, og vi havde i det halve Aar levet et paradisisk Liv.

Hvorfor var Huset paa Høien omgivet med Palisader? Hvorfor 185 var der paa Bygningen et Vagttaarn, hvor en Mand dreiede sig omkring til alle Verdens Hjørner ligesom en Veirhane? - Rigtignok er ethvert Paradis lukket; men for at forklare denne særegne Lukning maae vi gaae lidt tilbage i Tiden.

Da vi havde været paa Pladsen i tre Maaneder, var der en Dag ankommet tre Mænd, som vi ikke havde den Ære at kjende. De udgave sig for Indianere - og efter Udseendet at dømme vare de det virkelig - som havde en diplomatisk Mission til os. Nu er der, som bekjendt, ingen Ting, hvorpaa vi Danske - selv naar vi have forladt Hjemmet og bosat os i et amerikansk Paradis - ere mere prikne, og hvoraf vi i vore Hjerter gjøre os mere til, end Diplomaten. At vi have havt saa store Uheld paa denne Bane, beviser Intet imod os, men tvertimod for os; thi netop fordi vi følte det store Talent, vovede vi os til noget Stort og gjorde ikke som Stymperne, der ængstelig give sig af med smaa Ting. Men desuden føle og vide vi, at hvergang det gik galt, var det egenlig ikke vor Skyld, men vore gamle og tydske eller halvtyske Diplomaters Skyld. Hvisaarsag det ogsaa skete, at da nu Hs. Ex. Udenrigsministeren tilbød sig til at gaae ud og dreie Indianeren en Voxnæse, saa besluttede vi, at en af vor egen Midte, en yngre Mand af den yngre Skole, skulde have Lov til at udmærke sig, og vi valgte hertil en Medborger, der hjemme var bleven indkaldt til alle sine Examina og havde studeret baade Theologi og Jura. Vi formaaede Excellencen til at laane ham sin trekantede Hat og sit Storkors, og en anden høimodig Medborger laante ham sin store Merskumpibe. Thi det er et fint Træk i Diplomaten at tage Hensyn til de Folks Naturel, med hvilke man skal underhandle, og ligesaa upassende, som det i Europa vilde være at ryge Cigar eller endog Pibe i fint Selskab, ligesaa upassende er det, ikke at ryge med Indianere. Man maae tage Hensyn til Fordomme og søge at lede Menneskene ved Hjælp af deres smaa Tilbøieligheder; det have de største Diplomater ment.

Vor unge Medborger saae prægtig ud, da han begav sig gjennem Palisaderne til Stedet, hvor Indianerne ventede ham for at underhandle. De udbredte et Tæppe paa Jorden, og siddende herpaa røg han Raadslagnings-Piben med dem. Derefter bøiede den fornemste Indianer Armene over Brystet, gjorde et lille Nik for vor unge Excellence og talte saaledes: »Hvide Mænd! Kunne I ikke drikke 186 Eders Ildvand og ryge Eders Pibe og skalpere hinanden andensteds end netop her? Have I saa stor Lyst til at prøve, hvor skarp vor Tomahavk er?« - Vor Excellence junior vidste ikke, hvad han skulde svare herpaa; thi han forstod ikke et Ord

Indiansk. Han gjorde et dybt diplomatisk Buk, som Indianeren kunde tage for, hvad han vilde. - Nu gjorde den anden Indianer samme Gebærde som den første, og, da han formodentlig antog, at der her helst burde tales pantomimisk, pegede han mod Østen, udstrakte derpaa sin Haand, som om han vilde omfatte hele vort Selskab, gjorde dernæst en Gestus, som om han vilde kaste os Alle tilbage mod Østen, og satte paa samme Tid et glubsk spørgende Ansigt op, der tydeligt nok sagde: Vil I pakke Jer, eller vil I ikke, hvad? - Men nu reiste Hs. Excell. sig, omfattede med en Arm-Gestus saavel de indianske Ambassadeurer som deres fjerne Stammer, og gjorde en Bevægelse, som om han vilde kaste dem langt bort mod Syd og Vest; dernæst gjorde han en ny Gestus, pegede først paa vort Selskab og derefter med en yderst energisk Mine mod Jorden og trampede dertil, som om han vilde sige: Vi blive. - Enthusiastiske Bifaldsraab fra vort Selskab lønnede hans kraftige Tale. Men de tre Indianere reiste sig, og den tredie lod en Pil falde til Jorden, og derpaa gik de bort.

Dette var en Krigserklæring, og dette var Aarsagen til, at Palisaderne bleve opførte og Graven dragen om Huset og Vagttaarnet opført. Alligevel efterlod Krigserklæringen en temmelig stærk Uro i Gemytterne, og Hs. Excellence den gamle Udenrigsminister foreslog derfor, at man skulde prøve at faae Fred for dem ved en aarlig Tribut. Dette var Noget, som barbariske Folkeslag - og han nævnede som Exempel Maroccanerne - ikke godt kunde modstaae, især naar man forresten var høflig og fredelig. Hos os Andre var, da vi først havde havt den Fornøielse at give Ambassadeurerne et værdigt og stormodigt Svar, kommet et Ønske om, tillige at vise Forsigtighed og knytte nye Underhandlinger. Hans Raad vandt derfor Bifald; men Indianerne vare nu ingensteds at finde, og en Tid gik rolig hen. -

Det var Natten efter den beskrevne Aften. Aftensmaaltidet var fortæret, og hele Colonien var gaaet til Ro. Paa Vagttaarnet havde Politichefen, efter Tour, Vagt, og man sov dobbelt roligt, da man fuldkommen forlod sig paa hans skarpe Blik. 187 Maanen skinnede klart, og de store Skovmasser laae som en sovende Kæmpe. Ingen Lyd hørtes undtagen fjerne Brøl af vilde Dyr, der kunde gjælde for Kæmpens Snorken.

I det usikre Maanelys syntes det pludseligt den Vagthavende, at en mørk Gjenstand trillede ud fra Skoven og ned i Bækken. Han gjorde sig ingen videre Tanker derom, da det jo kunde være en løs Jordklump, som et vildfarende Dyr havde bragt til at rulle. Men der trillede flere saadanne sorte Klumper ned, og efter kort Tids Forløb syntes de at trille op paa den anden Bred af Bækken. Da han var altfor samvittighedsfuld til at gjøre Larm af Ingenting og paa en løs Mistanke opvække Frygt og Uro, vilde han endnu ikke foretage noget Skridt, men tog Brillen paa for at see ret nøie. Men i dette Øieblik viste en af Jordklumperne sig helt oppe paa Palisaderne, og den havde livagtig en Indianers Ansigt. Da var der ingen Tid at spille, og som det hele danske Politi er energisk i Farens Stund, saaledes og i end høiere Grad naturligvis Politichefen, han gav Ild og kaldte ved dette Signal det bevæbnede Mandskab tilhjælp, hvilket uden sit Polities Ledelse ikke vilde have vidst med Sikkerhed, hvorvidt det havde Ret til at anvende Magt.

Et gennemtrængende Hyl lød fra Skoven, fra alle Kanter om Colonien; det var, ligesom alle Træerne hylede med, eller at der var en Indianer bag hvert et Træ. Aarsagen til Hylet var, at Skudet havde truffet, og at den Trufne var Hovedsmanden, og man veed, at Indianerne ved saadanne Leiligheder hyle. Imidlertid kom Alt i Bevægelse i Bygningen, det stridbare Mandskab ilede til Palisaderne, Damerne, der allerede havde glemt Europa, besvimelede ikke, men stillede sig ved Skydehullerne med ladte Bøsser for i Nødsfald at understøtte Mændene.

Der begyndte en glubende Kamp, hvorom det Nærmere ligesaa godt kan læses i Coopers »Colonisterne«; thi alle Kampe mellem Europæere og Indianere ligne hinanden i Hovedsagen: Europæerne ville dræbe Indianerne og Indianerne Europæerne.

Efter lang Modstand trængte Indianerne endelig over Palisaderne. I dette Øieblik, da Fortvivlelse var nærvædet at gribe vore Hjerter ved Tanken om os selv, vore Koner og Børn i Indianernes Vold, viste Excellencen, den gamle Udenrigsminister, en virkelig Fatning, idet han lydelig foreslog Underhandlinger og erklærede, at selv de 188 stærkeste Fæstninger ikke havde anseet det for en Skam at capitulere paa Hovedvolden. Vanskeligheden laa i Øieblikket egenlig heller ikke hos os, men hos Fjenden, der var ganske rasende. En af dem gik endog imod den gamle Excellence og greb ham i Haaret for at skalpere ham; men til Indianerens ubeskrivelige Overraskelse gik hele Haaret af, eftersom Hs. Excellence nemlig bar Paryk. Indianeren udstødte Skriget »Hugh«, der med den Tone, han raabte det, betød: »Det var som Satan!« Men pludselig blev han betagen af Raseri over saaledes at være bleven narret, og skreg atter »Hugh«, som dennegang betød: »Nederdrægtige Bedrager!« - Han tilføiede: »*Schrtz nomtsrtnrtgh*«, paa Dansk: »Disse Hvide ere saa indædte Bedrager, at de endogsaa bedrage en stakkels Indianer for en I.... Skalp.« - Ved disse Ord studsede imidlertid hele Horden og løb til, idet de udstødte det Forundring betegnende »Hugh«. De betragtede Manden og Parykken, de befølte Hovedet og befølte Parykken, men kunde ikke komme til sig selv af Forundring. Endelig udvalgte de en Deputation, der nærmede sig os med de høfligste Miner og holdt følgende Tale: »Beundringsværdige hvide Mænd! Vi ville sige Eder et Ord. Et Ord er ligesaa godt som to. Vi leve i Fjendskab med *Tawnstchrz*-Indianerne. De dræbe mange af Vore og gjøre mange Skalper. Ville I lære os, hvorledes vi kunne narre dem, saa at vort Haar bliver i deres Haand, men vort Hoved paa vore egne Skuldre - - ho, ho, ho! (her brast alle Indianerne trods deres medfødte Alvorlighed ud i den voldsomste Latter) - saa skulle I boe her i Fred, og vi ville være Eders hjælpsomme Venner.«

Ifølge denne Tale blev en Tractat bragt istand, og siden levede vi i Fred med denne Stamme.

Hs. Excellence viste et smukt Maadehold ved aldrig siden at prale eller lade vor unge Underhandler føle nogen Overlegenhed. Men vi Andre have dog anseet det for rigtigt at gjøre Begivenheden bekendt i de civiliserede Lande, for at Verden kan see, hvad Godt man dog kan have af gamle Parykker.

189

»Vandcommissionen«

..... Torsdagen den 13de Juni 1844, om Aftenen Kl. 11, sad Vandcommissionen i sin Lænestol; den havde lukket Øinene, trukket Nathuen endnu dybere ned i Panden, og skulde til at virke til Stadens Gavn.

Neppe havde Morpheus begyndt at vifte med Vingerne over sin elskede Søn Vandcommissionen, da Døren paa en voldsom Maade blev revent op, og Kjøbenhavnsposten traadte ind. Vandcommissionen aabnede Øinene, og Kjøbenhavnsposten troede at have vakt den.

»Naar faae vi taaleligt Vand?« tordnede Kjøbenhavnsposten.

»Det veed jeg ikke, giv Tid«, lød Svaret.

Kjøbenhavnspostens Lunger samlede al deres Kraft, og udbrød: »Naar man læser om enkelte asiatiske Anførere, som have ført Beleiringskrig ved Kilders, Vandrenders, Canalers, Brøndes Forgiftning, saa finder man det grusomt, barbarisk, oprørende!«

»Ja, Gud bevare os«, sukkede Vandcommissionen og dreiede Tommelfingrene om hinanden.

»Men hvad skal man da sige om dem, som i Fredstider have paataget sig den ansvarsfulde Forretning at forsyne deres Medborgere i en stor Stad med Vand og ubekymrede om Vandværkernes Forfald, Uhensigtsmæssighed eller slette Tilstand, tage sig det meget let, om Vandet bliver saa slet, at omsider epidemiske og endemiske Sygdomme udbredes og næres derved?«

»Ja, hvad skal man sige? Man skal holde sin Mund og overlade det til Vandcommissionen.«

»Ha, vi skulle holde Mund, medens den Sætning, at fordærvet Vand, ledet igjennem Trærør, dræber i tusindvis, er en Erfarings-Sandhed, som længe har været anerkjendt af de mest tænksomme og dannede Nationer.« 190 »Ja, da anerkjende vi den ikke. Vort Vand er godt, naar det er kogt.«

»Pyh! En slet og stagnerende Vandforsyning i store Byer virker ødelæggende for Liv og Sundhed, idetmindste paa to Maader.«

»Paa to?« spurgte Vandcommissionen i en tvivlende Tone.

»Ja, dels ved Vandets egen Slethed, dels ved Luftforgiftning«, vedblev Kjøbenhavnsposten. »Man kunde aarlig spare 17 Mennesker af hvert 1000 fra Døden, og altsaa kunde for Kjøbenhavn 344 Mennesker ved bedre Sanitets-Indretninger aarlig reddes fra Døden. Følgelig kan den, som forestaaer et saadant Vandvæsen blot i 22 Aar, gaae i sin Grav med den Overbevisning, at han paa en særdeles nem og let Maade, uden mindste Anstrængelse - *nullo negotio* - har ombragt 7,568 Medborgere.«

»Gud forbarme sig!« raabte Vandcommissionen.

Stolt af sin Triumph tilføiede Kjøbenhavnsposten: »Det er alene ved Luftforgiftningen; regner man nu ligesaa Mange ved Vandforgiftningen, faaer man en Sum af 15,136 Dræbte i 22 Aar ved det slette Vandvæsen, eller 688 om Aaret.«

»Naade, Naade!« bad Vandcommissionen, »lad mig dog døe med en rolig Samvittighed.«

Med skrækkelig Kulde saae Kjøbenhavnsposten paa den sønderknuste Vandcommission og sagde: »Nei, Du skal ikke døe med en rolig Samvittighed! William Burke, som myrdede nogle og tredivende af sine

Medborgere og Medborgerinder, blot for at sælge deres Lig til Anatomerne, vilde staae næsten som en Engel ved Siden af den kgl. Vandcommission i Kjøbenhavn. Hører Du?»

Vandcommissionen stønnede høit.

»Naar jeg tænker mig«, vedblev Kjøbenhavnsposten og saae rørt mod Himlen, »at et saa skikkeligt Menneske som Ole Kollerød, der kun havde dræbt 1, høist 2 Mennesker, og endda gjort det hurtigt af med dem, at han, siger jeg, blev halshugget, og at I sidde her, saa veed jeg ikke, hvad jeg skal troe om den guddommelige og menneskelige Retfærdighed.«

»For Guds Barmhertigheds Skyld!« raabte Vandcommissionen, »skaan mig for disse frygtelige Ord, der knuse mit Hjerte. Jeg drikker jo selv af Vandet; er det Gift, drikker jeg den selv.« 191 Kjøbenhavnsposten var paa Vei til at gaae lidt fra Concepterne, men opmandede sig snart og raabte med skrækkelig Stemme: »Uhyre! Det manglede endnu! At Du til alle de øvrige Mord skulde føie Selvmord!«

192

Fortælling om en Flue

En Dag i Høsten gik jeg omkring i mit Værelse og morede mig med at fange Fluer og kaste dem ud af Vinduet. En af dem kom ned i min Vandkaraffel, der var halv fyldt, og var saa uheldig at berøre Vandfladen med Spidsen af Benene. Den gjorde fortvivlede Anstrængelser for at komme i Frihed; men den gjorde dem dumt; thi istedetfor at anvende Kræfterne paa at flyve lige op, fløi den til en af Siderne og styrtede tilbage igjen. Jeg tænkte: Det har den godt af! Det er maaskee en af dem, der stak mig, medens jeg sov til Middag. For at gjøre den Dødskampen kortere, rystede jeg Flasken; men den holdt sig stadig ovenpaa. Saa lod jeg den skjøtte sig selv og satte mig til at læse.

Men jeg blev forstyrret af den surrende Lyd, der kom fra Vandflasken, og pludselig blev jeg blød om Hjertet, og den underlige Tanke kom over mig: Der ligger nu et levende Væsen i Dødsfare. Hvo veed, om den ikke lovede sig endnu megen Glæde i dette Liv? Hvis det nu var Dig selv, der laa saadan og svømmede i Oceanet.

Under denne Monolog havde jeg uvilkaarlig reist mig og nærmet mig Flasken. Fluen gjorde endnu de samme ubehændige Forsøg, men det gik tungere; thi den ene Vinge var bleven vaad. For at hjælpe den heldede jeg Flasken, saa at nogle Draaber faldt paa Gulvet; men det dumme Dyr beholdt sin Plads midt i Flasken. Saa stak jeg en Stang Lak ned for at hjælpe den op; men Lakket naaede ikke heelt ned til den, og jeg kunde hverken ved Ord eller Gebærder formaae den til at gjøre et Spring for at naae det. Endelig, da jeg ikke fandt andre Redningsredskaber, gik jeg ind til min Kone og laante to Strikkepinde, og med dem lykkedes det mig at hale Stakkelen op. Jeg bragte den hen i Vinduet, i Solen, og efter nogle Øieblikkes Forløb blev den munter og fløi ud paa Gaden. -

Nogle Aar efter døde jeg.

Min Sjæl kom hen til et Sted, hvor der ikke var Andet end Fluer, og da jeg saae paa mig selv, mærkede jeg, at jeg selv var bleven en 193 Flue. I levende Live har jeg altid havt for Skik, naar jeg er kommen til et fremmed Sted, at henvende mig til en eller anden sat Person og spurgt ham, som der staaer i Heltedigtet:

»Siig, Landsmand! hvilke Love
Regjering, Politi, Gudstjeneste og Troe
Er blandt de gode Folk, som denne Øe beboe?«

Det gjorde jeg ogsaa deroppe og gav mig til den Ende i Passiar med en alvorlig og adstadig Flue, der sad noget afsides med brændte Vinger, og som jeg antog for en Skolemester. Den sad og sugede paa et Stykke graat Papiir, hvorpaa der engang havde været Sukker, men gjorde meget forekommende Plads for mig, da jeg nærmede mig. Gamle Folk holde gjerne af at fortælle om deres Skrøbeligheder, og for at faae Passiaren i Gang begyndte jeg med deeltagende Tone at tale om dens brændte Vinger.

»Ja«, sagde den gamle Flue og rystede paa Hovedet, »det var et sandt Underværk, at jeg dengang blev frelst! Jeg laa allerede med mange Andre paa Baalet, og det blev antændt - men saa havde vort Parti vundet

Seir, og de ilede til og kom, lovet være Propheten! tidsnok for at redde os fra den forsmædelige Død.«

»Var der da Borgerkrig, Revolution?« spurgte jeg ivrig.

»Ih, nei, det var Religionsstriden! Har Du ikke hørt om den?«

Jeg maatte naturligviis tilstaae min Uvidenhed.

»Saadan voxer Ungdommen op!« sagde den gamle Flue; »jeg kommer nok til at melde Dig for Provsten og faae Dig dømt i Skolemulct.«

»Lær mig hellere Noget«, bad jeg; »Du skal see, jeg er meget lærvillig.«

»Naa, ja; Du læser da Din Religionsbog, Du kjender vel den hellige Prophets Lære?«

»Nei«, sagde jeg ængstelig.

»Ih, Du forstokkede Hedning! Gjorde jeg Dig Din Ret - «

»O, vise Mand«, bad jeg, »oplad mig Din Kundskabs Skat, at jeg maa blive underviist og troende!«

Den gamle Flue blev formildet ved disse Ord, strøg med Bagbenene Stumperne af sine Vinger, løftede alle sine Øine andægtig mod Himlen og sagde:

194

»Vor store Prophet levede for mange, mange Slægter siden. I sin Barndom og Ungdom var han en Flue som Du og jeg; men derpaa blev han kaaret til sit Folks Prophet paa følgende vidunderlige Maade. Engang, da han fløi omkring paa Letsindighedens Vinger og fjasede med tankeløse Kvinder, følte han sig pludselig greben af en uhyre Magt, det svimlede for ham, Alting blev mørkt, og da han kom til sig selv, laa han nedstyrtet i et gjennemsigtigt Ocean, der syntes at være indfattet i en Jord af Glas. Stormen gik over Bølgerne, sorte og truende reiste de sig med deres skummende Toppe og truede at begrave ham i Dybet. Da gik Bevidstheden om hans foregaaende Livs Tomhed og Intethed martrende gennem hans Sjæl, og angerfuld bad han: Store Aand! Red mig af denne Nød, og hele mit Liv vil jeg hellige til at udbrede Din Ære, lovprise Din store Naade og Barmhertighed! - I samme Nu hørte Stormen op, Bølgerne lagde sig til Ro, Oceanet laa blidt og smilende som et Barn. Dette varede en Stund, da foer en Lynstraale ud fra Skyerne, og han hørte en mægtig Stemme, der bød ham at sætte sig paa Lynstraalen. Men han kunde ikke gribe den, han kunde ikke ved egen Kraft hæve sig ud af Dybet. Da steg en uhyre Kæmpe ned fra Himlen, en Kæmpe af Jern, og Kæmpen greb ham med sine Jernarme og hævede ham op og bragte ham til Paradiset, hvor Solen evig skinner. I uendelig Salighed laa han der, halv bevidstløs, medens han hørte de Bud, han skulde bringe sit Folk. De staae i hans hellige Bøger, som Du saa ugudelig har forsømt at læse, men som jeg nok skal banke ind i Dig. Deraf skal Du erfare, hvilke Egenskaber Jernkæmpen har, og Du skal lære de Bønner, hvormed Du skal bede ham om hans Hjælp i Nøden. Det første Dogme er, at hans Arme ere af Staal; men det Parti, som vilde lade mig brænde, lærte, at Armene ere af simpelt Jern; men den Lære er nu forkjættet, og Alle, som troede paa den, ere brændte.«

Min Affaire med Fluen kom mig pludselig ihu; min Forvandling til Flue slog mig, og jeg raabte: »Den Historie kjender jeg! Jeg har jo været med! Deri er skrækkelig overdreven! Det var mig, der slog Propheten ned i min Karaffel og senere trak ham op med min Kones Strikkepinde!«

»Vil Du ikke spise et Stykke Sukker?« spurgte den gamle Flue venlig; jeg kunde ikke modstaae Fluenaturen i mig, men gav mig 195 begjærlig til at suge paa det lille Korn, som den Gamle trillede hen til mig.

»Velbekomme Dig«, sagde han; »jeg gaaer blot et lille Ærinde«, og med disse Ord vrikkede han afsted. Efter nogle Minutters Forløb kom han tilbage med en heel Skare Fluer, der vare opmarscherede i Rækker som Soldater, og uden at mæle et Ord toge de mig imellem sig og førte mig bort. Jeg blev bragt hen til et Sted, hvor en Mængde store, sorte, glindsende Fluer med alvorlige Miner sad i Kreds, og man sagde mig, at det var den geistlige Inquisition, og at jeg var anklaget for Atheisme, Kjætteri og Gudsbespottelse.

Secretairen traadte frem og oplæste Klagen, hvori nøiagtig var anført Alt, hvad jeg havde sagt til den gamle listige Slyngel, som havde angivet mig. Alle saae paa mig, som om de ikke kunde begribe den bundløse Fordærvelse, et saa ungt Gemyt som mit allerede var geraadet i. Saa blev jeg arrig i Hovedet og raabte: »Ville I troe mig, naar I faae Syn for Sagen?«

De hviskede lidt sammen, hvorpaa den Ældste, en ærværdig graa Spyflue, sagde: »Unge Menneske! Din Forstokkethed synes os saare stor; men vi ville være langmodige, inden vi brænde Dig; viis os Vei, og vi følge.«

Saa førte jeg dem til mit forrige Hjem, viste Dem Karaffen, Oceanet, en Stang Lak, Mage til den, der

havde ageret Lynstraale, min Kones to Strikkepinde, item Pladsen i Vinduet, hvor Propheten havde ligget i Paradiis.

»En Aabenbaring!« raabte Alle med een Mund; »her er det hellige Sted, som vi have søgt saa længe, og hvorom er skrevet saa mange tykke Bøger! Hertil skulle for Fremtiden alle troende Fluor valfarte! - Og Du - sagde den Ældste til mig og trak mig tilside - naar Du vil holde reen Mund og ikke forstyrre Folkets barnlige Tro, skal Du blive æret som Prophet af anden Klasse, og der skal paa offentlig Bekostning blive skjænket Dig et Stykke hvidt Sukker, som kan gjøre Dig til en holden Mand for hele Dit Liv.«

Et Øieblik overveiede jeg, om jeg ikke skulde vælge Martyrkronen; men Tilbudet vinkede saa lokkende. Fristelsen var for stor, jeg gjorde, som mangen En har gjort før mig, jeg lod Fluorne troe, at Vandet i Karaflen var Oceanet, og fik til Løn mit Sukker, og det sidder jeg nu og gatter mig med.

196

En Dampskibstur

En Eftermiddag Kl. 3½ tog jeg med Dampskibet til Helsingør. Der var en stor Mængde Medrejsende, som dryppede eller gled af undervejs, ved Bellevue, Taarbæk, Vedbæk o.s.v., og ved Ankomsten til Helsingør vare vi kun To, nemlig foruden mig en gammel, graahaaret, graaskjægget, meget mager Mand. Ved Landstigningen kastede han et Sideblik paa mig, og der var mig noget Paafaldende ved hans graa Øjnes Blik; men det glemte jeg snart, da jeg spadserede gennem Byen til Marienlyst.

Derude skulde jeg tilbringe Natten. Henad Aften sad jeg med nogle Bekjendte i Verandaen, der vender mod Stranden, og efter nogen Samtale bleve vi Alle uvilkaarlig opmærksomme paa den store Tavshed i Naturen. Lyttede man, saa hørtes - eller man mente at høre - en svag Skvulpen ved Stranden, og denne overordenlig svage Lyd, som man ikke engang var sikker paa at høre, gjorde den øvrige Stilhed og Lydløshed endnu mere følelig. Uagtet det var en Juni Aften, blev det tidlig mørkt, og i dette Mørke tindrede det store, gule Lys fra Kronborg Fyrtaarn og smaa Funker ovre fra Helsingborg. Der maa have været noget Ejendommeligt i Atmosfæren; thi vi følte os Alle tyngede eller betagne, og for mit Vedkommende kan jeg sige, at Trykket var ledsaget af en stor Uro. Billeder fra Fortiden fore ligesom sønderrevne Skyer for en Storm igjennem Sindet; Erindringen greb ud efter Noget, kunde ikke faa fast Hold i Noget, undtagen i Savn af utydelige Ting, og den Evne eller Magt i os, der ser ud mod det Kommende, var heller ikke i fri Virksomhed, kunde ikke fæste sig til Nogetsomhelst undtagen en Slags Angst.

Med Et lød fra Stranden et skærende Fugleskrig; det for igjennem mig som et Udbrud af Smerte i Tilværelsen, men i næste Øjeblik, da Alle spurgte: »Hvad var det for en Fugl?« og svarede og modsagde hverandre, var ogsaa det hele tunge Trylleri forbi. Samtalen begyndte paany, Menneskeaaanden jog Naturaanden tilside.

Om Natten drømte jeg med besynderlig Tydelighed, at jeg paany 197 afsejlede fra Kjøbenhavn til Helsingør. Tydeligheden var besynderlig, fordi jeg paa samme Tid gjorde Indsigelse og tænkte, at det ikke var sandt; men jeg maatte give efter og sejlede paany. Men den gang saa jeg allerførst den gamle, magre Mand. Han sad ved Flagstangen, og jeg sagde til mig selv: Gud give, han skulde af ved Bellevue! Nej, han blev; skjønt han ved hver Station rejste sig og ligesom fulgte med de Bortdragende, sad han dog strax efter paa sin Plads. Alt færre og færre bleve vi, og jeg forudsaa, at jeg igjen skulde være ene med ham, og vilde saa nødig, jeg var bange. Angsten steg saadan, at jeg besluttede at gaa iland ved Humlebæk; men netop der kom ingen Baad ud med Rejsende, og vi havde Ingen at landsætte, saa jeg maatte følge med til Helsingør. Nu nærmede Manden sig og sagde uden Indledning: »De er Student fra 1836?«

»Ja.«

»Kan De huske, hvor mange De vare til Jubilæet 1861?«

»Nej jeg var ikke med, jeg var i Udlandet.«

»Ja. Endel gik af ved Bellevue.«

»Ved Bellevue?«

»Ja, jeg hentede dem.«

»Hentede De dem?«

»Ja. Og Dem skulde jeg have hentet i Humlebæk.«

»Mig, i Humlebæk?«

»Ja; men Fugleskriget lyder først ved Helsingør - kan Du høre det?«

Ved Ordet »Du« og den forbavsende Tone, hvormed han sagde det, paakom mig en Fornemmelse, der ikke lader sig beskrive, fordi jeg i vaagen Tilstand aldrig har været, og aldeles ikke kan bringe mig tilbage i en saadan Blanding af Forfærdelse og Glæde. Jeg skreg højt og vaagnede ved det.

Nu spørger jeg vaagen: Naar vil Fugleskriget lyde?

198

Kjærlighedshistorier fra mange Lande

Indledning

Verdensudstillingen i Paris, den storartede Samling af alle Nationers Frembringelser, fandt Sted, som de Fleste bekendt, i en Bygning, der ikke var smuk: en meget stor, forholdsvis lav, rund Ting, der af Nogle blev sammenlignet med et Gasometer, af Andre med Laaget til en Smørkande. Imidlertid, det var kun for det ydre Blik og paa kort Tid, at Bygningen tog sig saadan ud; det indre Blik blev snart paavirket og saae Gjenstanden paa en eller anden symbolsk Maade. Den Kjendsgjerning, at den stod i eller nærved Paris, men saa at sige opslugte Staden, at den forenede alle Nationer i Fred og Samdrægtighed, at disse paa særegen, praktisk Maade boede derinde hver i sin Gade og dog glede over i hinanden i tilsyneladende, men let løselig Forvirring - lod Bygningens eiendommelige Form gjøre det Indtryk paa Phantasien, at her var Babels Taarn gjenfundet. Et Slag af en mægtig Haand fraoven havde trykket det fladt, saa at det ikke længer truede med at ville ind i Himlen; men de Mennesker, der ikke i deres Overmod havde villet for høit, vare blevne bevarede, havde i de forløbne 5 à 6000 Aar formeret sig, arbejdet, udviklet sig, og man kunde nu gaae ind og see til dem og overbevise sig om, at ved stor Anstrengelse var Forbandelsen bleven løst, Babel betød ikke længer Forstyrrelse, men mangefold Enhed.

I Tidernes Løb, kunde man endvidere see, var der skeet noget Nyt. Derinde i Taarnet havde man formeret sig for stærkt og desaarsag udsendt Colonier, der toge Bolig i den nærmeste Omegn. En mægtig Have eller Park, der strakte sig omkring hele Bygningen, var fuld af deres Huse eller Slotte, og herude mærkedes Forskjelligheden, som var opkommen, her havde Colonierne efterhaanden faaet en forskjellig Architektur, ja en forskjellig Tro; thi der 199 var f. Ex. et engelsk Bedehus, et ægyptisk Tempel, en gothisk Kirke, en tyrkisk Moskee, Altsammen uden Intolerance eller Had, skjøndt ogsaa uden Menighed.

Det var især i Foraarsaftenens Halvmørke, at Phantasien var mest tilbøielig til at gaae ind paa denne Opfattelse. Selve Babeltaarnet var da lukket; de Aartusinder gamle Mennesker skulde tidlig iseng; men i Haven med de ungdommeligere Colonier kunde man vandre om til henimod Midnat og lade sig paavirke af de mangfoldige Tungemaal, der løde mere dæmpet og klang anderledes i Luften end om Dagen, af de mangeslags Dragter, og af sælsomme Lys, der tændtes hist og her, enten i Træerne eller fra et af de smækkre Taarne.

Første Gang, jeg om Aftenen var derude, var strax efter min Ankomst til Paris. Vi vare fire, der efter en sildig Middag vilde have den i visse Maader prosaiske, i andre Maader poetiske Nydelse, ved Stjerneskin at drikke ægte tyrkisk Kaffe skjænket af ægte Muselmænd.

Det Meste var endnu nyt for os, og vi vidste ikke ret Besked. Da der var meget faa Folk i Haven, tog det sig ogsaa ud for os, som om Stedet ikke ret var bestemt for et Publicum. Efter nogen Famlen fandt vi det tyrkiske Kaffehus; men det var lukket. En Politibetjent sagde os, at der et andet Sted i Haven var et tunesisk Kaffehus, og efter i Mørket at have fareet vild, hvilket lod Stedet synes os fjernt og skjult, fandt vi det. Der var et hvidt Telt, hvor jeg troede, at vi skulde ind; men før vi naaede det, skimtede vi i en Forstue en lille, tyk Mand i hvid Turban og spurgte ham paa Fransk, om vi kunde faae tyrkisk Kaffe. Han sagde: Mustapha, og saa kom der en ung Mand i korte Benklæder og med rød Fez paa Hovedet og stillede fire Rørstole omkring et lille Bord i Sandet tætved Teltet. Derpaa gik han ind i Forstuen, hvor vi saae, at man pustede Ild i Gløder paa Gulvet, og raabte: Arba! Dette ene Ord (arabisk: Fire) overbeviste os om, at vi virkelig vare mellem Østerlændere, og forvandlede Sandet, hvori vore Stole sank ned, til Ørkenen. Et svagt, blaat Lys, hvis Oprindelse vi ikke kunde forklare os, opkom engang imellem, lod Træerne synes ibenholtssorte og Sandet havblaat, og forsvandt igjen. Endelig kom Mustapha med Kaffen, og netop idet han satte de smaa, ægformige Kopper for os, flammede det blaae Lys - det var, 200 som vi senere erfarede, det elektriske Lys, hvormed man gjorde Forsøg fra et Fyrtaarn - op i overordenlig Glands, lod Gjenstande nær og fjern dukke frem i pludselig Tydelighed som en Verden, der vilde ind paa os, og lod dem ligesaa hastig synke tilbage igjen som Spøgelse.

I Sandhed, vi ere i Tusind og En Nats Fædreland, sagde en af vort lille Selskab, en Maler, der havde reist i Syrien. Derpaa begyndte han at tale Arabisk til Mustapha; men da denne svarede paa altfor godt og hurtigt Arabisk, foretrak Maleren snart Fransk, hvilket Sprog Mustapha ogsaa talte ganske godt.

Gode Mustapha, sagde Maleren, vi ere nu aabenbart i Ørkenen; vi ere en Karavane og have gjort Holdt ved Din Stammes Telte, og Du beværter os gjæstfrit med Kaffe i Haab om en Bakschisch, som ikke skal udeblive. Fortæl os nu et Eventyr.

Hvad veed jeg? sagde Mustapha.

Fortæl os om Ildsultanen eller om Krig eller om Kjærlighed, om hvad Du vil. Du maa vide, gode Mustapha, at der sidder en Digter fra et meget fjernt Land i Norden, som gjerne vil høre saadanne Fortællinger og til Gjengjæld kan fortælle Dig en.

Mustapha svarede: Saa vilde jeg for at forfriske min Hukommelse ønske, at Din Ven fra Norden fortalte først, især da Du kalder ham Digter.

Der var efter Omstændighederne ikke Andet at gjøre overfor den intelligente Orientaler og mine tre Venner. Jeg bød Mustapha en Cigar og fortalte den korte Historie, som findes i det Følgende under Nr. 1.

Da den var forbi, strøg Mustapha sig om Hagen og sagde: Du Giver af en god Cigar fra et fjernt Land og af et Eventyr, som endnu ligger behageligt i Øret, Du skal vide, at der er en Begivenhed, meget gammel og bekjendt - ubekjendt og ny ønskes den at være for Dig og Dine Venner - som fortælles om Kjærlighed mellem en Rettroende og en christen Pige. De elskede hinanden ømt; men han blev syg, og da han følte sig Døden nær, frygtede han for, at han ikke skulde komme i hendes Himmel, antog derfor den christne Tro og paalagde en Ven at bringe hende Budskab derom, saasnart han var død. Vennen udrettede Ærindet; men da han ankom til hende, var ogsaa hun dødelig syg. Saasnart hun erfoer, at hendes Elsker 201 var død, blev hun angst for, at hun ikke skulde komme i hans Himmel, og udtalte vor Troes Formular, der ikke kan tilbagekaldes: *La Allah, laïl il Allah!* og døde. Dette er min Fortælling.

Vi udtalte vor Beundring af Fortællingen som overordenlig passende paa et Sted, hvor alle Nationaliteter og alle Religionsbekjendere mødtes; men den havde, forekommer det mig, endnu en Fortjeneste, nemlig yed den besynderlig blide, fine Ironi, hvormed Livets Skjæbne - hvis Fortællingen er sand - eller Digteren - hvis den er opdigtet - synes at stille Kjærligheden op som det Væsenlige og alt Andet, selv det mest Agtede, som det Næste, og dog lader tvivle om, hvorvidt Saadant er ment eller ei. Kun Et lader den ikke tvivle om: Kjærlighedens store Flugt.

Jeg vilde nu gjerne sige, at min Samling havde sin Oprindelse herfra. Det vilde maaskee tage sig godt ud for Læserne, hvis de bragtes paa den Forestilling, at et Menneske efter en saadan Paavirkning havde gaaet omkring hist mellem alle Nationers Summen og Larmen og gennem den eller over den kun havde hørt fine Lyd fra Hjerternes Inderste, havde ladet hver Nation fortælle sin erotiske Sorg og Glæde. Det vilde imidlertid kun meget betingelsesvis være sandt; thi nogle af de Skildringer eller Scener, som man vil finde i det Efterstaaende, ere skrevne før Verdensudstillingen i Paris. Men det forekom mig ved hin Leilighed med Et, at mange Billeder og Erindringer, Scener, der vare gaaede mig forbi, Physiognomier sete hist og her, snart i et Land, snart i et andet, Facetter, om jeg saa tør sige, af samme Grundtanke eller Grundfølelse og dog forskjellige, det Ene mere, det Andet mindre virkeligt, men Altsammen sandt, haaber jeg - samlede sig i Kreds om Babeltaarnet og gave sig ind under et fælles Navn, der svarede til Mødet i Paris: Kjærlighedshistorier fra mange Lande.

Det er jo muligt, at en eller anden patriotisk Læser endog efter denne Oplysning vil spørge: Men hvorfor

kunde ikke alle Fortællingerne ligesaa godt været gjorte rent danske? - Paa et saadant haardnakket Spørgsmaal har jeg ikke andet Svar end Udtalelsen af det Haab, at de i visse Maader ville findes danske alligevel.

202

Den polske Kongesøn

En Konge og en Dronning i Polen havde en Søn, hvem de elskede høit, og hvem de besluttede at sende ud at besøge andre Lande, for at han kunde udvide sine Kundskaber og sin Erfaring og blive end dygtigere til engang at regere sit Folk. De lovede sig saa meget større Udbytte af Reisen, som Prindsen, skjønndt ung, var af en alvorlig Natur og kun havde den Feil eller Særegenhed, at han aldrig vilde spise Fisk, fordi han, uvist af hvilken Grund, havde fra Barn af faaet Modbydelighed mod alle Dyr med Skæl. Dette gjorde den gode Konge og hans Dronning ondt, fordi de selv holdt meget af Fisk, og fordi deres Rige havde Overflødhed af de herligste Fisk saavel fra Havet som fra Aaer, Floder og Søer.

Til at ledsage Prindsen paa hans Reise valgte de en ung Mand, der var bekendt for sin Klogskab, Sindighed og blide Charakter. Ham blev det før Afreisen indstændig paalagt saavel af Kongen som af Dronningen at vogte vel paa Prindsen, om mulig bringe ham til at spise Fisk, men især afholde ham fra Kvindekjærlighed, medmindre en saadan Kjærligheds Gjenstand var jevnbyrdig, af fyrsteligt Blod.

Prindsen reiste da med denne Ledsager under den gode Konges og Dronnings, Hoffets og hele Folkets Velsignelser, og da de efter to Dages Søreise stege iland paa fremmed Kyst, var det Første, Prindsen lagde Mærke til, en meget smuk, ung Kvinde. Eftersom hun ikkun var Datter af en simpel Adelsmand, vilde Hofmesteren nødig lade Prindsen opsøge hende; men saasom han var saa klog og vidste, at Kjærligheden er en Lidenskab, der tiltager ved Hindringer, besluttede han ikke at modsætte sig og fulgte selv med Prindsen til Besøg hos Adelsmanden.

Efter kort Tids Forløb saae Hofmesteren, at Prindsens Kjærlighed, uagtet han ikke hindrede den, alligevel steg, og han besluttede derfor at tilintetgjøre den med Klogskab. Ved et Aftenselskab hos Adelsmanden bragte han Talen hen paa den nyere Tids mærkværdige mikroskopiske Opdagelser, og da han havde et af de dengang nyopfundne stærke Forstørrelsesglas med sig, indrettede han det klogt saaledes, at han fik Tilladelse til at lægge Forstørrelsesglasset 203 ogsaa paa hin unge Dames lilliehvide Haand, ja paa hendes endnu blødere, finere Kind, og da Prindsen paa Hofmesterens Ønske saae igjennem Glasset, maatte han see, at hans Elskedes fine Hud som enhver anden Dødeligs var skælagtig.

Samme Aften spiste Kongesønnen Fisk.

Paolo og Giovanna

I den gamle Stad Padua boede en ung Mand, der elskede en Pige, men maatte reise bort uden at have faaet Leilighed til at sige hende det, og da han kom tilbage til Byen, var hun gift.

Han hentæredes af Sorg og af Længsel efter blot at see hende; men denne Længsel var meget vanskelig eller umulig at tilfredsstille; thi hun gik aldrig ud undtagen til Kirken, og selv da var hun tilsløret, og hendes Ægtefælle, der var meget skinsyg, fulgte altid med hende. Paolo følte tilsidst, at han ikke kunde leve uden at see hendes Aasyn, og da Livet ebbede i ham, gik han til hendes Ægtefælle, og enten af Svaghed eller af Sjælsstyrke henvendte han en usædvanlig Anmodning til ham. Han fortalte ham om sin Kjærlighed: at han havde elsket Giovanna først, og bad sin lykkelige Medbeiler om Tilladelse til, blot at turde see hende et eneste Øieblik engang om Ugen. Han tilføiede: »I og Eders Slægtninge, saa mange af dem, som I vil, kunne naturligvis være tilstede. I kunne Alle vogte paa mig, at jeg ikke siger et Ord eller foretager Noget, der er imod Eders Ære, og desuden giver jeg Eder mit Ord paa, ja vil besværges det med hvilken som helst Ed, at jeg Intet skal foretage, aabenbart eller hemmelig, imod Eders huslige Fred og Lykke, hvilket jeg ei heller troer vilde lykkes mig; thi Eders Hustru er dydig og veed desuden Intet om min Kjærlighed; men jeg føler, at jeg maa døe, ellers vilde jeg heller ikke kunnet ydmyge mig saa dybt og bede Eder om det, som jeg nu beder og

besværges Eder om at tilstaae mig.«

Stefano Mattei var ikke blot skinsyg, men ogsaa meget stolt eller forfængelig. Det var derfor ikke af Ædelmod, men af tilfredsstillet Stolthed, at han næsten leende svarede Paolo: »Det vil jeg, min Tro, ikke nægte Eder; hvilken Dag i Ugen vil I komme?«

204

Paolo valgte Fredagen, som var den næste Dag, og Stefano skiltes fra ham med de Ord: »Godt, om Fredagen; men I maa kun see Eder om i Stuen, hvorpaa jeg vil følge ud med Eder, som om I havde et Ærinde til mig.«

Den næste Dag havde Stefano Mattei alle sine Slægtninge forsamlede hos sig. Han havde ikke for dem Alle kundgjort Paolos Besøg og Hensigten dermed, men kun betroet Sagen til en Svoger, som derpaa havde omtalt den til sin Kone, og rimeligvis taug hun ikke ganske, da hun kom sammen med de Andre. Derfor var der blandt flere af de Forsamlede, om ikke høirøstet, saa hemmelig Tale om Paolos besynderlige eller latterlige Anmodning, og man morede sig i Forveien over den Rolle, han vilde spille; thi det er nu engang saa, især blandt Kvinder, at skjøndt de have dyb Medfølelse for Kjærligheden, kunne de dog lee over den Forelskede, ja omtale Kjærligheden ilde.

Men da Døren gik op, og Paolo kom ind, meget bleg, og kastede et Blik paa Giovanna, et kort Blik, men saa sælsomt, at det saae ud, som om hans Sjæl fulgte med og blev liggende foran hende, kunde Ingen lee. Nogle følte Medynk, Andre Vrede, atter Andre sagde senere, at de i det Øieblik havde været tilmode, som naar en Døende skal have den sidste Olie. Stefano kunde knap trække Veiret. Han følte med Et, at han havde handlet meget letsindig og bragt Noget ind i sit Hus, der aldrig vilde forlade det, og naar han hver Uge skulde have en saadan Scene, vilde han faae et Helvede i sin egen Sjæl og blive til Latter for den hele Stad. Han reiste sig derfor hastig, og idet han ifølge Aftalen fulgte Paolo ud, sagde han til ham: »Hvis I atter sætter Eders Fod over min Tærskel eller banker paa min Dør eller blot gaaer forbi mit Hus, vil jeg lade Eder pidske af mine Folk, eller jeg vil dræbe Eder som en Hund.«

Endnu bævende og blendet udbrød Paolo: »Bryder I Eders Løfte? Tager I Livets Ord tilbage? Vogt Eder! Da vil Synet af hende ikke blive undt Eder; men jeg skal see hende!«

Stefano drog sin Dolk og kastede den efter Paolo, dog uden at ramme ham.

Da Stefano kom tilbage til Stuen, havde Kvinderne forladt den, og han gjensaae ikke sin Hustru, før hun tilsløret kom ud for at følges med ham til Kirken, til Vesper, Aftenen før Sct. Cecilies Dag.

205

Hun laa længe knælende, saa at de Fleste gik ud af Kirken, inden hun var færdig med sin Andagt. Derpaa gik hun rask op imod Høialtret, kastede sig ned paa Trinet, og sagde til den Geistlige, at hun viede sig til Christi Brud.

Stefano kunde Intet udrette herimod, men maatte gaae ene hjem.

Denne Begivenhed blev meget omtalt i Padua. Nogle sagde, at Giovanna havde fattet sin Beslutning af Fortrydelighed over Stefano, der ved at føre en Fremmed i Huset under saadanne Vilkaar havde viist, at han ikke elskede hende høit nok eller paa rette Maade. Andre mente, at Giovanna altid havde elsket Paolo og nu, da hun saae, at han elskede hende, ikke ansaae det for sømmeligt at være en anden Mands Hustru.

Paa den Tid, da dette skete, var Giovanna atten Aar.

I hendes otte og tyvende Aar, da hun ved sin Fromhed og Blidhed havde erhvervet et saadant Navn, at hun næsten betragtedes som en Helgen, blev hun alt svagere, og i Forventning om Dødens Komme gik hun for sidste Gang til Skrifte.

Hun sagde gjennem Skriftestolens lille Gitter til Munken, som sad derinde og lagde sit Øre til Gitteret: »Hellige Fader, i mere end ti Aar har jeg Dag og Nat kun havt een Tanke, og endnu i dette Øieblik tænker jeg kun paa En, en Mand ved Navn Paolo. Kan det nogensinde tilgives mig? Vil Herren have Barmhertighed og Medynk med mig?«

Munken svarede: »Der er større Miskundhed i Himlen, end Jorden drømmer om. Himlens Hærskarer med Guds Moder i Spidsen bede for dem, der have følt en stor og fuldstændig Kjærlighed og ikke for dens Skyld gjort Ondt og ikke glemt Herren.«

Giovanna sagde: »Men min Synd er stor, hellige Fader; jeg har for min Kjærligheds Skyld næsten glemt min Herre og Frelser; thi endnu i denne Stund, da jeg føler Døden nær, har jeg en stor Længsel: den, at til Gjengjæld for de ti Aar, jeg nu har levet, mine Øine maatte see ham i min Dødsstund; ja, det forekommer mig, at kun ved Hjælp af et saadant Syn, der vilde være et Underværk, kan min Sjæl rive sig løs for at gaae

til Gud. Hellige Fader, hvorledes kan en saadan Synd tilgives, og hvorledes kan min arme Sjæl faae Ro til at døe?»

206

Munken svarede: »Min Datter, vend Dit Øie mod dette lille Gitter, hvorigjennem Du har talt til mig.«

De andre Nonner hørte et svagt Skrig fra Skriftestolen; derpaa blev Alt stille. Da man endelig blev opmærksom paa, at der vedblev at være saa stille, og nærmede sig, fandt man Munken og Nonnen siddende døde, hver i sit Rum.

Fuglen, der sang

Nærvæd Byen, der fører til Øerne¹, i Dalen, som er velsignet med Vand og med Skygge af Træer, der bære søde Frugter, og med Græs og Blomster af mange Farver, vogtede Elijah sin Faders Hjord tæt ved Siden af Chajim Hakolbas store Hjorder. Det var endnu ikke en Menneskealder efter Jerusalems Indtagelse; Templet og Staden vare Øde og Tomhed, for den, der vovede at nærme sig, at see til, som om ikke Guds Helligdom og levende Mennesker engang havde dvælet der, men som om Jorden havde aabnet sig og udkastet Ild og gloende Stene og flyvende Erts og Alt derefter var størknet til sorte, hæslige Klumper, Sorgens og Forbandelsens Form.

Men laa Helligdommens Tinde nedbrudt ved den ødelagte Stads Fødder, saa havde Israel begrebet, at Herrens Tempel, før det kunde gjenreises i sin Herlighed paa Zions Bjerg, maatte opbygges i Folkets Hjerter, og aldrig tilforn havde der været en saadan Iver for at studere Loven som nu, da et Under var skeet, da Rabbi Jonathan, den eneste Levende, der endnu kjendte Lovfortolkningen, var i en Ligkiste bleven baaren ud af den beleirede Stad og havde af Keiseren, Titus, faaet Tilladelse til at aabne en Skole. Livet var steget op af en Ligkiste, og Alle, som kunde, hastede til Jabne (Jamnia) for at lytte til Rabbien eller en af hans Disciple og opsamle Livets Ord, paa

*
– 207

det at Ordet ikke atter skulde staae Fare for at blive begravet mellem Ruiner.

Paa den Tid var Elijah sexten Aar, og Zippora, den yngste af Chajim Hakolbas Døttre, var fjorten Aar, og de vare nu i den giftefærdige Alder, og de elskede hinanden.

En Dag, da de tilsammen saae et Brudetog drage forbi med Cymbler og Fløiter, sagde Elijah: »Hvilken lykkelig Dag det vil vorde, den Dag, da Du og jeg skulle føres sammen under Hruppern¹ - blot Din Fader nogensinde vil tilstede det!«

Zippora lo og svarede: »Min Fader vil være glad til ved at faae mig gift; fra ham kommer ingen Hindring.«

Elijah betænkte disse Ord; thi Zippora var smuk og hendes Fader rig, og han behøvede ikke at takke Nogen for at ægte hende. Efter en Stunds Forløb sagde Elijah ængstet: »Fra Din Fader vil ingen Hindring komme, siger Du; mener Du da, fra nogen Anden? Fra mig kan den visselig ikke komme, og Du, Du elsker mig jo, Zippora - er det ikke saa?»

Zippora svarede: »Du maa ikke blive bedrøvet og ikke tvivle om mig; men det vil gjøre mig stor Sorg, naar mine Søstres Mænd ville kalde Dig Am Hoorez²; saa kan jeg aldrig være lykkelig.«

Elijahs Bryst løftede sig i stor Sindsbevægelse, og han sagde: »Zippora, hvad forlanger Du af mig?»

Hun svarede med et stort Blik: »Det Høieste; Du skal blive større end nogen af mine Søstres Mænd!«

Da luede det ogsaa i Elijahs Øine, og han udbrød: »Jeg har ikke vovet at lytte til Tanken, før Du udtalte den! Det Høieste! Nu er det sagt! I den almægtige Guds Navn!«

Zippora rakte ham sin Pande til Kys, idet hun sagde: »I tre Aar vil jeg vente paa Dig, min Herre og Brudgom!«

Elijah gik hjem og sagde til sine Forældre, at han vilde drage til Jabne, og skjøndt de vanskelig kunde undvære ham fra Hjorden, stillede de sig ikke mellem ham og Herren, men velsignede hans Bortgang og gave ham en Tærepengge paa Veien.

I Jabne vare mange tusinde Disciple, og naar de sad om deres Lærere, blev den Ene overseet formedelst Mængden af de Andre. Derfor skete det, at der hengik et halvt Aar, inden Rabbien endnu havde kastet sit Blik paa Elijah; men da det skete en Dag ved Indgangen til Forsamlingsstedet, standsede Rabbien og sagde til ham: »Hvad søger Du?«

Elijah kunde knap tale af Sindsbevægelse over den store Ære, at Rabbien talte til ham, men svarede dog: »Det Høieste«.

Rabbien spurgte: »Hvorledes beder Du?«

Elijah svarede: »Jeg beder Herren om at gjenopbygge Templet og velsigne Folket og om ikke at føre mig i Fristelse.«

Da sagde Rabbien: »Den, som søger det Høieste, maa ikke frygte Fristelsen, men bede om at blive sat paa Prøve.«

Samme Aften bad Elijah bævende til Gud om at blive ført i Fristelse, men tillige om Kraft til at modstaae den.

En af de næste Dage kom den Mand, paa hvis Tag Elijahs Telt stod¹, til ham udenfor Huset og sagde: »Min Broder, Du kan vise Gud og mig en Tjeneste ved at værge mig imod en ond Mand. Jeg har betalt ham hundrede Sekel Sølv, men forsømte at have Vidner tilstede, og nu nægter han at have modtaget dem. Sandelig, det kan ikke være Gud velbehageligt, at en underfundig Mands Anslag lykkes, og da Du nu veed Sandheden, kan Du bevidne den, og jeg vil for Din gode Hjælp give Dig halvtredsindstyve Sekel.«

Elijah svarede: »Hvorledes skal jeg bevidne at have seet, hvad mine Øine ikke saae?«

Den Anden svarede: »Du skal kun bevidne og hjælpe Sandheden, og den kjender Du. Eller tvivler Du om, at jeg har sagt Dig Sandhed?«

»Jeg tvivler ikke, men kan kun vidne om, hvad mine Øine have seet og mine Øren hørt.«

Da Elijah kom til Forsamlingsstedet, saae Rabbien nøie paa ham og sagde: »Det er godt.«
* 209

Elijah priste og takkede Gud, fordi Fristelsen ikke var vanskeligere, men havde givet ham en saa let Seir.

Nogen Tid efter kom hans Vært igjen til ham og sagde: »Jeg har tænkt over Eders Adfærd, da I afslog at vidne for mig, og jeg erkjender, at I strengt taget havde Ret. I er en brav Yngling, og jeg vil Eder vel; I kan forlange en Tjeneste af mig.«

Elijah svarede med Tak, at han Intet havde fortjent og Intet begjærede. Den Anden sagde: »Hvorledes skulde det gaae os, hvis vi Intet fik uden det, vi have fortjent! Jeg siger Eder, mange af os fik da end ikke det tørre Brød, endsige frisk Vand og saftige Frugter! Kom, jeg veed jo, at I om henved tre Aar, naar I bliver Rabbi, vil gifte Eder med Chajim Hakolbas smukke Datter. Men hvorfor skal det vare saa længe? Jeg er Ven af en Rabbi, der paa tre Maaneder vil erklære Eder for udlært, og da kan I drage hjem til Eders Forældre og vorde lykkelig med Zippora.«

Det foer som en Ildstraale gennem Elijahs Blod ved den Tanke, at han allerede om tre Maaneder kunde vende tilbage og ægte Zippora; men derpaa betænkte han, at dette kunde ikke have været hendes Mening, da hun bød ham gaae og søge det Høieste og lovede at vente paa ham i tre Aar. Derfor takkede han Manden og skyndte sig bort.

Anden Gang, da han kom til Forsamlingsstedet, saae Rabbien ind i hans Øine og sagde: »Det er godt«. Og strax efter nærmede sig ham en Schammus (Tjener ved Bedehuset eller hos Rabbien) med sin Stav og tilsagde ham til Møde hos Rabbien om Aftenen, naar Stjernerne tændtes.

Da Elijah var ene, kastede han sig paa sit Ansigt og sagde: »Min Gud! Hvor Du er barmhjertig og hjælper mig til at overvinde Fristelsen og belønner mig med saa stor Ære for det, jeg kun har udført ved Dig! Min Gud! Min Gud!«

Om Aftenen tog Rabbien ham med paa Husets Tag og viste ham Himlen og Stjernernes Hær og forklarede ham deres Gang omkring Jorden og Aarstidernes Skiften og Helligdagene, og da Elijah henreves af Storhedens Majestæt og af Viisdommen og Magten og spurgte om de Ting, der ere skjulte bagved Glandsen og det store Dyb, løftede Rabbien en af Hemmelighedens Flige, men sagde, at videre kom Ingen.

Da spurgte Elijah: »Rabbi, hvorfor er det saa, at Sjælen længes saa stærkt efter at skue, og engang skal den komme dertil; men netop hernede, hvor den længes stærkest, er en snever Grændse dragen, endog, som I siger, for de Udvalgte?«

»Fordi, min Søn, der er blevet givet os to Opgaver«, svarede Rabbien. »Vi skulle mætte vor Sjæl med Erkjendelse; men vi skulle ogsaa leve for Jorden og forplante Slægten og have Jordens Glæder, saavidt Herren tilsteder det. Men derfor er vor jordiske Del til Hinder for, at vor himmelske Del kan blive ganske fri og skue. Kunde en Dødelig holde sig ren for alt Begjær, da skulde han see Gud.«

Elijah turde ikke spørge mere, men gjemte Ordet, uden at lægge Mærke til, at her var Fristelsen tredie Gang. Fra den Dag af blev han Rabbien's kjæreste Discipel, og efter de tre Aars Udløb erklærede Rabbien høitidelig og med Haandspaalæggelse, at Elijah ben Meïr var Rabbi Elijah, og en stor Skare af Venner og Beundrere fulgte den nye Rabbi paa Veien til hans Hjem. Og da han nærmede sig, gik Chajim Hakolba ham imøde med alt sit Hus. Der blev blæst i Bukkehorn og paa Fløiter, og unge Piger sloge paa udspændte Skind, der gave Metalklang. Og Chajim Hakolba førte sin Datter Zippora tilsløret ved Haanden, og hun blev stillet under Hrupperen med Elijah, Ringe bleve vexlede, Glasset søndertraadt, og Elijahs Fader og Moder velsignede ham og den Stund, han var dragen ud.

Da den glade Bryllupsskare var kommen til hans Hjem, søgte Elijah et Øieblik at blive ene og gik ned i en lille Lund bagved Huset. Han sagde: »Almægtige, barmhjertige Gud! Før jeg gaaer ud af Paradiset og bliver som andre Dødelige og tager min Hustru i min Favn, har jeg den store Bøn til Dig. Lad Din Naade falde paa mig, og lad mig skue blot et Glimt af det Høieste eller høre blot et kort Øiebliks Lyd fra Din Evighed! Almægtige Fader, Du, som slukker Dyrets Tørst, hav Du Medynk med min Sjæls Tørst efter Dig og Din Herlighed, og lad en Draabe falde paa mig, selv med Fare for, at jeg skal savne den, naar jeg engang efter Din Villie kaldes bort fra denne Jord.«

Da hørte han lidt over sit Hoved en Fugl synge. Lyden var fløitende og kviddrende som anden Fuglesang, men meget forunderlig. Der kom en Tone, som syntes Elijah at løfte ham op paa en Bølge, 211 og Bølgen syntes igjen Elijah at være i Slægt med en af de syv Sefhiroth, der engang, da Tiden blev til, udstrømmede fra Ham, den Eneste, Metatron, og bleve til de syv Verdener med al deres Lyst og Sorg. En anden Tone kom, og igjennem den syntes det Elijah at høre en Gjenlyd af den Hymne, som Englene sang til Ham Selv, Adonai, da Skabelsen var fuldbyrdet. Dette hørte Elijah; men han hørte i de to Toner endnu Mere, som ikke kan udsiges. Derpaa taug Fuglen.

Elijah lyttede endnu et Øieblik og sagde derpaa: »Herre jeg takker Dig; nu er jeg næsten mæt.«

Han vendte om mod Huset for at gaae til sin Brud og blev noget overrasket ved at bemærke, at Alt var blevet stille, og at ingen Lys vare tændte; men da han antog, at det var en Spøg af det lystige Brudeselskab, besluttede han at lade dem nyde Spøgen og bankede paa Husets Dør. Ingen svarede, og han tænkte: »De holde sig i Skjul og smile og ville ret have mig tilbedste«, hvorpaa han bankede haardere. Da hørte han en fremmed Stemme, der spurgte: »Hvem er der?« - Elijah svarede: »Det er mig; luk mig ind til min Brud!« - »Der er ingen Brud i dette Hus, Fremmede«, svarede Stemmen; »forstyr ikke Nattens Ro.«

Elijah bemærkede nu, at han virkelig havde taget fejl af Huset, og medens dette forekom ham høist sælsomt, gav han sig til at søge efter sit Hus, men kunde ikke finde det. Morgenen brød frem, og ængstet og forfærdet over sin frugtesløse Søgning og over det fremmede Blik, hvormed hans Fødeegn syntes ham at see paa ham, gik han til Synagogen, og da han ogsaa her saa lutter fremmede Ansigter, brast han i Graad og raabte høit sin Faders og sin Moders Navn. Ingen svarede; men Alle saa forundrede eller betænkelige paa ham. Da vaklede en gammel Mand hen til ham og sagde: »Hvo er det, som kalder paa min Ungdoms Venner?«

»Det er mig! Kjender I mig? Jeg blev viet igaar! Hvor er min Brud? Hvor er min Slægt og mine Venner? Hvor er mit Hus?«

»Hvad hed Din Brud?« spurgte den rystende Olding, og da han havde hørt Svaret, udbrød han: »Almægtige Gud, saa er I den Elijah, der paa saa hemmelighedsfuld Maade forsvandt for halvfjerdsindstyve Aar siden.«

212

»Halvfjerdsindstyve Aar!« raabte Brudgommen og tog sig til Hovedet. »O, det er en grusom Spøg - sig, at I mener det ikke! Før mig til min Brud! I Guds Navn, hold op at skjemte!«

»Jeg vil føre Eder«, sagde den Gamle og ledte ham til det gode Sted (Begravelsespladsen) og viste ham der hans Forældres Grave og ligeledes hans Bruds Grav, og paa Stenen var en Indskrift, som hentydede til hendes Brudgoms gaadefulde Forsvinden paa selve Bryllupsdagen.

Elijah satte sig ved Siden af Graven og tilhylede sit Ansigt. Da nærmede sig Dødsenglen med brede Vinger og sagde til ham: »Kom og følg mig, Broder, hjem til hende, der sendte Dig efter det Høieste.«

Guds Engel fra Rørvig

Naar man fra den dybe og brede Isefjord vil seile ud i Kattegattet, ligger tilvenstre, en Fjerdingsvei før Fjordens Munding, Fiskerstedet og Landsbyen Rørvig, og tilhøire, skraaes overfor, i en halv Mils Afstand, det høie Spodsbjerg. I Krigens Tid, som vore Forældre sagde, nemlig 1807-14, var der paa hver sin Side, lidt nord for Rørvig og lidt nedenfor Spodsbjerg, anlagt en Skandse med Kanoner for at holde fjendtlige Skibe borte og beskytte vore egne, der af en eller anden Grund søgte ind i Fjorden. Indenfor Rørvig-Skandsen, i en lille, dyb Bugt, vare nogle Kanonbaade stationerede.

Rørvig var desuden ligesom nu et Toldsted, og der boede i den Tid, vi tale om, en Toldcontrolleur, hvis ældste, attenaarige Datter hed Lise; men Folk i Egnen havde givet hende et andet Navn, der for Mange vil lyde sentimentalt, indtil de faae det forklaret. Det var: Guds Engel fra Rørvig. Det hidrørte fra, at hun først var gaaet omkring som et meget stille og svagt, men ogsaa meget smukt Barn, der ikke antoges at kunne leve, men saa, ligesom næret og styrket af den fælles Kjærlighed, der vistest hende, var blevet sund. Og det syntes da, at der baade i hendes og de Andres Sind var blevet efterladt en bestandig Erindring om, at hun var saa at sige Barn af Alles 213 Kjærlighed, at hun paa særegen Maade, ligesom ved Alles Forbøn, var bleven knyttet til Livet og til dem.

En Eiendommelighed ved Landskabet havde maaskee bidraget til Navnet eller fuldendte idetmindste dets Betydning. Strækningen vesterpaa, mellem Nykjøbing og Rørvig, var dengang, og er størstedels endnu, fattig, lyngklædt Hede; men idet man nærmer sig Stranden og snarest vilde vente Sand, bliver Landet frodigt med Kornmarker og Trægrupper, og udenfor Toldcontrolleurens Hus, nærmest ved Fjorden, fuldender denne Frodighed sig i en yndig Have. Fra Huset løb - og løber - en Allee i skraa Retning mod Landingsbroen, og denne Allee af besynderlig velformede, fyldige Popler paa Grønsvær tætved Vandet var vistnok det, der sluttelig og afgjort prægede Stedet med Skjønhed. Naar man den Dag idag kom dertil, vilde kun Synet af et smukt, hvidklædt Barn behøves for at henvende Ens Tanke paa Paradis, og man vilde kunne forstaae, at der under Omstændigheder som de nys omtalte blev et usædvanlig inderligt Forhold mellem Barnet og Egnen, saa at de holdt fast sammen.

En tidlig, stille Foraarsmorgen hørte man Kanonskud mod Nord, og Rørvigs Indvaanere, der hurtig kom paafærde og samlede sig paa den høie Klitbølge, som engang er blæst ind nordvestfra indtil faa hundrede Alens Afstand fra Fjorden, saae i det Fjerne paa den blanke Flade et Skib med dansk Flag, øiensynlig en Kaper, ved Siden af et noget større Skib, et Coffardiskib, rigtignok med engelsk Flag, men med dansk Flag ovenover, altsaa tydelig nok en Prise. Efter dem fulgte engelske Baade, og man skjød fra begge Sider. Det var næsten blik stille. De to Skibe havde Seil oppe; men den Smule Vind, som undertiden fyldte dem, lod dem snart igjen falde slappe ned, saa at de engelske Baade syntes at maatte naae dem.

Generalmarchen gik i Rørvig - thi der laa en Afdeling Soldater i en Barak vest for Toldcontrolleurens Have - og Rødkjoler stillede sig op i Nærheden af Varden, et høit Træstillads lidt nordligere. I Bugten ved Batteriet blev der ligeledes livligt, men til ingen Nytte; thi Kanonbaadene havde kort i Forveien havt et Sammenstød med 214 Engelskmænd ude i Kattegattet og vare blevne ilde tilredte, hvilket Fjenden rimeligvis var godt bekendt med. Saavel de to Skibe som Baadene vare for langt fra Rørvig-Skandsen, til at dens Kanoner kunde række, og endnu længere fra Spodsbjerg; et enkelt Skud, som Underofficieren i Skandsen paa egen Haand afskjød, om ikke for Andet, saa for at opmuntre de Danske »med en hjemmegjort Hilsen«, vandede et godt Stykke foran Skibene. Imidlertid gled de langsomt indad, med bestandig mindsket Afstand mellem dem og Baadene, under stor, spændt, hjerteangst Deltagelse fra Land.

Men saa, i det rette, yderste Øieblik, kom en Brise. Man saae, hvorledes Seilene svulmede og Forstavnene neiede under det pludselige Tryk og skjød Skum foran sig. Men man saae ogsaa, at Skibet med dansk Flag ikke benyttede Vinden til at seile ind. Det lod sin Ledsager gaae frem, vendte selv om ligesom et levende Væsen, som en Mand, der har bragt en Kvinde i Sikkerhed og nu gjør Front mod hendes Forfølgere. Alle Folk paa Stranden kunde see, at det var en kjækt gjort; men ligesaa hurtig havde de fjendtlige Baade af Brisens Natur mærket, at Krigens Chance var imod dem; de tiltraadte Tilbagetoget, snart beskyttede af et stort Krigsskib, der for fulde Seil stod ind mod Fjordmundingen.

Det var naturligt, at Capitainen, der havde frataget Fjenden et Skib større end hans eget og endda »sparket Forfølgerne ud af Porten, som de vilde ind ad«, og udført det i en Søbataille for Alles Blik, maatte vække megen Interesse. Men da han ikke hørte til nogen af Etaterne, vilde hverken Landstyrken, der laa i Byen, eller Søstyrken, der laa ved Skandsen, gjøre nogen Anstalt for at vise det. Maaskee havde man dog paa en eller anden Maade givet Noget tilkjende, hvis han var kommen iland strax; men der er en Barre med ikkun ti Fod Vand lidt nord for Rørvig, og før Prisen kunde blive bragt derover, maatte den tildels losses i Baade, hvilket Arbeide varede til langt ud paa Aftenen, og imidlertid fik man Leilighed til at tænke og betænke sig. Capitainen vilde være kommen til at gaae iland som en ganske almindelig Skibsfører, hvis ikke ud paa Aftenen Nogen var faldet paa at anbringe to Begfakler ved Enden af Alleen, altsaa lige tæt ved

Landingsbroen, og Tanken herved var maaskee nok saa meget at vise de indkommende fremmede Baade Vei som at bevise dem Ære.

215

Men idet disse Fakler stode ganske ene og brændte ved Vandet, udbredte de en Høitidelighed, som om Nogen mere end en Konge var ivente. Rørvig Folkene gik til og fra, bestandig i Afstand fra Lyset, og dannede snart en større, snart en mindre sort Rand. Toldcontrolleurens Familie var i Haven. De kunde see Græsset og Træerne lyse i feeagtig Kreds omkring den ensomme Ild, medens de hørte Søens sagte Slag imod Stranden, snart som dybe Aandedræt, snart som hemmelighedsfulde Skridt, og ved en enkelt Opflammen af Faklerne saaes i svage, men forstørrede Omrids de faa Mænd, der stode ventende ude paa Dæmningen som paa Jordens yderste Odde.

Endelig kom Capitainen og blev hurtig ledsaget op til »Tolderens«, ved Siden af Toldcontrolleurens, hvor Embedsmændene vare samlede for at modtage hans »Declaration«. Idet han underveis kom ind i Lyset fra Faklerne og man saae hans blanke Hat og Kaardeheftet, raabte det oppe i Mørket: »Længe leve den raske Capitain! Alle Mand, Hurra!« Skaren skreg, halv undselig, halv vildt; men ved dette Raab udbrøde alle Børnene i Toldcontrolleurens Have i Graad, fra den Ældste til den Yngste.

Capitainen kom til at boe hos Tolderens, og Rørvig Folk syntes snart godt om ham. Det er bekjendt nok, at Folk, som de ere flest, naar de komme i Berørelse med en Mand, som har udmærket sig, meget snart see bort fra Bedriften, Dygtigheden eller desl. og kun fæste Øiet paa Personen, som han er til hverdags. Man kunde godt lide Capitainen, fordi han var høflig, og man fandt, at han slet ikke lignede de sædvanlige Kapercapitainer, der i Almindelighed vare yderst storagtige, naar de havde taget blot et lille Skib, og ofte bragte raa Svir og Sværm til det Sted, hvor de løb ind med en Prise. Skjøndt han var skjægget og solbrændt, fandt man ham smuk og undredes især over hans blide Øine; Fruentimmerne sagde, at der skulde vist Meget til at gjøre den Mand vred. Han var af en bekjendt Søofficierfamilie og havde været Søcadet; men paa Grund af en eller anden Feil - man sagde, en grov Insubordinationsfeil - havde han ikke kunnet blive Officier. Saa var han løbet bort, i fremmed Tjeneste, og kom nu tilbage med dansk Kaperbrev, men under et andet Navn; han kaldte sig Capt. Jehan.

216

I Rørvig vidste man Intet om hans personlige Forhold, hvorimod man snart af ham selv og af Mandskabet erfarede Alt, hvad der angik Skibet. Paa den Tid var der Meget, som nu vilde synes uregelmæssigt og besynderligt, men som man dengang godt forstod eller gled hen over. Skibet var ikke dansk, men førte i danske Farvande dansk Flag, fordi Capt. Jehan havde dansk Kaperbrev. Det tilhørte et Compagni i Marseille og blev formedelst dets overordenlige Hurtighed brugt ikke blot som Kaper, men undertiden ogsaa i særlige Missioner. Capitainen havde netop nu et hemmeligt Ærinde for den keiserlig franske Regering enten til det danske Hof eller til den franske Gesandt i Kjøbenhavn, og det var egenlig en Feil, at han ved at nærme sig en engelsk Convoi ikke havde modstaaet Fristelsen til at tage et rigt ladet Skib og derved blive sinket eller komme ud af sin Cours eller endog, som det viste sig, være nærvædet at blive taget. Saasnart han lykkelig havde fuldført denne Reise, havde han Udsigt til en betydelig Stilling i Frankrig, og naar man talte om Farerne ved at komme tilbage, lode baade han og hans Mandskab; thi »Falken«, saaledes hed Skibet, havde, naar det blot gjaldt om at undflye, intet Skib at frygte i de europæiske Farvande. Capitain Jehan pralede af Intet uden dette - hvis det ellers kan kaldes Praleri at udtale sig tillidsfuldt om et virkeligt Fortrin.

Under sit Ophold i Rørvig - der paa Grund af forskjellige Omstændigheder blev langvarigt og kun afbrudt af en Reise til Kjøbenhavn - blev Capitainen snart en daglig Gjæst hos Toldcontrolleurens; men han kom, idetmindste i flere Uger, ikke til at tale et Ord med Lise. Det er ikke - og var endnu mindre dengang - Skik i jevne, danske Familier, især paa Landet, at en fremmed Gjæst strax faaer Leilighed til at knytte en Samtale med alle Voxne og fortrinsvis med de kvindelige Medlemmer. En saadan fransk Belevenhed vilde blive anseet for Paatrængenhed eller Courmageri, og den unge Pige, som foranledigede og modtog den, vilde synes meget fri, ja coquet. Man er ikke skinsyg paa spansk Maner; men Gjæsten skal være tilbageholden og give Tid. Han skal tale med Husfaderen eller høist Husmoderen og blive vel bekjendt med dem først. Det Keitet-Tilbageholdne, som herved opkommer i Forholdet til de Yngre, overvindes efterhaanden, men undertiden ad en farligere Vei; thi man begynder Samtalen med dem i flygtigt, ensomt Forbigaaende.

217

Men hvis der ikke er Leilighed til saadanne smaa Møder, kan en Gjæst blive temmelig gammel i Huset uden at have vexlet et Ord med dem, han maaskee helst vil tale med, og som med nedslagne Øine give Agt paa ham, medens Husfaderen, i den naive Tro, at Gjæsten vilde kjede sig tildøde uden ham, strax bemægtiger sig ham og hele Tiden søger at holde ham i Aande.

For Capitainens Vedkommende hidrørte Tausheden vel ogsaa fra, at han til alle Andre kunde tale om ligegyldige Ting, til Lise kunde han strax ikke have talt uden om hende selv. Som han selv sagde senere, var han angst for hende. Han havde seet Meget af Verden og troede sig Mand for at tage, hvad der tilkom ham; men ved denne unge Pige var der Noget, som syntes saa langt at overgaae, hvad han havde Ret til eller turde gjøre sig Haab om, at han opførte sig imod hende som mod et Væsen af anden, høiere Art end han.

Men naar hun var tilstede, var egenlig dog Alt, hvad han sagde eller fortalte, henvendt til hende, og - som hun senere sagde - hun mærkede det.

Paa den anden Side var der ogsaa Noget, som han mærkede, uden ret at kunne klare sig det: hans smaa Vaner bleve iagttagne og hans Ønsker gjættede paa en Maade, hvorom han instinctmæssig sagde sig selv, at det hidrørte fra Noget, der ikke var almindelig Gjæstfrihed, Noget, som gjorde Luften underlig, elektrisk varm, fyldt af en Lyksalighed, der nærmede sig Barndomsverdenens; men han kunde ikke faae Øie paa det Sted i Luften, hvorfra det kom. Naar han saae ned, syntes det ham undertiden, at det maatte være Lise; men naar han saae op, var det borte. Imidlertid, det gav ham en saadan Fred og Lykke, at det tidt forekom ham, som om Jorden, han traadte paa, var hellig; han kunde undertiden ikke begribe, at det var ham, der var Kapercapitain.

En eneste Gang i Løbet af flere Uger kom han til at henvende et Ord directe til Lise. Man havde faaet Jordbær, og Børnene havde den Tro, at første Gang, man spiste af Aarets Frugt, kunde man ønske Noget og faae det opfyldt. Børnene raabte til Lise, da hun skulde spise det første Jordbær: Ønsk for mig! I samme Øieblik mødtes hendes og Capitainens Øine, og skjøndt han bævede lidt derved, sagde han: »Jeg skal reise; vil Jomfruen ikke ønske for mig?«

Hun svarede paa særegent rolig Maade: »Nei, jeg vil ønske for mig selv.«

218

En Dag mødtes de ved Diget nord for Haven. Veien derigjennem var saa smal, at en af dem eller Begge maatte standse, og nu vare de ene.

For dog at sige Noget sagde han: »Har De saa faaet Deres Ønske opfyldt, Jomfru?«

Hun blev blussende rød og spurgte: »Hvilket Ønske?«

»Det, De havde, da De spiste det første Jordbær.«

Hun svarede kort Nei.

»De faaer det nok opfyldt«, sagde han.

Med et Udtryk som af stor Angst, forekom det ham, sagde hun: »Hvorfor spørger De? Hvorfor siger De det?«

»Fordi jeg troer, at det, De ønsker, vil Vorherre nok opfylde, og fordi jeg selv vilde ønske Dem alt muligt Godt i Verden, Jomfru Lise, især nu, da det stunder til, at jeg skal bort.«

»Ja, det skal De jo«, sagde hun.

Hun sagde dette simple Ord simpelt og ligefrem; men alligevel var der i Tonen Noget, som, uden at han kunde gjøre sig Rede derfor, igjen tændte om ham den Atmosfære af Varme og Sympathi, han hidtil kun havde fornummet med nedslaaede Øine, og samtidig syntes det ham desuagtet umuligt, at den kvindelige Herlighed, der stod for ham, virkelig skulde bekymre sig om ham.

»Veed De, Jomfru Lise, hvorfor jeg spurgte Dem om Deres Ønske?« sagde han.

»Nei«, svarede hun igjen med den besynderlige Angst.

»Fordi jeg saa gjerne, saa inderlig gjerne - ja, det er maaskee urigtigt at sige det, De bliver maaskee vred - men jeg bærer saa megen Ærefrygt for Dem, Jomfru Lise, og saa megen - - det er, fordi jeg saa gjerne vil være med i Deres Tanker.«

»Gud forbarme sig!« raabte hun og vendte om.

Han forstod ikke disse Ord; men dersom de skjulte Noget, som hun vilde dølge, saa forraadte det attenaarige Barn ved sin hele Holdning et Andet, som han gjættede, fordi han selv elskede.

»Er jeg virkelig i Deres Tanker, Jomfru Lise!« udbrød han, idet han greb hendes Haand. »Er jeg?«

»Ja, men lad mig bare gaae.«

»Er De mig god? Er det muligt, at Vorherre lader sit Himmerige falde ned til mig paa Jorden? Lise, hvis De er mig god, saa giv mig et Kys til Tegn paa, at jeg maa tale til Deres Fader, og at De vil følge mig.«

»Følge Dem?« sagde hun, idet hun saae sig om. »Følge Dem? Nei det kan jeg ikke - jeg kan ikke! - Saa maa De ikke kysse mig.«

Hun sagde det saa bestemt og overbevist, at han ganske tabte Haabet og sørgmodig sagde:

»Saadan er jeg aldrig bleven slingret fra Toppen helt ned i Afgrunden. Bedre havde det været for mig, om jeg ikke var bleven løftet saa høit men det var min egen Skyld.«

»Er De vred?« spurgte hun.

»Vred? Hvem kan blive vred paa Dem? Men det gjør ondt Eller vilde De forandre Deres Beslutning, dersom De vidste, at den gjorde mig meget ulykkelig?«

»Følge Dem bort herfra? Nej, jeg kan ikke! Frist mig ikke, jeg *kan* ikke!«

Med disse Ord gik hun.

Han kunde ikke forstaae hende. De havde talt for lidt sammen, til at der kunde være andet Menneskeligt imellem dem end poetisk, mysteriøs Attraction, fra hans Side mere bevidst som Kjærlighed. Men han blev nu saa usikker, at han ikke vidste, om hun var for barnlig uvidende til at kunne føle Kjærlighed, eller om hun maaskee var bunden ved et tidligere Løfte. Dog, ogsaa i begge disse Retninger blev han usikker ved en Samtale med hende kort Tid efter.

I Naboens, Tolderens, Have, der stødte tæt op til, stod et stort, gammelt Morbærtræ, plantet i Christian d. 4des Tid. Deraf havde Lise faaet en Aflægger og plantet den i sin Have. Dagen efter at hun havde talt med Capitainen, flyttede hun den, uagtet Alle gjorde Indsigelser derimod og undrede sig over den Haardnakkethed, hvormed den ellers saa blide Lise vedblev sin Beslutning.

En Uges Tid efter traf Capitainen hende ene i Haven; hun stod ved Planten og saae opmærksomt paa den. Han vilde benytte Øieblikkets Ensomhed og spurgte bedende, om hun ikke havde betænkt sig.

Hun svarede ikke og vedblev at see sørgmodig paa Planten.

»Hvorfor seer De saadan ned? Hvad er der i Veien?« spurgte han.

220

Hun svarede: »Den kunde ikke flyttes. Den er død.«

Med den Kløgt, som Kjærligheden giver, gjættede han Meningen og raabte: »For Guds Skyld, Jomfru Lise! har De taget Varsel? Betænk dog, at den kunde være død, selv om den ikke var bleven flyttet!«

»Det er ogsaa sandt«, sagde hun langsomt, men tilføiede saa: »Det varsler jo ikke Noget, naar jeg bliver hjemme.«

»Det er jo netop det«, sagde Sømanden forsagt og fjernede sig.

Afreisens Dag kom, og han tog Afsked med Toldcontrolleurens; Lise sagde ham Farvel med sin sædvanlige, blide Ro.

Klokken var ti om Aftenen, da han forlod dem og lod sig roe ud til sit Skib. Inden han kunde lette Anker, var endnu noget Arbeide at udføre, hvortil han ikke selv behøvedes, og han lod sig igjen roe iland for at tage Afsked med det ham saa kjære Sted, Diget, hvor han havde talt med hende, og hvor hun havde ladet ham formode, at hun elskede ham.

Da han kom derhen, sad der i Sommernattens Halvmørke en kvindelig Skikkelse med en lille Bylt paa Skjødets. Det var Lise. Hun sprang op i hans Arme med Udraabet: »Jeg kan ikke lade Dig reise alene! Tag mig med, mens det er mørkt! Hvor Du er, er der to Fakler, og Vorherre vil stige ned!«

Han bar hende og Bylten, hvori hun havde sine nødvendigste Klæder, som beruset, taus af Lyksalighed. Medens han bar hende, sagde hun: »Kan Du huske - ja, det husker Du - at Du for nogen Tid siden, da vi spiste de første Jordbær, bad mig om at ønske Noget for Dig, og at jeg ikke vilde, men ønskede Noget for mig selv?«

»Ja«, svarede han.

»Det var, fordi jeg ønskede, at Du vilde kysse mig, før Du reiste. Men dengang vidste jeg ikke, at det betød, at saa skulde jeg følge med Dig. Nu veed jeg det.«

»O!« sagde han og bedækkede hende med Kys.

Den næste Morgen vaagnede hun glad og sagde smilende til ham: »Nu gaaer jeg iland og siger Fader, at Du har bortført mig.«

Hun klædte sig paa og gik op paa Dækket og saae - Havet, Intet uden Hav.

221

Hun stirrede derpaa. Langsomt syntes det at gaae op for hende, at mellem hende og den Verden, der hidtil havde været hendes, hvor hun havde været Guds Engel fra Rørvig, laa et Svælg, der ikke kunde udfyldes, og som hun ikke ret havde tænkt paa førend nu.

Hun gik stille tilbage, klædte sig igjen af og lagde sig i den lille Køie.

Hvergang han kom ned til hende, syntes hun lykkelig og glad; men ti Dage efter Bortreisen var hun død.

Ud paa Efteraaret kom en Sømand til Rørvig; det var Capt. Jehan. Man kjendte ham knap igjen; thi han var blevet gammel. Han gik til Lises Forældre, fortalte dem Alt, hvad der var skeet, bad om deres Tilgivelse, og fik den.

Vinteren over boede han hos dem, siden i et lille Hus, som han selv byggede tæt ved det Sted, hvor hun havde siddet med Bylten paa sit Skjød.

Folkene paa Egnen gave ham et Tilnavn, der betegnede, at han havde afløst Guds Engel fra Rørvig: de kaldte ham Guds Djævel fra Søen, men sagde det efterhaanden uden at mene noget Ondt dermed.

Derimod opkom - maaskee tildels ved den Omstændighed, at han havde bygget sit Hus paa hint Sted - et besynderligt Sagn om ham. Man sagde, at der i hans Kammer var en stor Kasse med Guld og Sølv, men at der laa et Lig ovenpaa.

Nu er han for længe siden død og borte, og det trøster, at de ikke ere værst farne, som have følt meget.

222

Maser **En Episode af Simon Levis Liv**

I Anledning af, at Redacturen af et Blad, kort efter at jeg havde udgivet »Ravnen«, overraskede mig med den Tjenestebevisning at erklære eller antyde, at han havde kjendt Simon Levi: det var en retskaffen og afholdt Mand - tilskrev jeg vedkommende Redacteur saaledes:

Hr. Redacteur!

De har i Deres agtede Blad omtalt Dem selv som en personlig Bekjendt af en Hr. Simon Levi, hvem jeg har havt Leilighed til at berøre i min Fortælling »Ravnen«. De ville derfor behageligst tillade, at jeg forespørger hos Dem, om Hr. Simon Levi under sin personlige Omgang med Dem fortalte Dem noget Nærmere om en Hr. Philpots og de særegne Omstændigheder, der indtraadte for Hr. Levi og hans Søster, Frøken Gidel Levi, efter bemeldte Hr. Philpots Død. Hvis disse Omstændigheder ere blevne Dem bekjendte og De ikke selv har Brug for dem, vil De vistnok være saa artig at meddele mig saadanne Træk og Enkeltheder, som De endnu maatte huske, og som kunne tjene til vor fælles Vens Biographi. Skulde de derimod være Dem ubekjendte, tør jeg maaskee gjøre mig Haab om, at De alligevel, naar jeg har fortalt dem, vil i en Anmeldelse sige Deres Publicum, at De kjendte dem i Forveien; thi det bidrager meget til en Fortællings Værd i samvittighedsfulde Folks Øine, naar en æret Redacteur optræder som Vidne for dens fuldstændige Paalidelighed.

Ærbødigst

Forfatteren

Herpaa fik jeg det Svar, at Redactionen vel ikke for Øieblikket vidste Noget om, at Hr. Philpots var død, eller om, hvad der skete efter hans Død, men at Redactionen, hvis der offenkjendelig blev meddelt 223 Noget derom, og den fandt Meddelelsen sandsynlig, vilde gjøre sig en Fornøielse af at attestere dens Sandhed og Virkelighed, fordi dette hører til en af de Maader, hvorpaa en Redaction gjør sig ligesaa interessant som nyttig.

Dette var mig et meget behageligt Brev; men det undrede mig, at vedkommende Redacteur ikke vidste Besked om den Kjendsgjerning, jeg nærmest sigtede til, eftersom den ikke var af en Art, som let glemmes: - Simon Levi var pludselig blevet meget rig. Omstændighederne, hvorunder det skete, vare i visse Maader

poetiske, i andre ikke; men det er dem, jeg nu agter at fortælle.

Simon Levi sad en Fredag Aften i sin lille, tarvelige Stue og nød efter Ugens Slid Sabbathens Hellighed i dybeste Fred. Efter Gudstjenesten havde han med sin Søster Gidel spist en god Suppe og Steg, derpaa sagt Takkebønnen og sunget et Par af Davids Psalmer. Gidel havde sagte nynnede lidt med, indtil Broderens eensformige, dæmpede Sang og hendes egen Nynnen havde bragt hende til at blunde; hun sad med foldede Arme i et Hjørne af Sophaen og nikkede, og Maaden, hvorpaa hun saa halvt vaagnede og et Øieblik nynnede igjen, viste, at hun bebreidede sig selv ikke at synge med, længe efter at Broderen havde ophørt at synge. Han havde fremtaget en Hrummisch (hebraisk Bibel) og var efterhaanden bleven aldeles optaget af Læsningen. Medens han saaledes sad der, med den gamle Fløilscalot skudt tilbage og en Tot graasprængte Haar strittende frem over Panden, var det egentlig ikke dyb, blid Tro eller Guds frygt, der maledede sig i hans skarpe, kantede Ansigt, skjøndt der aabenbart var en religiøs Stemning tilstede. Men der var tillige og væsenlig en eiendommelig Tilfredsstillelse, en dæmpet Triumph, som om han havde en Proces og hørte sine Vidner afgive al den Forklaring, han ønskede. Det var ogsaa en Proces: de sex Hverdage stode i hans Phantasi stævnedes for den syvende Dags Domstol; med de sex Hverdage fulgte hele Virkeligheden, og Alt tilsammen blev gjort til Intet eller til lutter Skin og Blendværk overfor de store Begivenheder og de store Forjættelser, som vedkom ham og hans Slægt. Han beviste ikke ud af noget Raisonnement, at Biblen havde Ret; men Biblen beviste ham som eneste Realitet, at alt Andet havde Uret. Engang imellem rakte han uden 224 at vende Blikket fra Bogen Haanden ud og tog lidt af sin Dessert: graae Ærter. Det var dog ikke den Suppe, som almindelig kaldes graae Ærter. Ærterne vare kogte i salt Vand uden at briste og spistes enkeltvis og kolde. Som stor Delicatesse drak han undertiden lidt Øl til. Foragter hans Smag, I christne Gourmands; men misunder ham hans Mave.

Naar Alt kommer til Alt, kan det være en saadan Mand ligegyldigt, om Rigdommen eller »Lykken«, naar den er paa Vandring, træder ind i hans Hus eller ei. Men Skjæbnet vilde det nu saa; det store Budskab kom overraskende, pludseligt og med Magt. Phillips eller Philpots var død barnløs i Buenos Ayres og havde efterladt sin store Formue, efter Fradrag af nogle Legater, til lige Deling mellem Ferdinand Carøe, der havde reddet hans Liv, og Simon Levi, der engang havde staaet ham bi med al sin Formue. Den danske Consul derovre havde gjort Indberetning om Sagen til Udenrigsministeriet, og en af dettes Embedsmænd, en Legationsraad, havde selv paataget sig at opsøge Simon Levi for at see, hvordan en Mand og en Jøde saae ud, naar han pludselig blev rig.

Da det bankede paa Døren, antog Levi, at det var Schabbasgoien - den Christne, der for Betaling eller af Venskab paatager sig at pudse Lyset og lægge i Kakkellovnen paa Sabbathen, da man ikke tør røre ved Ild - og efter at have sagt: Kom ind! og hørt Døren aabne og lukke, uden at Tanden paa Lyset blev kortere, sagde Simon uden at vende sit Blik fra Bogen et utaalmodigt: »Nu?« eller egentlig: »Nuh -?«

Den Fremmede forstod det ikke, men fandt maaskee sin Fornøielse i at gjøre Situationen endnu lidt mere piquant, og blev derfor staaende i Taushed, hvorfor Simon Levi lidt efter tilføiede: »Nuh? Hvorfor snyder De ikke Lyset?«

Den fremmede Herre fandt det morsomt, tog Lysesaxen og pudsede Lyset.

»Se saa til Kakkellovnen«, sagde Levi, stadig med Øinene i sin Hrummisch.

Legationsraaden følte sig nu dragen ind i Eventyret som en Haroun al Raschid og nedlod sig ogsaa til den nye Tjeneste, der blev begjært; men Ilden var gaaet ud, og at gjøre Ild paa var ham dog for meget. Han sagde derfor: »Ilden er gaaet ud.«

225

Stemmen syntes Levi saa underlig fremmed, og han løftede Blikket op fra sin Bog. »Hvad er det?« sagde han ved Synet af den fine, fremmede Herre, »hvad er det? Hvem er De? Hvad vil De her? Hvad har De her at bestille?«

»De bad mig om at lægge i Kakkellovnen.«

»Hvem er De? Hvad vil De?« vedblev Simon Levi ganske uhyggelig tilmode.

»Jeg er kommen for at tale med Commissionair Levi.«

»Jo, det er mig«, sagde Simon Levi.

»Ja, det formodede jeg. Men jeg skal tillige spørge, om De kan bevise, at De er Hr. Simon Levi.«

»Bevise? Hvem tvivler?«

»Jeg tvivler ikke. Men kan De godtgjøre, at De er den Simon Levi, der er født i Fredericia og har lært Handelen hos en Hr. Heymann?«

»Godtgjøre det? Hvorfor skal jeg godtgjøre det? Jeg kræver ikke min gamle Principal. Han kan ligge rolig i sin Grav, og iaften er det min Helligaften. Undskyld.«

»Ja, men er det ikke Dem, der har kjendt en Hr. Phillips eller Philpots?«

Nu mærkede Levi, at der var Noget, og det var, som om det elektriske Stød, der gik igjennem ham, meddelte sig hans Søster; men uagtet hun var vaagnet helt op og saae paa den Fremmede med al Magt, gav hun dog intet Tegn paa Liv eller Deltagelse uden ved saa umærkelig som mulig at skille Armene fra hinanden.

»Phillips?« sagde Levi. »Kommer De fra Sydamerika? Vær saa artig at sætte Dem ned.«

»Nei, jeg er Legationsraad - -, og jeg kommer fra Udenrigsministeriet.«

Nu spurgte Levi ikke med Ord, han saae.

Legationsraaden vedblev: »Hr. Phillips eller Philpots er død.«

»Død?!« raabte Levi. »Phillips død! ... Stakkel! ... Boruch dajon emmes!1 ... Hvad døde han af? ... Um! Um! Phillips død!«

»Ja, og har testamenteret Dem tohundredetusinde Daler.«

*
- 226

»Tohundredetusinde Daler? Mig? Hvem er De?«

»Jeg er Legationsraad - -.«

»Kan De bevise det?«

»Her er mit Kort«, svarede Legationsraaden smilende; »men De kan, hvad Dag De vil, henvende Dem i Ministeriet og faae al nærmere Underretning.«

»Drømmer jeg?« sagde Simon Levi; »Gidel, hørte Du det?«

»Jeg veed ikke, Simon; jeg troer det«, svarede Gidel blidt.

»Hvad sagde han?«

»Han sagde, at Phillips var død og havde testamenteret Dig tohundredetusinde Rigsdaler.«

»Og Du har hørt, at han kalder sig Legationsraad og er sendt fra Udenrigsministeriet?« vedblev Levi med et næsten truende Blik paa den Fremmede - et Blik, der optog hans Signalement og ligesom vilde holde ham fast som Gidsel.

Legationsraaden sagde: »De vil finde Alt, som jeg har sagt, og jeg kan tilføie, at De rimeligvis er bleven forurettet noget. Udenlands tumler man med saadanne Boer og lader saa lidt som mulig slippe bort. Men 400,000 Rd. er dog ogsaa en kjøn lille Skilling at dele. Jeg gratulerer Dem. God rolig Nat!«

Da han var gaaet, saae Simon og Gidel paa hinanden med et næsten dumt Blik. De vare udvortes sløve af indre Betagethed. Det er meget mere poetisk at tænke sig en saadan Rigdoms Komme end at opleve den. Naar man tænker sig den, saa er Rigdommen ikke materiel, en Bunke Sølv, Guld eller Sedler, men Længsler Opfyldelse, Idealers Opnaaelse, en stor Mængde Billeder af Lykke, der vise sig paa Tilværelsens Tærskel, medens Sindet mer eller mindre tydelig seer i Baggrunden en besynderlig Lysskikkelse, en Aand, en Fee, selve Lykkens Gudinde, med hvem man føler sig i hemmelighedsfuldt Slægtskab, og ved hvem man et Øieblik er som omskabt, idealiseret. Kommer derimod Rigdommen i Virkelighed, saa gjør den vel et Øieblik Overraskelsens store Indtryk; men strax efter opstaae, istedenfor Phantasien eller Skjønhedens Billeder, Planer, der møde Begrænsning, maaskee Ængstelse. Den virker næsten fysisk, spørger Organerne, hvad Nydelse de ville have, og lader dem paa samme Tid føle deres Endelighed. Som enhver pludselig Realitet passer den sjelden fuldstændig ind i den givne, tilvante; 227 den vil i Reglen synes at komme for sildig; der følger en Slags Smerte med, og i et Tilfælde som Levis forøges denne Smerte ved, at selve Rigdommen med al sin Realitet dog mangler Noget: den er kun tilstede som Bebudelse, Pengene ere ikke i Huset.

Endelig fik Simon Levi saa temmelig hele sin Natur tilbage, og han begyndte at tale.

»Rig? Tohundredetusinde Daler ... Gidel, kan Du forstaae det? Kan Du mærke det paa Dig selv, at Du er en rig Pige - for det er Du! Naar jeg er rig, er Du ogsaa rig - Narrestreger, Du har baaret Halvdelen af min Fattigdom ... naa, jeg vil ikke sige Halvdelen ... Men er der skeet nogen Forandring? Vi er rige Folk ... Hvad er det at være rig? Gidel, det svimler for mig. Kan jeg spise mere? Jeg er ikke sulten. Kan jeg drikke mere? Kan

jeg strække mig tre Alen og blive en Garder? - Du skal have en sort Silkekjole, Gidel ... Men naar Du saa har en sort Silkekjole? Engang skal vi Alle lægges i vor Ligkiste, ligesom stakkels Phillips - um! Stakkel! - Vi skal i et Stykke Lærred og med en Smule Jord under vores Hoved - hvad er saa Penge? Kan Du tage dem med? Narrestreger, Noget maa der være derved, en Mand fra Udenrigsministeriet løber ikke med Snak Tohundredetusinde Rigsdaler, totusinde Gange hundrede Rigsbankdalersedler ... ottetusinde Rigsdaler om Aaret til 4 pCt., og vil jeg være en Nar og gjøre 4 pCt. - hvad skulde jeg saa tage mig for? - Lad os blot sige 5 pCt., det er 10.000 Rdl. om Aaret ... 10,000 Daler om Aaret, Gidel! Det er 30 Daler om Dagen ... Men lad mig in Emmes¹ have 30 Daler om Dagen! - hvad saa? Tredive Daler om Dagen, hvad er det? - Gidel, jeg vil sige Dig Noget, som vi ikke har talt om, siden vi var ganske smaa Børn: min Ryg er ikke rigtig lige som andre Menneskers. Narrestreger, jeg har baaret paa det nu i saa mange Aar og ikke sagt det; men kunde jeg for 27 Rdl. om Dagen blive af med den lille Pukkkel og beholde 3 Rdl. sikkert og blive en ung Mand, eller for 3 Rdl. om Dagen blive af med Pukkelen og beholde 27 Rdl., saa vilde jeg forstaae 30 Daler om Dagen! Men hvad skal jeg nu med 30 Daler om Dagen? Pukkelen bliver, og de 200,000 Daler kommer maaskee ikke, og det

* - 228

er bedre ikke at troe derpaa - endskjøndt, Narrestreger, en Mand fra Udenrigsministeriet kan ikke holde Folk for Nar - - Gidel, hvad nytter det at være rig, naar man ingen Penge har? Her sidder vi to rige Folk - kan Du see det paa mig? Kan jeg see det paa Dig, Nebbisch¹? Hvad mener Vorherre med det? Vil han gjøre Nar af os to Gamle? Naa, lad os sige: han vil ikke gjøre Nar, men at det er hans Villie, at vi ikke skal mangle paa vore gamle Dage. Velsignet være Gud! - Gidel, jeg vilde ønske, jeg kunde sove inat.«

Han gjorde en Bevægelse som for at gaae ind i sit Sovekammer, men standsede pludselig og sagde:

»Og hvad vil min Broder, den Vindbeutel, sige?«

»Han vil blive glad«, sagde Gidel.

»Jo, han vil blive glad! Og hvordan vil han blive glad? Han vil strax laane 400,000 Rd. af mig - Gidel, jeg siger Dig, jeg paalægger Dig: Du maa ikke sige Noget om de 200,000 Rd.«

»Men, Simon, troer Du da, det kan blive skjult?«

»Skjult? Hvem siger, det skal skjules, at jeg har arvet en Smule? Hørte Du ikke selv, han sagde, jeg var bleven snydt, jeg skulde havt meget Mere? Hvis de kunde have snydt mig endnu mere, havde de gjort det, Du kan sværge en Ed derpaa! Nu, lad de Schweilim (Kjeltringer) til Gjengjæld gjøre mig nogen Gavn - lad os sige - Vorherre bevare's, det være sagt i en god Stund, og jeg vil ikke tages paa Ordet - men lad os sige, de har snydt mig for 180,000 Rd., saa har jeg 20,000 Daler tilovers at fortælle min Broder om, den Vindbeutel.«

»Han er for stolt til at komme og bede Dig om Noget, Simon«, sagde Gidel; »men Maser maa Du jo give, og Du kan ligesaa godt tilbyde ham det som en Fremmed.«

»Min Broder stolt! Jo, han er stolt! Imod hvem? Imod mig, fordi jeg er en fattig Mand! Og imod Dig, fordi Du er en fattig Pige! Men det gjør ikke Noget! Han har Lov til at være stolt! Han skal være Familiens Første! Gjør det Dig ikke ondt, at det ikke er ham, der arver?«

* - 229

»Simon, Simon dog!« sagde Gidel næsten grædende; »er det den Velsignelse, som Rigdommen bringer i Huset?«

»Hvad sagde jeg da, Gidel? - Narrestreger, tør Dine Øine, Din Broder Simon gjør Dig ingen Fortræd. Sig ikke noget ondt Ord om Rigdommen. Den bliver nok til Velsignelse, den skal blive til Velsignelse, med Guds Hjælp! Du og jeg skal have det godt paa vore gamle Dage. Hvem veed, maaskee faaer Du en Frier och, nu veed jeg, Gidelche, hvorfor Du vil have det bekjendt om alle tohundredetusinde Daler: Du vil forgyldes fra Top til Taa, saa kommer de løbendes!«

Gidel lo og sagde: »Jo, det var Grunden.«

»Hvor gammel er Du, Gidel lebe lang! - lad mig see, syv og fyrre - in Emmes, Gidelche, Du *kan* blive gift endnu; jeg betaler.«

»Spøg nu ikke saadan, Simon. Lad mig være en gammel Pige og blive hos Dig, til jeg lukker mine Øine.«

»Gidel, det maa Du ikke tale om. Veed Du, siden jeg er begyndt at blive ældre, har jeg tidt havt en Tanke, og den kom nu igjen med de mange Penge: Hvad nytter det Altsammen til? Alle vi Mennesker skal ud og begraves. Enten skal jeg døe før Dig eller Du før mig, og begge Dele er saa tungt, Gidel.«

»Tal nu ikke derom, Simonche. Vi bliver sammen, vi To.«

»Ja, hvis Du ikke gaaer hen og gifter Dig.«

»Simon!«

»Nu, nu, jeg skal aldrig sige det mere, undtagen naar Du forlanger, at Folk skal vide om alle de tohundredetusinde Daler.«

»Naar Du ikke vil have det, Simon, skal jeg ikke tale.«

»Naar Du ikke taler, taler jeg heller ikke. - Lad os nu gaae iseng. God Nat, Gidelche! Prøv nu, hvordan en rig Pige sover!«

Det er nu nødvendigt at sige et Par Ord om den Broder, Simon Levi havde, og hvem han kaldte Vindbeutel, af mange Grunde. Dels var Broderen en velvoxen, smuk Mand, der havde sluttet sig, rigtignok paa overfladisk Maade, til den christelige Aand og Tænkemaade og ganske anderledes havde Omgang med Christne end Simon. Der var i denne hans Lethed Noget, som Simon Levi allerede Aar tilbage havde kaldt Vindbeutel. Men dernæst havde Broderen i Henhold til sin Omgang med de Christne christnet eller 230 moderniseret lidt paa sit Navn. Egenlig hed han Mordochai, men var fra Barn af bleven kaldt Mortche, og den sædvanligste Oversættelse deraf er Marcus. Men da ogsaa dette lød temmelig stærkt jødisk, havde Mortche efterhaanden formildet det til Martin, hvilket for Simon var et nyt Vindbeutel, skjøndt ganske i Enhed med det Øvrige. »Min Broder Mortche Martin«, pleiede han at kalde ham, men kun til Søsteren Gidel; thi Simon var endnu en fattig Mand og kritiserede ikke høit. Men naar der var Anledning, pleiede han at tilføie: Naar Mortche bliver til Martin, hvad bliver saa Simon til? Saa kunde han sidde og udfinde alle Navne fra Søren til Sidse og halvt ærgre sig, halvt more sig derover; thi hvad skal en fattig Mand gjøre? Han maa efterligne Bien og stræbe at suge lidt Fornøielse ogsaa af det, der er bittert. Dette var altsaa det andet Vindbeutel. Det tredie og væsenligste var, at Mortche eller Martin egenlig sad i smaa Kaar, men slog forholdsvis stort paa. Han var nu engang ligesaa sangvinsk, som Simon var melancholsk, antog, at Vorherre nok vilde sørge for ham, blot han holdt sig rask og munter. »Jeg bliver dog aldrig rig nok til at efterlade min Søn og Datter Noget«, sagde han sædvanlig, »lad dem saa have en glad Ungdom med min Kone og mig og lære at omgaaes Folk, og efter min Død ville de gjøre, som jeg gjorde efter min salig Faders Død: jeg fik det Brød, jeg skulde have. Hvad nytter det at være kritlich og sætte sig graae Haar i Hovedet før Tiden?« Det kunde Simon Levi ifølge sin Natur ikke tilgive, tilmed da Broderen som Følge af denne Philosophi aldrig havde Noget eller i hvert Fald kun meget Lidt tilovers til Søsteren Gidel, men lod Simon ene sørge for hende. Naar Tanken gik i den Retning, sagde Simon til Gidel: »Din Broder Mortche.«

Af alle Tegn paa, at Mortche eller Martin slog for stort paa, var intet Simon mere ubehageligt end, at han om Sommeren havde Marquiser. Simon boede i en lav Stueetage paa Skyggesiden, Broderen i en 3die Etage paa Solsiden, og Simon følte derfor ikke, at Broderen kunde være synderlig plaget af Sol; men Et vidste i alt Fald Simon, og det var, at hans Forældre og Bedsteforældre ikke havde haft Marquiser. Disse tre hvide Marquiser udenfor Broderens Vinduer vare for ham som Flag, der vaiede betydende om en unaturlig Ærgjerrighed, Glæde eller Lystighed, og aldrig kunde han 231 gaae forbi uden at see op og mumle: Marquiser! Vore Owaus Owauseinu! Marquiser! - Men det var Altsammen en dulgt Mumlen, Simon var en fattig Mand.

Imidlertid vare Mortches eller Martins Børn blevne fuldvoxne, og han talte om, at hans Søn Frederik - i Synagogen var han ved sin Fødsel bleven kaldt Schlaumo, efter Bedstefaderen; men Schlaumo eller Salomo kan ordret oversættes ved Frederik - skulde overtage Forretningen, og samtidig blev der saa smaat talt om, at Frederik var forelsket i den smukke Rikke Jacobsen. Smuk var hun, og en livlig, god Pige havde hun ogsaa Ord for at være; men det var det Hele; thi Jacobsen kunde netop slaae sig igjennem. Men dette lod ikke til at bekymre Mortche eller Martin; han sagde: Hvor Meget fik jeg med min Kone? - Nogen fuldfærdig Forlovelse var det ikke; men man »talte om« de to unge Folk, og Simon Levi kunde, da han ogsaa kjendte den unge Pige, ikke lade være at føle Noget derved. Han udtalte sig imidlertid ikke derom til Trediemand; men til Gidel sagde han, første Gang Sagen var paa Bane: »Wenn zwei Meisim tanzen, wer bezohlt die Leisim?«² Hans Mening var, at eftersom Frederik var et kjønt og flinkt, men uformuende Menneske, burde han gjøre et godt, d.v.s. formuende Parti. Men det er i Grunden et Spørgsmaal, om Simon Levi havde denne Mening uden med Forstanden; af Hjertet kunde han enten blot ønske de to unge Folk god Lykke eller ogsaa, fordi han selv var saa overseet, være fornøiet med, at Broderen ikke blev knyttet til en rigere Familie og saa fik fuldstændig Ret med sit »Vindbeutel«.

Saaledes stode altsaa Sagerne paa det mærkelige Tidspunkt, da Simon Levi fik Budskab om sin store Arv.

Denne Nat sov Simon ikke meget. Saasart han var fjernet fra Lyset, der havde skinnet paa den Fremmede, og fra Gidel, der havde seet og hørt ham, tabte Sagen i Tilforladelighed, og han maatte gjenfrembringe den ved Hjælp af Sandsynlighedsberegninger eller rettere ved Overveielse af det Usandsynlige i, at Nogen her skulde

* *
-- 232

kjende Philpots og vide Noget om hans Ungdomsforhold til ham, Levi, og betjene sig deraf til en grusom

Spøg. Men hvergang Sagen saaledes blev ham sandsynlig, blev den igjen for stor til at kunne være rigtig sand, og en ny Uro fremkom ved Tanken om, hvorvidt han havde Ret til næste Dag, Sabbath, for at faae Vished at gaae til Udenrigsministeriet i en Forretningssag. Han beviste for sig selv, at Synden egenlig ikke var stor eller idetmindste var tilgivelig, og faldt i en kort Blund derved; men da han vaagnede og stod op, kom Betænkeligheden igjen. Dels blev han angst ved Tanken om at staae overfor en Mand, der vilde give ham en pludselig, afgjørende, maaskee sønderslaende Vished, dels havde han en overtroisk Følelse af, at Rigdommen kunde svinde bort, hvis han i ringeste Maade fristede Gud og greb efter den netop paa Sabbathen.

Da han paa samme Tid som ellers kom til Synagogen og upaaagtet som ellers gik til sit Stade i en af de nederste Rækker i Sidegangen, sagde han til sig selv: Øi, nu skulde der med tommelange Bogstaver staae skrevet paa mig: Her kommer en Mand paa tohundredetusinde Daler - saa skulde vi see! Hvad skulde vi see? Nei, vi skulde ikke see! De vilde spørge: Simon, hvor er de tohundredetusinde Daler? - Hans Naboer, Folk i smaa Kaar som han selv, hilste ham med Ønsket om en god Sabbath. Da den egenlige Gudstjeneste ikke var begyndt, fik man ogsaa lidt Tid til at spørge hinanden om, hvorledes Ugen var gaaet. En trak jovialt paa Skuldren og sagde, man maatte finde sig i, hvad der blev En undt. En Anden klagede over de daarlige Tider. En Tredie sagde, at han den foregaaende Dag havde gjort en uventet god Handel og tjent tyve Daler. - »Contant?« spurgte Simon Levi. »Ja.« - »Pyscht, det er Mere, end jeg kan sige!« - Denne Tvetydighed morede ham; men han var besynderlig tilmode: som en Kongesøn, hvis Slægt var bleven opdaget, og hvis Fødselsbeviser vare hos Kongen til Afgjørelse, eller som en Fugl, hvis Vinger skjøde ud, og som snart skulde flyve op, til almindelig Forbauselse for dem, der havde troet den en lille, skrutrygget Commissionair. Som det ofte gaaer os, naar vi ret inderlig ønske Noget for os selv: at Hjertet synes at svulme af inderlig Kjærlighed til Gud, der kan give os det Attraaede, saaledes blev Simon meget religiøst rørt og lovede i store, men ubestemte Træk, hvilken Mand han vilde blive for Synagogen og Menigheden. Saa kom en 233 Mand ind, om hvem han vidste, at han eiede en halv Million. Det var en anselig, svær Mand, selvbevidst at see til, men tillige med et Udtryk af Alvor og Fromhed. Han gik op til sin Plads nærvæd Bedepulten. En Jomfru, der fra Galleriet seer sin Elsker træde ind, kan ikke følge ham med mere Opmærksomhed end den, hvormed Simon Levis smaa, skarpe Øine fulgte hvert af denne Mands Skridt. Han blev ikke modtaget af Nogen med slavisk Ærbødighed; Ingen nikkede dybere til ham end han til dem; men alligevel var der i det fortrolige Blik, hvormed de Fornemmere hilste, i den Agtelse, der laa ligesom i Atmosfæren omkring Manden, Noget, der sagde Simon Levi, at dette ikke erhvervedes ved tohundredetusinde Daler eller Mere, men tillige ved Fødsel, Familieforhold, et helt Livs Virksomhed. Med skarp Forstandighed opfattede han sin egen Persons Begrænsning og følte, at i en vis Henseende vilde Rigdommen blive ham en Smerte. Paany og bestemtere end den foregaaende Aften stod det for ham, at Ingen skulde vide rigtig Besked om Arven, at han ikke vilde søge Rigdommens Pynt, men dens Virkelighed, og saa kom der et Øieblik, men ogsaa kun et Øieblik, hvor den blev ham ligegyldig.

Næste Morgen tidlig reiste han til Fabriken ved Helsingør og spurgte Carøes, om de vidste Noget. Han vilde, syntes det, nærme sig Afgjørelsen ad saa lang Omvei som mulig. De svarede, at der var kommet en Forespørgsel; men eftersom Ferdinand og hans Kone vare borte - Ferdinand havde faaet Skib at føre - vidste de ikke Andet end, at der nok var tilfaldet Ferdinand Arv fra Sydamerika.

Levi drog Veiret dybt. Her mødte han altsaa Sagen i Skikkelse af Virkelighed. Han sagde: »Jeg spør, fordi det interesserer mig, at Hr. Carøe bliver rig, og fordi jeg ogsaa faaer en Smule ved samme Leilighed.«

»Skal De da ikke dele lige med Ferdinand?« spurgte man.

»Jeg skal have en Del; men det er store Kjeltringer derovre i Sydamerika, og jeg faaer ikke mere end tyvetusinde Daler. Men det er ogsaa godt! Jeg er meget godt fornøiet!«

De umistænksomme Carøes antog det for Sandhed, og Levi følte sig sikker paa, at naar der fra denne Side blev fortalt om Sagen, vilde den blive fremstillet i den Skikkelse, han ønskede.

Men han kunde ikke forhindre, at Rygtet snart udbredte sig i 234 Kjøbenhavn og ikke blot fortalte Sandheden, men langt overdrev den. Som klog Mand valgte han da, ikke at stille sig imod Strømmen, mens den var stærkest.

»Jo«, sagde han, »jeg arver en Million. Vil De give mig nihundredetusinde Daler for den?«

Kom En og spurgte, om det ikke var tohundredetusinde Rigsdaler, saa svarede Levi: »Vil De gjøre Nar af mig? Under De mig ikke mere end tohundredetusinde Daler? Det er trehundredetusinde Rigsdaler og Staldrum og Vognremise og Alting frit i Huset. Vær's'go at besøge mig, naar jeg faaer min Vognremise.«

Fiffig var han; men han havde ogsaa med snue Folk at gjøre, der ikke let tabte Sporet, om ogsaa han søgte at udviske det. Adskilligt kom imidlertid til og gjorde Folk usikre. Det varede længe, inden Pengene virkelig indløb, saa længe, at man allerede trak paa Smilebaandet ad de Guld- og Sølvgruber, som Simon Levi havde i Peru og Mexico. Da Pengene saa endelig kom, skete det ikke paa engang, men i Terminer, saa

at selv velunderrettede Folk modsagde Rygtet om de store Summer. Og dengang var der endnu ikke i Kjøbenhavn en skarptskuende Ligningscommission, der forhindrede en ærlig Mand uden Borgerskab fra at sidde stille sammenbøiet over sine Rigdomme uden at svare Skat deraf eller endog offentliggjorde ham i »den grønne Bog.«

Saaledes fik Levi sit Ønske opfyldt. Men da saa det Hele eller Størstedelen af Arven var indkommet, grebes han af en stor Inconsequens. Han havde lidt saa meget, af Misundelse, af Skadefryd, af alle de Stemninger, som opkom ved Rygternes Skiften. Han var bleven rykket ud fra hele det Lag, den Classe af Mennesker, han hidtil havde tilhørt, om ikke med Venskab, saa dog med den Slags Kammeratlighed, der kommer af fælles Vilkaar. Et Øieblik var han blevet dem for rig, et andet Øieblik havde han kun været en Sæbeboble med Rigdommens Farver; derpaa var igjen kommet en Slags Agtelse, den Agtelse, der socialt altid ydes en formuende Mand; men hermed var ikke fulgt Venskab og Omgang: han havde faaet Rang i en højere Classe, men kun en titulair Rang, Personen blev udenfor, var og blev den lille Commissionair uden Dannelse og uden Indflydelse. Smertet af dette vilde han pludselig svinge Tryllestaven og træde frem i hele sin Herlighed. Han havde paa en 235 Høitid givet 500 Rd. til de Fattige; i den Anledning bærede man ham i Synagogen med en Mitzwo, Fuldbyrdsen af en Ceremoni ved Thora, og da den Slags Ting ordnes i Forveien med samme Omhu som nogen Hofceremoni, havde han kunnet forberede sig paa Dagen og gjøre Anstalt til et stort Festmaal hjemme hos sig. Der manglede kun Gjæster; men dem indbød han i Synagogen. Han henvendte sig først, med Angst og Ydmyghed i Hjertet, til hin anselige, rige Mand og bad ham om den Ære o.s.v. Den anselige Mand besluttede, eftersom Indbydelsen kom i Synagogen, at gjøre en Gud velbehagelig Gjerning og nedlade sig; han svarede med sin dybe Gutturalstemme: »Jo; hvorfor ikke? For en Gangs Skyld. Jeg vil komme.« Andre svarede paa mere dannet Maade Ja, atter Andre undskyldte sig. Levi indbød ogsaa et Par Fattigere, gamle Bekjendte. En af dem havde nøie givet Agt paa, hvem han først indbød, og svarede: »Jeg er for simpel til Jert nye Compagni. Lige Børn lege bedst.« Der var for Simon en grum Ironi i de sidste Ord, og mod Sædvane havde han ikke et Ord rede til Svar.

Selskabet begav sig hjem til ham, og egenlig gik Alt meget ordenligt, undtagen for Simon. Han kunde atter og atter sige sig selv: »Jeg er en Mand paa tohundredetusinde Daler«; men han var ikke istand til at skyde sig selv personlig i Veiret og udføre en Værts Rolle med Frihed. Han vidste, at Værten vel er den Ringeste i sin Stue, men dog tillige den Første, at han skal hædre den mest ansete Gjæst paa rette Maade, o.s.v. Men hvergang han med en Værts Ret vilde nærme sig hin anselige Mand, følte han sig som i Skyggen af et Taarn, der ragede op over ham, ikke blot i Forhold af 500,000 til 200,000, men med det Ubeskrivelige, mange Aars Autoritet. Uvilkaarlig var han efter nogle Minutters Forløb kommen til at staa i en Krog, i Samtale med den fattigste Gjæst. Han følte det Skjæve i sin Stilling og greb enhver Leilighed til at komme ud af Stuen og være borte fra det Hele. De to aldrende Sødskende havde et skrækkeligt Øieblik i Sovekamret. Man skulde gaae tilbords, og Simon mente, at Gidel skulde gaae ind og tage den fornemme Mand. Gidel vilde nok gaae ind, men mente, at den fornemme Mand maatte tage hende; »men hvis han ikke gjør det, Simon?« - »Hvis han ikke gjør det?« sagde Simon blegnende af Angst og Vrede og ude af Stand til at røre sig. - »Simon leb«, sagde endelig Gidel, »tilbords 236 maae de. Gaa Du ind og sig til ham: Seid mauchel, og før ham tilbords.« - Simon svarede efter nogen Tøven: »Jeg vil gaae ind og sige ham: Seid mauchel, og naar han ikke vil være mig mauchel - na! saa lever jeg dog imorgen, hvis det er den almægtige Guds Villie!«

Ved Bordet kunde naturligvis ikke indtræde den Selskabelighedstone, som beroer paa Fælleskab i aandige Interesser. Hvor høi Betydning Religionen end har, er det dog hverken i Kirken eller i Synagogen, at man iflæng skal vælge sit Selskab. Men der vil blandt tilfældig sammenførte Jøder i Reglen være noget Fælles, som Underholdningen kan tye til, og det er Interessen for »polske« Historier. En besynderlig Naivitet blandet med Fiffighed, Uforsømmethed, slaaende, funklende Vid, Selvironi, synes fortrinsvis at udmærke de polske Jøder, og Anekdoter om dem spredes fra Leipzig Messen ud over alle de Lande, hvor Jøderne forstaae det Jargon, den Blanding af Tydsk og Hebraisk, som kaldes »Mauscheln«, og som ved sin eiendommelige Rhythmus og sine Ordspil giver disse Historier deres egenlige Kryderi. Under Maaltidet, som i Førstningen var taust og stivt, begyndte først En at fortælle sin Sidemand en saadan Historie, en Anden huskede en, som ogsaa var god, og en Tredie havde hørt en ny. Snart var man saa gemytlig, som fælles Latter kan gjøre et Selskab. Den anselige Mand gjorde ikke Fordring paa at føre Ordet, men tillod godmodig, at man morede ham med at fortælle. Ved at iagttage denne Sagernes lykkelige Gang svømmede Simon Levi i Henrykkelse og begyndte at troe sig en sand Balboes, en stor Vært. Men Skjæbnen vilde, at han af ganske Lidet skulde styrtes fra sin Høide. I et christent Bordselskab, hvor der blev fortalt saa muntre Historier, vilde Stemningen stige og blive forhøiet af Vinen. Men Jøderne drikke meget lidt. De tømme ikke let ud af deres Natur, ud af den hele Besindighed, passende for praktiske Folk og for religiøse Folk, som vide, at Maaltidet skal endes med en værdig Fremsigelse af den lange hebraiske Takkebøn. Man ophører aldrig ganske at være en Menighed, hvis religiøse Præg er blandet med et nationalt. Derfor skete det, at den Gemytlighed, som de polske Historier havde fremkaldt, slog over i en vis hjertelig, fortrolig

* - 237

Tale om jødiske Forhold i Almindelighed, om Jødernes Skjæbne her og i andre Lande. Etsteds var der en Forfølgelse at omtale, et andet Sted havde en eller flere Jøder svunget sig høit. Jødernes Feil bleve omtalte, og som Exempel blev nævnet En, der etsteds udfordrede de Christne med sin Rigdom, altid vilde trænge sig frem, intriguerede, gjorde sig vigtig, men var bleven ydmyget.

Den anselige Mand tog nu Ordet og sagde: »Geschiet ihm Recht! Hruzpo!1 Der skete ham ganske Ret! Man stiller sig ikke paa Taaspidserne, om ogsaa man er en rig Mand. Penge er Meget. Penge er ikke Alt.«

Den anselige Mand tænkte maaskee ved disse Ord aldeles ikke paa Simon Levi, og de Andre heller ikke, i første Øieblik. Men Simon fornam dem strax som en Hentydning, og mulig var det Udtrykket i hans Ansigt, der bragte de Andre til at høre Ordene endnu engang. Selve Samtalens Natur havde hidført en Pause; nu blev den pinlig, og Ingen kunde komme ud over den. Der faldt et Vink om, at det var Tid at bensché (sige Bordbønnen), og Simon kom derved ud af den Art Stivkrampe, som havde betaget ham. Men han forglemte sig i den Grad, at han, istedenfor at indbyde den Værdigste eller Fornemste til at sige Bønnen for, selv sagde den. Medens han med alle ydre Tegn paa Devotion, med lukkede Øine og gyngende Overkrop, fremsagde Bønnen, huskede han sin Feil, fortrød den, men var dog paa en Maade tilfreds med den, af Trods og Vrede, tænkte han sin Rigdom, fandt den utilstrækkelig, var ulykkelig.

Da det Hele var forbi og Gjæsterne var gaaede, sagde Simon Levi efter en lang Taushed til sin Søster: »Na, een Gang er ingen Gang! Een Gang har jeg været meschugge2.« Efter ny, lang Taushed tilføjede han med den besynderlige jødiske Selvironi: »Hør, Gidel, veed Du hvad? Jeg forstaaer det ikke. Man siger jo, at Lykken er en Nekeivo3. Nu, hun skal være velkommen! Men hvad vilde hun hos mig? Jeg forstaaer det ikke. Hvorfor gik hun ikke heller til en ung, smuk Mand? Kan Du forklare mig det?«

Gidel svarede: »Vil Du vide det, Simon?«

* * * 238

»Om jeg vil vide det! Hvorfor spør man? Kan Du svare?«

»Fordi en ung Mand maaskee vilde beholde Alting selv; men Du kan give unge Mænd.«

»Um!« sagde Simon og kom pludselig tilbage i en Tankeretning, der slet ikke var ham behagelig.

Længe før han fik alle tohundredetusinde Daler under Laas og Lukke, strax ved første Indbetaling, var et pinligt Spørgsmaal indtraadt for Simon Levi. Det var om *Maser*. Ifølge Loven skal man give Tiendedelen af, hvad man erhverver, til de Fattige, og der er mange flere Jøder, end man troer, som den Dag idag efterkomme denne rent moralske Lov. Men da Simon Levi begyndte at tænke paa denne Pligt og anstille Betragtninger derover, syntes der ham en stor Forskjel mellem, om en Mand sad i et jevnt Erhverv og deraf aarlig gav Tiende, eller om han pludselig fik en stor Driftscapital. Skulde han ifølge Lovens Bogstav give Tiendedelen af den hele Capital, altsaa 20,000 Rd., eller aarlig Tiendedelen af Capitalens Renter? Tilsyneladende vilde Resultatet i begge Tilfælde blive et og det samme; men Regningen var denne: Hvis jeg paa engang giver 20,000 Rd., saa maa jeg fremtidig hvert Aar endvidere give Tiendedelen af Renterne af de øvrige 180,000 Rd., hvorimod, hvis jeg beholder de 20,000 Rd., saa kan jeg aarlig give Renterne af dem, og det kan da forslaae for det Hele. »Tyvetusinde Rigsdaler paa engang!« tilføjede Simon ved sig selv. »Hvilken retskaffen Kjøbenhavnervil give 20,000 Rd. paa engang, fordi han faaer en Smule Arv fra Sydamerika? Hvem vilde være nærmest dertil? Min Broder! Trænger han? Har han ikke Brødet i Huset? Fik han tyvetusinde Daler, han vilde flyve op og skrike Kykiliky som en Hane og træde mig paa Nakken og være den Første i Familien, og saa vilde han speculere med mine Penge og ruinere sig selv, den Vindbeutel!«

Men hermed var Sagen ingenlunde afgjort. Sæt ogsaa, at hans Angivelse kunde staae som officiel overfor Vorherre, at han med Rette kunde betragte sig som ansvarlig og skatskyldig Eier af ikkun 20,000 Rd. og beholde Resten ganske for sig selv, saa havde han dog anbragt Pengene saaledes, at han af nogle fik 5 eller 6, undertiden 7 pCt., af andre ikkun 4 pCt. Hvilke af disse vare Vorherres? Den officielle Rentefod var 4 pCt.

Endelig blev Sagen fuldstændig indviklet ved en sidste Omstændighed.

239

Vi have seet, at Levi paa hin Høitid gav 500 Rd. til de Fattige. I Forveien havde han givet sin Broder Mortche eller Martin 1000 Rd. og troet at gjøre en god Handel derved. Broderen var kommen til ham, og med den Lethed, Fortrolighed eller Nedladdenhed, som Simon ikke kunde modstaae, havde han faaet ham til at tale og indrømme, skjøndt ubestemt, at Arven var en ganske god Sum Penge. Saa havde Broderen ganske som i Forbigaaende hentydet til en Vexel paa 1000 Rd., han skulde betale, og Simon havde, for ikke at bøde med en høiere Sum for sin uforsigtige Tale, strax sagt til Broderen: Lad det være *Maser*. Og saa havde Broderen taget derimod, tilsyneladende hjertelig tilfreds, men overbevist om, at der var meget, meget Mere, at Simon for Gud stod i Gjæld til ham.

Dette var altsaa 1,500 Rd., og desuden havde Simon i Stilhed givet hist og her nogle Summer til Beløb af et Par hundrede Rigsdaler, hvilke han knap nænnede at sætte Vorherre paa Regning, fordi denne Velgjørenhed havde foraarsaget ham selv Glæde; men han førte dem dog tilbogs. Ialt ca. 1,700 Rd.

Hvis man nu har Taalmodighed til at gjøre en Talberegning, saa vil man see, at - Levis officielle Angivelse af Arven til 20,000 Rd. forudsat som rigtig - hans Aars-Indtægt af Arven, efter 4 pCt.-Rentefoden, var 800

Rd.; han stod altsaa ifølge denne Regning i Forskud for Vorherre med ikke mindre end 900 Rd.

Endog hvis Renten af de 20,000 Rd. blev ansat saa urimelig høit som til 7 pCt, altsaa til 1,400 Rd., stod han i Forskud med 300 Rd.

Og det eneste Ubehagelige ved denne gunstige Status var, at den kun var officiel, at Samvittigheden kunde gjøre en anden Regning og ikke havde anden Undskyldning end, at siden han ikke havde den hele Fornøielse af Rigdommen, burde han heller ikke betale hel Skat af den. Men der er maaskee mangan æret Medborger, der ved Selvangivelse til Indkomstskat kommer i et lignende Dilemma overfor Spørgsmaalet om, hvad der er Formue, og hvad der er Indtægt, hvor høit han efter sin Følelse bør beskattes, og hvor høit Ligningscommissionen vilde troe at kunne sætte ham.

Uroligheden ved at bære paa to forskellige Regnskaber, der aldeles ikke vilde stemme, forblev i Levis Sind og bragte ham undertiden til at gjøre Ting, man ikke kunde forstaae. Saaledes kom han engang op paa en Maleri-Auction, ikke for at kjøbe, men for at 240 være mellem Godtfolk og faae sig en Passiar, eftersom han nu saa ofte kjedede sig. Deroppe var en Kunstkjender eller Kunstynder, som ved at støde sammen med Levi og see paa ham vel ikke tiltroede ham Kunstbegeistring, men antog, at han var Kjøber. Han fortalte Levi, at især nogle af Malerierne fortjente Opmærksomhed: Kunstneren var død, havde i levende Live stridt mod Forladthed og Fattigdom, og nu først erkjendtes hans Talent. Levi kjøbte paa engang for over tusinde Daler, hvilket dels kom af, at han med Et følte sig mindet om Maser og i Kunstnerne saae nogle af de Fattige, han strengt taget skyldte Penge; men dels vilde han ogsaa lade den Christne see, at man ikke forgjæves gjorde Appel til en Jøde, og endelig havde han saa mange tomme Vægge hjemme. Strax efter indfandt sig den urolige Uvished om, paa hvilken Conto de tusinde Daler skulde sættes. Vare de nyt Forskud for Vorherre eller Afbetaling paa Gjælden eller ingen af Delene, eftersom han dog selv havde faaet Malerierne? Men, som han ganske rigtig sagde til sig selv, vilde han nogensinde for sin egen Persons Skyld have tilladt sig den Overdaad at kjøbe Malerier? Vilde han ikke ladet sig nøje med Kobberstik eller Lithographier? Paa hvis Regning kom altsaa de 1000 Rd?

Hans Forstand, der kun altfor godt kjendte Loven, gav Svaret overordenlig klart og ubehageligt; hans Sind hyllede sig i Dunkelhed og fandt Skjul, men aldrig tilfulde.

Hvis et Menneske bestandig skulde tænke paa sin Overtrædelse eller sit Mellemværende med Vorherre, maatte han enten bringe det til fuldstændig Afsoning eller gaae fra Forstanden. Den milde Natur, der har gjort os skrøbelige, har ogsaa til en vis Grad givet os et Middel imod Skrøbelighedens Angst: vi kunne tænke paa andre Ting. Og Simon Levi fik for en Stund andre Ting at tænke paa, nærmest som Følge af selve Malerikjøbet. Det henlede paany Folks Opmærksomhed paa ham og hans Formuenhed, og man kom til det Resultat, at han var meget rig, men ikke forstod at omgaaes Penge. Man mente, kort sagt, at han havde en Schrull¹. Dette

*
- 241

foranledigede, at en Mand henvendte sig til ham med et Forslag. Der var en meget fornem, men ogsaa meget forgjældet Person i Udlandet, som vilde reise et Laan og give Pant, rigtignok kun paa 6te eller 7de Prioritet i sine Eiendomme; men den regerende Fyrste, hans Slægtning, som ikke netop vilde garantere Laanet, interesserede sig dog for det og vilde gjøre vedkommende Laangiver til Ridder. Trods al Simon Levis Forstandighed blussede det i hans Sind ved denne Fristelse. Hans Rigdom havde hidtil givet ham saa ringe Tilfredsstillelse, saa lidt baade af ydre Agtelse og indre Ro. Selv i sin Familie var han ikke sikker paa at være den Første; hans joviale, velvoxne Broder, der tog imod hans Penge, behøvede kun at vise sig for at rage op over ham. Men hvis han fik en Ridderorden! Hvis det stod i Aviserne, at Particulier S. Levi allernaadigst var udnævnt til Ridder af den og den Orden! De, som kjendte ham, vilde spørge, hvad han da havde gjort. »Naa, saa spør de! Folk bli'er ogsaa kjede af at spørge, naar de ikke faae Svar. Lad dem pille derved. Efter nogen Tids Forløb sidder Ordenen dog ganske fast og seer ud som en anden Fortjeneste. Og naar jeg om Schabbas kommer med Gidel under Armen fra Schulen¹, og vi gaae op ad Nørregade til Volden, forbi Brandvagten, saa maa Brandvagten præsentere Gevær, og gaae vi rundt til Amalienborg, saa maae Garderne med deres store Huer præsentere Gevær! Der er ingen Snak! De maae! Hvilken S'hrie² for Gidel, Stakkel, at opleve det! Og kommer jeg til min Broder - Narrestreger, naar det har staaet i Aviserne, maa han respectere det, og tænker han, saa tænker jeg med og siger til mig selv: Naar man er en Kötzin³, kan man kjøbe en Orden, - hvad gjør Du mig saa?«

Det undgik imidlertid ikke Simon Levis Opmærksomhed, at naar en simpel Commissionair henvendte sig til ham i en saadan Sag, saa maatte der være noget ikke ganske Rent ved den i finansiell Henseende. Det var ham tydeligt, at han skulde tabe Penge; han vilde blot see klart og vide, hvor megen virkelig Sikkerhed der var, og hvor Meget der skulde gaae i Løbet. Da Underhandlingerne begyndte,

* * *
-- 242

vilde man ikke rigtig ud med Sproget, rimeligvis fordi der slet intet Solidt var, og saa viste sig en ny, uventet Vanskelighed. Da man paa vedkommende Sted fik nøiagtig Underretning om, hvem der skulde have Ordenen, blev man betænkelig. Forholdene vare af den Art, at man i Øieblikket ikke vilde prostituere sig ved

at decorere en Mand, der vel, som det syntes, var ærlig og uberygtet, men var en lille Jøde i en af Smaagaderne, ikke engang en Vexeler, endsige Banquier. Herom fik Levi dog Intet at vide. Man holdt ham hen for dog maaskee, hvis alt Andet slog feil, at bruge ham. Vedkommende fornemme Person tilskrev ham endog flere nedladende Breve, hvori han hentydede til, hvor smukt det vilde være, om han, Levi, *først* indlagde sig Fortjenesten og saa ventede Lønnen. Men saa dum var Simon Levi ikke.

Imedens Levi var beskæftiget med dette Fata Morgana, kom han ogsaa i Ro med sin Samvittighed. Han besluttede at stifte et Legat; efter hans Død skulde der oprettes en Stiftelse for gamle Jomfruer, som skulde bære Navnet: Ridder S. Levis og Søster Gidel Levis Stiftelse. Engang hvert Aar skulde der holdes en særlig Gudstjeneste, hvorved hans Navn skulde mindes og en Sang afsynges. Han nød i Tankerne Ceremonien, som om han var tilstede. Med Hensyn til sit Regnskab sagde han da til sig selv: »Svirer jeg? Drikker jeg? Spiller jeg? Vil jeg øde de Penge, Vorherre har sendt mig? Saa lidt vil jeg øde dem, at der skal blive flere! Hvor kunde Han, med Respect at sige, have faaet en bedre Bestyrer end mig, naar bare jeg ogsaa maa have en Smule min frie Villie?«

Dette var en lykkelig Tid for Levi; men som al Lykke, der er for meget grundet paa Phantasi, skulde den ikke være varig, og Stødet, der kom, førtes ikke fra en Side alene.

Et Uveir var draget op tætved. Simons Broder Mortche eller Martin var nu engang af en sangvinsk Natur, og de tusinde Daler, han havde faaet, tilligemed Forvisningen om betydeligt Mere, der i Øieblikket blev forholdt ham, bragte ham til at speculere. Istedendfor at overgive Forretningen til sin Søn og lade ham gifte sig tog han selv fat med ny Iver, »for at Søn og Svigerdatter skulde gaae ind til noget Betydeligt«. Ved en saadan Leilighed er Planen meget simpel: man kjøber paa Credit i store Partier, og man skaffer sig en forholdsvis stor Fordel ved at sælge paa Credit i mindre Partier, og saalænge 243 Ens udestaaende Fordringer rigtig komme ind, er der et virkeligt Overskud. Omstændighederne vare Mortche gunstige; Folk gave ham Credit, dels fordi han var godt lidt, dels fordi man baade her og i Hamborg antog, at hans Broder stod bagved. En Tidlang indkom ogsaa hans Tilgodehavende saa promte som ved et Uhrværk; han betalte sine Creditorer, fik ny Credit, udvidede sig. Han havde taget Borgerskab som Grosserer. Nu skulde Sønnen være hans Compagnon; der blev officielt friet hos Jacobsens, og Brylluppet fastsattes til Efteraaret. Saa blev der megen Festlighed i de to Familier. Simon Levi saae Broderen alt mere true med at blive »Familiens Første«, men fandt sig deri og deltog med stille Værdighed i Festlighederne: hans Blik var fæstet paa det kommende Ridderkors.

Men pludselig gik et hamborgsk Hus fallit, og derved faldt en af Støtterne for den store, men skrøbelige Bygning, Mortche Levi i Hast havde reist. Faren laa ikke blot i, at man skyldte dette Hus Penge, men ogsaa og væsenlig deri, at det havde været indviklet med en Mængde Kjøbmænd i Provindserne, Huset M. Levis Debitorer. Hvor mange af dem vilde staae? Hist og her var det øiensynligt, at man kunde frelse sine Penge ved at behandle vedkommende Kjøbmænd skaansomt eller endog hjælpe dem over Krisen. Kort sagt: Huset Mortche Levi behøvede Penge og atter Penge.

Hvo var nærmere end Simon? Mortche gik ogsaa strax til ham, men i en høist ulykkelig Stund; thi Simon havde netop faaet at vide, at den fornemme Person havde hjulpet sig ad anden Vei: det lysende Ordenskors var forsvundet fra Synskredsen, han sad i Mørke, ligesom sunken ned i en dyb Brønd, og følte sig ynkelig lille, vred paa Skjæbnen, vred paa sig selv, fordi han havde haabet, troet og været en Beheimo.¹

Mortche saae et mørkt Ansigt, men antog, at Simon vidste om det Indtrufne, og var selv fra gammel Tid vant til den Kjendsgjerning, at en Mand, der skal ud med Penge, er som Is og lempelig maa tões op. I dette Tilfælde antog han dog, at der ikke behøvedes store Anstrengelser. Han havde ikke tabt den stolte Følelse af at være

* - 244

Grosserer. Han følte sig overbevist om, at hans »Hus« egenlig var godt og hans Forretning »smuk«; der behøvedes ikke en Gave, men et Laan, som kunde hjælpe ham ud af en øieblikkelig Forlegenhed og løfte ham endnu høiere end før. Han anede ikke, at dette var det største Offer, han for Øieblikket kunde forlange af Broderen: Simon skulde løfte ham og derved trykke sig selv endnu mere ned! Alt Haab skulde Simon opgive for sig selv og blot gjøre Broderen stor!

Mortche fremførte altsaa Sagen aldeles forretningsmæssig, viste Forlegenhedens Art og forlangte af Broderen, ikke en bestemt Sum, men en Tilsigelse om at ville hjælpe efter Omstændighederne, mod sædvanlig Garanti og sædvanlig Rente.

Efter en Pause sagde Simon: »Hør nu, Mortche, jeg maa sige Dig det, Du er ingen solid Kjøbmand.«

»En stor Nyhed!« svarede Mortche, idet han tvang sig til at lee; »hvor skulde den Soliditet komme fra? Hvad vor salig Fader efterlod, veed Gud og hver Mand, og anden Arv har jeg ikke faaet.«

»Det er ikke det«, vedblev Simon; »det er ikke det, at Du er en Dalphen¹; mangen Mand begynder med Ingenting; men han venter med at slaae ud, til han har Noget. Da Du var en lille Mand, skulde Du have tre

store Marquiser, og da Du fik Lidt mellem Hænderne, skulde Du give Credit herfra til Ringkjøbing og fra Skagen til Neumünster - spærre Øinene op paa Folk over det hele Land, pyscht!«

»Naa«, svarede Broderen, »naar det efter Himlens Villie gaaer en Mand skjævt, maa han høre Noget. Jeg har gjort mit Bedste; men maaskee har jeg feilet. Jeg har feilet. Oschamti, Bogadti2 skal jeg sige hele Ramsen, Simon?«

»Du skal ikke sige hele Ramsen. Hvem er jeg? En Synder for Gud. Du skal kun indrømme mig det, at Du er ingen solid Kjøbmand.«

»Det har jeg sagt. Men nu siger jeg endnu en Ting, Simon: Jeg har troet, at Du var et godt Menneske.«

* *
-- 245

»Naar man giver sin sidste Skilling bort, er man et godt Menneske.«

»Det er der ikke Tale om. Du kan gi'e eller lade være at gi'e - skjønt, hvem taler om at gi'e? Du kan laane eller lade være at laane. Men Du tør ikke bebreide Din Broder Noget, naar Vorherre har rørt ved ham.«

»Jeg bebreider ikke! Jeg siger ikke Andet end, hvad jeg kan forsvare for Gud: Du er ingen solid Kjøbmand. Og hvorfor siger jeg det? For at bebreide Dig det? Vorherre bevare mig! Hvad kan Du gjøre derfor? Saadan er Du. Men naar Du selv kommer og siger, jeg skal hjælpe Dig, saa siger jeg: Mortche, jeg kjender Dig. Hvad der staaer paa Debet-Siden, seer Du rosenrødt, og hvad der staaer paa Credit-Siden, seer Du lilliehvidt. Det er Din Natur; jeg bebreider Dig det ikke. Jeg bebreide? - Men naar jeg skal sætte min Smule Penge i Din Forretning, saa vil jeg ikke forlade mig paa Dine Beregninger - ikke fordi Du vil narre mig, men fordi Du seer paa Din Maade - og derfor siger jeg: Lad et Par Forretningsmænd, virkelige Forretningsmænd, opgjøre Din Status, lad Alting blive klart og lyst som Dagen, og saa vil vi see.«

Mortche kunde ikke for sig selv nægte, at der var nogen Billighed deri, endskjøndt han naturligvis langt vilde have foretrukket, at Sagen var gaaet stille af og ingen Fremmed havde faaet Adgang til hans Bøger. Han havde nu ogsaa en Anelse om, at selv naar Simons foreløbige Betingelse blev opfyldt, vilde Sagen ikke gaae ganske glat. Men han havde ikke Andet at gjøre. At søge Hjælp hos Andre og derved tilkjendegive, at hans Broder ansaae hans Stilling for haabløs, vilde strax føre ham i Fordærvelse.

Inden han forlod Huset, vilde han dog skaffe sig en Forbundsfaelle til at føre hans Sag, medens han var borte. Han gik ind til Søsteren og fortalte hende, at hans Hus var i Fare. Gidel havde i nogen Tid skrantet, og hun var denne Dag meget lidende og nervesvag. Hun brast i høi Graad.

Denne stærke Medfølelse skar Simon i Hjertet som en Utaknemlighed og Tilsidesættelse imod ham. Han kunde ikke forstaae hendes Kjærlighed eller tilsyneladende Forkjærlighed for Broderen, og hun kunde vel knap forstaae den selv. Hun elskede Simon uden at tænke derover, uden at have faaet sin Kjærlighed maalt eller sat 246 paa Prøve. Han var paa en Maade hende selv. Mortche elskede hun, ikke »fordi«, men »uagtet«, tiltrods for det, som Simon kaldte hans Vindbeutleri, men ogsaa fordi han var gift og havde Børn, samt endelig fordi Mortche i sit Væsen havde Noget, der bragte Fornøielighed, et Pust fra en livligere Verden, et Glimt af Poesi. Og nu vilde Verden lægge sin klamme Haand paa denne eneste poetiske Blomst, hun kjendte.

Simon fandt sig i Tilsidesættelsen, eller hans Mismod over hende var snart forbi; men han lod sig ikke rokke; han stod bag en stærk Forskandsning. Til hendes bedste Argumenter svarede han: »Naar en Mand bringer mig en Sæk uden Bund og forlanger, jeg skal fylde den, saa svarer jeg: Lad sye Bund i Din Sæk, min gode Mand, og kom saa igjen. Basta!«

Kort Tid efter bragte Mortche den Opgjørelse, som Simon havde forlangt. Den var underskrevet af to vederhæftige Mænd og gik ud paa, at Huset M. Levi under de forhaandenværende Omstændigheder behøvede 20,000 Rd.

Simon skreg høit som i legemlig Smerte. Dels syntes Summen ham for stor, dels havde den i Størrelse en uhyggelig Lighed med hin Sum, som han skulde have betalt i Maser, men hvoraf han kun betalte Renten. Han havde betalt mere end Renten; foruden de Summer, vi allerede kjende, havde han efterhaanden i Velgjørighed tilføiet ikke Ubetydeligt. Han stod efter det dobbelte eller tvetydige Bogholderi, som han havde foretrukket og vænnet sig til, i anseligt Forskud for Vorherre, og alligevel blev nu den hele Sum forlangt: Maser af alle 200,000 Rd. Der var heri noget sælsomt Drillende, som tirrede ham til Modstand. Det Hele syntes ham en Sammensværgelse, hvorved man saa smaat lo i Skjæget og vilde gjøre ham til hans Broders Fodskammel. Der var noget særeget, ikke egenlig Uretfærdigt, men Underfundigt heri, som bragte det Onde i ham til at reise sig: han vilde under den Tvang og paa den Maade ikke gjøre Godt.

Skjøndt han allerede havde taget sin Beslutning, gjennemlæste han dog Papirerne med tilsyneladende stor Opmærksomhed og sagde endelig: »Det er klart og lyst som Dagen! Tyvetusinde Daler til Dine Creditorer!«

»Ja«, sagde Mortche; »men saa er der Udsigter til, at alle udestaaende Fordringer vil komme ind.«

»Udsigter? Jo, Udsigter. Lange Udsigter. - Og hvis de ikke kommer ind? Og hvis Huset M. Levi imidlertid speculerer og igjen kommer i Underballance? Nei, Mortche, Du er min Broder, og hvad Tjeneste jeg kan gjøre Dig, vil jeg gjøre Dig; men jeg betaler ikke Dine Creditorer.«

»Men, Simon, saa maa jeg jo gaae fallit!«

»Saa gaaer Du fallit. Man har seet større Huse gaae fallit.«

Forgjæves udhævede Broderen, hvilken Tort det vilde være for hele Familien, hvis han gik fallit, forgjæves hentydede han til, at hans Søns Giftermaal rimeligvis vilde gaae overstyr - Simon havde faaet sit Nei sagt og tilføiede blot: »Fordi Du gjør Gjæld, skal jeg betale! Fordi der skal være Bal, skal der dandses paa mit Hoved! Na, nit! Lad Alting blive feiet rent! De løber vel ikke bort imens med Rikke Jacobsen, og har jeg en Smule, bliver der ogsaa en Smule til Din Frederik.«

»Det vil sige«, raabte Broderen, »Du vil have Rachmonus (Barmhjertighed) og give os Almisse! Jeg skal komme til Dig og faae Ugepenge af den Maser, Du har at betale! Nei, Simon, ikke endnu! Først vil jeg sælge Alt, min Smule Sølvtoi, Dynen af min Seng - hvad vil jeg ikke gjøre! - Du slaer Haanden af mig - Gud vil hjælpe!«

Den kolde Sved stod Simon paa Panden, da Broderen med disse Ord gik ud af Døren; men det Gode i ham havde ikke Magt til at kalde ham tilbage. Han *vilde* ikke betale Mortches Creditorer, han *vilde* see ham gaae fallit; han *vilde* selv være den Første i Familien og saa hjælpe efter sin egen »frie Villie«.

Trods hine stærke Ord mente Broderen dog ikke, at Alt endnu var afgjort, han stolede paa Søsteren. Men Gidels Ildebefindende var tiltaget, Smerten sløvede hende, og hun blev paa en Maade, som Mortche ikke kunde beregne, et Redskab imod ham; thi Deltagelsen og Bekymringen for Gidel var en ny og hemmelig Undskyldningsgrund for Simon med Hensyn til Broderen: Naar han saa fuldstændig, som han gjorde, tog sig af hende, kunde han vende Ansigtet bort fra mere tvivlsomme Pligter.

248

Men det stod skrevet i Skjæbnens Bog, at netop der, hvor Simon vilde glemme, skulde han paa egen Maade blive mindet.

Der blev Intet sparet paa Gidel; hun havde ikke blot en af Byens berømteste Læger, men de bedste jødiske Vaagekoner; der blev lagt Halm udenfor Huset, for at hun skulde kunne sove. Hvergang Simon kom ud paa Gaden, gjorde det ham bitterlig ondt, at Gidel ikke selv kunde see, at hun laa syg som en Prindsesse. Der var i den Stilhed, som Vognene pludselig iagttog nærved Huset, noget næsten ligesaa Høitideligt som ved Forbøn i Synagogen. Men hendes Sygdom tiltog eller kom til en Krise, og Lægen erklærede, at han maatte skride til en Operation.

»Er der Fare derved?« spurgte Simon beklemt.

Lægen svarede: »Vi staae jo Alle i Guds Haand; men egenlig, overhængende Fare seer jeg ikke. Det er ikke værdt at opsætte; jeg vil komme lidt efter Middag.«

Da han var kommen igjen med sine Instrumenter og havde lagt dem tilrette, bemærkede Simon Levis skarpe Øine, at han gjorde Korsets Tegn over dem. Skjøndt man sjelden i det daglige Liv seer det Tegn blive gjort, kjendte Levi det dog næsten instinctmæssig og antog, at Lægen var bekymret med Hensyn til Operationens Udfald. Han sagde med tilspidset Mund, der saae baade indsmigrende og lidt maliciøs ud: »Undskyld, Hr. Professor, De gjorde et lille Kryds over Deres Knive. Bliver De vred, naar jeg spør: »Hvad betyder det?«

Professoren blev næsten undselig; i hans Stand pleier man ikke at bære Religjøsitet tilskue og allermindst at komme i Conflict med Andres religiøse Følelser. Han svarede blidt og næsten undskyldende: »De skal ikke blive bange og heller ikke tage det ilde op, Hr. Grosserer. Det er blot et Tegn, jeg gjerne gjør, i min Guds Navn, naar et andet Menneskes Helbred og maaskee Liv afhænger af min Haand.«

»Naa, et Tegn i Deres Guds Navn Hr. Professor«, sagde Simon i en Tone, der lød for Lægen som dum Høflighed. »Vil De ikke vente et Øieblik, Hr. Professor? Vil De være saa artig at vente et Øieblik?« tilføiede han strax efter og gik ind i sin Stue.

Han gav sig til at gaae op og ned med en Uro, som om han søgte Skjul, medens han sagde til sig selv:

249

»Was is do mehr? Hvad er der i Veien? Simon, vær ingen Nar! Der er Ingenting i Veien. Han er en dygtig Mand. Narrestreger, jeg kan være rolig, jeg har gjort Mit. Na, han gjorde et Tegn! Hvad er et Tegn? Et Tegn

kan man sagtens gjøre; det koster ikke Noget! Kan Syge cureres ved at gjøre Tegn, saa bliver der ikke mange Apothekere. Og hvad kommer det mig ved? Tegnet schmatter1 ikke. - Men jeg kunde ikke lide det, da jeg saae det - jeg *kan* ikke lide det; det gjør mig benauet, jeg er benauet Det var, ligesom der blev En mere i Stuen. Og hvem er det? Han siger, det er hans Gud. Kemech2! Hvis det er den rigtige Gud, er det dog min Gud. - - Adaunoi Elauheinu3, hvis det var Dig og Du stod og saae paa, at de trak og sled og skar paa min Søster Gidel for at gjøre hende rask, og Bal Hamoves4 stod udenfor, og Du saa sagde: Hvorfor betaler hendes Broder Simon mig ikke de Penge, han skylder mig? Schema lisroeil5, jeg kan ikke holde det ud, det løber rundt for mig Hvor meget skylder jeg Ham? Narrestreger med det Legat efter min Død! Hvis Han vil have sine Penge og curere Gidel, maa jeg betale i levende Live - hvor meget er det?«

Han aabnede en Skuffe fremtog Papirer og gav sig til at regne med stor Omhyggelighed, vistnok aldeles mekanisk; thi han kjendte jo Facit, og Spørgsmaalet var kun om at tage en Beslutning.

Lægen aabnede Døren, saae med Forundring eller Forbauselse Simon Levi endog i et saadant Øieblik sidde ved Papirer og regne, og sagde: »Om Forladelse, Hr. Grosserer; men jeg kan ikke godt vente paa Dem, især hvis De har mange vigtige Forretninger?«

»Vigtige Forretninger? Det er en vigtig Forretning! Vigtigere, end De troer! Nu kommer jeg.«

Han lukkede Øinene og næsten hele Ansigtet fast sammen og sagde: »Nu er det gjort.«

Derpaa gik han ind til Søsteren og sagde: »Gidel, min Søster leb,
* * * * *
-- -- -- -- 250

lad ham nu komme til, i Herrens, den almægtige Guds Navn. Jeg siger Dig, Du bliver rask.«

»Hvordan kan Du sige det saa vist?« sagde Gidel blidt og rystende af Angst, idet hun beredte sig.

»Hvordan jeg kan sige det? Hør efter, Gidelche, læg Dit Hoved herop, saadan«

Og hviskende ind i hendes Øre sagde Simon Levi: »Jeg har betalt Maser. Din Broder Mortche skal have de tyvetusinde Daler, han skal være den Første. Jeg skylder Vorherre dem, han vil være tilstede - skjøndt ikke saa mange; men han skal have dem, alle tyvetusinde, for Din Skyld. Nu behøver Du ikke være bange, Gidelche, og jeg er heller ikke bange.«

»Simon«, sagde Gidel, »Gott soll Dir benschen! Gud skal velsigne Dig!«

Fra den Tid af blev Simon Levi meget lykkeligere end før; han havde Fred i Sindet, var paa sin Maade munter og spøgefuld i daglig Omgang, blid og velgjørende, saa at han erhvervede sig det gode Navn, man, som alt anført i Begyndelsen af denne Beretning, skal have tilkjendt ham. Han kom ogsaa til Anseelse, skjøndt ikke i en stor Kreds. Da Broderens Sager vare ordnede og Forretningen igjen gik godt og mere solidt end før, blev Sønnen Frederik gift med Rikke Jacobsen. Det var et stort Bryllup, og da Simon saae Bruden i det hvide Slør under Hruppen1 og sin Broder med Lystighed træde Glasset itu og sin Søster og Folk omkring pyntede og høitidelige, og han saa tænkte, at dette skjønne Syn for en ikke ringe Del var hans Værk, lukkede han Øinene og sagde: »Jeg takker Dig, almægtige Gud, for, at Du tog de 20,000 Daler fra mig, og Du skal i Fremtiden faae Alting ærlig og Mere til!«

Ved Bordet blev der holdt Taler, først for Brud og Brudgom, saa for Brudens Forældre; men da derpaa den, det tilkom, reiste sig for at udbringe Brudgommens Forældres Skaal, afbrød Mortche ham høflig og sagde: »En Skaal skal først. Min Broder Simon gaaer foran.
*
- 251

Hvorfor skal vi nægte det, som Enhver veed? Dette er hans Værk. Mine Børnebørns Børn skal velsigne hans Navn. Derpaa vil vi Alle raabe Hurra!«

Da Simon begyndte at komme sig af sin Rørelse, følte han noget Blødt om sin Hals og noget Varmt ved sin Kind. Det var Bruden.

Saadan gaae det Alle dem, der ikke selv have Børn!

Efterdi Simon Levi er bleven betragtet ikke som en digtet, men som en virkelig Person, der gaar omkring imellem os og har vist mig den Godhed et Par Gange at diktere sig selv i Pennen, har det ikke kunnet undre mig engang imellem at modtage Breve med Forespørgsel om ham. Rigtignok spurgte ingen af de ærede Brevskrivere om hans Bopæl, man forlangte ikke at gjøre hans personlige Bekjendtskab; men med deltagende Hjertensgodhed ønskede man at erfare, hvorledes det videre gik ham. En meget æret, aldrende Herre skrev gjentagende - sidste Gang endog med nogen Uvilje »paa 'Literaturens Vegne« - at der skete en Forsømmelse, naar vi nu engang havde en saadan Mand og jeg kunde sætte ham i Stil og ikke gjorde det. Derpaa svarede jeg ikke, men fandt i mit stille Sind, at man var meget urimelig. Sæt ogsaa, at jeg havde Tid og Lejlighed til at gaa om og passe paa Hr. Levi, lytte og lure og nedskrive Alt, og at jeg saa vilde offentliggjøre det uden Diskretion, saa maatte der dog, før man lod Noget trykke, ske Noget, der var Trykning værdt. Ganske smaa Ting tør unægtelig trykkes, men helst i Sammenhæng med noget Betydeligere, der hæver dem frem. Men hvor tit skal vel noget Betydeligt hændes en Mand i saa smaa borgerlige Forhold som Hr. Levi? Er det ikke allerede Meget i en saadan Mands Liv, at han kom til at spille en Rolle i Familierne Krogs og Carøes Historie, og at han fik Arv fra Phillips og kom til at give Maser? Dernæst, selv om Noget indtraf - og Noget er unægtelig indtruffet - vilde det formentlig ikke gaa an at fortælle det som Dagsnyt i et Blad; det burde, som den aldrende Herre rigtig skrev, sættes i Stil, og Sligt tager Tid. Nogen Tid bør endvidere hengaa, for maaske at medføre, at det Skete indhylles i et Halvlys, der gjør godt. Endelig kommer til, at ikke ethvert Øjeblik er lige gunstigt for en Meddelelse som denne om Simon Levis Kampe og Skæbner. Jeg ved virkelig ikke, om Øjeblikket nu er heldigt; men jeg vil antage det og gaar da lige til Sagen.

253

1

Efter de store Forstyrrelser og de stærke Sindsbevægelser, der vare i Kampen om at give Maser, var Simon kommen til Ro eller til Leje i Forholdene. De vare de samme som forhen og dog noget forandrede. Han var stadig for Samfundet den ubetydelige Mand, der ved Tilfælde var blevet rig og ikke kunde træde synderlig i Tjeneste med sin Rigdom og sin Personlighed; men han var voxet i sin Familie og tillige i sig selv. Hvor meget det end havde været hans simple Pligt at give Maser, saa havde han dog ved at give udrettet Noget, hjulpet sin Broder, sat sin Brodersøn Fredrik i Vej og gjort hans Bryllup. Det kunde ikke glemmes af de Andre, og for Simon var Brodersønnens Hus et Sted, hvor han havde ligesom anbragt det Bedste af sig selv, og mod hvilket han følte en Slags Taknemlighed. Det var hans Stolthed, og han takkede Gud derfor. Forholdene syntes saaledes at tyde paa, at Simon Levi, der nu var nogle og tredsindstyve Aar, havde Udsigt til en rolig, sorgløs Alderdom og en stille, blid Død.

Men egenlig Ro, Hvile, Tilfredshed hørte ikke til hans Natur - og et Menneskes Natur er jo i vid Udstrækning dets Skæbne. Han havde selv engang spurgt: »Spiller jeg? Drikker jeg? Svirer jeg?« Nej, af den Slags var Uroen visselig ikke; den var mere af aandig eller sjælelig, nærmest af religiøs Art.

Selve hans Religiøsitet bestod jo ikke i, at han mystisk søgte efter Guds Væsen eller med Aandsmagt stræbte efter at gribe Verdens Væsen og sig selv. Efter Omstændighederne maatte det Religiøse for ham være dels stolt Glæde, der i Øjeblikke, paa Festedagene, kunde bryde ud i Jubel, dels en Beskjæftigelse, et Middel til Samværen med Andre ligesom i en Klub, dels en Art Assurance. Ja, det var Tryghed, han søgte og ikke kunde finde, endog efter at han havde betalt Maser. Han kunde aldrig slippe fra en rigtignok uklar, men stærk Følelse af Livets Usikkerhed, af Livet som en Gjæld. Den store Kreditor var Jehova, og hvor naadig han end havde vist sig og ifølge Simons Haab vilde vise sig, laa der alligevel Noget, enten fjærnt ude eller næved, der truede. Han havde selv sagt til sin Søster Gidel: »Enten skal Du dø før mig eller jeg før Dig, og begge Dele er saa haardt.« Saa meget Andet kunde ske. Han var i Guds 254 Haand; men den Haand var usynlig og tillige saa mægtig og saa uberegnelig. Om han end ikke af Natur havde været en lille Smule skrutrygget, vilde han dog ikke have vovet at rette sig helt, løfte sig i Vejret og ligesom udfordre Loftet. Og medens der saaledes paa Bunden af hans Sind var bestandig Bekymring eller Banghed, var der, som man vel husker, en sær, spillende Livlighed i ham, en rigtignok begrænset, men kløgtig Tænkning og en Ironi, som jo altid i nogen Maade er Tegn paa Aandsmagt, paa en Evne til, om end flygtig og flagrende, at hæve sig ud over sig selv.

Hos hans Broder Martin eller Mortche, der levede et aldeles verdsligt Liv, kun anlagt paa at tage sig net ud i Verden, blev der i Reglen ikke talt om Religion. Man var tilstrækkelig sysselsat med Dagens Begivenheder, med Familie- og Handelssager, fornægtede ikke ligefrem Jødedommen, men vilde ikke lade den træde frem som sondrende fra det øvrige Samfundsliv og vilde ikke generes af dens Fordringer. Enhver Tale derom i Simons Nærværelse blev undgaaet saa vidt mulig, men kunde naturligvis ikke aldeles

udelukkes. Man havde altfor mange Minder fælles, og enhver Højtid, hver Løverdag, ja hver Tilberedelse til et Maaltid kaldte dem frem. Søgte man for Freds og god Omgangs Skyld at glide hen derover, saa kunde dog Simon ikke altid lade være at give en Mindelse, et lille kritiserende Hib, og ved Lejlighed svarede man ved triumferende at paakalde den sunde Menneskeforstand eller endog Videnskaben. Saaledes beviste man engang klarlig, at ved Hjælp af Astronomien var det nu muligt, saa nøjagtig at bestemme Nymaanens Fremkomst, at visse Festdages Dobbeltthed derved blev en Urimelighed.

Simon blev et Øjeblik overrasket, men sagde ved Hjemkomsten til Søsteren, Gidel: »Din Broder Mortche er en lærd Mand; han har bevist, at man behøver ikke at holde anden Dag Nytaar, anden Dag Paaske og saa videre, og derfor holder han ikke første Dag Nytaar, første Dag Paaske og saa videre. Nu skal jeg sige Dig Noget, Gidel; ved Du, hvad jeg vil gjøre? Nu vil jeg netop holde anden Dag hellig. Hvorfor? Bryder Vorherre sig derom? Kan han ikke leve rolig i sin Himmel, enten jeg holder første eller anden Dag hellig eller slet ingen? Skader det ham, at Din Broder Mortche er en Goi? Ikke en Smule, ellers saa det galt ud med Din Broder Mortche - Vorherre 255 bevare ham jeg ønsker ham visselig ikke noget Ondt! Men jeg skal sige Dig, Gidel, hvad det er: Vore Ovaus Ovauseinu¹ have holdt baade første og anden Dag. Naa, jeg hykler og lyver ikke - hvorfor skal jeg lyve for Dig? Det er muligt, da jeg var en lille Mand, at jeg har knebet en halv Time af anden Dag for at fortjene Brødet. Det er muligt! Jeg har syndet! Men skulde jeg nu, da jeg har den Smule Penge, give et daarligt Exempel for alle fattige Jøder, der slide og slæbe og gjøre sig wund und weh² for Fædrenes Skikke? Det gjør jeg ikke! Gidel, jeg gjør det ikke! Lad mig saa ikke være Astronom som Din Broder Mortche! Da jeg var en lille Mand, gav jeg mit lille Bidrag til Syge- og Begravelses-Hrevren³ og gik selv med til de Syge og Døde, naar jeg blot havde Tid. Nu gi'er jeg mit store Bidrag - det skal være sagt uden at prale, uden at udfordre Gud - og gaar dog med og bliver ikke hjemme som de andre Rige, og jeg vil blive ved at holde anden Dag Jomtau⁴ som de andre Fattige.«

Gidel sagde: »Hvad Du gjør for de Syge og de Døde, vil Gud gjengjælde Dig.«

»Lad os sige Omein!«⁵ sagde Simon med bange Haab.

Gik Simon lidt af Vejen for sin Broder, eller lod han sig overfor ham og hans Hus nøje med ganske smaa ironiske Hib, saa var han derimod mindre tilbageholden overfor Brodersønnen og dennes Hus, hvor han med nogen Ret kunde betragte sig næsten som Bedstefader eller som Patriark.

En Løverdag, da Simon kom fra Synagogen og vilde besøge Fredrik og hans Hustru, mødte han i Porten Fredrik med tændt Cigar. Fredrik skjulte i Hast Cigaren - Tegnet paa den store Helligbrøde - bag sit Frakkeskjød, men ikke hastig nok for Simons Falkeøjne.

Simon sagde: »Gut Schabbas, Fredrik, hvordan har Du det?«

»Jo, Tak, Onkel; godt.«

»Og hvorledes har Din Kone det?«

* * * * *
--- 256

»Jo, Tak, godt. Du gaar vel op, Onkel?«

»Og hvorledes har Drengen det?«

»Tak, meget godt, Onkel Simon.«

»Og hvorledes har Din Fader det?«

»Tak, godt.«

»Og hvorledes har Din Moder det?«

»Jo, Tak, meget godt.«

»Og hvorledes har Din Cigar det? Tror Du, den brænder endnu?«

Fredrik lod den falde, satte Foden paa den og sagde smilende: »Der ligger den, Onkel, er det saa godt?«

»Godt? - Fredrik, Du er min eneste Broders Søn, og jeg vil sige Dig Noget. Naar Du om Schabbas gaar ud paa Gaden med rygende Cigar og Du møder en gammel Jøde, saa gi'er Du ham et Stik i Hjertet. Og gaar Du og møder en ung Jøde, gi'er Du ham et slet Exempel.«

»Hvis han ikke ryger selv, Onkel.«

»Hvis han ikke ryger selv, Fredrik. Og møder Du en Kristen, saa tænker den Kristne: Der gaar en Jøde, som ikke vil være Jøde, og han er dog en Jøde!«

»Onkel, Du ser, at jeg for Din Skyld har slukt Cigaren,« sagde Fredrik muntert; »men ved Du, hvad jeg tror?«

»Hvad Du tror, Fredrik? Lad mig høre, hvad Du tror.«

»Jeg tror, at hvis Moses havde kjendt Cigarer, saa havde han ikke forbudt os at røre ved Ild om Løverdagen, eller idetmindste gjort en Undtagelse med Tobak.«

»Jo«, svarede Simon, »det havde Moses gjort, eller maaske ikke gjort det. Hvad ved jeg? Hvem er jeg? Men nu *har* han ikke gjort det, Fredrik, og han *vilde* heller ikke have gjort det! Og hvorfor vilde han ikke have gjort det? Det skal jeg sige Dig. Havde Mauscheh Moreinu¹ kjendt Cigarer og vidst, at de smagte saa godt, saa vilde han have forbudt dem ikke en, men to Dage om Ugen. Og hvorfor? Fordi en Jøde skal nægte sig selv Noget! Derfor er Du Jøde,

*
- 257

fordi Du skal nægte Dig selv Noget for Guds Skyld! Var det ellers nogen Kunst at være Jøde? Jeg spør!«

Fredrik svarede, medens de langsomt gik op ad Trapperne: »Ja vel, Onkel Simon, vi skal nægte os selv Noget; men en Cigar er dog saa lidt!«

»Jo, det er lidt. Det gjør saa lidt ondt. Vilde Du hellere have noget Større? Vorherre fri Dig og fri os Allesammen!«

I de Tider, da Simon Levi var, som han selv kaldte det, en lille Mand, var det nu og da, ikke hyppig, hændt ham paa en Sommer-Eftermiddag, paa en Helligdag fælles for Jøder og Kristne, at spadserere med Gidel ud i Fredriksberghave, og de Folk, som i Reglen fyldte og endnu stadig i nogenlunde godt Vejr fylde de runde Bænke, vare forekomne ham som to fornemme Selskaber, der saa over paa hinanden og, naar Nogen gik i Rummet mellem dem, besaa disse med stor Ringeagt eller idetmindste med Kritik. Virkningen havde altid været, at han ved at passere disse Bænke havde følt sine Ben besynderlig usikre og sit Hoved trykket mere end sædvanlig ned imellem Skuldrene, og han havde altid fornummet en stor Lise ved at slippe fra alle disse Øjne. Nu, da idetmindste hans Skæbne var voxet, havde han faaet Dristighed til at være fornem paa den Maade, at han selv satte sig paa en af disse Bænke, og skjønt Livet, som vi ret strax ville erfare, tilbød ham andre Adspredelser eller Fornøjelser, var og blev denne dog den, han foretrak. At sidde og hvile der i godt Selskab (som han antog), at høre paa Folks summende Tale, at se paa de Forbidragende med Opmærksomhed eller efter Omstændighederne med Malice, skaffede ham en Nydelse, der steg, naar han kom ud af Haven og en Droskekusk løftede paa Hatten og spurgte: »Vil Herren ha'e Vogn?« - Droskekusken kunde altsaa se paa ham, at han var en Herre og kunde betale. Det overraskede og behagede ham ligesom selve den Kjendsgjerning, at han virkelig havde Raad til at give to Mark - thi at han var rig, var Noget, der altid blev ham nyt, og den første, uvilkaarlige Følelse ved enhver Lejlighed var Fattigdom, den Afhængighed af faa Skilling, hvori han var født, hvormed han var voxet op og blevet Mand. Sad han da i Drosken, saa var det altid 258 paa Randen af Sædet, stiv, halv stolt, halv undselig over at vise sig tilvogns, hvorimod Gidel lagde sig tilbage og nød Drosken som en Ekvipage.

Det var en Formiddag i September, at jeg traf ham derude paa de runde Bænke. Han var alene, og jeg gik hen og hilste paa ham.

»De er et farligt Menneske at tale med«, sagde han; »De skriver En ned.«

»Vi kan jo tale om Ting, som ikke kan skrives ned.«

»Det kan vi ogsaa. - De har dog læst og lært Noget, De kan sige mig: Hvorfor ligger Folk paa Landet?«

»Hvorfor man ligger paa Landet?«

»Ja, hvorfor ligger Folk paa Landet, saa snart de har et Par Skilling tilovers? Hvorfor flytter man ud og flytter man ind og sejler frem og sejler tilbage og kører frem og kører tilbage og gjør sig Livet surt? Hvorfor? Jeg spør!«

»Det er af mange Grunde: For at være i fri Luft ved Skov og Sø, for at faa sig et frisk Søbade om Morgenen ...«

»Ogsaa en Fornøjelse!«

»Ja, men det Vigtigste er for de Fleste Skoven. Den er romantisk.«

»Romantisk? Hvad er romantisk?«

»Hvorledes skal jeg forklare Dem det, Hr. Levi? - Romantik er Længsel, Længsel efter en anden Verden.«

»Længsel efter en anden Verden? Saa lad dem ligge paa Landet paa Kirkegaardene!«

»Ja, nej, det er ikke saadan at forstaa. Man vil nok længes efter en anden Verden; men man vil tillige have denne Verdens Behagelighed fast om sig. Man længes ikke bort til den anden Verden; men man drager den ned til sig. Man tænker sig f. Ex., at Skovens Træer leve, eller at de have en Sjæl, og en ung Mand tænker sig, at det er en Kvindesjæl, og at den kan komme frem og møde ham; en ung Dame tænker sig maaske, at det er en Mandspersons Sjæl; men det maa De spørge Damerne om, Hr. Levi. Kun det ved jeg, at især Skoven antages at have et vist, skjult Liv i sig, og en Fornemmelse deraf er Romantik.«

»Og derfor ligger Folk i Taarbæk?«

»Ja, Hr. Levi; det var den oprindelige Grund. De Folk, som først byggede sig Landsteder ved Dyrehaven, vare romantiske og saa den 259 Slags Syner, og Somme gjøre det endnu. Andre flytte derud, for at man skal tro om dem, at de ogsaa ere romantiske og se Syner.«

»Hvad De siger? Nu spør jeg Dem som en ærlig Mand, om De vil gjøre Nar af mig?«

»Jeg forsikrer Dem, Hr. Levi, det er mit fulde, ramme Alvor; jeg har selv prøvet det i mine unge Dage.«

»Saa spør jeg Dem igjen som en ærlig Mand: Saa De Syner?«

»Ja; somme Tider.«

»Um! - Hvad nytter det, at man paa sine gamle Dage faar en Smule Penge? Hvad nytter mig mit Landsted?«

»Naa, De har et Landsted, Hr. Levi?!«

»Jo, jeg har et Landsted; jeg har lejet det, et ganske lille bitte et. Hvorfor skal man spærre Øjnene op paa Folk? Min Søster Gidel vilde ligge paa Landet, og saa lejede jeg et Landsted. Men naar det er Østenvind, blæser det ind ad Dørene, og naar det er Vestenvind, blæser det ind ad Vinduerne, og naar det er Søndenvind regner det ned igjennem Loftet, og Nordenvind, siger Folk, skal være den bedste Vind; men den har vi aldrig mere. - Romantisk!«

En pludselig Tanke slog ham, og han udbrød: »To Verdener! Men der er jo ikke to andre Verdener end Aulom hazeh og Aulom habo, den, vi staar og gaar i, og den efter Døden! Vel? Er der?«

»Nej.«

»Og det er romantisk?«

»Ja, det hører til.«

Han smilede tilfreds; men Smilet forsvandt hastig, en ny Tanke hvirvlede op i ham, og han sagde: »Romantisk! Da jeg var ung og stod i Butikken hos min Principal, Wulf Heymann i Fredericia, var der en Præstedatter, som løb bort med en Berider. Hvor de skreg, og hvor de snakkede og havde en Nekomo ... saa meget Hebraisk forstaaer De da?«

»Ja, Hr. Levi: Hævn, Skadefryd; Nogle undte Præsten det.«

»Naa, men jeg husker, som det var igaar, at Kateketen kom ind til Wulf Heymann, min Principal, og sagde, det maatte forklares af, at Præstens Datter var romantisk. Nu spør jeg: Romantisk?«

»Ja, Hr. Levi. Berideren forestillede eller betød for hende en dobbelt Verden, den virkelige og en digtet eller indbildt, fantastisk, usynlig. Hun længtes uendelig ud efter den usete Verden sammen 260 med ham, og hun tog fejl eller begik efter vore Begreber en Fejl. Men det var alligevel en Længsel af samme Art som hos de Folk, der ligge paa Landet og se Syner i Skoven.«

»Jeg kan ikke lide det,« sagde Levi.

Det var ham en Pine at have at gjøre med et Ord, der var saa rummeligt, rakte sig fra det Hellige til det Profane paa en saadan Maade, at kun en vis Tankeøvelse kunde rede det Ene ud fra det Andet.

Han udbrød mismodig: »Jeg vil kun have *en* Verden, det vil sige ... det vil sige ... for Guds Skyld, jeg vil have to - - man skulde ikke tale med den Slags Folk ... jeg skal ind til Byen - undskyld!«

Jeg har særlig husket denne Samtale, fordi det var den sidste, jeg havde med Hr. Levi; hans Livs Krise kom.

2

Blandt de Personligheder, vi fra tidligere Tid kjende i Forbindelse med Simon Levi, var den besynderlige Digter Ibald, han, som i Krigens begejstrede Tid var gaaet frivillig med, men i Intendanturen, og som forholdt sig paa samme Maade til Livets andre Anliggender: han blussede altid op, var altid med, men aldrig helt for Alvor. Denne Bemærkning kan, naar man husker, hvorledes Ibald kom med, ikke i nogen Maade nedsætte den højst alvorfulde Intendantur.

Ibald og Simon Levi havde unægtelig aldrig havt synderlig tilovers for hinanden. Med Undtagelse af det Øjeblik, da Manden af det gamle Testamente gnistrede for ham med en ubestemt Poesi, havde Ibald i Simon Levi set den lille Jøde, den skrutryggede Kommissionær, en Gjenstand af en vis Sælsomhed, som man vænner sig til og ikke tænker over, og paa den anden Side havde Simon aldrig glemt den Kaadhed, hvormed Ibald fik ham op paa Æslet, og som nær havde kostet ham Livet. Senere, da Simon Levi blev rig, havde Ibald ikke søgt ham. Med alle sine Fejl havde Ibald saa megen Poesi i Sindet, at han ikke uden den haardeste Nød kunde, som Spidsborgerne gjøre af Natur, bøje sig for Mammon. Med denne Slags Stolthed forenede sig en Art Vrede. Tilværelsen havde været uretfærdig, 261 havde vist sin Gunst mod den lille, mosaiske Kommissionær og lod Folk med ganske anderledes Krav staa uændsede. Følgelig kunde Ibald siden den Tid gjerne have gaaet Simon Levi forbi paa Gaden uden at hilse ham; men Simon var altfor meget Forretningsmand til, at dette kunde ske. En Forretningsmand bliver aldrig med sin gode Vilje Uvenner med Nogen; han har under sin Færden og Livskamp ingen Plads for ideale Fordringer, Stemninger eller Særheder; et Menneske, han engang har gjort Bekjendtskab med, er og bliver ham et Middel til andre Mennesker, et Led i Kjæden, ad hvilken man føler sig frem til en »Forretning«. At Simon trak sig tilbage i Privatlivet, gjorde i saa Henseende ikke ringeste Forandring; man vænner sig ikke af med sin Natur, og Simon lod aldrig Ibald gaa forbi uden at hilse og standse og spørge, hvorledes han havde det, og hvad Nyt der var i Byen, og aldrig skiltes de, uden at Simon tilføjede: »Værsgo besøge mig«.

Der var den Lighed imellem Ibald og Simon Levi, at ingen af dem syntes at forandre sig i Aarenes Løb. Med Undtagelse maaske af et Par Rynker og en enkelt sølvagtig Stribe i det ravnsorte Haar var Simon Levi at se til ganske som den Dag, vi første Gang traf ham hos Krog, og som han rimeligvis havde set ud længe før. Han blev ikke gammel, fordi han aldrig havde været ung, fordi fra hans tidligste Barndom Anstrængelse, Beregning og Bekymring havde været hans Lod. Ibald blev heller ikke gammel af Udseende, men af en anden Grund: fordi Ungdommelighed var hans Natur, han kunde ikke blive af med den uden ved Døden. Hans Kinder havde vel havt en friskere Farve, da han var Barn; men de vare i hans halvtredsindstyvende Aar endnu røde, og tilligemed de blaa Øjne og det blonde Haar gave de ham et Udseende af Barnlighed, som da ogsaa virkelig var i ham.

Hans Ungdommelighed viste sig særlig i, at han kunde komme alt Nyt imøde. Han havde givet Tegn paa en saadan Evne allerede ved Christian d. 8des Død, da Generalmarchen lød i Gaderne, og han vedblev bestandig ligesom at spore det Nye ude i Luften, dels af poetisk Sans, dels fordi han ikke havde Plads i det Gamle, og fordi det Nye altid maatte forurolige eller ærgre de Gamle. Der var ingen ny eller paany opdukkende Lære, hvis Tilhænger han ikke blev saagodtsom i samme Øjeblik, som den traadte frem. Derved holdt 262 han sig i stadig Forbindelse med endel af de Unge, kunde ofte synes at høre til de Yngste. Man kunde godt lide ham formedelst hans Friskhed, Modtagelighed, Ilterhed, Aabenhed, og vedblev at sige om ham: »Godt Hoved, stakkels Fyr!«

Hvor forskellige end Levi og Ibald altsaa vare, hvor liden Sympathi de end havde for hinanden, og hvor lidet de end søgte hinanden, var der dog Intet i Vejen for, at de kunde træffe sammen og ved Omstændighedernes Magt komme i et saadant Forhold, at idetmindste den Enes Skæbne blev i høj Grad paavirket deraf.

En Dag, da Simon Levi kom hjem - i Huset, han havde købt i Pilestræde - mødte han Ibald paa Trappen, lige udenfor sin Dør.

»Goddag, Hr. Ibald! Hvordan har De det? Er det mig, De vil besøge?« spurgte Levi.

Nej, Ibald havde blot søgt en Student, der skulde bo paa Kvisten.

»Jo, det er min Kvist«, sagde Levi; »han er flyttet; vil De have hans Adresse?«

»Aah«, svarede Ibald temmelig ligegyldig og vilde gaa.

Men Simon havde allerede aabnet sin Dør og nødte ham indenfor. Det var ligefrem en Nøden; Ibald fulgte kun ugjerne.

Saasart de vare indenfor Døren, foregik der en Forandring med Simon Levi; det mekanisk Høflige og kejtet Paatrængende gav Plads for Gjæstfrihedens Hjertelighed og en vis Værdighed. Den bedste Plads var ikke for god til Gjæsten; der blev bragt Kage og Vin; men det foregik med Ro som Noget, Huset var vant til og skyldte sig selv. Ibald fornam det med Velbehag og med et Sving af Fantasien, som om han var kommen til en Sheik i Teltet. Men Vanskeligheden for dem var at tale sammen. Adressen var snart funden og gav ikke Stof til videre Bemærkninger; Simon kunde ikke spørge, hvad Ibald vilde Studenten. Ved at se paa hinanden følte de aldeles ingen fælles Bevægelse blive vakt i Sindet, og den sædvanlige Tilflugt mellem gamle Bekjendte »Kan Du huske?« var dem afskaaren, fordi det ulykkelige Æsel stod i Vejen. Efter nogle smaa Forsøg med Vejret, udbrod Levi: »Oh, det falder mig ind ... Hr. Ibald, De har ogsaa lært Noget ... jeg vilde gjerne vide ... sig De mig, Hr. Ibald: hvad er romantisk?«

Til Levis Forundring tog Ibald det strax med Lidenskab og svarede: »Romantisk! Det er noget forældet, gammeldags Præk! Romantisk, 263 det er at være reaktionær, Fjende af Folkefrihed og Folkeoplysning ... det er at se Aander og Spøgelse ligesom de gamle Kællinger - - det skal De ikke indlade Dem paa, Hr. Levi; men - tilføjede Ibald med et Sideblik over Simons Ansigt - det gjør De vel heller ikke, Hr. Levi. De er da Realist!«

»Maa jeg spørge Dem, Hr. Ibald, hvad er Realist?«

»Realist, det er jeg; men vi ere det ikke paa samme Maade, Hr. Levi. De har det Reale i Realiteten; jeg har det kun i Ideen.«

»Er det usikkert med den Ide?« spurgte Levi deltagende.

»Nej, Ideen er sikker nok«, svarede Ibald med Lune. »Men,« vedblev han, »hvorledes kommer De, Hr. Levi, om jeg maa spørge, til Romantik?«

»Hvordan kommer jeg til romantisk? Hvordan kommer man til saa Meget, Hr. Ibald? Jeg disputerede forleden med en af mine Bekjendte, og han sagde, at romantisk var to Verdener. Kan De forstaa det, Hr. Ibald?«

»Ja, det kan jeg rigtignok! To Verdener! Den gamle Overtro! Men jeg er Monist, Hr. Levi.«

»Uden Fortrydelse, Hr. Ibald, hvad er Monist?«

»Det er den Oplyste, som kun antager en Enhed, en eneste Verden - - men det falder mig ind, Hr. Levi, Deres Nation tror jo paa to?«

»Jo, Hr. Ibald, Jakob gik ind til sine Fædre, og der staa skrevet, at de Fromme skulle mødes i Paradis. Naar det behager Gud, den Almægtige, skal jeg mødes der med min Søster.«

»Der er endnu Tro udi Israel!« raabte Ibald. »De er Romantiker, Hr. Levi! Men darum keine Feindschaft nicht, som Tysken siger.«

»Nej, darum keine Feindschaft«, svarede Levi og modtog Ibalds fremrakte Haand.

I dette Øjeblik kom Gidel ind, og den gamle Jomfrues stille, milde Personlighed virkede sært paa Ibald. Digternaturen i ham greb en Del af hendes og Simons Væsen og førte dem til muligt Møde i Paradis; en anden Side af hans Natur følte det Fremmede, Kantede ved disse Mennesker, opfattede dem som to fordringsfulde Pagoder.

»Nu skal Du høre«, raabte Simon, »Hr. Ibald siger, at jeg er romantisk!«

264

Med et sky Blik hen over Ibald svarede Gidel: »Du er et godt Menneske, Simon; det er bedre.«

»Det falder mig ind«, sagde Ibald, »det var godt, jeg huskede det: Hos Dem, Hr. Levi, kan jeg faa Oplysning om et Ord, som skal være hebraisk.«

»Nu tror han, jeg er en Lamden«¹, sagde Simon til Gidel.

»Hvad er det for et Ord, Hr. Ibald?«

»Det er Daudi.«

»Oh, Daudi«, sagde Simon med selvbehagelig Glæde over at kunne belære, »Daudi, Hr. Ibald, det er ganske simpelt; det er det Samme som, naar De siger paa Dansk: min Broder. Men forstaa mig vel, Hr. Ibald, *Daud* er Broder, og *i* er min, Daud-i, min Broder. Det Ord synges vi Sabbataften, det vil sige, Hr. Ibald, Fredag Aften. Vi synges: Lecho Daudi likras Kalo, staa op, min Broder, for at møde Bruden; men Bruden, Hr. Ibald, forstaa mig ret, er ikke en Pige, der skal giftes, men det er, hvad skal jeg sige Dem? Det er en gammel

Maade at tale paa og betyder Helligdagen; Bruden er Sabbat. Hvorfor? Fordi hun er smuk, og fordi man længes efter hende, og fordi hun bringer Godt i Huset, og fordi det er Vorherres egen Sabbat. Har De en Fredag Aften været i vor Kirke, Hr. Ibald, i Krystalgade, og hørt det blive sunget?»

»Nej«, svarede Ibald, »det var ikke en Fredag Aften, men en Løverdag Aften, og det var ikke i Krystalgade, men i Helliggejstesstræde, og jeg maa ærlig tilstaa, at det ikke var noget fint Sted. Det var en Værtshuskjælder. Jeg havde hørt tale om, at der paa saadanne Steder blev sunget en paafaldende Sang, og saa søgte jeg den op. Sangen skal være oversat fra Tysk. Det var - ja, De maa undskylde, Hr. Levi; men det var en slem Smædesang mod Deres Folk, og Omkvædet var Daudi! Daudi! Jeg spurgte En af dem, der sang, hvad Daudi betød, og han svarede, at det var nok: Dunk dem! Dunk dem! Men jeg havde en Mistanke om, at Manden ikke var stiv i Hebraisk, og derfor spurgte jeg nu Dem, Hr. Levi.«

Det var et grueligt Fald for Simon, fra den stolte Belæren om

*
- 265

Sabbatens Skjønhed til en Smædesang, hvori Hebraisk var brugt til at betyde: Slaa dem! Det gjorde legemlig ondt i ham, det trak i hans Ansigt, hvor gjerne han end vilde have skjult det.

Gidel bøjede sig til ham og hviskede: »Der Goi ist do«1.

Næsten lige saa hastig, som Ordet blev sagt, var Simon igjen i Orden og sagde med et mat Smil: »Et lille Glas Vin endnu, Hr. Ibald?»

Ibald havde Følelse for, at han havde gjort Fortræd, men ikke Følelse eller Hjertelag til at glatte, formilde, trække Braadden ud; han stak den dybere ind. Han sagde: »Det gjør mig ondt, at jeg har fortalt Dem noget Ubehageligt. Men hvor i Verden lever De ogsaa? Det foregaar jo i Kongens Kjøbenhavn!»

Gidel svarede: »Naar man ikke skjætter om at høre Noget, hører man det ikke, uden en god Ven kommer og fortæller det.«

Ibald blev rød op over Ørene og udbrød: »Da kan jeg forsikre Dem, Frøken Levi, at jeg ikke er god Ven i den Betydning! Jeg deler ikke Pøblens Fordomme! Jeg er Monist!«

»Monist?« sagde Simon; »er det en ny Religion?»

»Nej, tvertimod! Det er slet ingen Religion!«

»Um!« sagde Simon.

Ibald vedblev: »Jeg vil kun værge mig imod, at jeg skulde fortælle Dem noget Usandt, eller at jeg skulde overdrive. Jeg har jo slet ikke omtalt det Værste.«

»Det Værste? Er der noget Værre?»

»Ved De da ikke, at en Præst skriver imod Dem og siger, at Deres Religion er en falsk Religion?»

»Min Religion en falsk Religion!« raabte Simon forskrækket. »Guds egen Religion en falsk Religion! Hvor tør man sige det? Hvor er Politiet?»

»Politiet! Vi have Grundlov og Pressefrihed, Hr. Levi. Danmark er et frit Land. Desuden maa da en Præst vide Besked.«

»Jo, en Præst ved Besked!« sagde Levi.

»Naa, og saa er der en anden Præst, der skriver imod Dem og siger, at De er Midgardsormen.«

*
- 266

»Midgardsormen, Hr. Ibald? Hvad er en Midgardsorm?»

»Det er den store Søslange«, sagde Ibald i grum Spøg, men tilføjede: »Det er det store Uhyre, der ligger om Verden og trykker Brystet ind paa den. Men det er saadan Billedtale, Hr. Levi, for der menes Jøderne, som have Penge og leve af Renter og trykke Livet af Folkene og derfor ikke bør leve; de have slet ikke Ret til at leve.«

»Og det siger en Præst?!«

»Han er mere end Præst; han er Provst!«

»Gud fri os! - Men De spørger, Hr. Ibald. Det er Deres Spøg. Er det ikke?»

»Nej, det er rigtignok mit ramme Alvor. Jeg kan læse det op for Dem af Bogen, hvor det staar; De kan selv læse det.«

»Jeg vil ikke læse det! Jeg vil ikke høre det læse! - Forstaa mig ret, Hr. Ibald, De skal have mange Tak; men jeg vil ikke læse det for det Første, indtil videre.«

»Ja, men hvad nytter det, at De ligesom Strudsen skjuler Hovedet og hverken hører eller ser? Der skrives jo ogsaa, at naar Socialisterne bryde løs, saa er det billigt, at de først gaa til Jødernes Pengekasser.«

»Hvor er Politiet? Bliver Politiet ogsaa borte, naar der er Indbrud? Siger De det, Hr. Ibald? Nu spør jeg!«

»Det bliver jo ikke saadan Indbrud, Hr. Levi; det bliver Revolution!«

»Øj!«

»Men Jøderne først, det staar skrevet.«

»Hvor er da Vorherre?« spurgte Simon truende.

»Det ved jeg ikke.«

»Men jeg ved det! Han vil kræve til Regnskab! Han vil strængt kræve til Regnskab! Det kan De hilse og sige!«

»Det er muligt. Jeg har ikke Noget derimod, for jeg hører ikke til Jødefjenderne. Jeg er Monist. Vi Monister have ingen Fordomme.«

»Virkelig? Er der mange Monister?«

»Alle fornuftige Folk er Monister! Men De ved nok, Hr. Levi, de færreste Folk er fornuftige.«

»Desværre!« sagde Simon.

267

»Men«, vedblev Ibald, »ogsaa mellem de saakaldte simple Folk er der virkelig megen sund Fornuft.«

»Naar De siger det, Hr. Ibald«, sagde Simon høflig-tvivlende.

»Jo, jeg ved det; jeg har mange Venner imellem dem. Hvis Præsterne marchere op imod Dem, Hr. Levi, saa kan jeg ikke udrette Noget; der har jeg ingen Indflydelse; men komme Arbejderne, saa send De Bud efter mig!«

»Vorherre fri os for Anledningen!« udbrød Gidel.

Ibald havde rejst sig.

Simon sagde: »Kom igjen uden at være kaldet, Hr. Ibald! Besøg os snart!«

Da de to gamle Søskende vare ene, spurgte Simon: »Naa, hvad synes Du om ham?«

»Hans Linned var ikke pænt«, svarede Gidel.

»Linnedet! Man ser ikke saa nøje paa lærde Folk. Man taler dog ikke med Skjorten!«

»Nej; men han er en Adsusponim¹; han har sin Morskab af os.«

»Morskab? Hvad var der at more sig over? Skreg jeg op? Men jeg skal sige Dig, Gidel, han er en Skvadroner, som min Principal, Wulff Heymann, sagde; han overdriver, Gidel; Du skal ikke være bange.«

»Jeg bange? Et stakkels gammelt Fruentimmer som mig gjør de ikke Noget, om ogsaa de er uden Hjerte - men det er de heller ikke, Simon; Du skal ikke være bange; Kemech² her er ikke saa slemme.«

»Jeg vil spørge min Broder«, sagde Simon.

Simon gik til sin Broder og spurgte, om han havde hørt, at der blev sunget og skrevet mod Jøderne.

Broderen svarede med usædvanlig mørkt Ansigt Ja.

»Naa?« spurgte Simon.

»Naa?« spurgte Broderen; »hvad mener Du med Naa?«

»Naa, jeg mener, hvad gjør man dermed?«

* *
— 268

»Hvad man gjør? Man tier stille! Vil Du maaskee gaa ud med en Kjæp og sige, de skal holde Mund?«

Det vilde Simon ganske vist ikke.

Et Par Dage efter traf Simon Levi igjen Ibald, i stor Travlhed; han var vanskelig at standse, han skulde flytte, han var ude at se paa Lejlighed.

En Række Tanker fløj lynsnart Simon gennem Hovedet. Ibald havde sagt, at han færdedes med Arbejderne og havde Indflydelse paa dem; Studenten var flyttet - hvis Ibald vilde have hans Lejlighed og være som en Garnison i Huset? Han vidste fra gammel Tid, at Ibald ikke var tapper; »men«, sagde han ved sig selv, »han kan staa bagved en Flok, han kan tale, han kan deres Sprog.«

Han sagde: »De løber, og De skynder Dem, Hr. Ibald, og kan løbe Dem en Brystsyge til! Og hvorfor saadan Hast? De kan ligesaa godt staa stille; maaske har jeg det i min Lomme.«

»Hvad har De i Lommen, Hr. Levi?«

»Naa, jeg mener, jeg har det, De søger efter.«

»En Lejlighed?«

»Ja«. Simon forklarede ham, at hvis han vilde tage tiltakke med Kvisten, saa var der et Værelse, der var ogsaa to Værelser, hvis Ibald vilde, og The om Morgen.

»Men hvad koster det?«

Simon mente, at det var ikke værdt at tale om, eller det kunde man tale om, naar Ibald først var fornøjet der; men Ibald holdt paa en bestemt Aftale om Lejen; det kunde hænde ham at blive den skyldig, men gratis vilde han ikke bo. Heller ikke vilde han, efter at dette Punkt var klaret, flytte ind strax; han vilde ikke synes husvild, men blive, hvor han var, til den 1ste i Maaned.

»Hvad Sikkerhed har jeg?« tænkte Simon. Han vilde gjerne have forlangt »paa Haanden« af Ibald, men turde ikke og maatte nøjes med en blot Aftale om, at Garnisonen virkelig vilde rykke ind.

»Nu er den Sorg slukt«, sagde Ibald til sig selv, og i prægtigt Lune skrev han et Digt, hvori med stor og fri Fantasi hans Løb efter Lejlighed var forvandlet til en Frihedsmands Flugt fra Forfølgerne, det gamle Samfunds Farisæere og Hyklere, indtil han staa stønnende foran en lukket Port, i Fare for at blive indhentet. Indenfra spørges: Tror Du paa det, paa det og paa det? Ved hver Fornægtelse fra hans 269 Side gaar Porten mere op, og tilsidst er han indenfor, i et Rige straalende af Fremtidens rene, solklare Herlighed. Da Digtet var trykt, og hans Venner roste det, sagde Ibald: »Ja, jeg kom i Stemning ved den gamle Jøde, der lige i rette Øjeblik faldt ned til mig med Nøglen til et godt Logi i sin Lomme.« Man morede sig med at kalde Simon Levi hans Egeria, hans Beatrice, hans Viviane, og ham selv Simon Levis Hofkvistpoet.

3

Ibald havde faaet sin Sorg slukt, men Simon ikke sin, og den kunde overhoved vanskelig slukkes. Det Melankolske i hans Sind sugede Næring af de truende Ord, som Ibald havde bragt til ham; men der var især et, som stod overvældende mørkt og ondt for ham, det Ord af en Præst, at han ikke havde Ret til at leve. Han kunde paa mange Maader bevise for sig selv, at han som en af det udvalgte Folk havde fortrinsvis Ret til at leve længe paa Jorden, men Beviset slog ikke til saaledes, at han trøstigt følte Sandheden.

Han vilde nødig ud mellem Folk, men kunde ikke blive hjemme; han trængte til at se Menneskenes Ansigter og Menneskenes Færden.

Han kunde gaa henad Østergade, se ind i Butikkerne og sige til sig selv: »Jeg spør, hvad Ret har de til at leve? Hvad Ret har de mere end jeg? De staa paa deres Ben og handler fra Morgen til Aften; har jeg ikke løbet paa mine Ben og anstrængt mig for hver Bid Brød, jeg skulde putte i Munden? Jeg spør! Nu er jeg en gammel Mand og kan ikke løbe længer, og Vorherre har været mig naadig og friet mig fra at komme i Meyers Minde og gjort mig til en rig Mand - um, jeg spør, har jeg den Smule Penge med Rette, eller har jeg

dem ikke med Rette? Har jeg ikke betalt for dem?»

Kom han paa denne Maade nogenlunde styrket gennem Gaden og ud paa Højbroplads til Blomstersælgerinderne og Fiskerkonerne, saa slog der ham Noget imøde, han paa ingen Maade kunde klare: Der var i Fattigdommen en Friskhed, et andet, ligesom større Liv, end det, han kjendte, en større Ret til at leve.

Politibetjenten, der gik stolt i sin Uniform, sin Filthjelm og sine 270 hvide Handsker, og ved sin blotte Nærværelse holdt Orden, ragede ogsaa misundelsesværdig op over ham med Ret til at leve, fordi han, hvad Simon ikke tydelig kunde sige, men utydelig fornå, levede mere, hørte mere og bestemte ind i Livets Ordensgang.

Saa kunde det hænde sig, at en jødisk Læge kjørte ham forbi i sin smukke Vogn og indenfor de blanke Ruder saas fordybet i en Avis. Det for gennem Simon: »Han har Ret til at leve, og han er en Jøde som jeg, Gud ske Lov! Men jeg selv! Naa, Vorherre maa selv svare derfor, han har selv sat mig i Verden.«

En Dag kom en Soldat, en Gardist, ham imøde, standsede foran ham, satte Fødderne fast sammen, tog militærisk til Huen og sagde: »Goddag, Hr. Levi!«

Simon blev halvt forskrækket, halvt smigret ved denne Hilsen. Endnu havde aldrig nogen Krigsmand gjort Honneurs for ham. »Hvem er De?» spurgte han, »hvad vil De mig?»

»Kjender De mig ikke, Hr. Levi? Jeg hedder Ludvig Bendix; min salig Fader, Saul Bendix, stod ved Siden af Dem i Synagogen, og De var med til min Barmitzvo«1.

»Øj, øj!« sagde Levi, »og De er Soldat! Jeg var med til Deres Barmitzvo, og De er Garder! Og den klæder Dem godt, De ser godt ud« - nær havde Simon tilføjet: som en Kristen.

Han var i samme Øjeblik baade rørt, tilfredsstillet og mismodig. Gjennem en anden Jøde levede han et Sekund med i den store Verden, hvorfra han var udelukket; men - hvor blev Jødedommen af? Hvad Ret havde han selv til at leve?

Det blev hans daglige Pine, og han vidste ikke af, at han vel gennem selve Pinen kom til at leve mere og fik mere Værd eller Ret i Liv og Død.

Baade Gidel og Fredrik lagde Mærke til, at Simon var forknytt og faldt af. Hun kunde Intet gjøre for ham; Fredrik greb en Lejlighed til om mulig at skaffe Onklen en Oplivelse, en Tilfredsstillelse.

Han kom en Dag og fortalte ham, at han havde gjort Bekjendtskab med en Student, en Kristen, et rigtig rart Menneske, der havde

* - 271

stor Interesse for Jøderne og holdt af dem; han havde aldrig været i et jødisk Hus og vilde gjerne se f. Ex. Brødet blive brudt.

Simon sagde: »Han holder af Jøderne? Hvorfor er han da Kristen?»

Fredrik forklarede ham, at Studenten hørte til en Sekt af Kristne, som med stor Beundring se op til Jøderne, fordi de have havt Patriarker og Profeter, og fordi Gud har udvalgt og hædret dem fremfor alle Folk.

Simon nikkede bifaldende og sagde: »Naar det er et fornuftigt Menneske og et godt Menneske, og han gjerne vil se Brødet blive brudt, saa er der ingen Kunst ved det; lad ham komme og se det. Hvad hedder Din Student?»

»Han hedder Pedersen.«

»Och, saa kjender jeg ham! Snesevis staar han i Vejviseren! Naa, bed Student Pedersen komme og tage tiltakke og spise med os Fredag Aften.«

Der var, som Simon havde sagt, ingen Kunst eller intet Betydeligt ved Ceremonien. Man gik tilbords, men satte sig ikke. Foran Husfaderens Plads var lagt to gammeldagsformede Brød, Berches, dækkede med en Serviet. Under hebraisk Bøn løftede Simon Brødene mod Lyset, afdækkede dem, brød et af dem og rakte hver Tilstedeværende et Stykke dypet i Salt. - Da han rakte til Studenten, fandt han paa sin Maade et heldigt, næsten veltalende Ord. Han sagde: »Der staar skrevet, at den Fremmede i vore Stæder skal hvile med os paa Sabbaten. Vi har ingen Stæder længer; vi er fremmede i Deres Stad, Hr. Pedersen; spis Brødet med os.«

Derpaa satte man sig til Maaltidet.

»Maa jeg spørge,« sagde Simon til Gjesten, »hvad er Deres Fader?«

»Han er Præst.«

»Og hvad studerer De til? Til Præst?«

»Nej, jeg skal nu først være Smed.«

»Smed?« sagde Simon med dulgt Mismod som over en kaad Spøg, eller havde han virkelig et Barn af godt Folk for sig?

»Ja, det vil sige, jeg ønsker at blive Ingeniør, men maa nu først gaa en Smedeskole igjennem.«

272

»Virkelig? Saadan? Er det muligt! - Men hvad siger Deres Fader dertil?«

»Han synes godt om, at hans Dreng ikke have romantiske Nykker, men ville gaa paa det Jævne.«

»Romantiske Nykker - romantisk - det duer ikke noget - romantisk - vel?«

»Det vil jeg ikke sige; der er jo god og daarlig Romantik.«

»God og daarlig? - To Verdener? - Er det ikke?«

»Jo, det kan vist ogsaa siges; Romantik er nok Sans for to Verdener.«

»Nævn mig en god Romantik, jeg be'er Dem, De gjør mig en Tjeneste.«

Paavirket af det jødiske Hus, af det Gammeltestamentlige, hvori han følte sig, svarede Studenten: »Ja, der er Jakobs Kjærlighed til Rachel. Han elskede hende ud over Graven. Og det glemmes aldrig. Jeg har læst, at baade Muselmænd, Jøder og Kristne, naar de gaa forbi Rachels Grav, hilse den med Ærefrygt den Dag idag.«

»Og det er romantisk!« raabte Simon fornøjet; »han holdt af hende ud over Graven! - Gidel, saa bliver vi To dog romantiske! - Er der Mere, Hr. Pedersen? Romantisk! To Verdener!«

»Ja, naar vi tale om to Verdener, saa er der Profeten Elias; han steg ind i Himlen.«

»Med gloende Heste og Vogn! Det er sandt! Er der Mere, Hr. Pedersen?«

»Ja, det Største. Han jeg tror paa, steg tilhimmels.«

Simon tav overrasket, overvældet.

Fredrik og Gidel kappedes om at faa en Samtale i Gang om andre Ting, og det lykkedes dem saa meget mere, som Gjesten med god Evne og Vilje hjalp dem. Han fortalte smaa Historier fra Studenterverdenen eller fra Livet paa Landet, i hans Hjem, Altsammen ganske frisk og nyt for Gidel. Hun lyttede med stort Velbehag, og efterhaanden syntes ogsaa Simon at sidde som oprømt, fornøjet Tilhører.

Da Gjesten var gaaet, sagde Gidel. »Hvad det er for et net Menneske! Ham kan jeg godt lide! Hvad siger Du, Simon?«

273

Simon svarede: »Ja, in Emmes¹; han er et godt Barn for sin Fader.« - Men derpaa udbrød han med Et i klagende, jamrende Tone:

»Det er galt! Det er galt! Jeg skulde have en Murmester og bygge mig en Mur, femten Alen høj! Jeg skulde have min Dør spærret! Jeg kan ikke taale det! Jeg bliver svimmel, jeg bliver syg og daarlig. Hvor faar jeg igjen min gamle Menucho²?«

»Men hvad er det da?« spurgte Gidel.

»Hørte Du ikke? Hørte I det ikke? Naar jeg tror, at Eilio Novi³ er kjørt op til Vorherre i gloende Vogn, saa skal jeg tro - I hørte det jo! Skal jeg lade mig schmatte⁴ Jeg spør!«

»Ja, men, Onkel«, sagde Fredrik, »tror Du da, at Profeten Elias kjørt op til Vorherre i gloende Vogn?«

»Om jeg tror det? Wie heiszt? Tror? Har jeg set det? Kan jeg sværge min Ed derpaa? Kommer Nogen og spør mig, om det er sandt, hvad skal jeg svare? Jeg ved det ikke! Jeg siger ikke, det er Scheiker⁵, jeg siger heller ikke, det er sandt - hvor faar jeg igjen min Ro, min Fred, min gebenschte Schabbas?⁶«

Det var tydeligt nok, endog for Simon selv, at Spørgsmaalet ikke var ham en Livssag eller af saa indgribende Vigtighed, at dets Afgjørelse maatte føre til en stor Beslutning. Hvorledes end Svaret lød, vilde han ikke kunne ophøre at være Jøde eller blive Kristen. Men det medførte alligevel en stærk, ny Uro, der for Øjeblikket opslugte al den gamle. Han var umærkelig, paa sælsom Maade, bleven ført ind i det; Noget havde grebet efter ham, grebet ind i hans Forstand og Fantasi. Han var styrtet paa Hovedet i en Faldgrube og vilde ud.

Gidel sagde: »Det er en Schale for Rof'en«⁷. Men det kunde Simon ikke bekvemme sig til. Han hørte til de Gammel-Konservative, der endnu ikke havde sluttet sig hjertelig og tillidsfuldt til den

* * * * *
----- 274

forholdsvis moderne eller liberale Præst; han vilde heller ikke gjøre sig lille for ham og bekjende sit kristne Maskepi.

Fredrik gjorde et Forslag. Der var i Byen en Mand, som engang havde studeret jødisk Theologi, men opgivet det og derpaa lagt sig efter Retsvidenskabene. Han praktiserede ikke, levede stille og uafhængig og blev ofte spurgt tilraads i de forskjelligste Anliggender. Han havde været Fredriks Lærer i Handelsret, og Fredrik tilbød at gaa til ham og spørge. Paa en Maade manglede han Autoritet, eftersom han ikke var en kaldet, gejstlig Mand; men paa anden Maade vandt han, idet han ikke var bunden til at svare i Embeds Medfør.

Simon sagde mat: »Naa, spør ham; hvad kan det skade?«

Fredrik gik til sin gamle Lærer og forelagde ham Sagen: »Hos min Onkel Simon havde vi i Fredags Aftes en ung kristen Student tilbords, og Onkel rodede sig saadan ind med ham, at han fra Profeten Elias blev kjørt lige ind i Kristi Himmelfart.«

»Hvad for Noget? Bliver Simon Levi Kristen? Du vil da ikke i den Anledning have ham gjort umyndig?«

»Nej«, svarede Fredrik leende, »det er ikke det; Faren er ikke der. Men Onkel vil løs af Profeten Elias for at undgaa Konsekvenserne, og da vi af forskjellige Grunde ikke ville ulejlige Præsten, tager jeg mig den Frihed at komme til Dem og spørge baade paa Onkels og egne Vegne: Tro vi Jøder, ere vi forpligtede til at tro, at Elias er kjørt til Himlen?«

»Hvilket Spørgsmaal! Forskjellen mellem Jødedom og Kristendom er jo netop den, at Kristendommen beror paa Tro, Jødedommen ikke.«

»Hvad beror Jødedommen da paa?«

»Efter min Opfattelse, paa det ganske Simple, som er udtalt af ham, der har stiftet vor Religion, eller gjennem hvem vor Slægts Syn paa Livet og Døden er traadt fuldstændigst frem. Han siger, som Du kan læse i femte Mose Bog, tredivte Kapitel, at hvad han har forelagt os og paabudt os, har intetsomhelst Vidunderligt ved sig. Det er ikke i Himlen, saa at man skulde ville fare derop og hente det; det er heller ikke hinsides Havet, saa at man skulde behøve at rejse derefter. Det er i vore egne Hjerter; det er Syn paa Tilværelsen som et Fornuft- og Retfærdighedsrige og Handling i Overensstemmelse dermed. Livet byder Tilfredshed og Lyksalighed, naar 275 man handler derefter, Ulyksalighed, naar man svigter. Det er Mose Lære. Deri er intet Under.«

»Og det er vor hele Religion?« spurgte Fredrik.

»Ja - nej, naturligvis maa huskes, at vi først af Alle have udtalt det store Bud om Kjærlighed til Gud og Mennesker; alene det vilde være vor Ret til at leve gjennem Tiderne.«

»Ja, men det kan dog ikke nægtes, at der er fuldt af Mirakler i Biblen; hvad skal man gjøre ved dem?«

»Naar de hjælpe En til at se Verden som et Fornuft- og Retfærdighedsrige, skal man tro dem; hindre maa de ikke.«

»Hvad skal jeg saa sluttelig sige Onkel om Elias? Jeg tror, han vil nødig af med ham, skjønt han nu har faaet Vanskelighed ved at beholde ham.«

»Sig ham, at naar man lever et begejstret, glødende Liv i denne Verden, saa farer man ogsaa med Ild og Glød tilhimmels. Behøver det netop at være med gloende Heste og Vogn?«

Fredrik gik tilbage til Onklen og afgav Beretning.

Simons Øjne spillede med noget af den vante Ironi, da han svarede: »Vil jeg spærre Øjnene op paa Folk? Jeg er fornøjet med den almindelige Ligvogn!«

»Om mange, mange Aar!« sagde Gidel.

»Om mange Aar, hvis Han vil deroppe«, sagde Simon og tilføjede: »Det store Bud Veohavto1 ... Ret til at leve ... Hils ham og sig Tak! Tak! - - Men nu siger jeg, nu skal der være Stop! Det skal have en Ende dermed! Du fører mig ingen Studenter mere i Huset, og jeg gaar ingen fremmede Steder, ikke engang ud i Frederiksberghave! Nu er det vaadt og raat og koldt, og jeg er ikke saa rask som i gamle Dage, og nu bliver man hjemme.«

En saadan Beslutning om at trække sig tilbage og leve som en Snegl i sit Hus behøver, for at overholdes, at Sindet ikke skal være for livligt og Omstændighederne ikke for meget til Hinder. Og Simon fik ved Omstændighederne en stor Anledning til at glemme sin Beslutning: Han havde villet tage Garnison i Huset, og den var

*
- 276

ifærd med at rykke ind, ikke engang i Stilhed, men med flyvende Faner og klingende Spil.

Et Par Dage før Ibald flyttede ind, kom han for at gjøre høflig Anmeldelse og tillige for at forebringe et Ønske. Han vilde gjerne fejre Indflytningen med et lille Gilde, og han haabede, Frøken Levi vilde laane ham de nødvendige Tallerkener, Glas o.s.v. Ja, dertil var hun saare villig; men hendes Fantasi skræmmedes ved, at Tingene skulde bæres saa højt op, paa Kvisten, og de to smaa Værelser deroppe syntes hende heller ikke egnede til Selskab. Ganske anderledes malede det sig for hende, naar Gildet kunde staa nede hos dem selv, i Stuen over Gangen; saa kunde der blive ordenlig dækket, og saa kunde de Sølvsaager og andre kjønne Ting, hun efterhaanden havde samlet tilhuse, tage sig ud for de Fremmede. Hun sagde ingenlunde dette ligefrem; men det var den hemmelige Tanke, som laa til Grund for Underhandlingen, og som umærkelig førte til den Ende, at det ikke blev Ibald, men Gidel og Simon, der gjorde Gildet. Da dette pludselig gik op for Ibald, raabte han: »Ja, men, Hr. Levi, saa maa De være Præsident ved Bordet!«

»Det vil oplive ham«, sagde Gidel, der følte sig selv oplivet ved Tanken om den travle, husmoderlige Gjærning.

»Hvor mange bliver de?« spurgte hun.

»Aa, en tre, fire, højst en fem, sex Stykker.«

»Man skulde blot vide det nøjagtig for Dækningens Skyld.«

»Lad os sige sex, Frøken.«

»Uden Fortrydelse, Hr. Ibald,« sagde Simon, »hvem er det?«

»Der er nu først og fremmest Theologen! Naar jeg blot har ham, saa kommer det Øvrige af sig selv.«

»En Theolog? Er det ikke en Præst?« spurgte Simon betænkelig.

»Nej!« raabte Ibald leende; »en Præst er nok Theolog, men en Theolog er ikke altid Præst. De maa ikke misforstaa det, Hr. Levi. Han hedder imellem os Theologen, fordi han har lagt Theologien paa Hylden. De kan være ganske rolig, Hr. Levi, der kommer ikke en eneste Kristen! Nu maa jeg ud efter ham!«

Dermed for Ibald afsted.

Da han var borte, satte Simon sig hen i sin Sofakrog, ganske stille, 277 kun skød han engang imellem Kalotten fra den ene Side af Hovedet til den anden og saa mismodig og sammenfalden ud.

Efter at have iagttaget ham en Stund spurgte Gidel: »Fejler Du Noget, Simon? Er Du syg?«

»Syg er jeg ikke, Gidel, endskjønt jeg har en svær Sygdom; jeg bliver gammel. Men jeg fejler ikke Noget; jeg er ikke syg.«

»Hvad er det da? Noget er der i Vejen!«

»Om der er Noget i Vejen! Ikke en eneste Kristen be'er han. Sig hvad Du vil, det er dog en kristen By! Om jeg i en jødisk By indbød ikke en eneste Jøde? Det smager mig ikke.«

»Ja, men det forklarede han jo forleden! Han sagde jo, at i hans Religion var der ingen Tolufresser og Reschoim«1.

»Det er sandt«, sagde Simon lidt formildet. - »Men alligevel, denne Ibald!«

»Men, Simon jeg troede, Du holdt af Ibald!«

»Jeg holder af Ibald. Jeg holder af ham med Maade, med megen Maade; tre Skridt fra Livet.«

»Simon, hvad vil Du da? Skal vi ikke hellere sende Afbud og bede Hr. Ibald undskyldte?«

»Nu render han jo allerede og be'er sine Gäscht, og hvorfor skal man være Uvenner? - Jeg har mine Grunde. Jeg vil være gode Venner med ham og med hans Flok; tre Skridt fra Livet.«

»Hvad skal vi da gjøre, Simon?«

»Jeg spør bare: Det er mit eget Hus, hvorfor skal jeg ikke indbyde Gjæster?«

»Du vil da ikke gaa hen i Schulen² og hente Gjæster og sætte dem imellem de unge Folk!«

»Jo, nu skulde jeg gaa i Schulen! Gal er jeg ikke, Gidel! Men jeg siger: Lad mig have et bekovaud³ Ansigt at se paa! Lad mig ikke sidde alene imellem dem!«

»Skal vi da indbyde den unge Student? Og saa kan Fredrik jo komme med.«

»Den unge Student? Ham med Heste og Vogn?«

* * *
-- - 278

»Du behøver jo ikke at tale med ham om Religion. Lad ham blive ved Sit og Du ved Dit. Du hørte jo, hvor net han kunde tale om alle Ting. Det er et godt ungt Menneske, Simon, og han var saa ærbødig imod Dig og saa høflig mod os Allesammen, og Du syntes jo ogsaa godt om ham.«

Simons Ansigt opklaredes, og han sagde: »Har jeg nogensinde nægtet, at Du var en fornuftig Pige? Du er en fornuftig Pige. Naar jeg har den ene paa den ene Side og den Anden paa den anden Side - naa, for en Gangs Skyld! Man dør da ikke deraf!«

Om Middagen, da Alt var i fortræffelig Orden til den kommende Aften, undte Gidel sig lidt Hvile ved Bordet, skjønt Tankerne endnu vare inde i Værelset paa den anden Side af Gangen, spejdende efter, om Nogetsomhelst kunde være glemt.

Endelig sagde hun: »Der er Noget, jeg gad vidst, Simon.«

Simon svarede: »Der er Meget, jeg gad vidst, Gidel; hvad gad Du vidst?«

»Hvad mon nu de fremmede Herrer vil tale om ved Bordet?«

»Er det Studenter, vil de tale om Studering, er det Officerer, vil de tale om Krig eller Fred - hvad ved jeg!«

»Tror Du, der kommer Officerer?«

»Jo, Officerer! Hvordan skulde Ibald komme til Officerer? Lad ham komme til en Underofficer!«

Gjorde Simon sig kun smaa Forventninger om Gildesgjæsterne, saa mødte man fra den anden Side heller ikke med store. Man havde efter Ibalds hastige Indbydelse kun forestillet sig, at man skulde samles i al Tarvelighed paa hans Kammer; man kom - mest fra beskedent Arbejde i Dagsliteraturen - i Hverdagsdragten, uden nogen pyntende Forberedelse, ind i Stuen, hvor de mange Lys, den friske, hvide Dug, de blinkende Glas og Sølvstøjet syntes at vente Gjæster i Højtidsdragt. Det gav en uvilkaarlig Misstemning, og da man var kommen tilbords og Vært og Gjæster saa paa hinanden i det fulde Lys, blev Harmonien ikke større.

En Bolle Punsch, som Ibald selv havde brygget, blev sat paa Bordet; den bragte hastig Glød ind i Kulden.

Ibald rejste sig og holdt Festtalen. Eftersom han havde ført Modsætningerne sammen, var deres Centrum, den første Gjæst og næsten 279 Vært, var der for hans Sans intet Skærende eller Skurrende tilstede; Alt, hvad der lyste om ham, tog han i et Øjeblik Barnlighed som sit Eget og var glad over det.

Tiden, sagde han, gik bestandig frem; det blev bestandig mere Dag over Verden; fra Bjergtoppene steg Lyset ned i de dybeste Dale; de udødelige Principer, Frihedens, Lighedens, Broderskabets, traadte alt fyldigere og mægtigere frem i Virkeliggjørelse. Et af den nye Tids Tegn var et saadant Møde som nærværende; det var et ægte humant, et sandt Broderlighedens Selskab - her slog Talen over i Vers:

Sønner vi er af samme Moder!
Frihedsstemplet paa os er sat!
Hvert et Menneske er vor Broder,
Hver af os er Karl for sin Hat!

Som Chef for de fremmede Gjæster rejste Theologen sig til Gjensvar. »Vi ere Alle«, sagde han, »Digteren I bald meget taknemlige for de fantasirige Syner, hvormed han underholder os; men dette forhindrer ikke, at jeg ledsager hans glimrende Tale med en kritisk Bemærkning. Naar man skal være Karl for sin Hat, maa man for det Første være Karl, for det Andet have en Hat, det vil sige; være en Karakter og have en Mening. Og saa vil jeg for Meningsens eller Principets Skyld gjøre Indsigelse mod den Broderlighedens Vælling, hvori han har rørt os sammen. Paa nærværende og fraværende Venners Vegne udtaler jeg som vort Festdigt, at udenfor Vinduerne staa ved en saadan Lejlighed som denne nogle røde, ildfunklende Øjne. Det er Sulten og Hævnen, som se ind, naarsomhelst Bourgeoisiet breder sig i sit Velvære. Vi for vort Vedkommende have ingen Del deri; os gjælder Blikket ikke; vi kunne nøjes med at gjøre Indsigelse mod Vællingen.«

I bald sagde klejnmodig: »Jeg indrømmer Adskilligt; men det maa dog ogsaa indrømmes mig, at Tolerance ikke er Vælling. Det var Tolerancen ...«

Theologen afbrød ham: »Der skal ingen Tolerance være i Verden. Vi anerkjende kun to Magter: Videnskaben der spreder Lys over vor Erkjendelse og vor Ret, og Dyret i os. Videnskabens Evangelium lader sig ikke bringe frem i Virkelighed uden ved den dyriske 280 Kraft, ved Fanatisme for vore Meninger og hensynsløs Gjennemførelse, naar Timen slaar. Menneskeheden Historie er aldeles intet Andet end dette: den dyriske Kraft i Erkjendelsens Tjeneste.«

»Der er Noget deri«, sagde Fredrik beundrende for at forsone eller formilde den hensynsløse Gjæst.

Uden at se paa ham svarede Theologen: »Jeg maa gjøre opmærksom paa, at vi, som her ere os selv overraskende Gjæster, ikke have Noget fælles med den unge Jødedom, der er radikal, naar den snakker med, men lever som Grosserer - Jeg siger ikke dette for at være uhøflig mod Nogen, men for at holde vore Grænseskjæl fast, og jeg gaar beredvillig over til noget rent og skjært Videnskabeligt. Jeg vil foreslaa, at naar Universitetet næste Gang udsætter Prisopgaver, bliver en af Opgaverne den: at paavise Grundene til vor Tids Venskab mellem Grundtvigianerne og endel Hel- og Halvjøder.«

Student Pedersen rejste sig og sagde: »Det vil jeg paatage mig at besvare strax. Det ligger i, at Jøderne ikke blot ere et historisk Folk, men sidde ved Historiens Kilde, og at de have ydet Kjød og Blod til Aandens Aabenbaring ...«

»Aa, ja«, sagde Theologen, »jeg vilde nu besvare det med, at Jødedommen er en gammel, forfalden Port, der fører ind til, hvad Lessing kaldte det afskyeligste, meningsløseste Kram, som Verden kjender.«

»Hvor har Lessing sagt det?«

»Det skrev han, som bekjendt, til Moses Mendelssohn, da den søde Kristensjæl Lavater havde opfordret den ærværdige, pukkelryggede Jøde til at blive Kristen.«

Studenten vilde for Husets Skyld hellere udjævne og glatte end strides og sagde: »Siden De taler om Moses Mendelssohn og hans Ven Lessing, falder det mig ind, om der ikke kunde siges et venligt Ord til vor Vært. Kunde vi ikke blive enige om at udbringe hans Skaal, og vilde det ikke være heldigst, om De som den mest Betydende af os Gjæster gjorde det?«

»Jo, jeg rejser mig beredvillig for at udbringe vor ærede Værts Skaal. Jeg hilser ham som den, der i vort moderne Samfundsliv repræsenterer det højst nødvendige Element Hadet. Han hader, og han har Ret dertil, fordi han bærer Hadet som en Arv gennem et Par tusinde Aar. Hans Race hader godt og sejt og stille; den sejler 281 ubemærket som Fiskermanden i »Den Stumme«, den sidder »tavs og paa Lur«; men kan den komme til at tale, saa siger den Hadets Ord saa skarpt, saa godt, at jeg tager Hatten af derfor. Leve Hr. Simon Levi, det sociale Hads ærværdige, dets tavse Repræsentant!«

Simon havde fra Først til Sidst følt sig ligesom ude at sejle, ikke just søsyg, men usikker, vaklende, i et ganske nyt Element. Det havde engang imellem givet et Kluk i ham, snart af Forbavselse, snart af Morskab, snart af Angst. Det Meste syntes ham altfor skrækkeligt til at være Alvor og altfor alvorligt til at kunne være Spøg. Talen, der blev holdt til ham, forekom ham yderst nærgaaende, uforskammet, vildledende, farlig; men man rejste sig, rakte Glassene frem og klinkede med ham; altsaa var den dog høflig. Idet Theologen klinkede med ham, spurgte han med en Slags Venlighed: »Er det ikke sandt, Hr. Levi?«

»Sandt?« svarede Simon. »Hade? Hvem hader? Der staa skrevet, at vi skal elske Gud over alle Ting og vor Næste som os selv.«

»Aah!« sagde Theologen med en afvisende Haandbevægelse.

Det begyndte at koge i Simon. »Det staa der! Det er skrevet! Til det, der staa skrevet, siger man ikke Aah! Hvem siger Aah?«

»Aah, bah, bah!« sagde Theologen.

»Det staar der!« skreg Simon; »vil De have Bogen?«

»Aa, Bogen! Det staar der, det ved vi nok! Der staar rimeligvis ogsaa det Modsatte. Men vi ere ude over den Slags Disput. Vi tale som gode Realister ikke om, hvad der idealt staar, men hvad der reelt er.«

Men den Forskjel kunde Simon netop ikke gjøre. Med stigende Vrede, med Had i Sindet, maatte han hævde sit Folks store Kjærlighedsbud, dets Ret til at leve. Hans brede, kantede, graablege Ansigt bævede i feberagtig Lidenskab; han slog i Bordet og raabte: »Det staar der!«

»Bravo! Nu hader De os jo Allesammen!« blev der raabt; »bekjend det! Lad os drikke derpaa!«

Simon rejste sig med ondt funkende Øjne. »De er ... De er ...«

»Onkel! Onkel!« sagde Fredrik dæmpet og lagde Haanden paa hans Arm.

Simon tog sig med stor Anstrængelse sammen og sagde, idet han satte sig eller sank tilbage: »De er mine Gjæster!«

282

Simon var syg; men da Lægen kom, sagde han, at der ingen Fare var, Simon trængte kun til Ro og Stilhed og lidt nervestyrkende Medicin.

Paa Ibald havde Aftenen gjort en stærk Virkning. Han havde med poetisk Blik grebet Simon i det Øjeblik, da han blev vred, og da han i Uviljen ligesom voxede sig stor. Det dannede sig i Ibalds Fantasi til en Skildring, der egenlig var laant fra »Nathan der Weise«, men hvor den nye Nathan kæmpede mod kristne Præster og overlegent, vittig, haanlig afviste deres Lære. Om Viddet paa alle Steder var smagfuldt, blev bestridt, da han lod Digtet trykke; men det havde den Evne at forbitre i visse Kredse og vække Forargelse.

Efter en Fest af helt anden Art end den nys omtalte, en højtidelig, religiøs Indvielse af en Stiftelse, stode ved Udgangen to Præster og ventede paa deres Vogn. Et ungt Menneske kom hen til dem, og de spurgte med Deltagelse om hans Moder. Hun havde det godt, svarede han, og hun var nu nærved at faa den kristelige Anstalt bragt ilive, som hun havde tænkt paa, siden hun blev Enke. Nu var der blot den Bekymring, at hun efter sin Lejekontrakt ikke havde Ret til at træffe endel Indretninger, som vare nødvendige, og hun var, især i denne Stridens Tid, bange for at møde Vanskeligheder hos Husejeren, som var en Jøde. Hun vilde gjerne have en anset Mand til at tale hendes Sag hos ham.

Man spurgte, hvem Ejeren var; - det var den rige Simon Levi.

Den ene Præst saa paa sit Uhr: »Jeg har Tid; jeg kan strax tage hen og tale med den Mand.«

Den anden Præst mente at høre til og vilde gjøre Følgeskab. De talte lidt videre om Sagen og fandt, at man heldig kunde benytte Lejligheden til at faa Hr. Levi ret i Tale og med kristelig Blidhed henstille til ham, om han ikke skyldte det Samfund, han levede i, at afholde sig fra eller dæmpe de Angreb, der fra hans Hus udgik mod Kirkens Tjenere og mod Kirken selv.

Da de ringede paa og Tjenestepigen lukkede op, blev hun saa overrasket og betaget ved Synet af to Præster, at hun med aaben Mund og baglængs viste dem Vej og slog Døren op til Værelset, hvor Simon havde lagt sig paa Sofaen og var falden i Blund.

283

Idet Simon slog Øjnene op og pludselig saa Præsterne, der langsomt og højtidelig kom ind ad Døren, vaktet i hans Sind Forestilling om Stævning, pinligt Forhør, Forfølgelse, om al den Gru, som Slægten kjender fra gamle Dage - han udstødte et Skrig og besvimed.

Kort efter døde han. Ja, Simon Levi er død, og naar man ikke har lagt Mærke til, at Dødsfaldet dengang stod bekjendtgjort i Bladene, saa ligger det i, at han naturligvis i Virkeligheden bar et andet Navn end det, hvorunder han her er nævnt.

284

Vidnerne

Chajim Eliezers skønne Datter, Rebecca, vandrede en Dag i nogen Afstand fra hendes Faders Telt og faldt i en udtørret Cisterne. I flere Timer kaldte hun forgjæves paa Hjælp, og da det syntes hende, at hun var overladt til at fortæres af vilde Dyr eller omkomme af Sult og Tørst, bad hun blot til Gud om en blid Død og om Velsignelse over hendes Fader. Men netop som hun opgav Haabet, kom en Fremmed, den unge Nathanael, forbi Cisternen, og da hun hørte Fodtrin, raabte hun paany. Nathanael saae ned og blændet af det usædvanlige Syn vidste han i Førstningen ikke, om han skulde troe, at det var en ond Aand, der vilde besnære ham, eller en Engel, der aabenbarede sig for ham. Men da hun fortalte ham, hvad der var hændet, troede han hende og gav sig ivrig til at arbeide for hendes Redning. Da han havde draget hende op, var hun saa taknemlig, og han fandt hende saa skøn, at Begge følte stor gjensidig Kjærlighed og i det Indtrufne saae et Tegn paa, at de af Himlen vare bestemte for hinanden. Endnu før de havde forladt Cisternens Rand, havde de udvexlet Løfter om ubrødelig Kjærlighed, og da Nathanael havde sagt hende, at han maatte vende hjem for at hente sine Forældres Velsignelse, tilføiede han: »Jeg trolover mig med Dig, og eftersom intet Menneske er tilstede til at være Vidne, paakalder jeg som Vidner denne Cisterne og det smukke Væsel, som i dette Øieblik smutter ned i den.«

De skiltes; men da Nathanael kom hjem og saae en anden smuk Kvinde, glemte han sit Løfte til Rebecca og giftede sig. Hans Hustru fødte ham en Datter, der ikkun sex Maaneder gammel blev bidt i Halsen af en Væsel og døde. De fik et andet Barn, en Søn; men før sit andet Aar faldt han i en Cisterne og slog sig ihjel. Da hendes andet Barn blev bragt dødt til Teltet, sagde Moderen: »Dette er meget besynderligt, Nathanael, og mit Hjerte siger mig, at en af os enten med eller uden sit Vidende maa have fornærmet Gud. Lyt til mig, 285 min Husbond, og jeg vil fortælle Dig alle mine Tanker og Handlinger, saavidtsom jeg erindrer dem, og Du skal dømme mig og paalægge mig Bod.«

Nathanael kastede sig ned og raabte: »Nei, jeg er Synderen! Jeg har fornærmet Gud! Væselen, som bed vor lille Pige, og Cisternen, som slugte vor Dreng, vare engang Vidner til en Ed, som jeg har brudt, og de have tugtet mig for min Mened.«

Da han havde berettet sin Hustru Alt, sagde hun: »Jeg seer, Nathanael, at endskjøndt jeg for Menneskene har været Din Hustru, har jeg ikke været det for Gud. Nu maa Du forskyde mig og gaae at gjøre Bod for Din Synd.«

Imidlertid sad Rebecca i sin Faders Telt, og den gamle Chajim Eliezer bad hende ofte at modtage en af hendes mange Friere, for at hans Øine kunde glædes ved hans Datters Bryllup; men hun svarede altid, at hendes Tro var givet til den Mand, der havde frelst hende af Cisternen, og som i Himlens Paasyn havde trolovet sig med hende. Saadan ventede hun taalmodig, endskjøndt Aarene, der kom og gik, begyndte at efterlade Spor i hendes Ansigt.

En Dag sad hun hos sin Fader i Teltet. Det var nær Solnedgang; en ny skuffet Forventnings Dag var nær ved at blive føiet til de forrige, da fremmede Fodtrin lød, og Nathanael saaes i Teltets Indgang.

»Lovet være Gud!« raabte Chajim Eliezer, »jeg skal opleve at see min Datter som Brud!«

Uden at sige et Ord havde Rebecca kastet sig i Nathanaels Arme, og da hun saae et Udtryk af Sørgmod eller Misfornøjelse paa hans Ansigt, troede hun, det kom af Forandringen, som Tiden havde gjort, og skjulte sit Ansigt ved hans Bryst.

Men han løftede blidt hendes Hoved og fortalte hende Alt, hvad der var skeet, siden de skiltes.

Da tog hun taus hans Haand, førte ham ud til Cisternen, af hvilken han havde frelst hende, og sagde: »Himmel, som hørte Nathanaels Løfte til mig, Cisterne og Væsel, som vare Vidner, hører nu og værer Vidner til, at jeg giver Nathanael hans Ord tilbage, saa at hans Ægteskab er gyldigt. Væsel og Cisterne, værer venlige imod ham og imod de Børn, som den almægtige Gud i Fremtiden vil skjænke ham!«